

Mülksüzleştirmeye İnat

Bir Etkinlik Kitabı

3 *iDESPÓFATE!* ARINDIR KENDİNİ!
RUHANİ ARINDIRMA/
MÜLKSÜZLEŞTİRME ARAÇLARI
Rubén Gaztambide-Fernández

7 Teşekkürler

9 MÜLKSÜZLEŞTİRME ÖNEMLİDİR
BİR DAVET
Arsız Otlar Araştırma Grubu

15 ARSIZ OTLAR DARLANMASI
Arsız Otlar Araştırma Grubu

33 AĞIR KAN
Naomi Rincón Gallardo

53 LUZ, CLARÃO, FULGOR/
IŞIK, ALAZ, ŞİMŞEK
Sílvia das Fadas

75 NEHRİN ETRAFINDA
Rojda Tuğrul

97 DESPİNA
İpek Hamzaoğlu

121 KÂĞITTAN ÜLKELER
Janine Jembere

145 OPOSSUM DİRENGENLİĞİ
Naomi Rincón Gallardo

169 ÖZEN VE OLUŞ
Berhanu Ashagrie Deribew

193 KÜRESEL GÜNEY'İN İÇİNDE
BULUNDUĞU ANA DAİR
ELEŞTİREL BİR BAKIŞ
Elizabeth W. Giorgis

197 EK: ARSIZ OT PROTOKOLÜ
Arsız Otlar Araştırma Grubu

205 Mülksüzleştirmeye İnat
Etkinlik Kartları

FERİDE ERALP İstanbul'da yaşayan, çevirmenlik yapan ve feminist harekette aktif yer alan bir aktivist. Son on yıldır kadın hareketinin İstanbul'daki ve kimi zaman ülke çapındaki çeşitli ortak eylemlerini koordine eden Kadınlar Birlikte Güçlü, Barış için Kadın Girişimi gibi ortak platformlarında faaliyet yürütenin yanı sıra, Çatlak Zemin adlı feminist web sitesinin ekibinin bir parçası ve son beş yıldır 8 Mart'ta Taksim'deki Feminist Gece Yürüyüşü ile 25 Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü eylemlerinin örgütleyicilerinden. Ayrıca antropoloji mezunu plan Eralp'in daha önce yaptığı çeviriler arasında Henrik İbsen'in Bir Bebek Evi (Nora) adlı oyunu, Hafıza Merkezi'nin (Asena Günal ve Murat Çelikkan'ın yazdığı) Hatırlayan Şehir: Taksim'den Sultanahmet'e Mekân ve Hafıza adlı kitabı ve Bozlu Sanat Yayınları'ndan çıkan Aloşnâme gibi çeşitli sanat kitapları bulunuyor.

Mülksüzleştirmeye İnat

MÜLKSÜZLEŞTİRMEYE* İNAT

Bir Etkinlik Kitabı

* Çevirenin notu: "Dispossession" kelimesi bu bağlamda hem "mülksüzleşme/mülksüzleştirme" anlamında ("possession" mülk demek olduğu ve "dis-possession" dolayısıyla mülkünden edilmek anlamına geldiği için), hem de ("possessed" bir yandan kötü ruhların musallat olması/cinli/perili demek olduğu için) kötü ruhlardan arınma/arındırma anlamında kullanılıyor. Metin boyunca bu ikili anlamla oynanıyor. Ayrıca sadece "mülksüzleşme" olarak okunduğunda da hem iktidar mekanizmaları tarafından toprağına, kimliğine, bedenine el konulması hem de bir çeşit bireysellikten, kendinden menkul olmaktan "mülksüzleşip" kolektifliği ve ilişkiselliği bulma anlamı var. Ben burada başlıkta ve metin içinde genellikle Başak Ertür'ün Judith Butler ve Athena Athanasiou'yu çevirirken kullandığı mülksüzleşme/ mülksüzleştirme'yi tercih ettim, ancak yer yer mülksüzleştirme ve arınma/arındırma ifadelerini anlam açısından birlikte kullanmak gerekti.

K. Verlag
2021

BERHANU ASHAGRIE DERIBEW
Addis Ababa Üniversitesi Alle Güzel Sanatlar ve Tasarım Okulu'nda görev yapan bir öğretim üyesi ve görsel sanatçı. Stüdyo ortamları içinde ve dışında çok çeşitli bireysel ve kolektif sanat projelerinde eleştirel bakışıyla yer aldı. Projelerinin çok disiplinli yaratıcı çıktılarını farklı ülkelerde sergilendi. Kentsel yer ve mekânların modernize edilmesi ve bunların içindeki insanlık durumlarıyla ilgili konular üzerine aktif çalışma yürüten Berhanu, Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki Uygulamalı Doktora programında doktora adayı.

ANETTE BALDAUF
Sosyal araştırmacı ve eğitimci. Mülksüzleştirme, kaynak talanı ve beyaz ayrıcalığına dair sorular soran çalışmalarıyla sanat, pedagoji ve mekân siyasetinin kesimlerine odaklanıyor. Spaces of Communing: Artistic Practices and Visions of Change (Müşterek Mekânlar: Sanatsal Pratikler ve Değişim Tahayyüleri) (Stefan Gruber, Annette Krauss, Hong-Kai Wang, Mara Verlic, Vladimir Miller, Julia Wieger ve Moira Hille ile birlikte, 2016) başta olmak üzere, uzun süredir işbirliğine dayalı sanat-temelli araştırma projelerinde çalışıyor. Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nde profesör ve Uygulamalı Doktora programının eş-yöneticisi.

SÍLVIA DAS FADAS
Portekiz'in güneyinde yaşayan bir film yönetmeni, araştırmacı ve eğitimci. CalArts'ta Film ve Video alanında güzel sanatlar yüksek lisansı (MFA) yaptıktan sonra, 2019 senesinde Akademie Schloss Solitude'da bursiyer, 2020 yılında ise CUNY Graduate Center'de Mekân, Kültür ve Politika Merkezi'nde ziyaretçi sanatçı olarak bulundu. Şimdilerde ise FCT doktora bursuyla Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nde Uygulamalı Doktora adayı. Light, Blaze, Fulgor—Auguries for a Non-Hierarchical Framing and flourishing (Işık, Alaz, Şimşek: Hiyerarşik Olmayan bir Çerçeve ve Canlılık için Alametler) (2017'den beri devam ediyor), The House Is Yet to Be Built (Ev Henüz İnşa Edilecek) (2015–18), Square Dance, Los Angeles County, California (Kare Dansı, Los Angeles Kenti, Kaliforniya) (2013) ve Aphanhar Laranjas / Picking Oranges (Portakal Toplamak) (2012) işlerinden oluşan filmografisi günümüz dünyasının dijitalizasyonunu reddediyor. Sinematik pratiklere içkin siyasetle ve huzursuzluk ve kırılımlık içerisinde bir bir arada olma biçimi olarak sinemayla ilgileniyor.

NAOMI RINCÓN GALLARDO
Mexico City'de (Meksika) yaşayan bir görsel sanatçı, araştırmacı ve kültür emekçisi. Ürettiği kuir-dekolonyal dünya inşası projeleri, neo-kolonyal ortamlarda karşı-dünyaların yaratımıyla ilgileniyor. Bu ilgi alanlarını spekülâtif kurgu ve fantezi, müzik videoları (video klip), tiyatro oyunları, Kendin Yap (DIY) estetiği ve yerel / halk zanaat ve kutlamalarıyla iç içe geçiriyor. Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki Uygulamalı Doktora programını tamamladı. Şimdilerde Miembro del Sistema Nacional de Creadores de Arte 2019–22 del Fondo Nacional para La Cultura y las Artes (Meksika'da) olarak destekleniyor. Ağır Kan (Heavy Blood) işi, doktora tezine (2020) ve öncesindeki sanat çalışmalarına (2018) dayanıyor.

RUBÉN GAZTAMBIDE-FERNÁNDEZ'in araştırma ve çalışmaları, sembolik sınırlar ve eğitim bağlamlarında kültürel üretimin dinamikleri ve kimliklenme süreçlerine dair sorulara odaklanıyor. Palgrave Handbook of Race and the Arts in Education kitabını (Eğitimde Irk ve Sanat Üzerine Palgrave El Kitabı) yayına hazırlayanlar arasında (Amy Kraehe ve B. Stephen Carpenter ile birlikte, 2018). Teorik çalışmaların yaratıcılık, dekolonizasyon ve dayanışmanın birbirleriyle ilişkisine bakıyor. Ontario Eğitim Araştırmaları Enstitüsü'nde Müfredat ve Pedagoji Profesörü olmasının yanı sıra, Curriculum Inquiry (Müfredatı Sorgulamak) dergisinin de yayın yönetmenliğini yürütüyor.

ELIZABETH W. GIORGIS
Addis Ababa Üniversitesi Sahne ve Görsel Sanatlar Koleji ve Afrika Araştırmaları Merkezi'nde Sanat Tarihi, Eleştirisi ve Teorisi alanında Doçent olarak görev yapıyor. Aynı zamanda Addis Ababa Üniversitesi Modern Sanat Müzesi'nin (Gebre Kristos Desta Merkezi) Yöneticisi. Geçmişte de aynı üniversitenin Sahne ve Görsel Sanatlar Koleji'nin Dekanı ve Etiyopya Araştırmaları Merkezi'nin Direktörü olarak görev yaptı. Sayısız serginin küratörlüğü, pek çok yayının yazarlığı ve editörlüğünü yapmanın yanı sıra, farklı kurumlardan burs alarak çalışmalarını yürüttü. Daha geniş bir toplumsal ve entelektüel tarih bağlamında Etiyopya'nın görsel modernizmi üzerine ilk kapsamlı monografik çalışma olan Modernist Art in Ethiopia (Etiyopya'da Modernist Sanat) (Ohio University Press, 2019) kitabının da yazarı.

İPEK HAMZAOĞLU
Viyana ve İstanbul'da yaşayan bir sanatçı, film yönetmeni ve araştırmacı. Çalışmaları kolektif melankoli ve post-apokaliptik (kıyamet sonrası) gelecek anlatılarının potansiyelleri, topluluğun bilgisi ve dedikodu etrafında örülüyor. Ayrıca "ff." Feministisches Fundbüro (2015), Hayırlı Evlat (2017), images of / off images (2018) ve Hekate Film Kolektifi (2020) gibi arkadaşlık, kolektif bilgi üretimi ve kadın tarihlerine (history) odaklanan pek çok kuir-feminist sanat kolektifinin üyesi.

JANINE JEMBERE
Viyana ve Berlin'de yaşayan bir sanatçı, film yönetmeni ve araştırmacı. Farklı bileşimler halinde performanslar ve eğitici video ve ses projeleri üzerine çalışıyor. Temsil, çevrilebilirlik, sağlamlık (engellilere yönelik ayrımcılık), ırk ve toplumsal cinsiyet kavramlarını sorgulayan işleri, genel olarak tensellik ve beden üzerine kurulu. Farklılık içinde düşünmek ve yaşamak için bir araç olarak bedenli bilgi, tensel hiyerarşiler ve uyumsuzluk kavramı arasındaki etkileşim / çarışımınla ilgileniyor.

ROJDA TUĞRUL
Diyarbakır'dan disiplinlerarası çalışan bir sanatçı. Temel olarak, mekânla ilişkili kimlikler üzerine araştırma-temelli pratikler aracılığıyla çalışıyor. Projeleri genellikle bu ikili ilişkiyi fotoğraf ve görsel-işitsel enstalasyonlar yoluyla irdeliyor. Veterinerlik üzerine yüksek lisans yaptıktan sonra, 2016 senesinde Mardin Artuklu Üniversitesi'nden Güzel Sanatlar yüksek lisansıyla mezun oldu. Şimdi ise Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nde Uygulamalı Doktora programında yer alıyor.

FERİDE ERALP İstanbul'da yaşayan, çevirmenlik yapan ve feminist hareketinde aktif yer alan bir aktivist. Son on yıldır kadın hareketinin İstanbul'daki ve kimi zaman ülke çapındaki çeşitli ortak eylemlerini koordine eden Kadınlar Birlikte Güçlü, Barış için Kadın Girişimi gibi ortak platformlarında faaliyet yürütmenin yanı sıra, Çatlak Zemin adlı feminist web sitesinin ekibinin bir parçası ve son beş yıldır 8 Mart'ta Taksim'deki Feminist Gece Yürüyüşü ile 25 Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü eylemlerinin örgütleyicilerinden. Ayrıca antropoloji mezunu plan Eralp'in daha önce yaptığı çeviriler arasında Henrik İbsen'in Bir Bebek Evi (Nora) adlı oyunu, Hafıza Merkezi'nin (Asena Günal ve Murat Çelikkın'ın yazdığı) Hatırlayan Şehir: Taksim'den Sultanahmet'e Mekân ve Hafıza adlı kitabı ve Bozlu Sanat Yayınları'ndan çıkan Aloşnâme gibi çeşitli sanat kitapları bulunuyor.

Mülksüzleştirmeye İnat

MÜLKSÜZLEŞTİRMEYE* İNAT

Bir Etkinlik Kitabı

* Çevirenin notu: "Dispossession" kelimesi bu bağlamda hem "mülksüzleşme/mülksüzleştirme" anlamında ("possession" mülk demek olduğu ve "dis-possession" dolayısıyla mülkünden edilmek anlamına geldiği için), hem de ("possessed" bir yandan kötü ruhların musallat olması/cinli/perili demek olduğu için) kötü ruhlardan anırma/arındırma anlamında kullanılıyor. Metin boyunca bu ikili anlama oynanıyor. Ayrıca sadece "mülksüzleşme" olarak okunduğunda da hem iktidar mekanizmaları tarafından toprağına, kimliğine, bedenine el konulması hem de bir çeşit bireysellikten, kendinden menkul olmaktan "mülksüzleşip" kolektifliği ve ilişkiselliği bulma anlamı var. Ben burada başlıkta ve metin içinde genellikle Başak Ertür'ün Judith Butler ve Athena Athanasiou'yu çevirirken kullandığı mülksüzleşme/mülksüzleştirme'yi tercih ettim, ancak yer yer mülksüzleştirme ve anırma/arındırma ifadelerini anlam açısından birlikte kullanmak gerekti.

K. Verlag
2021

ÖNSÖZ

*i*DESPÓFATE! ARINDIR KENDİNİ! Ruhani Arındırma/ Mülksüzleştirme Araçları

Rubén Gaztambide-Fernández

Porto Riko'da büyüdüğüm sırada arınma ritüelleri, yani oradaki adıyla 'despojo', epey yaygın bir olaydı. Ben çocukken, büyükannem kimin herhangi bir sıkıntısı varsa çare despojo derdi. Kötü şanstan mı yakınıyorsunuz, kurtulmak için despojo. İlişki sorunları mı yaşıyorsun, çözmek için despojo. Grip oldun bir türlü iyileşemiyor musun, en iyi ilaç despojo. Büyükannemin gözünde bu despojo'lar her türlü derde sebep olan ruhsal tıkanıklıkları ve negatif enerjileri ortadan kaldırmanın yoluydu. Despojarse, yani kendini arındırmak, kötü ruhları, her türlü nazarı, kötü enerjileri, öte dünyadan düşmanların lanetlerini ve büyülerini kovuşturmak demekti. Despojarse arınmak, kötücül güçlerden temizlenmek, iyileşmeye giden yolu açmaktı. Ama Porto Riko'da çok başka türlü despojo'lar, ya da 'arındırmalar'/mülksüzleştirmeler de söz konusuydu. A.B.D. ordusu, örneğin, askeri talimlerini yapmak için Vieques adasının dörtte üçünden fazlasını 'arındırdı', yani insanları malından, mülkünden etti. Bunun hem çevre üzerinde, hem de adanın Porto Rikolu sakinleri üzerinde oldukça yıkıcı etkileri oldu. 1982'de sömürge hükümeti, Villa Sin Miedo sakinlerinin evlerini ve topraklarını devlet adına istimlak ederek onları mülksüzleştirdi; bunu yaparken oranın öncülerinden ve aynı zamanda bir anne olan Adolfin Villanueva'yı katletmeyi de ihmal etmedi. Son otuz yıllık zaman diliminde büyük bankalar ve yatırımcılar yerel ekonomiyi mülksüzleş-

tirdi ve insanları yıkıcı bir iflasın orta yerinde, son yıllarda adayı kasıp kavuran doğal felaketlerle başa çıkma kabiliyetinden yoksun halde bıraktı. Büyükannem olsa, Porto Riko'nun şu an tam da ihtiyacı olan şey bir despojo (arındırma) derdi. Ama sömürgeciliğin o yıkıcı despojo'su (mülksüzleştirme) değil, iyi ruhların ve azizlerin özgürleştirici despojo'su, ruhu arındırarak hayata döndüren türden. Büyükannemin despojo'ları için çeşitli araçlara/malzemelere ihtiyacınız olurdu ve bunların olmazsa olmazı da şifalı bitkilerdi. Büyükannemin despojo için gereken arınma banyolarını hazırladığı bu bitkilerin hepsi de inatçı, arsız otlardı: Nane, sedef otu, cadı fındığı (ya da güvercin ağacı), kekik, sıtma ağacı (ökaliptus) ve siam otu. Benzer biçimde, Mülksüzleştirmeye İnat: Bir Etkinlik Kitabı'nın yazarları da başka türlü despojo'ları mümkün kılmak için kullanılabilecek bir dizi araç öneriyor. Yazarların sunduğu bu yaratım araçları, sömürgecilikle hemhal olmuş iktidarın mülksüzleştirme pratiklerinden arınma araçları aslında, yani bir nevi despojo'ya karşı despojo. Bu araçlar akışı tıkamaktan ziyade açmak için, ezici sömürgeci güçleri sorgulamak için ve tıpkı düşünür ve aktivist Silvia Rivera Cusicanqui'nin kullanıma soktuğu ch'ixi* gibi, "çarpişmanın üzerini örten, gizleyen o ölü, fazlalık haline gelmiş yaprak-

* ç.n. Aymara dilinde aynı anda hem olan hem olmayan anlamına gelen bir terim.

ları temizlemek ve hem bir arada hem çelişki içinde yaşamamızı sağlayan o adeta elektrik yüklü, dalga dalga yayılan enerjiyi alıp bunu yüzeyin altında yatan yapıları görmemizi sağlayacak bir çeşit röntgen aracına dönüş-türmek” için.¹

Viyana’da Arsız Otlar Araştırma Grubu adı altında bir araya gelen kültür emekçileriyle paylaşma, muhabbet etme ve birlikte öğrenmenin tadına vardığım yedi gün boyunca da aslında bir çeşit kolektif despojo gerçekleştirdik. Bu yaratıcı bir dayanışma kurabilmek için gereken bilgileri ve bağlamları birlikte bulduğumuz bir arınma süreciydi. Rangoato Hlasane’nin dediği gibi, “yeni anlatıların birikmesinin koşullarını”² yarattığımız – mülksüzleştirmeye karşı anlatılar, arınmış anlatılar biriktirdiğimiz bir süreçti. Dolayısıyla bu kitap da bir alet çantasından fazlası; kendi varlığımızın öznel devinimini kolaylaştıran, kim olduğumuzu ve karşılıklı olarak birbirimizi nasıl var ettiğimizi yeniden anlatmamıza yarayan bir sürprizler kutusu, bir çeşit dayanışmanın pedagojisi için el kitabı. İçindeki araçlar, bu bir grup pedagojista tarafından aktive edilmiş/etkinleştirilmiş çeşitli yerlerden çıkıyor. Amaç ise sömürge süreçlerinin sertleştirdiklerini, katılaştırdıklarını, taşıttıklarını yerinden oynatmak; çözmek değil de Cusicanqui’nin bahsettiği çelişki ve gerilimlerin içinde yaşayabilmek, halklarımızın mülksüzleştirmeye, her şeyinden edilmeye karşı direnmesini, hayatta kalmasını sağlayan sömürge-karşıtı iradeyi çağıran fantastik insan-üstü varlıkların hayallerine/hayaletlerine kapıları aralamak, enerjileri harekete geçirmek.

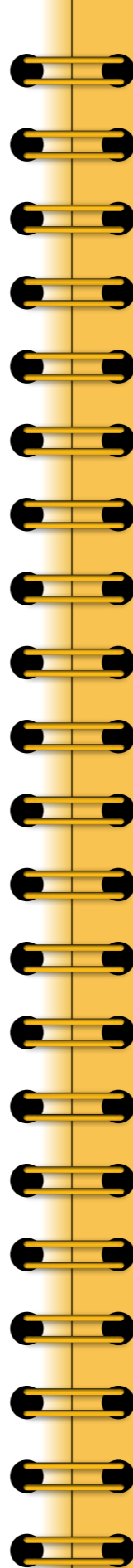
Bu yaratıcı rehberler kolektifi bizi sohbe-te çağırıyor. Birlikte masal anlatmaya, yeni mitlere hayat vermeye, olağanüstü varlıkların yaşadığı nehirlerde dolanmaya, sömürge süreçlerinin bizden söküp aldıklarının kaybını hissetmek için çatlakları aramaya ve bize bıraktığı yıkıntıdan zehirli kalıntıları alıp dönüştürmeye, onlarla yeniden yaratmaya davet ediyor. Büyülü despojo tam da bu – yani bu yaratıcılar ekibinin, kültürel emek araçlarıyla, bizim için yarattıkları arındırıcı bir banyo, sömürgecilik tarafından her şeyimizden değil de sömürgeciliğin ta kendisinden arındırılabilceğimiz bir yer. Varacağımız bir son nokta gibi değil, ama eninde sonunda bizi bizden eden, mülksüzleştiren sömürgecilikle hemhal olmuş iktidarın kendisinden edileceğimiz, arınacağımız bir süreç, o mülksüzlük/arınma deneyiminin içinde yaşar gibi bir hal. Rivera Cusicanqui’nin dediği gibi “direnış yaratan” ve “bir çarpışma, kriz, acil durum doğurmuş, ama aynı zamanda da özgürleştirici enerjilere gebe akıllı bir magma”³ olabilen o arada kalmış, ch’ixi alan. Bunlar dönüşüm araçları, ama öncesinde var olan biçimleri yeniden şekillendiren, yeniden çerçeveleyen yaratıcı bir metamorfoz bu: Anarşist, feminist, masalcı, mitik, hayvansı, ucube. Beklenmedik yerlerde ve alanlarda spontan sinematografiler üretmeye, kaybedileni ve unutulana ağıtta ve yasta arındırmaya – ama aynı zamanda dedikodunun ve bayağılığın hafızasında geri dönmelerini sağlamaya, sömürgeciliğin sefil betonunda arsız otlar gibi bitecek yeni tohumlar ekmeye, iyileştirmeye ve bakmaya, hiç kapanmayacak dahi olsalar yaralara iyi gelmeye yarayan araçlar bunlar – ve yeniden yaşamaya, aynı tlacuache [opossum*] gibi, ölümün bile durduramadığı bir yaşamı.

¹ Silvia Rivera Cusicanqui, Un mundo ch’ixi es posible. Ensayos sobre un presente en crisis (Buenos Aires: Tinta Limón, 2018), 152–53; İngilizce çeviri yazara ait.

² Rangoato Hlasane ile yazarn kişisel yazışmasından, 26 Şubat 2020.

³ Rivera Cusicanqui, Un mundo ch’ixi es posible, 44; İngilizce çeviri yazara ait. Metnin İngilizcesi için bu kitapta-ki Bibliografya Projesi’ne bakınız.

* ç.n. Amerika kıtasında, özellikle Orta ve Güney Amerika’da yaygın olarak yaşayan bir keseli sıçan türü.

Mülksüzleşmenin tersi
Mülklenmek/sahip olmak değil.
Biriktirmek değil.
Unutmamak değil.
Yer kaplamak.*

— Angie Morrill, Eve Tuck ve Super Futures Haunt Collective (Muhteşem Gelecekler Musallat Qolektifi), “Before Dispossession, Or Surviving It” (“Mülksüzleştirilmeden Önce, Veya Hayatta Kalmak”)

* ç.n. Buradaki İngilizce’de kullanılan kelime “mattering”. Aynı anda hem önemsenmek/değeri bilinmek/kıymeti olmak hem de (“matter” madde demek olduğu için) cisimleşmek/maddeleşmek anlamına geliyor. Yine Judith Butler ve Athena Athanasiou’nun kitabını çevirirken Başak Ertür hem ‘önem arz etmek’ hem ‘maddeleşmek’ şeklinde kullanıyor. Bu kitaptaki anlamıyla ben genel olarak ‘önemsenmek’ bazen de ‘cisimleşmek’ veya ‘tecessüm etmek’ ifadelerini tercih ettim. Ama aslında iki anlamı birbirine, özellikle bu kitabın konusu olan yer-temelli çalışmalar bağlamında bağlayan bir ifade de ‘yer kaplamak’ – çünkü yer kaplayan bir şey hem cisimleşmiş/maddeleşmiştir hem de birileri için yer kaplıyorsanız önem arz ediyorsunuzdur. Dolayısıyla yer kaplamak, önemsenmek ve cisimleşmek gibi ifadelerin hepsi çeviride “mattering”in karşılığı olarak geçiyor.

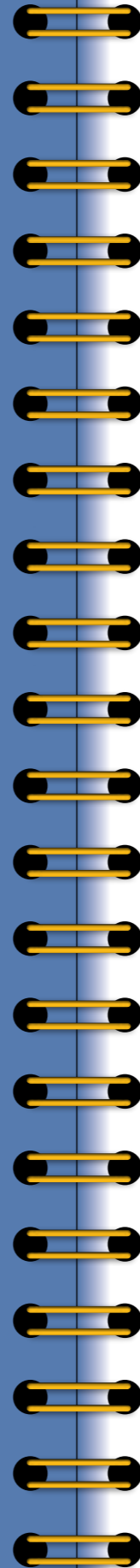
TEŞEKKÜRLER

Her birimize ve hepimize her zaman kolay olmasa bile paylaştığımız için, kendimizi verdiğimiz için, birlikte bu oluş haline dâhil olduğumuz için teşekkür ederiz. • Bize eleştirileriyle yardımcı olan dostlarımıza bu cömertlikleri ve önerileri için şükranlarımızı sunuyoruz: Epifania Amoo-Adare, Rubén Gaztambide-Fernández, Angela Melitopoulos, Margarita Palacios ve Eve Tuck bu yolculukta bizimle beraber yürüdüler. Epifania’ya bizi mekân okumaları dünyasıyla tanıştırdığı için ve biz başka bir yöne doğru yelken açtığımızda da sevgiyle yolculadığı için teşekkür ederiz. Rubén’e dayanışmacı ilişkilerin koşulları ve parametrelerine dikkatimizi çektiği için minnettarız. Angela’ya projemizin hareketinin kalbinde yatan çoklu geri dönüş dinamiğini fark etmemizi sağladığı için, Margarita’ya duygulanım ve arzunun gücünü bize daima hatırlattığı için ve Eve’e de tekil hatlardan nasıl kolektif bir araştırma sepeti örebileceğimizi öğrettiği için çok teşekkür ederiz. Hepinize sonsuz teşekkürler, projenin bu hale gelmesi sizin yönlendirmenizle mümkün oldu. • Avusturya Bilim Fonu’na (FWF) projeyi fonladığı için teşekkür ederiz. Ayrıca Viyana Güzel Sanatlar Akademisi’ndeki destekçilerimiz Andrea B. Braidt, Michaela Glanz, Annina Müller Strassnig, Dunja Reithner, Renate Lorenz, Moira Hille ve Uygulamalı Doktora programı adaylarına (özellikle çeşitli yürüyüşlerimizde bize eşlik edenler) teşekkürlerimizi sunarız. Stefanie Sourial’a bir koro kurup birlikte performans yapma çabamıza olan desteğinden ötürü minnettarız. Naoko Kaltschmidt’e de Viyana’da mumok kino’da gösterim yapma daveti için teşekkür ederiz. Rafal Morusiewicz’e kitabın ham halindeki ilk tur editörlüğü ve redaksiyonu için teşekkürlerimizi sunarız. Pelin Tan’a yorumları için teşekkür ederiz. Ayrıca K. Verlag’a, özellikle de Anna-Sophie Springer’a kitabın yayınlanmasını mümkün kıldıkları için bir teşekkür borçluyuz. • Rubén Gaztambide-Fernández ve Elizabeth Giorgis’e çarpıcı önsöz ve sonsözleri için çok teşekkürler. • Naomi özel olarak Rosalida Dionicio’ya, Masha Godovannaya’ya, Claudia López Terroso’ya, Oliver Martínez Kandt’a, Jánea Estrada’ya ve Oaxaca Grafik Sanatlar Enstitüsü’ne (IAGO) teşekkürlerini iletiyor. • Sílvia özel olarak Joëlle Ghazarian ve Júlio Henriques başta olmak üzere, Alentejo’da tanıştığı tüm cömert ve direngen insanlara ve Odemira’nın Troviscais ve São Luís bölgelerinin tüm köylülerine, dostlarına teşekkürlerini iletiyor. • Rojda özel olarak partneri Murdoch MacLeod’a kıymetli katkıları ve desteği için, ayrıca çalışmalarını boyunca onu destekledikleri ve cesaretlendirdikleri için annesi ve babası başta olmak üzere tüm ailesine teşekkürlerini iletiyor. • İpek özel olarak Cemil Hamzaoglu’na, Laura Nitsch’e, Malu Blume’a, Melih Görgün’e, Sinopale 7 ekibine ve ailesine teşekkürlerini iletiyor. Ayrıca kitabın tercümanı Feride Eralp’e, her kelimeyi özenle Türkçe’ye çevirmesinden, özgün metni genişletip kitaba yeni dünyalar açmasından dolayı özellikle teşekkür ediyor. • Janine özel olarak Nicole Suzuki’ye, Philipp Khabo Koepsell’e, Regina Sarreiter’e, eoto e.V.’ye ve Berlin Postkolonial’a teşekkürlerini iletiyor. • Berhanu özel olarak sevgili eşi Liya Girma’ya ve küçük prensesleri Dina Berhanu ve Maya Berhanu’ya teşekkürlerini iletiyor. • Anette özel olarak Eve Tuck ve Silvia Federici’ye sonsuz bir ilham oldukları için teşekkür ediyor.

Önümüzdeki heyecan verici ve bir o kadar da zorlu görev dünyayı çokluk içinde* var olmaya ikna etmek. Tüm yaşayan varlıkların ve nesnelere olanca çokluklarıyla, bilgileri ve dünyaları var etme süreçlerinde eşdeğerde sayıldıkları bir dünya.

— Juanita Sundberg, “Decolonizing Posthumanist Geographies”
 (“İnsan Sonrası Coğrafyaları Dekolonize Etmek”)

* ç.n. Burada kullanılan ifade “pluriversal” – evrensel anlamında kullanılan “universal” kelimesi tek bir evren olduğu varsayımına dayalıdır; tekil anlamına gelen “uni” yerine çoklu anlamına gelen “pluri” ön ekini tercih etmek ise evrenlerin tekil değil çoklu olduğunu söylemek içindir.

MÜLKSÜZLEŞTİRME ÖNEMLİDİR Bir Davet

Arsız Otlar Araştırma Grubu

Arsız otlar yaygındır, direngendir; sömürgeci talanın ve kapitalist yıkımın çatlaklarından her şeye rağmen bitiverirler. Dünyanın farklı köşelerindeki çok çeşitli hareketler, çoklu evrenin (pluriverse), çoğulluğun var olabilmesi, sürdürülebilmesi için mücadele ederken biz de bu toplama yaptığımız bu çağrıyla, yani mülksüz(leştirilen) coğrafyalarda dünyaların inşası (worldmaking) için var olan potansiyeli keşfetme davetimizle dâhil oluyoruz.

Mülksüzleştirmeye İnat: Bir Etkinlik Kitabı yer-temelli sanatsal bir araştırma projesinin ürünü. Mülksüzleştirme siyasetinden doğrudan etkilenmiş farklı yerlerden bir grup ‘artçı’ sanatçı/araştırmacı olarak bizim, birlikte yürüdüğümüz yolda ördüğümüz ve düğümlediğimiz bağlantı noktalarının izini sürüyor. Bu kırılğan, değişken ve heterojen “biz”, Sinop, Addis Ababa, Diyarbakır, Alentejo, Berlin, Oaxaca, Zacatecas ve Viyana gibi çok çeşitli yerlerle bağlantılı, her bir üyesi bir şekilde Küresel Güney’in mücadeleleriyle ilişkili grup tarafından sürekli bir oluşturulma halinde. Anette Baldauf’un davetiyle geldiğimiz Viyana Güzel Sanatlar Akademisi’nde tanıştık ve bir araya geldik. Beyaz Avusturyalı bir profesör olan Baldauf, “Mülksüzleştirme: Post-Katılımcı Sanat Pratikleri ve Toprağın Pedagojisi” (“DisPossession: Post-Participatory Art Practices and the Pedagogy of Land”) adlı bir proje (2018–20) için Avusturya Bilim Fonu’ndan fon almıştı. Bizim “Mülksüzleştirme” algımız da ilk etapta Judith Butler ve Athena Athanasiou’nun Mülksüzleşme: Siyasaldaki Performatif adlı kitabından ilhamla oluştu. Kitapta Butler ve Athanasiou mülksüzleşme kavramının ikili bir anlam taşıdığını söylüyor: Bir yanda toprağa, bedenlere, arzulara, haklara ve sosyal ilişkilere zorla el konulması anlamındaki şiddet dolu mülksüzleştirme hali, bir yanda da aslında özneyi kuran/özneleştirilen (subjectivity), her daim ikircikli ve müphem olan tabi kılma (subjection) süreçlerinin sonucunda bizi ilişki ve birbirine bağlı varlıklar olarak kuran bir mülksüzleştirme biçimi var.¹

Tartışmalarımıza pek çoğunun evim dediği yerlere, mekânlara dair deneyimlerimizi paylaşarak başladık. Devlet-destekli yerinden etme politikalarından, neoliberal toprak gaspı biçimlerinden, soylulaştırmadan, güvenlikçi yönetimsellikten, insan ve insan-dışı bedenlerin nasıl yeni köleleştirme ve sömürgeleştirme biçimleri yoluyla cisim kazanıp kaybettiğinden (materialized and dematerialized) ve bize miras kalan sistematik şiddetin nasıl hala ilişkilerimizi belirlediğinden bahsettik. Bu mücadeleleri farklı mülksüzleşme biçimleri olarak tarifledik ve her birinin özgül koşulları içerisinde çıkararak ittifaklar aramaya koyulduk.

Bu projenin ikinci ve birçok açıdan tamamlayıcı ilham kaynağı da Güney’in epistemolojileri üzerine yakın dönemde yapılan çalışmalar. Egemen, Avrupa-merkezli bilgi üretimi biçimlerinin içinde yer aldığımızın kabulüyle bunlardan uzaklaşmak için çabalarırken, farklı dünyalar tarafından ve buraların içinde üretilen Yerli ve yerel bilgilerle ilişki kurmayı hedefledik. Küresel Güney’in özgün gerçekliklerine denk düşecek kavramlar arıyorduk, umudumuz düşüncelerimize ve hislerimize eşlik edecek kavramlar bulabilmektir. Boaventura de Sousa Santos’un Epistemologies of the South: Justice against Epistemicide (“Güney’in Epistemolojileri: Epistemik-kırma Karşı Adalet”) kitabı çoklu-evrensellik üzerine daha çok düşünecek ufku bize sağla-

¹ Judith Butler ve Athena Athanasiou, Mülksüzleşme: Siyasaldaki Performatif (Dispossession: The Performative in the Political) (orijinali: Cambridge: Polity, 2013) (çev. Başak Ertür. Metis Yayınları, 2017)

manın yanı sıra, çoklu epistemelerin (bilgi), ontolojilerin ve siyasetlerin radikal yanyanalığına, bir aradalığına, birlikte varlığına dâhil olma, bu hali paylaşma arzumuzu güçlendirdi.²

Ağır şiddet ve yıkıcı talanın ardından kendimize şunu sorduk: Yokoluş tehdidi altındaki yaşamların ve dünyaların içinden anlatmak ve yeniden anlatmak istediğimiz hikâyeler neler? Ulusaşırı kaynak talanı* (extractivism), devlet şiddeti, yeni savaş biçimleri ve neo-faşist politikalar dünyanın her yerinde katlanarak yayılırken dinlemek istediğimiz hikâyeler hangileri? Yalnızca

korku, acı ve çaresizlik tarafından belirlenmeyen geleceğin hayalini kuran bir hikâye anlatıcılığı ve dünya inşasına (world-making) alan açmamız mümkün mü? İtici gücü haklı öfke/infial, arzu ve yeni ilişkisellik biçimleri olan gelecek tahayyüllerini nasıl destekleriz?

Kolektif uğraşımıza Portekiz'in Alentejo bölgesine bir geziyle giriştik. Ev sahibimiz Sílvia das Fadas, bizimle anarşist bir komünün yıkıntıları karşısındaki süregelen şaşkınlığını paylaştı. Gezimiz sırasında eski bir madenci kasabasını da ziyaret ettik. Orada

karanlık bir gölü andıran eski bir kuyunun yanında sessizce durduk, doymak bilmez kâr hırsının içindeki tüm yaşam emarelerini söküp aldığı cansız madde yığınına baktık. Aynı akşam, madenciler korosunu dinlemeye gittik. Geleneksel şarkılarını söylerken kol kola girip yavaşça ileri geri salınan genç ve yaşlı adamlar bize, tüm bu cansızlığa rağmen, hareketin varlığını hatırlattılar.

Viyana'ya geri döndüğümüzde, tam da bu "rağmen" in arayışıyla yürüyüşlere çıktık: Yürüdük, sohbet ettik, durduk, bir nefes aldık ve yürümeye devam ettik. Okumalarımız bizi birbirimizle ve birbirimiz için, yakın ve uzak yoldaşlarımızla yan yana yürümeye teşvik etti. Viyana'nın ormanlarında ve Tuna nehri boylarında yürüyüşlere çıktık. Başkalarını da bizimle yürümeye davet ettik. Yürüdük, ses ortamını dikkatle dinledik, mantar topladık, piknik yaptık, birlikte okuduk ve farklı yerlerden buen vivir [iyi yaşam] deneyimleri paylaştık birbirimizle. Bir arkadaşımız bize ormanda rehberlik yapmayı teklif etti. Bize kendi ülkesinde gezginlerin yabancılarla paylaşmak için hep yanlarında taşıdığı Sin'k adlı özel ekmekten de getirecekti. Tam gezintimizden önceki sabah, bu arkadaşımız sınır dışı edildi. Sonraki gün yürüyüşe onsuz çıkınca kısa bir ara verip onun bize yazdığı, Sin'k'in tarihini ve yol boyunca karşılaşmalara açık olmanın önemini anlatan mektubunu okuduk. Yokluğu bize mekânlar arasında hareket etmeye dair imkânların eşitsiz dağılımını hatırlattı. Bazılarımız için yürümeye böyle güvenle ve kolayca erişilebilirlik öyle basit, her daim varsayılabilecek bir deneyim değildi. Her ne olursa olsun, ofisten biraz olsun uzaklaşmak bedenlerimizi ve zihinlerimizi tazelememize ve farklı bir şekilde düşünmemize/hissetmemize vesile oldu.

Düzenli aralıklarla Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nin #A4239A numaralı ofisinin biraz boğuk ve kasvetli ortamında bir araya gelip projelerimizin gelişimi üzerine konuşuyorduk. Saatlerimiz masanın etrafında, bilgisayarların önünde kamburumuz çıkmış şekilde, post-itleri

↑ Mantar Toplama, Viyana, 2019; fotoğraf Arsız Otlar Araştırma Grubu'na aittir.

2 Boaventura de Sousa Santos, *Epistemologies of the South: Justice against Epistemicide*, (Boulder: Paradigm Publishers, 2014).

* ç.n. Burada ve kitap boyunca kullanılan ifade olan "extractivism" ya da "extractivist" in pek yerleşik bir Türkçe çevirisi bulunmuyor. Yer yer Türkçe'ye "hafriyatçılık" ve "kazıp çıkarmacılık" gibi ifadelerle geçmiş durumda. Metin içinde kimi zaman "hafriyat" kelimesini de kullanmakla beraber anlaşılabilirlik açısından daha çok 'kaynak talanı' ve 'talancılık'/'yağmacılık' ifadelerini tercih ettim. 'Kaynak talanı' özellikle hem doğal kaynaklara hem insan kaynağına el konulması anlamını karşıladığı için uygun geliyor, ancak bu haliyle 'extractivism'de var olan çekip çıkarma, içinden kazıp/kazıyıp alma anlamının kaybolduğunu da hatırlatmak gerekiyor.

oradan oraya taşıyarak, yüksek sesle metinler okuyarak, sanat eserleri üzerine konuşarak ve bir dolu not alıp durarak geçiyordu. Yavaş yavaş ortak bir kavram havuzu biriktirmeye başladık: Uçurum hattı (abyssal line), çoklu-evren (pluriverse), düşünme/hissetme (thinking/feeling), buen vivir (iyi yaşam), yıkıntılar, canavarlar ve hayaletler gibi kavramlar girdi içine. Bu ortak havuza "gök kubbemiz" dedik. Çeşitli okumalardan derlediğimiz bu kavramlar, hem ortak hem ayrı ayrı kurduğumuz iletişimlere yön verdi. Jeopolitik koşulları, kaynak talanının boyutu ve direniş stratejileri açısından araştırma sahalarımız ciddi değişkenlik gösterse de, bu sahaları birbirine bağladıkça dolaşık bir ağ çıktı ortaya. Güney-güney arası köprü kurmaya ürkek bir başlangıç da denebilir. Dicle nehrine bakarken Tejo nehrine olup biteni düşünmemek mümkün değildi sonuçta. Aynı şekilde Zacatecas'ın dümdüz edilmiş, zehirlenmiş tepeleriyle Addis Ababa'daki devasa yıkım ve inşaat alanları arasındaki ilişki gözardı edilemezdi. Bu ilişkiler bize madde, zaman ve mekânın nasıl da yumak halinde iç içe geçtiğini her açıdan öğretti. Rubén Gaztambide-Fernández, Angela Melitopoulos, Margarita Palacios ve Eve Tuck ile yaptığımız atölyelerde bu bağlantıları derinleştirmeyi ve ilk bakışta genellikle benzersiz ve alakasız görünen şeyleri birbirine bağlamayı öğrendik.

Biz Viyana'da çalışıyor olsak da projemizin kalbinin – ya da pek çok kalbinin – aslında başka yerlerde attığını biliyorduk. Proje buralara, yani çeşitli araştırma sahalarına gitmemizi sağladı. Sürekli bir yerden diğerine geçip geri dönüyorduk. Bilgi üretiminin merkezi olan – ve vizelerimize rağmen bizi, yani beyaz olmayan, güneyli ve göçmen bedenlerimizi hiçbir zaman tam anlamıyla kabul etmemiş – beyaz Avrupa'dan, aidiyet ve hasret duyduğumuz memleketlerimize bir gidiş gelişti bu. Bu açıdan uçurum hattı grubumuzun gerçekliğinin tam ortasındaydı; sosyalliğimizi, ilişkilenebileceğimizi ve çok çeşitli kesişimlerimizi belirliyordu. Gloria Anzaldúa'nın "geçiş" kavramı, orasıyla burası arasında bu sürekli – bölen ve kesen – gidiş gelişlerimizi anlamlandırmamıza yardımcı oldu. Bu geçişlerimize dair farkındalığımızı oluşturan da bize kalanlar, yani gördüğümüz yerler ve coğrafyalardan tanıştığımız insanlara, değer verdiğimiz dostluklara, her türlü getirileri oldu. Hattın her iki tarafına da yerleşmeyi reddettik. Bunun yerine eşzamanlı olarak birçok dünyada birden varolmakta, ikircikli olana, çelişkilere ve çapraz tozlaşma gibi ayrıksı olanların birlikteliğine kendimizi açmakta ısrar ettik.³

Viyana-merkezli olan (geçici olarak) bu bir grup sanatçı/araştırmacı için, birlikte kurduğumuz bu "biz"den sapma/ayrılma anları hem sık hem dönüştürücüydü. Bunlar bizi hareketli tutuyor, adımlarımızı anlamlandırmaya çabamıza zemin sağlıyordu. Bir düğümden diğerine geçerken, işimiz, her birimizin ilişki kurduğumuz yerlerdeki, sahalardaki karşılaşmalardan besleniyordu. Tam da bu karşılaşmalar, haklı öfke (infial) ve arzunun gücüne getirdi bizi. Haklı öfke/infial (indignation) ve arzu belli başlı etik konumlanmalara ve dünyayı anlamlandırma biçimlerine işaret ediyor. Haklı öfke, haksızlığa, adaletsizliğe duygulanımsal bir tepki. Öfkeyle ve haysiyet ihtiyacıyla, "haksızlığa uğramışlık hissiyle" doğrudan ilişkili.⁴ Arzu ise, Eve Tuck'ın sözleriyle, "kayba ve çaresizliğe olduğu kadar yaşanmış hayatların ve toplumların umutlarına, tahayyüllerine ve bilgeliğine tekabül ediyor. Arzu hem henüz olmayanla hem de kimi zaman artık olmayanla ilgili."⁵

İletişimlerimiz sırasında aktivistlerle, feminist gruplarla, mülksüzleştirmeye karşı mücadele eden girişimlerle, otonom yaşamın yollarını arayan topluluklarla, kamusal alanı kolektif yas için geri almaya çalışan gruplarla ve mağduriyete sığınmayı reddeden spekülasyon hikâye anlatıcılığı biçimleriyle uğraşan aktivist ve sanatçılarla anlamlı bağlar kurmaya çabaladık. Bu çalışmayı da onlara sunmak isteriz. Bu kitap, her ne kadar karşılığı olmasa da, bir çeşit bir geri dönüşün cisimleşmiş hali. Kurduğumuz ilişkiler bize geçmişin yasını tutmak ve alternatif bir gelecek tahayyül etmek için, dedikodu yaymak ve toksik olanı zarar görmeden sindi-

3 Gloria E. Anzaldúa, *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza* (San Francisco: Aunt Lute Books, 2012).

4 Boaventura de Sousa Santos, *Epistemologies of the South: Justice against Epistemicide*, (Boulder: Paradigm Publishers, 2014).

5 Eve Tuck, "Suspending Damage: A Letter to Communities," *Harvard Educational Review* 79, no. 3 (Sonbahar 2009): 417.

rebilmek için araçlara ihtiyacımız olduğunu gösterdi. Birlikte, birbirimizle yürümek için ve ayrı düştükten, dağıldıktan sonra yeniden bir araya gelmek için araçlara ihtiyacımız var. Yani hikâyelerimizi çok sesli bir arsız otlar korosu halinde bir araya getirmemize yarayacak araçlara ihtiyaç duyduğumuzu fark ettik.

Kendi bireysel sanat projelerimizi gerçekleştirirken çeşitli araçlar oluşturduk. Bunları sanatçılarla, aktivistlerle ve ilişki kurduğumuz çevrelerdeki insanlarla yaptığımız atölye çalışmalarında çeşitli etkinlikler aracılığıyla denedik. Araçlara kullanıcıları tarafından niyet atfedebileceği düşüncesiyle, bunları başkalarının kullanımına, yeniden yorumlamasına, mülksüzleştirmeye karşı farklı mücadeleler çerçevesinde dünya inşası süreçleri için temellük etmesine açmak istedik. Bu süreçte alışkanlık haline getirdiğimiz algılama ve etkileşim kalıplarını kırmak için el kitabı gibi çeşitli eğitici-öğretici formatları da araştırdık

ve oyunlar, besteler ve etkinlik (aktivite) kitapları başta olmak üzere zengin bir pedagojik araç cennetinde (ya da çoklu-evreninde) bulduk kendimizi. Mülksüzleştirmeye İnat: Bir Etkinlik Kitabı farklı yerlerle, mekânlarla, sahalarla bir dizi etkileşimi belgeliyor, bu belgeleri bir araya getiriyor. Her bir bölümde, yer-temelli çalışmaya dair bir giriş minvalindeki notların ardından, o yere özgü mücadelelerle ilişkili ve onlardan yola çıkarak oluşturulmuş araçların detaylı bir anlatısı ve bu mekânlarda denenmiş etkinlikler toplamının bir tasviri yer alıyor. Önerdiğimiz spekülasyon araçları ve etkinlikler, hayatta kalmaya, direnişe, dirence, haysiyete ve neşeye dair tanıklığımızdan esinleniyor. Farklı türlerin, zamansallıkların ve ölçüklerin birlikte var olabilmelerini önemseyen, farklı yaşama, düşünme ve duyumsama biçimleriyle bağ kuran insanların yaratıcılığına bizden bir katkı ve teşekkür. Sizlerin elinde, bu araçların ve etkinliklerin, hayallerinizin ve umutlarınızın rüzgârında taşınan bir uçurtma gibi yükselmesini umuyoruz.

Mülksüzleştirmeye İnat etkinlik kitabı toplam yedi yer-temelli çalışmaya dair bir aktarım içeriyor. Bu yolla da farklı stratejiler ve arzuların, sınırları aşarak, birbirinde yankı bulmasını sağlamayı umuyor. Arsız Otlar Araştırma Grubu tarafından kolektif biçimde yazılan “Arsız Otlar Darlanması” (“Willful Weeds Strife”) adlı bir sonraki bölüm, Avrupa’nın bir akademik kurumunda temellenen ve dolayısıyla onun sömürgeci mirasını her açıdan taşıyan bir projenin gerçekten mülksüzleşmiş/arınmış bir biçimde bakmasının mümkün olup olmadığını sorguluyor. “Ağır Kan” (“Heavy Blood”) adlı çalışmada, Naomi Rincón Gallardo, Zacatecas’ın Vetagrande kasabasındaki toksik yıkıntıların arasında kol gezen hayaletlerin nasıl bir intikam aldığını tartarak, onlardan ve onlarla birlikte öğreniyor. Silvia das Fadas “Luz, Clarão, Fulgor/Işık, Alaz, Şimşek”

(“Luz, Clarão, Fulgor/Light, Blaze, Fulgor”) isimli katkısında, anarşist bir komünün uzun soluklu tarihiyle ilgilenirken, bunun bugün Alentejo’da pratik edilen otonom yaşam biçimlerinde nasıl yankılandığının izini sürüyor. Rojda Tuğrul’un “Nehrin Etrafında”sı (“Around a River”), Dicle

⁷ Terk edilmiş açık maden ocağına yürüyüş, Mina de São Domingos, Corte do Pinto, Alentejo/Portekiz, 2018; fotoğraf Arsız Otlar Araştırma Grubu'na aittir.

ve Fırat nehirlerini, yukarı Mezopotamya’daki baraj projeleri nedeniyle nesli tükenme tehdidi altında olan bir kaplumbağanın gözünden izliyor. “Despina”da İpek Hamzaoğlu insanlarla ve hayaletlerle tanışıp Sinop’taki nükleer santralin çevreye vereceği zararın ardından geriye neyin kalacağı üzerine tahmin yürütüyor. Janine Jembere’nin “Kâğıttan Ülkeler” (“Paperlands”) işi, 1880-1914 arasında Afrikalılar tarafından Alman sömürgeciliğine karşı yazılmış itirazların izini sürerken hem Afrika’nın sömürgecilik karşıtı mücadelesindeki devamlılıklara hem de bunun Almanya’yla ilişkisine mercek tutuyor. “Opossum Direngeliği” (“Opossum Resilience”) çalışmasında, Naomi Rincón Gallardo talan-karşıtı yerel mücadeleleri takip ederek Oaxaca’da saptırılmış Mezoamerika mitolojilerini hikâyelendiriyor. Son olarak da, Berhanu Ashagrie “Özen & Oluş” (“Care & Become”) adlı işinde yas pratiklerinin nasıl Addis Ababa’da kolektif iyileşme sürecine katkı sunabilecek estetik, pedagojik ve politik bir araç haline gelebileceğini sorguluyor.

Bu kitabı İngilizce yazmış olmamıza rağmen burada derlediğimiz araç ve etkinlikleri keşfettiğimiz araştırma projeleri ve atölyeler pek çok başka dilde gerçekleşti. Hiçbirimizin anadili İngilizce değil, ama bu dilin emperyal temeline rağmen veya belki tam da bu sebeple ortak dilimiz İngilizce oldu. Projeyi bir kitap haline getirmeyi hayal ederken, bunu İngilizce yayınlama fikrinin, bu kitabı bize onca şey verenlere bir geri dönüş (object of return) olarak düşünme isteğimizi karşılamadığını fark ettik. Dolayısıyla metni Amharca, Kürtçe, Portekizce, Türkçe ve İspanyolca’ya çevirdik ve her bir dilde çevirinin az sayıda baskısı çok yakında yayı-

nevi websitemiz k-verlag.org aracılığıyla erişilebilir olacak. Ama bir noktayı vurgulamamız şart: Mülksüzleştirmeye İnat: Bir Etkinlik Kitabı katılımcı bir sanat projesi için bir el kitabı değil. Bu biçimiyle katılım çağrısı yapmak, hâlihazırda bağlamı zaten kurduğumuzu ve hikâyenin nasıl akacağını bildiğimizi ima ederdi. Biz, bunun yerine, buradaki düşünce egzersizlerimizin, önerdiğimiz araçların ve etkinliklerin kışkırtmasını ve önyak olmasını umuyoruz. Önyak olma (initiation) kavramı, dans

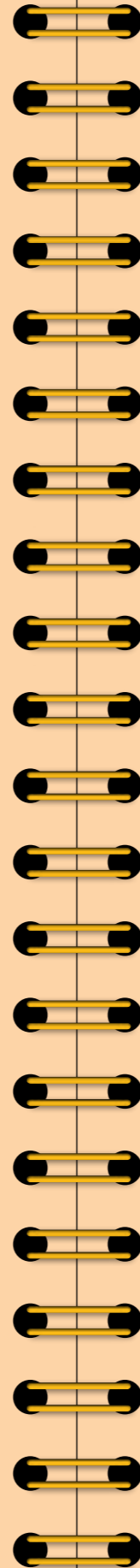
ve performans çalışmaları alanından ödünç aldığımız bir terim. ‘Liderlik’ ve ‘takip’ fikirlerini bünyesinde buluşturuyor: Yani bir anlamıyla, takip etmek, peşinden gitmek önyak olmaktır.⁷ Umudumuz, bu kitabın bir açıklığa/açılmaya önyak olurken, bu boşluktan sızarken aldığı yarıntının da ardından gidebilen türden bir öncülük gerçekleştirebilmesi ve ayrıca havanın, suyun, toprağın, hasadın ve insan yaşamıyla doğa arasındaki kutsal bağların savunusuna dayalı bir dünya inşasını, Audre Lorde’un sözleriyle, “bir isyan gibi, tam anlamıyla kışkırtması”. Bu çalışma, gezegene sahip olma, mülkiyeti olarak görme üzerine kurulu heteropatriyarkal, ırkçı ve kapitalist zihniyetlere ve bunların psiko-duygulanımsal tahakküm biçimlerine karşı gelmeye bir davet niteliğinde.

Umuyoruz ki, burada önerdiğimiz araçlar ve etkinlikler, sizleri de toprakla (türlü boyutlarıyla) kurduğumuz bağları hatırlama, yeniden hayal etme ve yeniden oluşturma çabamıza katılmaya teşvik eder. Birbirinden çok farklı sahalarda karşımıza çıkan araç ve etkinliklerle iş yaptık. Şimdi, sevgili okurumuz, kitabın yolculuğunu devam ettirip beklenmedik yerlere götürme sırası sizde.

⁶ Terk edilmiş açık maden ocağından tabelalar, Mina de São Domingos, Corte do Pinto, Alentejo/Portekiz, 2018; fotoğraf Arsız Otlar Araştırma Grubu'na aittir.

⁷ Lepecki, André. “From Partaking to Initiating: Leading Following as Dance’s (A-personal) Political Singularity.” Dance, Politics and Co-immunity içinde. Haz. Stefan Hölscher ve Gerald Siegmund. Berlin ve Zürich: Diaphanes, 2013. 21–38.

Karamsar ofis odalarında
Sessizlik gerginliği anlatır
Sonra sesler koro olur
Ve bu gürültü alev alır

ARSIZ OTLAR DARLANMASI

Arsız Otlar Araştırma Grubu

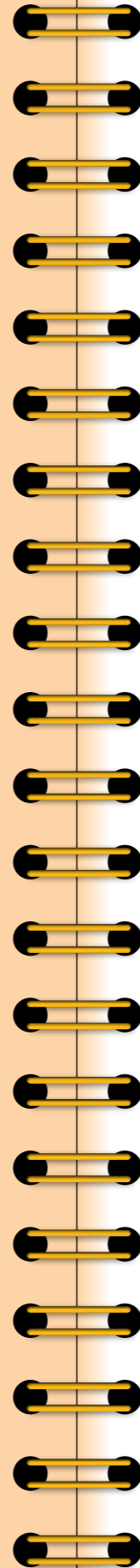
Viyana, Avusturya

Zor zamanlarda, mevcut belayla ya da sıkıntıyla baş etme biçimi olarak, pek çoğumuz kendimizi hayali bir geleceği güvenli kılmaya ve gelecekte olacak bir felakete engel olmaya çalışırken, sonraki kuşaklara bir gelecek sağlayabilmek adına şimdinin ve geçmişin üzerinden atarken buluruz. Hâlbuki belayla kalmak, ‘gelecek’ diye adlandırdığımız zaman dilimleriyle böylesi bir ilişki kurmayı gerektiriyor. Hatta belayla kalmak, tam tersine, tam anlamıyla şimdide olmayı gerektiriyor – korkunç veya güllük gülistanlık geçmişler ile kıyametin ya da kurtuluşun vuku bulduğu gelecekler arasında kaybolan bir ufuk noktası gibi gördüğümüz bir şimdi yerine, fani mahlûkların henüz tamamlanmamış sayısız yer, zaman, madde/mesele ve anlam konfigürasyonu ile iç içe yaşadığı bir şimdinin içerisinde.

— Donna J. Haraway, *Staying with the Trouble* (Belayla Kalmak)

Nasıl kavga ettiğiniz, savaş bittiğinde kim olacağınızı belirleyendir.

— Taiiake Alfred, *Wasáse*

Bu okuyacağınız metin, dolambaçlı ve yer yer zorlu araştırma sürecimiz sırasında, bizlerin hem bireysel hem de grup olarak geçtiğimiz farklı aşamaları ele alan kolektif bir yazma girişimi. Tutarlı ve kendini bilen hayali bir “biz” kurgusu yaratmak yerine, bu bölümde, farklı jeopolitik ve duygulanımsal mekânlar arasında sürekli gidip gelirken bununla değişken baş etme biçimlerimize dair parçalı anlatılara yer vermek istedik. Bu geçişler sırasında, insan ve insan-dışı varlıklarla sayısız karşılaşmalarımız ya da gruptaki diğer arkadaşların coşku ve adanmışlıklarıyla olduğu kadar keder ve acılarıyla da yüzleşmemiz sayesinde, gerçekten de bireyselleştirilmiş kendilik hallerimizden çıkabildiğimiz/arındırıldığımız birtakım dönüştürücü açıklık anları yaşadık.

*

Öngörülemez bir ok gibi bizi aynı odaya ve ortak bir düşünsel zemine fırlatıveren, birlikte okumaya, yerli halkların toprakla kurdukları pedagojik ilişkiden ilham almaya, bunu kendi bağlamlarımıza nasıl taşıyacağımızı düşünmeye, kolektif yazmaya, şarkı söylemeye, dertleri bir kenara bırakmaya, başka yerleri hayal etmeye ve birlikte çalışmaya çağıran o daveti ve önermeyi bir hatırlayalım. Aklımıza gelen ilk şeylerden biri, Viyana’daki odamızdan çıkıp ormana beraber mantar toplamaya gidişimiz, bir yandan mantar toplarken bir yandan yüksek sesle Anna Tsing okuyuşumuz. Sonra bir fırtına sırasında Tuna nehri kena-

rında Ogawa Pro Kolektifi'nin Sanrizuka: İkinci Kalenin Köylüleri (Sanrizuka: Peasants of the Second Fortress) filmini izleyişimiz. Hatta bir müzede kâğıt maskelerin arkasında şarkı söyleyışimiz – aynı anda hem cesur hem alabildiğine kırılan.

Eylül ayında Alentejo'nun kurak topraklarında Etiyopya Yeni Yılı'nı kutladık. Birlikte yemek pişirdik, dans ettik, yürüdü. Kuyuda hiç su kalmamasına şehir insanları olarak nasıl da gerildiğimizi gördük. Haritalarımızı paylaştık. Aynı şekilde tas-laklarımızı ve imkânsız iş takvimlerimizi de. Zehirli havasıyla baş döndüren eski bir maden yatağında dolaştık. Köylülerin cana yakınlığıyla tam bir tezat içindeydi. Yarı boş bir barajın kıyıları boyunca, yani bir başka talan mekânında kaybolarak vakitler geçirdik birlikte. Suyu taş attık, dolandık, gezindik. Ne yapıyor-duk orada birlikte? Bir çeşit dünya inşası dedik adına.

Bu sürekli oradan oraya geçişlerin bizim için ne gibi anlamları oldu? Hem her birimiz için teker teker hem de hepimiz için birlikte ne ifade ettiler? Değişime dair teorilerimize tutunabiliyor, yenilerini bulabiliyor, hayatlarımızı dönüştürüp sunacağımızı sunabiliyor muyuz? Belki en çok da şu oldu öğrendiğimiz: Bir-birimizin varlığı ve pratiğine, başkalarının hayatlarına ve onların başkalarına aynı anda hem hayran olmak hem de bunlar tarafın-dan mülksüzleştirilmek/arındırılmak. Her daim huzursuzca.

Grubumuz kaç kere dağıldı? Kaç kere yeniden bir araya geldik? Konuşulmayanlarla, sahtekâr çıkma korkusuyla, is-tenmeyen hiyerarşilerle, karşılanmayan beklentilerimizle nasıl baş ettik (ya da edemedik) – ve bunun tüm sıkıntısına, belası-na rağmen nasıl paylaşmaya ve umursamaya devam etmeyi seçtik? Böyle yaparak aramızda inşa ettiğimiz anlamlar yu-mağında filizlenen neşeyi bulma şansımız oldu. Bizi belirleyen şey kolektife dair inatçı arzu, tek başına değil birlikte çalışma ısrarıydı – ki bunu bir kurumun soğuk duvarları arasında yap-mak öylesine sahte gelirken...yine de ayrıksı kalabilmek, o kurumun içinde olsak da ona ait olmamak. Gerçekten ayrık otlar gibi olabilir miydik?

*

İlişkilendiğimiz o yeri, yani *orayı*, birlikte yaratmaya çalıştığımız *buraya* taşımamız mümkün mü? *Orasının* önem taşımalarını/ci-simleşmesini (matter) nasıl sağlayacağız? Bu süreci anlatmaya nereden başlamalı? Denizin üzerine çökmüş sisin kokusunu tarifleyerek mi başlamalıyız yoksa o denizin başına geleceklere dair acı gerçekleri sıralayarak mı? O denizde yüzmenin müt-hiş hazzından mı bahsetmeliyiz, yoksa nükleer santraller inşa edildikten sonra suyun ısısının nasıl değişeceğinden mi? *Oranın* sosyalliğine, topluluğuna, taşına, toprağına, ekosistemine dair bir şeyleri bir çeşit "biz"e – öncelikle içinde var sayılmaya, önem arz etmeye, cisimleşmeye çabaladığımız Viyana'daki ofise – nasıl taşıyacağımızı düşünmeye koyulduk. Nasıl bir dil

Neredeyiz biz? Nerede? Orası her neresiyse orası var, çünkü biz varız, hem de inatla, inatla da var olduk. Peki, biz kimiz, eğer ben, ben değil de sensen?

– Etel Adnan, There (Orada)

kullanmalıydık, mülksüzleşmeden nasıl bahsetmeliydik – hele ki, Donna Haraway'den bildiğimiz üzere, “başka maddeleri düşünmek için kullanacağımız maddeler önem arz ediyor”ken?¹ Birlikte nasıl önem arz edeceğiz/maddeleşeceğiz? Birbirimizden nasıl öğreneceğiz? “Biz”in içinde var ettiğimiz bu özeni “ben”e nasıl geri getireceğiz ki hala *orada* olan başkalarıyla da paylaşabilelim?

Bu bir özen pratiği – birbirini umursamaya ve birbirinin pratiğini umursamaya dair. Bir öğrenme pratiği – ilişkide olduğumuz yerlerden öğrenip sonra buralara sembolik bir otoriteyle, yani vize, para ve itibar sağlayarak güvencesiz kültürel emeğimizi destekleyen Avrupalı bir kurumu arkasına almış sanatçı/araştırmacı rolünde dönmeye dair. Kaynaklarımızı paylaşmak ve başka türlü hikâyeler, başka türlü dünyalar yaratmak arzusuyla dönüyoruz. Arada kalanın sorumluluğu bu: Edindiği ayrıcalıkların sağladığı rahatlığın kolaylıkla unutturabileceği gerçekliklere yine de geri dönmek, oralarda yürümeyi, konuşmayı, nereye gidilip gidilmeyeceğini, nasıl giyinileceğini, saat kaçta evde olunması gerektiğini, kamusal alanda kime ne söylenebileceğini yeniden ve yeniden öğrenmek.

*

Bir araya gelmek ve birlikte çalışmak bazen zaten bizde olan dan fazlasını, yani başka bir şey gerektirir. Bunu karmaşık bir süreç haline getiren de, tam da bu “başka bir şey”in ne olduğunu bulmaktır. Karmaşık olması, bu öğretici karşılaşmanın aynı zamanda sürekli bir kiplik halinde yaşanması demek. Ama soru şu: Kolektif çalışırken nasıl üretken eyleme ve tepki verme biçimleri geliştirebiliriz? Gerilimler bir araya gelmeyi ve birlikte çalışmayı imkânsız kılabilir, ama bunu bu şekilde düşünmenin kendisi de biraz riskli. Bir araya gelince/birlikte çalışınca üretken enerjinin harekete geçtiği ve o kolektif yumağın içinden açığa çıktığı bir an hep gelir. Bu durumda gerilimlerin ve yanlış anlamaların kendisi bile karşılaşmanın önemli bir parçası gibi gelmeye başlar. Böyle kolektif bir çabanın, mücadelenin parçası olmak ve bu sürecin ne kadar besleyici olabileceğine tanıklık etmek gerçek bir ayrıcalık.

*

“Biz” denen toplam, olumsal güçlerin geçici ittifaklarıyla şekillenen kırılmalı ve değişken bir küme. O “biz”in imkân(sızlık)larını, bir an belirip sonra kayboluşlarını farklı bir biçimde tanımayı seçtik – zaman zaman arzuladığımız ama aynı zamanda tiksindiğimiz bir şey olarak. Projenin ta en başında bir arkadaşımızın sınır dışı edilmesine, diğerlerinin ise sürekli göç bürosu tarafından taciz edilmesine, bunun üstüne bir de sokakta gündelik olarak maruz kaldıkları ters bakışlara tanıklık, dolayısıyla hepimizin kucaklanacağı bir “ortak mekân” fantezimiz yoktu. Bazı-

larımız için, bir çeşit bir “biz”, birlikte oynarken, birlikte yürürken ya da Etiyopya dans figürleri öğrenmeye çalışırken bir anlığına kıvılcım gibi beliriveriyordu. Kâğıtlara çıktı alıp kestiğimiz mas-keleri takıp normalde asla halka açık bir performansa uygun bulunmayacak seslerimizle kolektif bir koro halinde cesaretle şarkı söyledığımızda anlık bir “biz” olmuştuk mesela. Utanç vericiydi: “Biz” kesinlikle çok utanmıştık. Kısa bir an için, başkaları tarafından kendimizden edilmeye, mülksüzleştirilmeye müsaade etmiştik.

*

Ofiste ise, sahalarımıza dair detaylı aktarımlarımızı kimi zaman ağır bir sessizlik izliyorduk. Birbirimizin araştırma yaptığı bağ-lamlara dair ortak cehaletimizle yüklü bir sessizlikti bu. Yabancılaş-tırıcı bir beraberliğe ve başkalarının yabancılaştırıcı varlığından kaynaklanan başka türlü bir mülksüzleştirmeye sebebiyet veriyordu. Sömürgeci şiddetin epistemolojik merkezinin faaliyetinin sonucu, Küresel Güney’in öznelerinin yersizce bilgi ve anlatı biriktirmesi oluyordu. Fikir ve açılımlar boşlukta yitiyordu, çünkü birbirlerinden aksedip güçlenmelerini sağlayacak bağlantı ve sapma noktalarını tespit etmekte çok zorlanıyorduk. Konuşma-ya davet ediliyorduk, ama kim dinleyecekti ki? Nasıl konuşa-cağımız ve buradaki amacın ne olacağı süreç boyunca muğlak kaldı. Eğer hedef mülksüzleşmekse, oradaydık işte: Çoklu geçişlerimizi, gidiş gelişlerimizi mümkün kılan pratikler arasında ve bu pratiklerin ta kendisinden mülksüzleşmiştik. (Bu geçişler bazen daha çok kan kaybetmek gibi geliyordu. Sanki öyle çok gidip geldikten sonra artık dönecek bir yer kalmıyordu ve yalnızca daimi bir gurbet diyarına varabiliyorduk.) Ortak zemin bula-bilmek adına yer yer biraz sığ bir ortak paydaya razı oluyorduk.

*

İşin para boyutuna gelecek olursak: Projenin fonu Avusturya’da toplanan vergilerden sağlanıyordu. Buna mesela Andritz AG gibi şirketlerin ödediği vergiler de dâhil. Andritz AG, merkez ofisi Graz’da olan Avusturya menşeli bir santral üretim şirketi ve Kürdistan’daki güvenlik barajları için gerekli altyapıyı da sağlı-yor. Söz konusu barajları, kitaptaki sanatçılardan biri “doğanın silahlaştırılması” olarak tarifliyor, çünkü bunlar sebebiyle Kürt köylerini su basıyor, insanların evleri tahrip oluyor, ekosistemler mahvediliyor. Verebileceğimiz bir başka örnek de, Yeni Zelanda sahilinde kalan son Maori bölgelerinden birinde petrol ve gaz çıkarmak için sondaj yapan Viyana-merkezli, Avusturyalı petrol ve gaz şirketi OMV. İnsanı şaşkına çeviren bu küresel adaletsizliğe bir yerinden bulaşmış olduğumuz gerçeğini kabul etmenin ötesinde, bu çetrefilli durumla yüzleşecek beceriye de vizyona da sahip değildik.

¹ Donna J. Haraway, *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene* (Durham ve Londra: Duke University Press, 2016), 12.

*

Birbirimizi tanıma sürecinde kahkaha ve hafifliğe de yer vardı. Beklenmedik bilgilerle birbimizi şaşırtıp duruyorduk. Mesela aramızdan birinin bir sinekuşunun neyi görüp göremediğini (örn. rafine renkler) bilebileceği kimin aklına gelirdi ki? Ya da neyin bizi ortalık yerde avazımız çıktığı kadar şarkı söyleyecek hale getirebileceğini (örn. öncesinde bize tepinip çığlık attırmak)? Ya da yolda köpek saldırısına nasıl engel olunabileceğini (örn. sağ elinde taş taşımak)? İçimizden kimilerinin popstar olduğunu, kimilerinin dansa yeteneği olduğunu, birisinin de UFO'sunu yakınlardaki mantar ağacının hemen arkasına park etmiş bir hayalperest olduğunu öğrendik. Birbirimizden öğrenmeye, farklılıklarımızı takdir etmeye ve her birimizin tuhaf huylarını, mizacını algılamaya çalıştık.

*

Kimi zaman, grup toplantılarında, daha sonra bireysel sanatsal işlerimizde ifade bulan araştırma yerlerimize ve sakinlerine derin bağlıklarımızın önemsenmediğini veya görmezden geldiğini – bunlara sanki bireysel ve sahiplenmeci sanatçı egosunun dışavurumu olmaktan ibaretmiş muamelesi yapıldığını hissettiğimiz oluyordu. İşlerimizi, estetiği ve sanat pratiğini çok-katmanlı ilişkisellik ve dünya inşası süreçleri olarak düşünmeye dair tartışmalar açabilecek çok boyutlu katkılar olarak ele almak zor oldu.

*

Yani zorlandık. Ortak bir dil bulmakta zorlandık. Bazılarımız İngilizce (akademik) eğitim almıştık, bazılarımız almamıştık. Bazılarımız topluluk önünde konuşmakta hiç sorun yaşamıyorduk, bazılarımız ise bunda (en azından ve özellikle başlarda) epey zorlanıyorduk. İçerideki hiyerarşiler de bizi zorladı. Öyle ki bazen ortada yerini sağlamlaştırmış bir çekirdek, etrafında bir çeper ve arada da bir boşluk varmış gibi geliyordu. Görünmez ve yeterince değeri bilinmemiş hissettik. Plan yaptık ama teslim tarihlerine uymadık. Sıkışmış hissettik. Pek çoğumuz grup çalışmalarında bulunmuştuk, ama sanatçı veya teorisyen olarak kendi grememizi ve dağarcığımızı ortaya koyma alışkanlığımız da vardı. Şimdiyse rahatsız tahta sandalyelerin tepesinde, önümüzde ara sıra sanal dünyaya kaçmamızı sağlayan bir laptoptan başka bir şey olmadan bir masanın etrafında takılıp kalmıştık. Her birimizin kendi sahamızda hedef aldığı Kuzey ve Güney, kurumsal merkez ve çeperler, vatandaşlık ve oturma izni sahibi olmak gibi çok çeşitli uzlaşmaz ayrımlar şimdi burada, tam önümüzdeydi.

*

#A4239A numaralı odada masanın etrafında otururken Küresel Güney-Küresel Güney arası köprü kurma potansiyelini görür

gibi olduk ve bir bağlamdan diğerine bilgi ve strateji kaçakçılığı yapma, sınırları aşan bir karşılığa sahip dünya inşaları hayal etme fikrine heyecanlandık.

*

Mülksüzleşme üzerine bir grup projesinde “Proje Lideri” olmak ne anlama gelir? Hele ki “grup üyelerinin” çoğunluğu Küresel Güney’den geliyorken, bu sözüm ona lider Küresel Kuzey’de doğmuş bir profesörse? Grubun bu beyaz profesör tarafından yazılmış bir başvuru çerçevesinde, fon alması üzerine altı sanatçıyı projeye davet etmesiyle bir araya gelmesi ne demek peki? Bu davetin sözüm ona cömertliğinin, Kuzey’den Güney’e yönelen mülksüzleştirmenin yayılmacı şiddetiyle yüklü olması ya da? Kuzeyli şirketlerin bir yandan Güney’in kaynaklarını yağmalarken bir yandan da asimilasyon ve yozlaştırma mekanizmaları yerleştiği koşullarda? Ya da Kuzeyli üniversitelerin “ötekinin” bilgisini maden gibi çekip alırken, bu bilgilerin asla gerçek anlamda kuruma meydan okumasına izin vermediği?

Bir kişinin, bir gruba, araştırma sürecinin iniş-çıkışları sırasında rehberlik ederken aynı zamanda, Avrupa ve A.B.D.’de eğitim almaktan kaynaklanan kendi epistemik bilgisizliğini sorgulamaya tabi tutması mümkün müdür? Hem grubun rotasını çizip hem de Gloria Wekker’in adına “beyaz masumiyeti” – yani kendi ayrıcalığını ve hak görme halini kabullenmeme – dediği illeti içinden atabilir mi?² Bu pek mümkün görünmüyor, ama bir o kadar da zaruri. O halde bu çalışmanın amacı, kendimizi bir sınava hazırlamak değil de daha az acı verici şekillerde başarısızlığa uğramayı öğrenmek olabilir. Yani hesap verebilir olmayı öğrenmek. Ne zaman dinlemenin ne zaman konuşmanın sırası olduğunu öğrenmek. Güçsüzlüğümüzün hissettirdiği dalga dalga acı grubu yıkıp geçtiğinde ve öfke konaklayacak bir yer arayışıyla özgürce kol gezdiğinde birbimize özeni kolaylaştırmayı öğrenmek. Anksiyete bulaşıcı bir virüs gibi yayılırken kendimize özeni, özbakımı da öğrenmek. Yakınlıkla ve mesafeyle baş etmeyi öğrenmek. Gerilimi taşımayı öğrenmek. Yanlış yaptığında özür dilemeyi öğrenmek. Ve akademik kadronun bileşiminin gerçekten öğrencilerin çeşitliliğini yansıttığı bir üniversiteyi var etmek için çabalamaya devam etmek...

*

Araştırma sahalarımıza gitmek, tüm bu idari zorlukları güneşin ilk ışıklarıyla ortadan kaldırmaya yetiyordu. Aynı anda hem bereketli hem perişan, hem güzel hem ürkütücü, hem muhafazakâr hem de yeni olasılıklara sonuna kadar açık, dostane bir sıcaklığın da şiddetin de her köşe başından fışkırdığı, gizli mezarlarla dolu coğrafyalarda yerli halkların direnişlerinin etik bir pusula sağladığı, türlü türlü neşe ve hayat dolu kutlamanın askeri ve paramiliter işgallerle yan yana can bulduğu, haysiyetli ve haklı

² Gloria Wekker, *White Innocence: Paradoxes of Colonialism and Race* (Durham: Duke University Press, 2016), 1–29.

öfkenin toprağın denetimi ve mülkiyeti için süren yeni savaş biçimlerinin ortalığa saldığı dehşeti alt etmek için çabaladığı yerler bunlar. Kuzey'den Güney'e geçmek, radikal bir öğrendiklerini unutma pratiği gerektiriyor. Çünkü kısa bir süreliğine de olsa varlıklı ve refah içindeki Kuzey'de yaşadıkdan sonra insan şımırıyor. Ya da daha doğrusu çeşitli biçim ve işlevleri var saymaya alışıyor. Açık yara olarak kalansa gündelik aşağılanma, ikincilleşme deneyimi oluyor. Güney'de dolanırken ise insanın yeniden uyanık olmayı, gündelik gerçekliğin tehlikeli belirsizliklerine açık olmayı, laptopunu ve bankamatik kartını her yere taşımamayı, sebzeleri dezenfekte etmeyi, içme suyu almayı, trafikte kalmayı, kendi güvenliği ve devamlılığının verili değil de mücadele gerektiren bir şey olduğunu kabullenmeyi, sevdiğin insanların her gün katlanarak artan yaralanabilirliğine, karşı karşıya oldukları tehlikelere yetişebilmeyi yeniden öğrenmesi gerekir. Bu kadar birbirine tezat gerçeklikler arasında gidip gelmek, aynı zamanda, bir grup çelişkiden bir başkasına geçiş yapmayı gerektiriyor. İnsanın kendi konumunun ve kendilik algısının da tekinsizleştiği bir geçiş bu, çünkü Avrupalı akademik ayrıcalık sana da bulaşmış oluyor bir kere, yani bir açıdan itibarlı biri haline gelmişsin gibi görünüyor – belki bir çeşit hain bile.

*

Hakkında hala çok az şey bildiğimiz çivisi çıkmış bir dünya bu. Kürdistan'ın dağlarında, bir kara deliğin yakın zamanda çekilmiş "fotoğrafına" bakarken aklım uçtu. Benzer bir şeyi ilk nükleer şantaj konusunu duyduğumda da yaşamıştım. Bu gezegen tam anlamıyla sürprizlerle dolup taşıyor. Büyüleyici, çileden çıkarıcı, ilham verici ve biz, yedi inatçı/arsız ruh olarak, bir masanın etrafında oturduk ve dünyanın içinden geçtiği kimi değişimlerin izini sürmeye çalıştık. Toplu yerinden etmelerle, siyasi mücadelelerle, ekolojik felaketlerle ve doğanın özerkliğiyle yüzleştik. Tüm bu süreçleri farklı dillerde ve farklı anlayışlarla tartışırken de kendi dönüşümümüzü yaşadık aslında.

*

Sinop'ta, Addis Ababa'da, Diyarbakır'da ya da Alentejo'da, Berlin'de, Oaxaca'da ya da Viyana'da dedikodu nasıl işe koşulur?

Araç

KORO

Koro insanların bir araya gelmesini, dertlere, hikâyelere, duygulara ve arzulara birlikte ses vermelerini, bunları anlatmalarını, yankısını birbirlerinde bulmalarını sağlar. Bir koroda herkes ahengi bulmak adına birbirine kulak kesilir, aynı zamanda da ifadenin (yer yer birbiriyle çelişen) çokluğuna alan açılır. Bu, pek çok farklı sesin kolektif ifadesine imkân sağlar. Koroda, başkalarına doğru ve onlar tarafından hareketlendirildiği ve uygulandığı (moved) ölçüde sahiplenici (kendine sahip olan) birey çözünp kaybolur - yani Judith Butler ve Athena Athanasiou'nun tariflediği anlamda mülksüzleşir.(1)

Koronun varlığı, hem çokluğa hem çokluğun içindeki farklılıklara dayanır. Bu yanılla "figüranın" bir savunusudur koro: Sözde önemsiz rollerine, harcanabilir görülmelerine rağmen aslında, Saidiya Hartman'ın bize koro teorisiyle hatırlattığı üzere, vazgeçilmez olan bu isimsiz çokluğun.(2) Tekil kahraman figürünün tam tersine, koro, hikâyeleri anlatılmayan ve hatta genellikle unutilan, yaşamları basit ve sıradan sayılan sayısız figürden oluşur. Ayrıca koro, Antik Yunan tragedyasından bildiğimiz üzere, kolektif bir yorumlama merciidir. Yüzü olmayan, maskeli bu bireyler topluluğu aksiyona dâhil değildir, ama olayların akışına verdikleri tepkilerle - öfke ve keder gibi duyguların aracısı haline gelerek - gözden kaçan şeylere dikkati çekerler. Madenci koroları, hapisane koroları ve daha yakın zamanda ortaya çıkan şikâyet koroları gibi çeşitli mücadelelerin doğurduğu koroları birbirine bağlayan ise özlemi, öfkeyi ve zorluklarla baş etmeyi anlatan metin ve melodilere sahip olmalarının yanı sıra bunları birlikte, kolektif olarak anlatma arzuları. Birlikte söylenince mücadele ve uğruna mücadele edilen şeye duyulan özlem paylaşılır, birlikte büyütülür ve bedenlerin arasındaki rezonansla dönüşür. Melodiler genellikle bol tekrar içerir ve bir çeşit transa sokarlar, insanın ruhunu canlı tutan ve zarardan

koruyan bir ilaç ya da şifa gibi.

Paulo Freire bize kendi cehaletimizi kabullenmenin birlikte ve karşılıklı öğrenmenin ilk adımı olduğunu öğretti: Yani eğer herhangi birine bir şey öğre-tecekseniz sizin de yeni bir şey öğren-meniz lazım. Burada bahsettiği yaparak öğrenmek. Araştırma grubu bir Arsız Otlar Korosu kurdu. Bizi bunu yapmaya iten Alentejo'da gördüğümüz madenci korosunun performansına duyduğumuz hayranlık ve onların bu kırılma, cesaret ve kolektiflik gösterisinden aldığımız ilham oldu. Bizim için koro, nasıl bir araya gelebileceğimizi keşfetmenin - kolektif biçimde seslerimizi yükseltip, birbiri-mizde yankılanıp, birbirimize eklenirken (birlikte anlatırken) bir yandan da farklılıklarımızın ve çokluğumuzun değerini bilmenin - bir aracıydı. Performans sanatçısı ve eğitmen Stefanie Sourial ile birlikte çalıştık, bize ilk adımlarımızı atarken rehber oldu ve teşvik etti. Şarkılarımızın sözlerini kolektif biçimde yazdık ve maske takmaya karar verdik. Kamusal alanda kimliklerimizden mülksüzleşmek (yani kendimizi gizlemek) için değil de, koroya her birimizin araştırma sahasının özgüllüğünü katmak ve bir araya gelişimizi bir adım geri atarak desteklemek için yaptık bunu. İlk kamusal performansımızı, "Mülksüzleşme, Arsız Otlar ve Yıkıntılar Arasında Dünya İnşası" ("Dispossession, Willful Weeds, and WorldMaking from the Ruins") adlı filmin gösteriminden hemen önce mumok kino'da gerçekleştirdik.

- (1) Judith Butler ve Athena Athanasiou, Mülksüzleşme: Siyasaldaki Performatif (Dispossession: The Performative in the Political) (orjinali: Cambridge: Polity, 2013) (çev. Başak Ertür. Metis Yayınları, 2017), 1-10.
- (2) Saidiya Hartman, Wayward Lives, Beautiful Experiments: Intimate Histories of Social Upheaval (New York: W.W. Norton, 2019), 475-80.

Etkinlik

KORO OLUŞTURMAK

Koro oluşturmanın riski, tek tip olmayı tek tipleştirmek, ahengi yakalamak adına farklılıkların üstünü örtmektir. Bir korobaşı/kondüktörle çalışmaya karar verirseniz bu kişinin sorumluluğu ağırdır, çünkü hem her bir bireye hem de bütüne açık olmalı, kulak vermelidir. Bu pozisyonun otoriter bir hal almaması için bilinçli bir hizmet yaklaşımı benimsenmesi önemli. Kondüktörsüz koro oluşturmaya karar verdiğinizde de benzer zorluklarla karşılaşacaksınız, ama bunların taşıyıcısı tek bir kişi olmaz. Bu da herkesin dikkatini vermesini ve birlikte şarkı söylemenin yollarını (örneğin tekrar) birlikte bulmasını gerektirir.

İNSANLARI BULMAK

- Koro oluşturmak için önce birlikte şarkı söyleyecek insanları bulmanız gerekir.

İSINMA

- Bedeninizi açın ve ısıtın. Alanın içinde yürüyün, esneyin, çenenizi hareket ettirin ve dudak trilleriyle dudaklarınızı gevşetin.
- Mekândaki bedensel ilişkileri keşfedin. Orada var olan bedenlerin birbirine yakınlık ve uzaklıklarının farkına varın.
- Nefes egzersizleri yapın: Önce hızlı sonra derin nefes alın ve tekrar başa dönün.
- Farklı ses aralıklarıyla oynayın.

Etkinlik

ŞARKINIZI BULMAK

- Var olan materyal mi kullanmak istediğinize (örn. yüzlerce insanı bir araya getiren Hildegard von Bingen koro hareketi gibi) yoksa kendi şarkı yazımınıza model oluşturacak bir şarkı seçip yeni materyal üretmek mi istediğinize karar verin.
- Size altyapı sağlayacak ritmik düzeni belirleyin. Ya da, alternatif olarak, doğaçlama yoluyla veya (kolektif) serbest yazım egzersizleriyle bulduğunuz kelimeleri kesip yapıştırın ve bir kâğıdın üzerinde ritmik olarak düzenleyin.
- Metni bir melodiyle eşleştirin. Ya zaten var olan melodileri kullanın, ya da eğer mümkünse yeni bir melodi bulun.

PERFORMANSA HAZIRLANMAK

- Yalnızca sonuç odaklı olmak yerine provalara anlam katın.
- Performansınızı nerede gerçekleştireceğinizi dikkatle seçin.
- Maske ve kostümlerinizi kendiniz (Kendin Yap - DIY) tasarlayın. Farklılıklara alan açın.
- Bir dramaturji oluşturun.
- Cesaretiniz için kendinizi alkışlayın.
- Performansa başlayın!

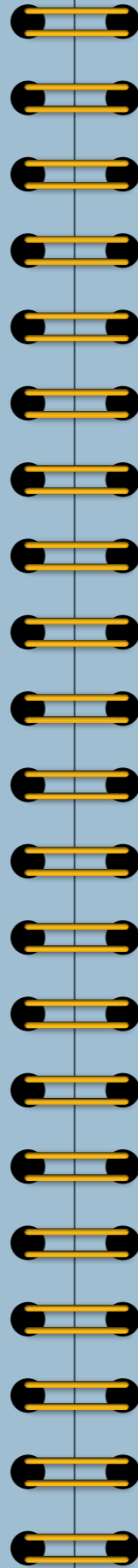

7 Arsız Otlar Araştırma Grubu'nun koro maskeleri; sanatçıların izniyle basılmıştır.

EK KAYNAKÇA

- Adnan, Etel. *There: In the Light and the Darkness of the Self and the Other*. Sausalito: Post-Apollo Press, 1997.
- Alfred, Taiaiake G. *Wasáse: Indigenous Pathways of Action and Freedom*. Toronto: University of Toronto Press, 2005.
- Haraway, Donna J. *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press, 2016.
- Morrill, Angie, Eve Tuck, ve the Super Futures Haunt Collective. "Before Dispossession, Or Surviving It." *Liminalities: A Journal of Performance Studies* 12, no.1 (2016): 1–20. Erişim adresi: liminalities.net/12-1/dispossession.pdf.
- Sundberg, Juanita. "Decolonizing Posthumanist Geographies." *Cultural Geographies* 21, no.1 (2014): 33–47. Doi: 10.1177/1474474013486067.

Yıkıntıların arasında
Pusuda bekliyoruz
Tahribatın getirdiği
Atıkların taşıyıcısıyız

AĞIR KAN

Naomi Rincón Gallardo

Zacatecas, Meksika

Bugün, Küresel Güney’de ırksal kapitalizmin sürdürülmesinin temel yollarından biri hapishanelerin ve güvenlik rejimlerinin yaygınlaştırılmasının yanı sıra devasa barajlar ve madenler gibi, muazzam teknolojik kaynaklara ve Enrique Dussel’in adına “kalkınma yanılması” dediği şeye, yani modernitenin evrensel yönetim biçimi olarak dayatılmasına dayanan mega-talancı/hafriyatçı projelerin gerçekleştirilmesi. Devlet-şirket ortaklığında tasarlanan ve yürütülen dev-ölçekli kalkınma projeleri, tepede kurgulanan böylesi devasa tasarıların altında sürüp giden yaşam biçimlerini dikkate almadan, yalnızca ekonomik bir mantıkla ilerler. Kaynak talanı, ilk olarak Anibal Quijano’nun adını koyduğunu ‘kolonyal iktidar matrisi’ içerisinde faaliyet gösterir. Bu matriste şirketler ve devletler ekonomik çıkarları ve faaliyetleri açısından ayırt edilemezler. Devletler şirketler adına hareket eder, şirketler ise talan-karşıtı örgütlenmeyi kontrol altında tutmak ve bastırmak için güvenlik güçlerinden hizmet satın alır.

— Macarena Gómez-Barris, *The Extractive Zone* (Hafriyat Bölgesi)

Mülksüzleştirme, yerinden etme ve ayrımcılığın ırksallaşmış politikaları, harcanabilir insanların ve unutulmuş coğrafyaların yaratılması, kaynakların ve kadınların yeniden üretim emeğinin sömürülmesi, erkekliğin ta kendisi – tüm bunlar “güneyleştirme” (southification) dediğimiz şeyi üreten toplamı teşkil ediyor. Sömürgecilik döneminde dağlar yerinden edildi, nehirlerin yönü değiştirildi, ormanlar yok edildi, bitkiler, hayvanlar ve insanlar oradan oraya sürüklendi. Sömürge sonrası kalkınma ideolojisi de aynı mantığı izledi: Hiçbir şey insan evladının çevresini şekillendirme ve kendi suretinde yeniden yaratma arzusunun engel olamadı.

— Françoise Vergès, “Like a Riot” (“İsyan Gibi”)

↑ Meksika'nın Zacatecas eyaleti'nde Vetagrande; fotoğraf Naomi Rincón Gallardo'ya aittir.

Zacatecas'ın Vetagrande kasabasında parçalanmış bir tepenin etrafında dolanıyorum. Bu yarı-çöl coğrafyada gerçekleşmiş geçmiş patlamaların düşüncesiyle irkiliyorum. Bir tepe nasıl olur da böyle ortadan ikiye bölünür? İliğime kadar kurudum. Ögütülüp toz olmuş gri taşların oluşturduğu dev bir yığın var, giderek büyüyen zehirli bir mezarlık gibi. Toz partikülleri ciğerlerime doluyor. Ayakkabılarım ve kot pantolonum her türlü dikene ve kıymığa takılıyor. Orada burada güneşte kavrulmuş kaktüsler var. Etrafta parıldayan mineral parçacıkları göz alıyor, insan cezbedilmeden duramıyor. Biraz daha yukarı yürüyüp aşağıya bakacak bir nokta buluyorum: Solda hayalet kasaba gibi duran kolonyal kasaba, sağda koca bir kraterin etrafında yeni gelen madencilerin yaşadığı prefabrik evler.

Vetagrande'nin kelime anlamı “koca damar”. Zacatecas Eyaleti'nin başkentine birkaç kilometre mesafede. Eyaletin başkentinin de adı Zacatecas. On altıncı yüzyılda, İspanyol sömürgeci rejimi altında bir madenci kasabası olarak kuruldu. O zamandan beri “Minerallerin Laneti” olarak bilinen illet tüm bölgeye yayıldı. Yerel halkın laneti böyle isimlendirmesinin sebebi, bölgenin beş yüzyıldır zengin gümüş, bakır, çinko ve diğer mineral rezervleri nedeniyle talan edilmiş olması. Bu yirmi birinci yüzyılda da – esasen Kanadalı ve Amerikalı şirketlerin önderliğinde – yerel toplulukları kendi doğal kaynaklarından yararlanma haklarından iyice mahrum eden (mülksüzleştiren) yeni bir talan dalgasıyla devam etti.

Hafriyatçılık ya da kaynak talanı (extractivism), ırksal kapitalizmin düzenlemeleri doğrultusunda sosyal ve ekolojik yaşama dramatik bir müdahale içerir.(1) Elde edilen kâr Küresel Kuzey'e gider. Yerel hükümetler, yasaları eğip bükmelerini ve ulusaşırı sermayeyle yolsuz pazarlıklarını ‘kalkınma’ bayrağı altında meşrulaştırırlar. Küresel Güney'e kalan ise zehir, zorla yerinden edilmeler, militarizasyon ve paramilitarizasyon, zorla kaybedilmeler, doğa tahribatı ve büsbütün nüfuslar açısından yüksek erken ölüm riski olur. Yani ‘koca damar’ açık, kansız bir yara.

Sömürgeci şiddet ve mülksüzleştirme tarihi, çok çeşitli yaşam biçimlerinin toplu imhasının da etkisiyle, bu hafriyat mekânlarında insan ve insan-dışı hayaletlerin hortlamasına neden oluyor. “Ağır Kan” (“Heavy Blood”), Vetagrande/Zacatecas'ın toksik yıkıntıları arasına mırıldanıp şapırdayan hayalet varlıklar yerleştiren bir hikâyeye anlatıcılığı projesi. Hikâyedeki hayaletleri, parçalanmış tepelerin arasındaki yürüyüşlerim sırasında, yerel fotoğraf arşivine ve tarihsel arşive ziyaretlerimde, gazetelerden ve dergi makalelerinden, gazeteciler ve aktivistlerle sohbet ve söyleşilerimden ve son olarak da kasabanın (aynı zamanda müzenin kurucusu olan, vefat etmiş bir madencinin dul eşiyle röportaj yaptığım) maden müzesinde buldum. Videonun doğrusal (lineer) olmayan anlatısı altı bölüme ayrılıyor: Akciğerler; Kehanet; Sinekkuşu; Bakır Dişli Leydi; Minerallerin Laneti; ve Ağır Kan.

1 Macarena Gómez-Barris, *The Extractive Zone: Social Ecologies and Decolonial Perspectives* (Durham: Duke University Press, 2017), xvii.

Canavar nedir? (Canavar haksızlığa uğramış olup hakkını, adaleti arayandır.) Canavarlar niye araya girerler? (Canavarlar adaletsizlik unutulmaya yüz tuttuğunda araya girerler. Canavarlar inkâr edildiklerinde ortaya çıkarlar; ama canavarı anlamak da mümkün değildir.) Bir canavardan nasıl kurtulunur? (Canavarı tamamen ortadan kaldırmak diye bir şey mümkün değildir; canavarlar yalnızca ertelenebilir, dağıtılabilir. Geçtikleri eşiği bir süreliğine kapasanız bile kapıyı sonsuza dek kapalı tutamazsınız.)

— Eve Tuck & C. Ree, "A Glossary of Haunting" ("Bir Musallat Olma Sözlükçesi")

AKCİĞERLER

Bir kişi iki farklı karakteri oynamaktadır: Hem bir madenciye hem de telefon seks yapan bir seks işçisini. İki karakter aynı anda paralel ekranlarda görünür. İkisi de kasabanın maden müzesinde, küflü duvarların ve paslı nesnelerin arasındadır. Madenci ağır ağır soluk alırken mekanik hareketler gerçekleştirir; seks işçisi ise zevkle inlemekten boğulmaya farklı ses performansları gerçekleştirir. Sınıfsal, ırksal ve cinsiyete bağlı tahakküm proleter akciğerlerine sızır. İki karakterin de nefes alıp verme ritmi hızlanır. Adeta boğulma noktasına gelirler. Artık dayanamaz oldukları anda siyah bir madde tükürürler. Siyah fileye sarılı ikili bir figür boğuk sesle saksafon çalar.

↑ Video Görüntüsü, Ağır Kan (HD video, 18'46"), Naomi Rincón Gallardo, 2018

KEHANET

Karakter şimdi de çölde çıkar karşımıza, elinde bir ses kayıt cihazı vardır.

Bir dış ses bize bir kehanet anlatır:

Dedelerimizin, ninelerimizin ne dediğini bilirsiniz: Kıyamet günü geldiğinde karanlık çökecek, kana susamış bakireler gökten inip bizi yemeye gelecek ve dünya baştan aşağı değişecek.²

Çöldeki çalılıarın ve kaktüslerin arasından maskeli, kaktüs lifinden peruklar takan yaratıklar çıkar. İştahlı enerjisi döngülerin yenilenmesinin habercisi olan Mezoamerikan tanrısı Tzitzimime'yi (dişli vajina) andırırlar. Karakter de maske takar ve onlardan biri haline gelir. Gülümser ve bakır dişlerini gösterir.

↑ Ağır Kan'da Bárbara Lázara (HD video, 18'46"), Naomi Rincón Gallardo, 2018

2 Bu bölüm, 16. yüzyılda náhuatl dilinde (Mezoamerika'daki Nahua halkının dili) yazılmış metinlerin derlendiği Juan Bautista'nın Vakayiname'sinden uyarlanmıştır.

SİNEKKUŞU

Vetagrande'deki bir maden sahasının yıkımları arasında bir sinekkuşu yaşar. Mezoamerikan kozmolojisinde sinekkuşu savaşırken hayatını kaybetmiş bir savaşçı, cinsellik sembolü ve gökyüzünü yeryüzüne bağlayan kutsal bir varlıktır. "Ağır Kan"-daki kurnaz, yapay sinekkuşu çölde çiçek nektarı ve barınacak bir yer aramaktadır ama doğal ortamı havaya uçurulmuştur. Kafası karışmış, yeşil ekrana yansıtılmış kaybolmakta olan bir manzara üzerinde asılı kalır. Sonra bir mağara bulur, girdiği bu mağarada Bakır Dişli Leydi ile tanışır ve onunla türlerarası bir yakınlık deneyimi yaşar.

Flecha
Espina sangre
Borracha de miel
Inmóvil en el aire
Zumbando sortilegios

Nómada
Vuelo vibrador
Libando el nectar
En intercambio mutuo
Para una muerte pasajera

Picaflor
Caldera interior
Guerrero caído en combate
Alas batientes que guían
A los que desaparecieron como por magia

Zurda
Piedra tornasol
Dardo que se desplaza
A sus paisajes natales
Ruinas tóxicas y cerros triturados

Vuelan
Larga ruta
Los resucitados
Que mueren en la sequía
Y reviven con las lluvias

Desierto
Vine a buscar
A la mujer que se quema
La de los dientes de cobre
La destructora telúrica. Monstruo

Ok
Kanlı diken
Baldan sarhoş
Gökyüzünde hareketsiz
Büyülü sözler vızıldıyor

Göçebe
Titreşimli uçuşta
Nektarı yudumluyor
Karşılıklı bir alışveriş
Anlık bir ölüm için

Sinekkuşu
İçi kazan
Savaşırken ölmüş bir savaşçı
Kanat çırpıyor ve yol gösteriyor
Büyüyle silinmiş gibi kaybolmuş olanlara

Solak
Parıldayan taş
Uçarak geri döner
Ait olduğu topraklara
Zehirli yıkıntılar ve paramparça tepeler

Uçmak
Uzun yol boyu
Yeniden dirilenler
Kuraklık sırasında ölümler
Sonra yağmurlarla geri gelirler

Çöl
Aramaya geldim
Yanan kadını
Bakır dişli olan
Dünyaları yok eden. Canavar

BAKIR DİŞLİ LEYDİ

Bakır Dişli Leydi, ilkel ve içgüdüsel sesinin bedeninin içinde ve mağaranın taş duvarlarında yankılanışını dinler. Ses kayıt cihazıyla kendini kayda alır. Bir mağarada yaşayan ve yalnızca çocuk kanı ve insan kalbiyle açlığını dindirmek için dışarı çıkan korkutucu yaşlı kadın figürü Mezoamerikalı Tlantepuzilama'ya benzer. Tlantepuzilama, Mezoamerikanın sayısız dişi toprak canlılarından biri, hepsinin ortak özelliği de yıkıcı güçleriyle aslında yaşam ve ölüm döngüsünü yeniliyor olmaları. Bakır Dişli Leydi, yaralı bir coğrafyanın topraksı sesleriyle ulur ve mırıldanır.

MİNERALLERİN LANETİ

Açık maden ocağının ezilip parçalanmış taşları arasında Bakır Dişli Leydi bir acayip piknik yapıyor. Bir örtünün üzerinde oturuyor. Nargile içip kendini kırmızı bir içecek sarhoş ediyor. Kırmızı sıvıyı plastik bir şişeden hortumla çekiyor. Nargile içip öksürüyor. Toksik oral iştahını tatmine adanmış, viran olmuş coğrafyada keyif çatıyor. Ses kayıt cihazını çalıştırıyor ve Tzitzimime çetesi ona eşlik adip ahlaksızlıklarına ortak oluyor. İntikam açlıklarını yatıştırmaya hazırlanıyorlar.

↑ Ağır Kan'ın setinde, Naomi Rincón Gallardo, 2018; fotoğraf Angélica Canales'e aittir.

AĞIR KAN

Tzitzimime çetesi çölde saksafon ve davul çalıyor. Bakır Dişli Leydi bir özsavunma koreografisiyle dans ederken şu şarkıyı bağıyor:

Desde las ruinas
Nuestras vidas al acecho
Por el expolio
Portadoras del desecho
Desde las ruinas
Aguantando la rapiña
Desde las ruinas
En defensa expulsiva

Sangre pesada
Resiste, persiste
Sangre pesada
Necea, perrea
Sangre pesada
Más deseante que deseable
Sangre pesada
Durable e indomable.

Inhala
Exhala
Liba!
Escupe!
Deglute!
Muerde!
Arranca!

Blue grabbing!
Land grabbing!
Pussy grabbing!

Aunque sedientas seguimos escupiendo
Aunque chimuelas vorazmente mordemos
Aunque explotadas viviendo en exceso
Agazapadas lamiéndonos los dedos
Muertas fallidas comiéndonos las uñas
Intoxicadas con hambre de venganza

Yıkıntıların arasında
Pusuda bekliyoruz
Tahribatın getirdiği
Atıkların taşıyıcısıyız
Yıkıntıların arasında
Yağmaya dayanarak
Yıkıntıların arasında
Savunuyoruz ve savuşturuyoruz

Ağır kan
Direnen, direten
Ağır kan
Dişini sıkın, kıvırtın
Ağır kan
Arzulandan çok arzulayan
Ağır kan
Dayanan, itaatsiz

Nefes al
Nefes ver
İç!
Tükür!
Yut!
Isır!
Parçala!

Su gaspı!
Toprak gaspı!
Am gaspı!

Kurumuş olsak da tükürmeye devam
Dişsiz olsak da kurt gibi ısırılmaya
Sömürülsek de krallar gibi yaşamaya
Buraya çöküp kalarak, parmaklarımızı yalayarak
Biz çakma cesetler, tırnaklarımızı yiyerek
İntikam açlığımızdan sarhoş

Araç

MÜLKSÜZLEŞTİRİLMİŞ DİYARLARDA HAYALETLER VE CANAVARLAR

Canavar olmak nasıl bir şey Bakır Dişli Leydi?

Bakır Dişli Leydi bunu şöyle tarifler: Kaybedilmiş bedenlerin nabzını organlarımın ta içinde hissediyorum, artık otlamaya gelmeyen keçileri, yetişmeyen ekinleri - yoncaı, baklagilleri, yulafı, mısırı ve yem olarak kullanılan kaynana-dilini. Tepelerim gitti. Derim yüzüldü. Toprağı örten bitkilerden eser kalmadı. Dişlerim ve kayalarım gevşedi, düştü düşecek. En derin kuyularım bile zehirlendi. İliğime kadar kurudum. Siyanür ve cıvaya bulandım. Kanım kurşundan pıhtılaşıyor. Açık damarlarıma 'stratejik kaynak' diyorlar. Karşılığında da bana şişede su veriyorlar. Ama buraya acımı konuşmaya gelmedim. Buraya kendim gibileri örgütlemeye geldim. Çünkü biz bir orduyuz. Tüm bu zulme rağmen ilerlemenin önüne taş koymaya devam ediyoruz. Tüm bu zulme rağmen bu çorak ülkeye çöktük, gitmiyoruz ve intikamımızı tartıyoruz.

*

Hayaletler ve canavarlar çözümlenmemiş toplumsal şiddet kendini gösterdiğinde ortaya çıkarlar.(1) Öldürülebilir

kılınmış, kaybedilmiş veya nesli tükenmiş hayvanlar, yaşam biçimleri ve halklar kendilerini göstermenin ve hissettirmenin yollarını bulurlar. Mülksüzleştirilmiş diyarlarda ölüm yaşamın sonunda gerçekleşen bir şey değil, yaşamın içine işlenmiş, yaşamla üst üste bindirilmiş bir şey. Peki, nasıl olur da hayaletlere ve canavarlara alan açarız? Hortlamalarını nasıl kolaylaştırırız?

Hayaletler âlemi insanlardan ibaret değil. İnsanların yarattığı yıkım ve gezegenin kaynaklarını zorla söktüp alan saldırgan güçler aynı zamanda insan olmayan hayaletler de üretiyor. Dünyadaki yaşamın kitlesel kıyımı, çok türlü hayalet nüfusunun önlenemez artışını beraberinde getiriyor. Talan edilmiş hafriyat mekânlarında, terk edilmiş sanayi alanlarında yeniden ortaya çıkıyorlar. İnatçı, arsız, istenmeyen otlar gibi bitiyorlar. Perili, mahvolmuş coğrafyalarda, yok edilmiş yaşam biçimlerinin izleri, tekinsiz atmosferle etkileşen hayaletengiz bir ışık yayıyor.

(1) Avery F. Gordon, *Ghostly Matters: Haunting and the Sociological Imagination* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2006).

Etkinlik

Aşağıdaki etkinlikler perili yerlerde, perili toplumlar içinde yaşayan ve hayaletlerle canavarları dünya inşalarına dâhil etmek isteyen kişi ve gruplara önerilmektedir.(2)

HAYALET VE CANAVARLARI TANIMAK

- Sizin için önemli olan bir yerin - mesela araştırma yaptığınız, çalıştığınız ya da yaşadığınız yer olabilir - sokaklarında, doğasında yürüyün. Oradaki varlığınızın yarattığı potansiyel riskleri göz önüne alın ve bunlara karşı önlem alın.
- Bu yerin kimin ve neyin bastırılmasıyla/baskılanmasıyla var edildiğini öğrenin. Hikâyelerini bilen insanlarla konuşun, arşivlere gidin, okumalar yapın. Not alın.
- Şiddetin bugüne sızan izlerini, hislerini, tezahürlerini ve tarihlerini tespit etmeye çalışın. Farklı mülksüzleştirme, sömürü ve baskı biçimleri bu yerlerdeki yaşamı nasıl etkilemiş? Söylenmeyeni ya da artık söylenmeyeni ama hissedilene fark etmeye çalışın. Olabildiğince detaylı bir şekilde bunun nasıl bir his olduğunu ve geçmişin izlerini nasıl fark ettiğinizi tarifleyin. Not almaya devam edin.
- Bu yerdeki insan ve insan olmayan hayaletleri tespit edin. Tanınmayı nasıl talep ediyorlar? Hangi duygulanımsal hallerde var oluyorlar? Melankolikler mi, öfkeli mi, özlem dolular mı yoksa intikam hesapları mı yapıyorlar? Not almaya devam edin.

HORTLAMALARINI KOLAYLAŞTIRMAK

- Şimdi de notlarınızdan yararlanarak bir ruh çağırma seansına girişin. Hayaletleri veya canavarları çağırarak bir konuşma veya büyü hazırlayın. Onları olduğunuz yere çekecek nesnelere toparlayın. Bir davetli listesi hazırlayın ve gelenleri buyur edin. Doğru atmosferi (sesler, kokular, yansıtma ve ışıklandırmayı düşünerek) oluşturun.
- Onları gözünüzde canlandırın. Çeşitli kaynaklardan farklı görseller toplayarak kolaajlar ve eskizler yapın. Dokularını, kokularını, boyutlarını, ölçeklerini, yoğunluklarını düşünün.
- Bu hayaletleri takip ediyormuşçasına çeşitli kamera hareketleri deneyin. Farklı sesler kaydedin ve onların çıkardığı seslere denk düşen ses atmosferi oluşturun. Ayrıca taleplerini yazın ve bu talepleri yükseltin.
- Tüm bu unsurları bir hortlatma, geleceği görme veya telepatik iletişim egzersizi olacak şekilde bir araya getirin.

(2) Ayrıca bkz: Bu kitapta Janine Jembere'nin "Kâğıt-tan Ülkeler" (Paperlands) adlı bölümü, 121-43.

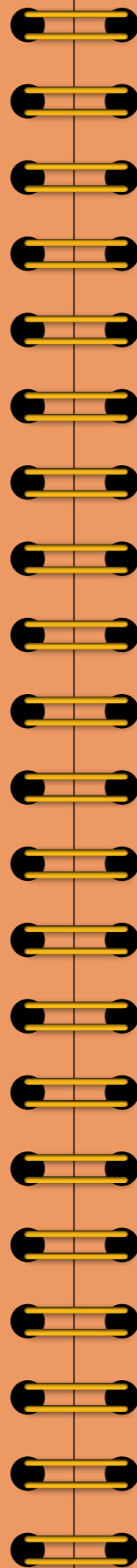
EK KAYNAKLAR

- Galeano, Eduardo. Latin Amerika'nın Kesik Damarları (The Open Veins of Latin America: Five Centuries of the Pillage of a Continent). İng çev. Cedric Belfrage. Londra: Monthly Review Press, 1997. (Türkçe çev. Roza Hakmen ve Attila Tokatlı. Sel Yayıncılık, 2014)
- Tuck, Eve ve C. Ree. "A Glossary of Haunting." In Handbook of Autoethnography. Haz. Stacy H. Jones, Tony E. Adams ve Carolyn Ellis. Walnut Creek: Left Coast Press, 2013. 639-56.
- Vergès, Françoise. "Like a Riot: The Politics of Forgetfulness, Relearning the South, and the Island of Dr. Moreau." South Magazine 9 (documenta 14 #4). Erişim adresi: documenta14.de/en/south/25_like_a_riot_the_politics_of_forgetfulness_relearning_the_south_and_the_island_of_dr_moreau.

KÜNYE

Ağır Kan (Heavy Blood), Naomi Rincón Gallardo. HD video, 18'46", 2018. Vetagrande, Zacatecas, Meksika'da çekilmiştir. Oynayanlar: Bakır Dişli Leydi - Bárbara Lázara; Dişli Vajinalar Topluluğu - Karina Rivera, Azalia Morales ve Rosalba Lira; Sinekkuşu - Naomi Rincón Gallardo. Güfte ve Metinler: Naomi Rincón Gallardo. Beste: Federico Schmucler. Görüntü Yönetmeni: Dalia Huerta. Dron: David del Hoyo. Ses: Elda Ortiz ve Servando López. Fotoğraf: Angélica Canales. Koreografi: Marta Sponzilli. Yapım Asistanları: Fernando Salcedo ve Eric Nava. Maske Tasarımcıları: Jorge Luis Guerrero ve Abelardo Piña. Terzi: Emilia Robles. FWF/PEEK "Mülksüzleştirme: Post-Katılımcı Sanat Pratikleri ve Toprağın Pedagojisi" ("Dispossession: Post-Participatory Art Practices and the Pedagogy of Land") araştırma grubuna özel teşekkürler. *Ağır Kan* (Heavy Blood), "Biz Hiç Çağdaş Olmadık" ("We Have Never Been Contemporary") adıyla düzenlenen XIII. FEMSA Bienali tarafından sipariş edilmiştir. Zacatecas, 2019. Bu bölümdeki tüm film den görüntü ve fotoğraflar sanatçı Naomi Rincón Gallardo'nun izniyle basılmıştır.

Alternatifin organlarını yaratmak
Asiler coğrafyasında
Dönüşen toplumlar
Özerkliğe çağrıyla

Luz, Clarão, Fulgor /
IŞIK, ALAZ, ŞİMŞEK

Sílvia das Fadas

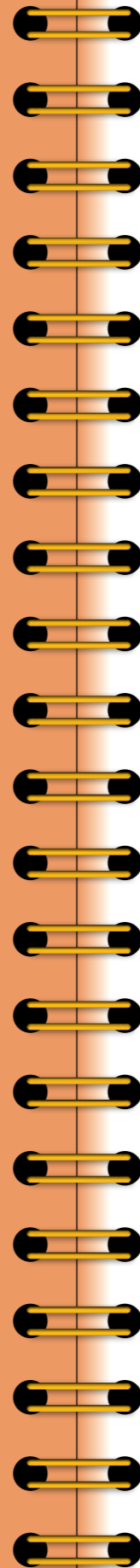
Alentejo, Portekiz

Orada, artık hiçbir şey o eski günlerin bağlamına ait değil. Bizler sürgün deneyiminin meyveleriyiz ve artık kendi dilimiz, kendi özgürlük anlayışımız var. Açık ve kapalı bir evde geçirdiğimiz uzun yıllar boyunca deneyimledik bunu. Tüm ruhlarla birlikte hareket ettik. O memlekette muğlak sınırların ve arazinin yokluğunu görür gibiyim.

— Maria Gabriela Llansol, *The Geography of Rebels Trilogy* (Asiler Coğrafyası Üçlemesi)

Küresel kapitalist sisteme tam anlamıyla asimile olmuş tabii/özneler değiliz, asla da olmadık. Başka bir seçenek yokmuş gibi yaşamayı reddetmek, mücadele zeminini daha zor ve hassas bir uğraş olan otonom yaşamaya kaydırıyor. Bu yaşam, asimile olmanın imkânsızlığı nedeniyle size dayatılmış ve egemen düzen tarafından ödüllendirilmiş de olsa, sizin tarafınızdan tüm zorluklara rağmen seçilmiş de olsa, Herbert Marcuse'ün “alternatif için gereken organlar” diyerek tariflediği bedenselleşmiş bir farklılık içinde olmayı (in-difference) gerektirir.

— Avery F. Gordon, *The Hawthorn Archive* (Hawthorn Arşivi)

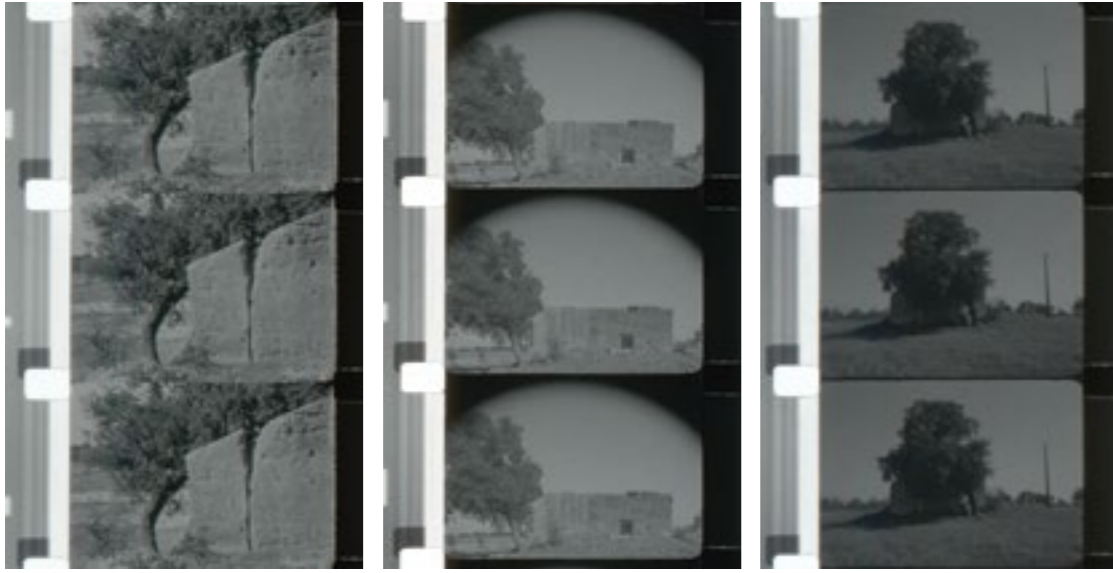

Alentejo adını bir nehirten alan bir bölge, ‘nehirin ötesinde’ anlamında. Önceki adı da *Entre-Tejo-e-Guadiana*, yani Tejo ve Guadiana nehirleri arasındaki topraklar. Portekiz’in güneyindeki bir jeopolitik bölge olan Alentejo’nun kuzey sınırını Tejo nehri çiziyor, batısında Atlantik Okyanusu, doğusunda İspanya, güneyinde ise Guadiana nehri ve Algarve bölgesi var. Bu topraklarda, 1917-18’de anarşist António Gonçalves Correia’nın Vale de Santiago’da kurduğu komünün – Comuna da Luz [Işık Komünü] – kolektif deneyinden feyz alarak, ben de başka türlü bir komünle – hem şimdide var olan, hem de kurulmakta olan – film yapmaya ve hayal kurmaya başladım. Adına Comuna Fulgor, yani Şimşek Komünü diyorum. Ve başka yerlerde söylediğimi burada da harekete geçirmek adına: “Fulgor, yani şimşek, göz kamaştırıcı bir parlaklıktır; zaman ve tarihsellikte, çeperlerden beklenmedik karşılaşmaların imkânını barındıran bir yarılımdır.”¹

Işık Komünü’yle ilk karşılaşmam 2017’nin kışında, sanatçı Sara Chang Yan ile beraber kalıntılarını ziyarete gittiğimde oldu. Fornalhas Velhas’ta yerel bir kahvehanede durduk ve köylülere komünü sorduk. Bize bildiklerini anlattılar ve yerini gösterdiler. Çitleri geçtik, etrafımıza bakarak, dinleyerek vakit geçirdik ve 16 mm’lik siyah-beyaz bir film makarası doldurduk. Daha sonra, o yaz, komünün kalıntılarını sanatçı ve yönetmen Lisa Truttman ile birlikte yeniden gittiğimde arazinin tarihsel komünle hiçbir alakası olmayan sekiz arsa sahibi arasında bölüştürülmüş olduğunu öğrendim. Arsa sahiplerinin biri geçişimize izin vermedi. Hayal kırıklığına uğramış şekilde ayrıldık, ama çok geçmeden kendimizi dar yollarda, geniş tarlalarda ve beklenmedik karşılaşmaların içinde buluverdik.

↑ Sílvia das Fadas’in *Işık, Alaz, Şimşek* (2019) filminden Vale de Santiago’daki Işık Komünü’nde bir ağaç gölgesini gösteren film karesi

¹ Sílvia das Fadas, *Auguries for a Non-Hierarchical Framing and Flourishing*; “Die Frau mit 50 Füßen” serisinden bir cilt, haz. Cristina Gómez Barrio ve Wolfgang Mayer (Stuttgart: Akademie der Bildenden Künste, 2019), 33.

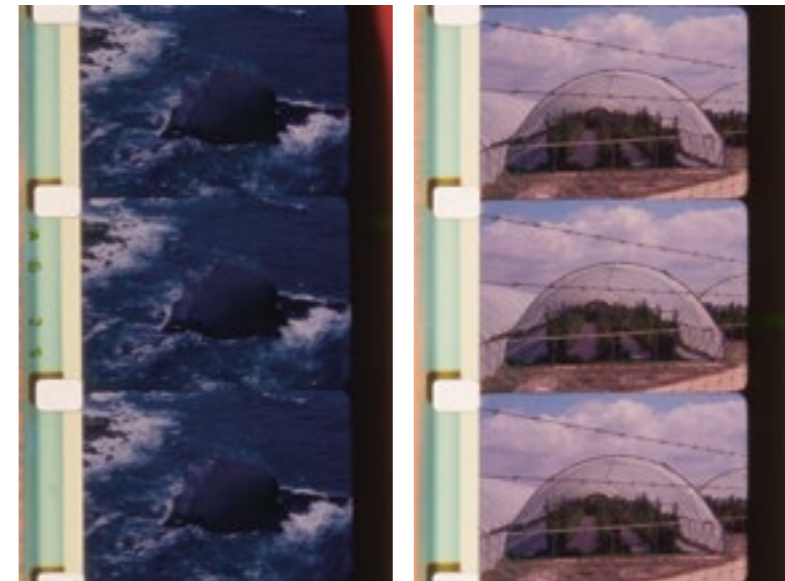
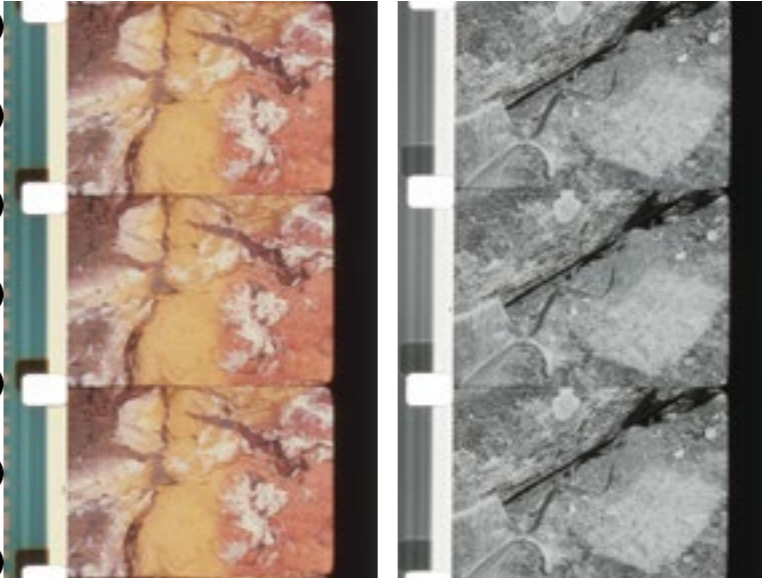
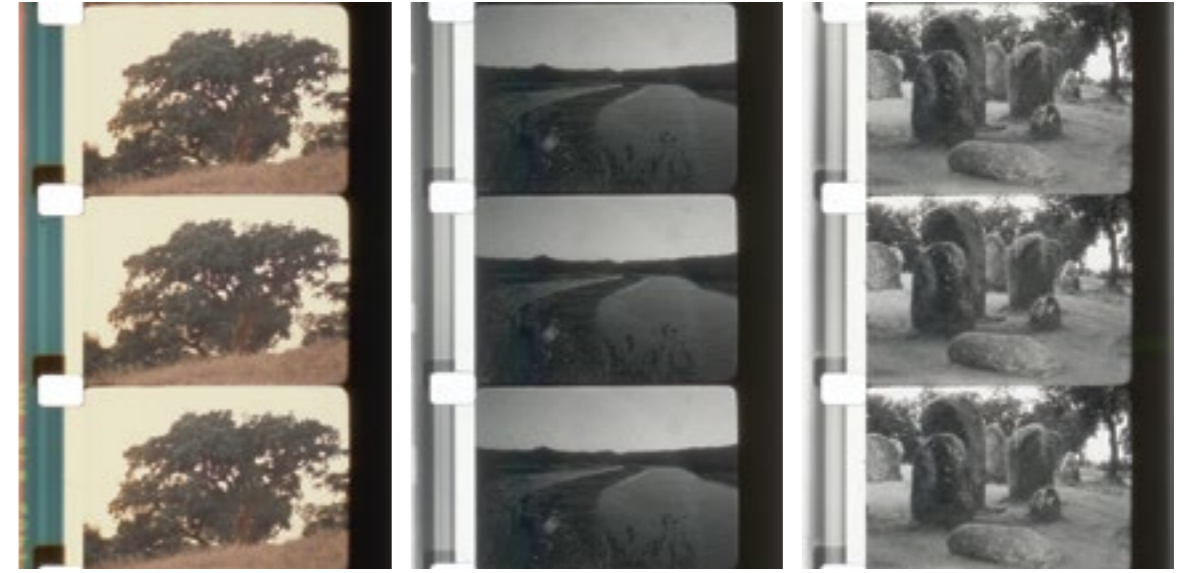
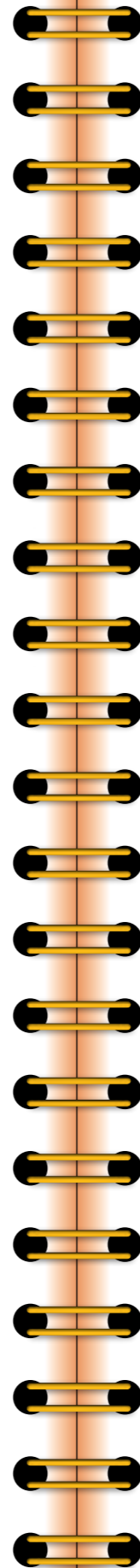

2018 yazında Işık Komünü'ne Arsız Otlar Araştırma Grubu'yla birlikte geri döndüm. Beraber en yakın kasaba olan Vale de Santiago'dan komünün olduğu yere saatlerce yürüdük. Önümüze hiçbir engel çıkmayınca araziye girdik, dinlenmek için oturduk ve gün batımına kadar sohbet ettik.

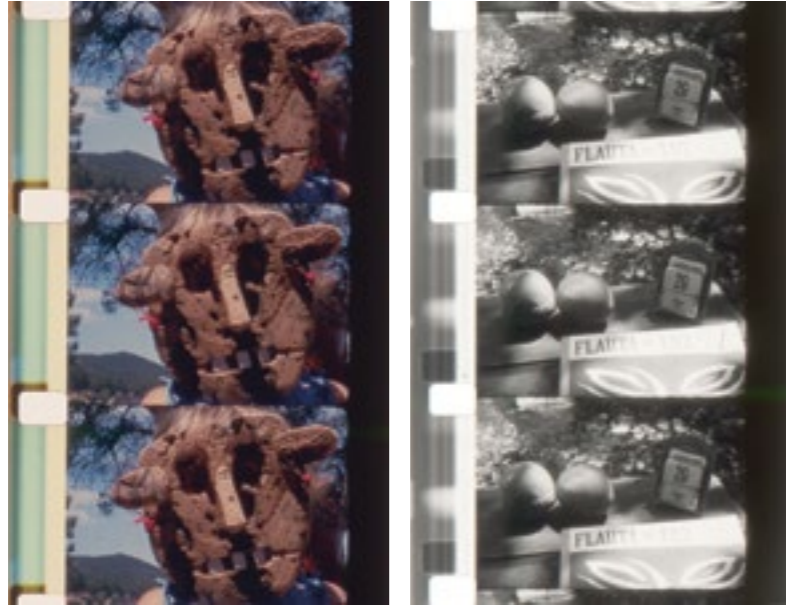
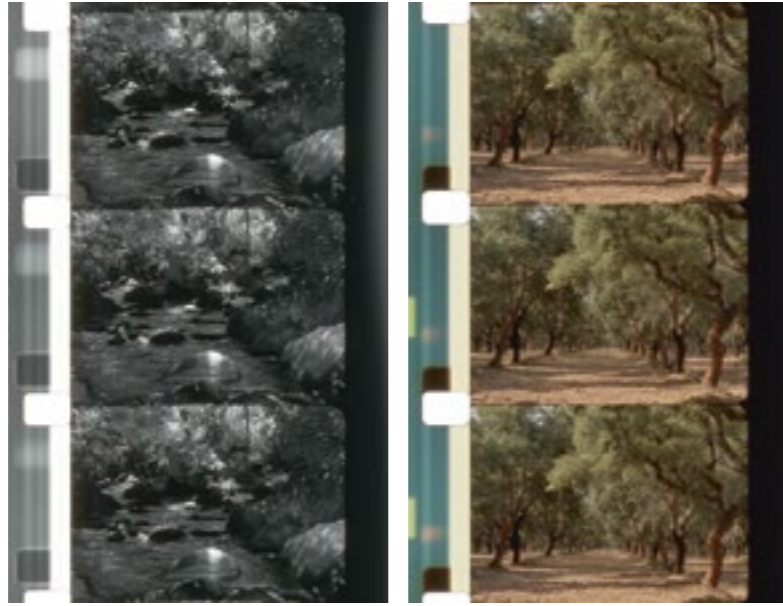
İnatla bir çeşit alamet arayarak 2019 yazında komüne bir kez daha izinsiz girdim. Bu sefer ses sanatçısı ve besteci Robert Blatt ile beraberdim. O yıkıntıların seslerini kaydederken ben de biri renkli biri siyah-beyaz olmak üzere iki makara film çektim. Birbirimize ve etrafımıza yüksek sesle Gonçalves Correia'nın yazdığı ve yakın zamanda anarşist gazete A Batalha'nın yeniden bastığı şiirler okuduk. Oraya her gittiğimde komünün tarihçesini anlatıyorum – ya da en azından bildiğim kadarını. İzinsiz girmeyi sürdürüyorsak bu bir fikrin özüne, tanımadığımız bu kadına, bu sevgili anarşiste ve fazla hızlı dağılan bu komünde birlikte yaşayan insanlara ait fikre saygımızdandır.

Komünün kalıntılarından başlayıp nehirlerin yolunu, ağaçların yolunu, taşların yolunu, yaşamın yolunu takip ederek biyo-bölgeyi gezdim. Tahmin edilebileceği üzere, kaynak talanı çıktı yoluma. Direngen ve misafirperver bulduğumuz bir köyde, bize ait olmayan ortak bir evde, arkadaşlarla ve tanımadığımız gezginlerle geçici bir komün kuruyoruz bir süredir. O zamandan beri film çekmek daha hayata yakın bir şey haline geldi. Yönetiminde vücut bulan o “ben”, umut verici, yavaş yavaş beliren bir “biz”e dönüşmekte. Bu filmin ne olduğunu ya da neler yapacağını bilmiyoruz. Bu henüz ilk metamorfoz, dahası gelecek. Luz, Clarão, Fulgor/Işık, Alaz, Şimşek bir çeşit deney: Mutantların metamorfik değişim arayışı. İtici gücü de arzu, hem deneyimsel hem performatif anlamda. Dünyayı bir bölgenin içerisinden yola çıkarak hiyerarşilerinden arındırma çabası bu, parçaların, varlıkların ve çevrelerin yatay birlikteliğinden oluşan bir belgesel pratiği. Kimilerimiz bu bölgeden değiliz, ama yine de karmaşık ve asi

↑ Işık, Alaz, Şimşek (2017) filminden yarım ay ışığında Işık Komünü'nü ve yıkıntının duvarlarında bir çatlağı gösteren film kareleri

↑ Işık, Alaz, Şimşek (2019) filminden film kareleri: Arraiolos'ta ağaçların yolu; Troviscais'te nehrin yolu; Cromeleque dos Almendres'te taşların yolu; Mina (maden) de São Domingos'da Taş'ın Çizimi; Pego Ferreiro'da yılanın yolu; Deniz yolu; Balıkçıların Rotası; ve son olarak Zambujeira do Mar'da kaynak talanının 'yolsuzluğu'.

ekolojileri bizi kendine çekiyor. Şimşek Komünü işte bu kuvvet alanı içinde vuku buluyor: Spontan ve tekrarlanan durumlarda, haklı öfkenin (infialin) içinden ve süregelen yoksullaştırma, kaynak talanı ve sömürü süreçleriyle mücadele sırasında. Bu bölgede yerleşik bir şiddet görüyoruz: Toprağı, havayı, suyu kirleten ve ufkumuzu – adeta birer mezarlık gibi – kaplayan çitler, özel mülkler, maden projeleri, zehirlenmiş nehirler, dizi dizi cılız zeytin ve badem ağaçları. Denize doğru yayılan ulusaşırı şirketlere ait seralar kâğıtsız ve göçmen işçilerin emeğini sömürüyor, ırkçılığı körüklüyor ve hem toprağın hem toplumsal bağların erozyonuna sebep oluyor. Bu mülksüzleştirme rejimine paralel olarak, yaşanabilir bir hayat için birbirine eş mücadeleler sürüyor: Direnme ve kendilerini yeniden yaratma sürecinde bedenler çeperele sahip çıkıyor, toprakla bağlarını yeniden canlandırıyor, kaynak

↑ Işık, Alaz, Şimşek (2018 ve 2019) filminden film kareleri: İkisi de Pego Ferreira'da olan Sever nehri ve Flauta de Luz; Arraiolos'ta Mantar Ağaçları; ve São Luís'teki Neşe Panayırı'nda (Fair of Joy) Maskeli Kız

talana karşı koyuyor, büyümeye inat küçülüyor, cemaatler ve özerk bölgeler var ediyor, yerli tohumları ve hayati bilgileri yaygınlaştırıyor, şiir çevirileri yapıyor, misafirperverlik gösteriyor ve hem belayla kalmayı hem kendini buna kapamayı başarıyor. Avery F. Gordon'un dediği gibi, "Özgürlük esarete kendimizi kapama pratiği geliştirdiğiniz sürecin adıdır."² Aynen öyle.

"Doğrudan eylem, karşılıklı yardım ve prefigüratif siyasetin* belirlediği coğrafyalara bakarak" dünya inşası hatları izliyor, örüyor ve içine karışıyoruz.³ İnsanda eyleme geçme bilincini arttıran ve otonomi ve itaatsizlik pratikleri üreten isyankâr ve enternasyonalist tohumları yayan *Jornal Mapa*, *Flauta de Luz* ve *A Ideia – Alentejo*'nun mekânsal bağlamında şu anda üretilmekte olan üç yaygın – eleştirel bir bakışla bilgilenmemizi sağlıyor ve bize ilham veriyor. Başka canlılarla bir aradalığımızda amacımız, farklılık içinde olma halimizi sürdürerek müttefik olabilmek. İşbirliklerimiz ilişkilene ve yakınlıkla belirleniyor. Her bir karşılaşma bir sonrakine yol açıyor ve birlikte yaşamaya, birlikte şenlenmeye imkân tanıyor. Misafirperverlik görülen ve gösterilen bir şey. Tüm bunların hayranlığı ve farkındalığı/kabulü içerisinde, film bu hattı takip ediyor.

Hazırlanıyoruz. Fred Moten'in önerdiği üzere, "Yaparken nereye vardığımızı görmeye devam etmek istiyoruz. Bu beceri ya da ustalığın yok sayılması demek değil. Sadece bunların toplumsallaştırılması, bireyden çıkarılması, paylaşılması demek."⁴ Koro halinde ve yapım aşamasında oluşuyla film birlikte yaşamak, birlikte şenlenmek için bir araç. Hayretle kıvrılıp açılıyor, çakan şimşegün (fulgor) ya da hiyerarşik olmayan çerçevelerde hayat bulma potansiyelinin izinde.

Otonom üretim ve dağıtım modelleri prova ediliyor ve uygulamaya konuyor. Süreksiz bir biçimde çekim ve kurgu yapıyoruz, elimizde senaryo veya tretman yok. Bunun yerine özen ve önemseme ilişkileri içinde var olarak, derin bir cehalet ve sonsuz bir merakla ve Bresson'un bize öğrettiği üzere öngörülme-yeni umarak çalışıyoruz.⁵ *Luz, Clarão, Fulgor/Işık, Alaz, Şimşek* farklı biçimlerde paylaşıldı-paylaşıyor: Sinema ve galerilerin içinde ve dışında, tarlalarda, mağaralarda ve terk edilmiş binalarda, çeşit çeşit mahrem ve kamusal alanda. Karanlıkta. Kapitalist prömiyer ve yarışma mantığının dışında. Bu sine-morfoz, şimşek gibi çakıp sönen/aydınlatan, geçici bir araya geliş, bir çeşit yankı odası yaratma potansiyeline sahip.

Artık beklemiyoruz. Hayatla dolup taşan biçimlerde yaşamaya başladık ve ikinci metamorfoz tam da bu. Yine de, dahası gelecek.

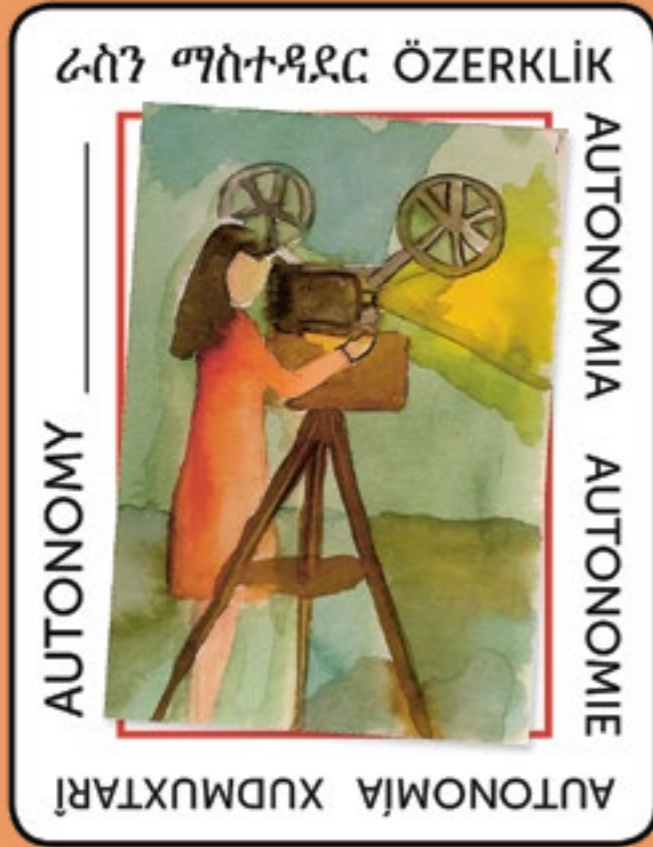
2 Avery F. Gordon, *The Hawthorn Archive: Letters from the Utopian Margins* (New York: Fordham University Press, 2018), 49.

3 Simon Springer, *The Anarchist Roots of Geography: Towards Spatial Emancipation* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2016), 94.

4 Fred Moten, "Come On, Get It!," *The New Inquiry* (19 Şubat 2018); erişim adresi: thenewinquiry.com/come_on_get_it.

5 Robert Bresson, *Notes on Cinematography* (New York: Urizen Books, 1977).

* ç.n. "Prefigüratif siyaset", yaşamak istediği dünyayı şimdi ve burada hayata geçiren anlamına geliyor.

Araç

BİR HAZIRLIK BIÇİMİ OLARAK YÜRÜMEK

Bana sıklıkla yürümemem tembih edildi. Ya gideceğim yer çok uzaktı ya güvenli değildi, ya da bir kadın olarak bela arıyor olurdum. Yürümenin bir kamusal ifade biçimi olduğunu, çoklu-evren içindeki özgül konumumuzu tanımanın ve sahiplenmenin bir yolu olduğunu fark etmem için çarpıcı bir yer değişikliğine gitmem, yani Lizbon'dan Los Angeles'e taşınmam gerekti. Güney Portekiz'in Alentejo bölgesinde çalışırken, buralı olmayan biri olarak, yürümeyi bu coğrafya ile ilişki kurmamı, onunla birlikte ve ondan öğrenmemi, odaklanmamı, içinden fıskıran yaşama ve üzerinde yağmacı-talancı projelerin işgaline tanıklık etmemi sağlayan bedensel ve duygulanımsal bir metodoloji olarak tercih ettim. Öncelikle yalnız yürümeye başladım, elimde bir kamera ve ses kayıt cihazıyla. Ama çok geçmeden, maddenin, insanların, mahlûkların ve hayaletlerin birikmesiyle o "ben" bir "biz" oldu.

Yürümek türlü kırsal ve kentsel coğrafyada - farklı biçimlerde de olsa - bir bedenlilik aracı olarak kullanılabilir. Dünyanın bir yerinde yürümek özgürleştirici bir pratik olarak görülürken başka yerlerinde yüksek tehlike ve risk içerebilir, sayısız önlem gerektirebilir. Yürümek, niyetle vücut bulduğunda, kolektif eylemliliği harekete geçiren siyasi bir araç haline gelebilen gündelik bir faaliyet. İnsan yalnız başına da yürüyebilir bir başkasıyla beraber,

başka bedenler tarafından desteklenerek de. İnsan bir yerle, bir kişiyle, bir toplulukla, bir davayla ittifak ve bir aradalık/yan yanalık içinde de yürüyebilir bir sivil itaatsizlik biçimi olarak da. Juanita Sundberg'in belirttiği gibi, birlikte yürümek "karşılıklılık ve müştereklik, yürümek ve dinlemek, konuşmak ve yapmak üzerine kurulu bir dayanışma biçimi. Birlikte yürümek Yerli topluluklarla ve bireylerle entelektüel ve siyasi özne olarak, dünya üretme pratiklerinde bir çeşit meslektaş olarak ilişkilenebilir içerir. Kişinin nasıl ilişkileneceği çok çeşitli biçimler alacak ve herkes için farklı olacaktır."(1)

Bir araştırma pratiği olarak yürümek, yürüyüp gezinen şairlerden, hayalperestlerden, asilerden ve aktivistlerden, yayan kaçan firarilerden, berduşlardan ve kölelikten kaçanların kurduğu cemaatlerden (maroon), psiko-coğrafya ve dérive (akışına bırakma) pratikleriyle Sürrealistlerden ve Sitüasyonistlerden, şehrin aralıklarında kolektif olarak yürüyen "Stalker: Observatoire Nomade" ("Takipçi: Gezgin Gözlemci") grubundan, Yürüme Çalışmaları Eğitim Kursları (Walk Study Training Courses - WSTCS) yoluyla bir eleştirel yürüyüşçü topluluğu oluşturmak amacıyla ücretsiz pedagojik ve yaratıcı yürüyüşler örgütleyen bir yürüme kooperatifi olan "Walk Exchange" ("Yürüyüş Takası") gibi projelerden ve yürümenin anlamı üzerine düşünmek için feminist yeni materyalizmler, eleştirel

Araç

ırk kuramları ve kuir teorilerden yararlanan WalkingLab'in (Yürüme Laboratuvarı) normatif olmayan yürüme metodolojileri üzerine uzun-erimli araştırma projesinden esinlenir.

Son olarak, yürümek ilhamını birlikte yürümek için bir araya gelen insanların başlattığı tüm yürüyüşlerden, eylemlerden ve ayaklanmalardan alır. Bir direniş ve dünyayı kavrama biçimi olarak yürümek özellikle de dünyanın her yerindeki kadın mücadelelerinde vücut bulur. Yönetmen ve teorisyen Trinh T. Minh-ha'nın "Kaybedilenlerle Yürümek" diye ifade ettiği bu praksis, mesela iktidara hakikati söylemeye cesaret eden Cezayir'deki Kayıp Anneleri ve Plaza de Mayo Anneleri ya da ırk ayrımcılığıyla mücadele etmek için otobüslere binmeyi reddederek Montgomery Otobüs Boykotu'nu gerçekleştiren Afrikalı-Amerikalı kadınlar tarafından icra edilen yaratıcı bir eylem, bir nevi yürüyerek kendini var etmek.(2)

Yürümek bedenli (vücut bulmuş) ve konumlanmış bir bilgi biçimi. Spekülatif düşünceyi, sohbetleri ve karşılaşmaları doğuruyor. İlişkisel bir duyuşsal deneyim. Yürüdüğünüz yeri biliyor ve ona bir bağ hissediyorsanız ona özen gösterme, onunla birlikte var olma ve onu koruma ihtimaliniz daha fazla. İnsandan-fazla bir dünyada yürümenin potansiyeli tam da bu. Yürümek kuvvetli bir hazırlık biçimi. Çöküşün yakın olduğu gelecekte, yaşamsal önemde olacak.

- (1) Juanita Sundberg, "Decolonizing Posthumanist Geographies," *Cultural Geographies* 21, no. 1 (2014): 33-47; doi: 10.1177/1474474013486067.
- (2) Trinh T. Minh-ha, *Lovicidal: Walking with the Disappeared* (New York: Fordham University Press, 2016).

İşık, Alaz, Şimşek (2019) filminden film kareleri: Monte da Rocha'da neredeyse boş bir barajda Atsız Otlar Araştırma Grubu'yla bir yürüyüş (solda) ve Alentejo'daki ciddi kuraklığın belirtileri (sağda)

Etkinlik

YENİDEN YÜRÜ

Yürüyenler ve yürütülenler: Yürüyüşe çıkın. Bırakın yürüyüşün ruhu sizi istediği yere götürsün, aktif bir ilgiyle yürüyün, ama yürüdüğünüz yerin doğasına, tehlikelerine ve etkin güç ilişkilerine dikkat edin. Yürüyüş için nelere ihtiyacınız olduğu, toplumsal ve kültürel bağlama göre değişkenlik gösterecektir, bu nedenle aşağıdaki anahatları dikkate alın ama kendi listenizi de ekleyin:

- Bir başlangıç noktası belirleyin, ama özel olarak bir bitiş ya da bilindik bir varış yeri belirlemeyin.
- Mümkün olduğu kadar az şey taşıyın ki özgürce yürüye-bilesiniz veya gerektiğinde hızla kaçabilesiniz.
- Duyularınızı keskinleştirin: Derin yürüme odaklanmayı ve derin dinlemeyi gerektirir.
- Kendinize hayallere dalma ve kronolojik zamanın nasıl aktığını unutma izni verin - tabii güvende hissetmeniz şartıyla.
- Etrafınızdaki maddelerin (örn. toprak, tohumlar, taşlar, ağaçlar, kum, Arnavut kaldırımları, asfalt) farkına varın.
- Kendi bedeninizi ve bedenselliğinizi dikkate alın.
- Defter ve kalem getirin, not tutun, çizim yapın.

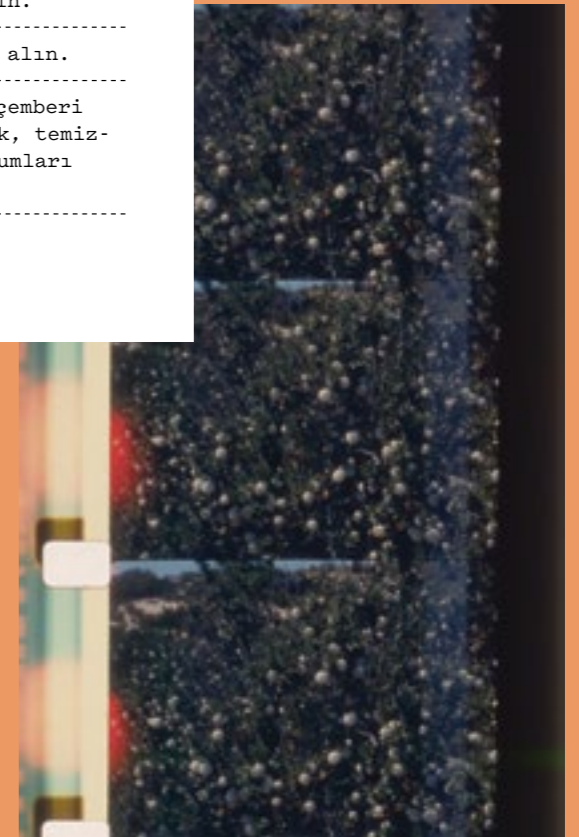
Her ileri adımla dünya bize doğru gelir.
 Her ileri adımla ayaklarımızın altında bir çiçek açar.
 Her ileri adımla insan, olanca açıklığıyla ve derinlemesine, kâinatın
 ona sunduklarını içine alır.
 Yeni baştan yürümeyi öğrenerek.

— Trinh T. Minh-Ha & Jean-Paul Bourdier, “L’autre marche / The Other Walk”
 (“Öteki Yürüyüş”)

Etkinlik

ÖZERKLİK İÇİN YÜRÜMEK

- Kırlarda, bayırlarda biten yabancı ot ve bitkileri tanımayı ve ayırt etmeyi öğrenme amacıyla bir yürüyüşe çıkın.
- Bunu çevrenizde bitkilerden anlayan biriyle birlikte yapın ya da konu üzerine iyi bir kitap bulun.
- Tehlikeye girmeden yapabildiğiniz yerlerde çitlerden, sınırlardan, özel mülklerden izinsiz geçin.
- Yenilebilir otlar toplayın ve topladıklarınızla toplu bir yemek hazırlayın.
- Yılın başka bir mevsiminde bunu bir daha yapın.
- Kendi bedeninizi ve bedenselliğinizi dikkate alın.
- Olası sonraki adımlar: Bir bahçe veya tohum çemberi kurun; tohum toplayarak, ekerek, hasat ederek, temizleyerek, depolayarak ve paylaşarak yerel tohumları tanımayı ve korumayı öğrenin.

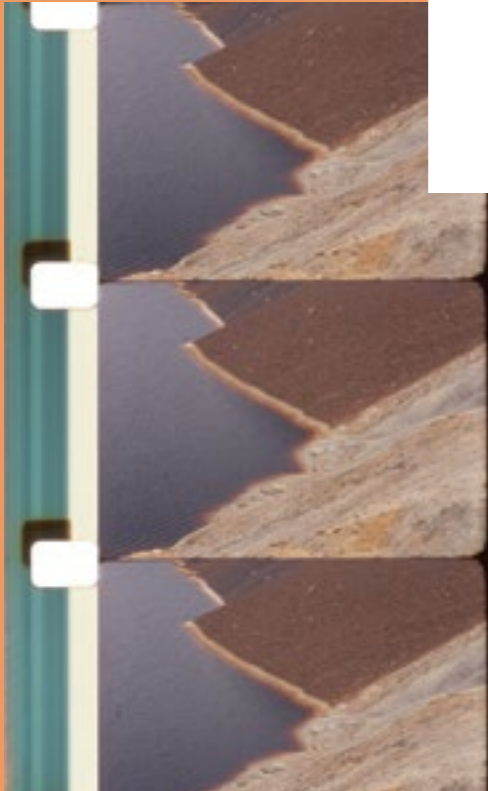

Etkinlik

ONARIM İÇİN YÜRÜMEK

- Yakınlarındaki mülksüzleştirme alanlarını tespit edin - soylulaştırılmış bir mahalleden, kirletilmiş bir nehre, petrol sondaj kulesine, maden sahasına veya monokültür tarım alanına kadar her şey olabilir.
- Seçtiğiniz alana dair farklı bilgilere sahip insanları birlikte yürümeye davet edin.
- Önemli noktalarda durun ve gözlemleyin. Gerekirse izinsiz girin ya da kendinizi ve başkalarını tehlikeye atmamak için güvenli bir mesafede kalın.
- Bu yerin tehlike altındaki ekosistemlerini korumak için (bireysel ve kolektif olarak) neler yapılabileceğini hayal edin ve tartışın.
- Onca tahribata rağmen direnişin, direncin ve yok sayılmış karşı-tarihlerin izlerini arayın. Bu tarihlerin bilgisini yayın.
- Olası sonraki adımlar: Kolektif eyleme geçin; hem iyileştirme hem sabotaj ihtimalleri üzerine düşünün.

Bugün dünyanın her yerinde böyle tahribat alanları var. Buralar ölü ilan edilmiş olsalar da aslında hayat dolu olabiliyorlar. Terk edilmiş kaynak sahaları bazen yeni çok-türlü ve çok-kültürlü yaşam biçimlerinin üretim zemini olabiliyor. Küresel prekarite halinde, bu yıkıntının içinde yaşam aramaktan başka çaremiz yok. İlk adımımız da merakı geri çağırarak. İlerlemeci söylemin indirgemeciliğine sıkışmayınca, derme çatmalığın tüm düğümleri ve canlılığı keşfedilmeye hazır bekliyor.

— Anna Tsing, *The Mushroom at the End of the World* (Dünyanın Sonundaki Mantar)

Araç

GEZİCİ SİNEMA

Gezici bir sinema arzusu, Luz, Clarão, Fulgor/Işık, Alaz, Şimşek adlı dönüşüm-halindeki-filmi (ve eninde sonunda gelecekteki son halini) Alentejo bölgesinde karşılaştığım ve çektiğim insanlarla ve topluluklarla paylaşma isteği ve sorumluluğundan doğdu. Aynı zamanda sinemanın insanların - özellikle de şehirlerin çeperleri, ülkelerin iç kısımları veya kırsal bölgeler gibi unutulmuş yerlerde yaşayan insanların - hayatlarından giderek siliniyor olduğu endişesinde kök saldı. Üçüncü Sinema (ve özgürlük hareketleri) içinde, sinemayı genelde pek uğramadığı yerlere götürmek adına projektörle gezmek yaygın bir pratikti. Özellikle 1960 ve 70'lerde film kolektifleri de militan gruplar da filmlerini yaygınlaştırmak, sohbet başlatmak ve radikal değişime katkı sunmak için bu mecraayı kullandılar. 1970'lerde Londra Kadın Film Grubu, Ogawa Shinsuke ve Ogawa Pro Kolektifi (Japonya, 1967-86) ve Grupo Zero (Portekiz'de Devam Eden Devrimci Süreç döneminde) gibi gruplardı bunlar. Mobil bir sinema, aynı arsızca fıskıran otlar gibi, her an her yerde bitebilir: Şehirlerde, meydanlarda, bahçelerde, tarlalarda, kulüplerde ve derneklerde, madenlerde,

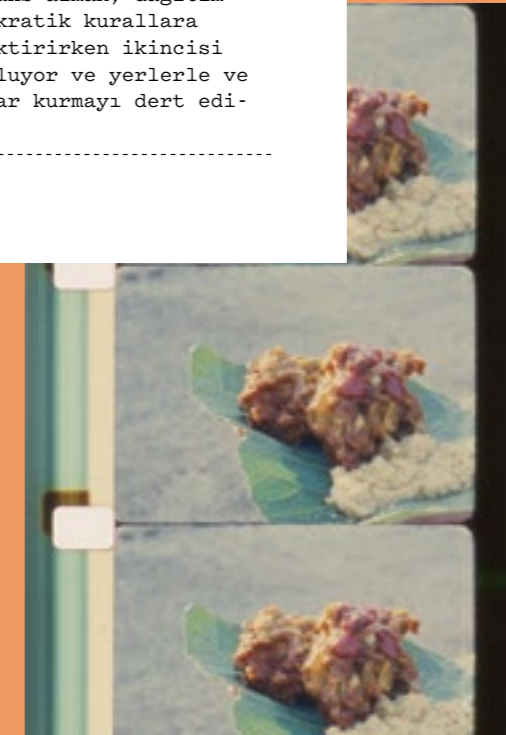
mağaralarda, ahırlarda, köprü altlarında, ortak alanlarda veya terk edilmiş binalarda. Beklenenin aksine, evdeki dijital sinema deneyiminin (bilgisayar ekranında, cep telefonunda ya da televizyonda), komünal ve politik potansiyelleri olan ortak sinema deneyimine zıt bir tür yabancılaşma ve mülksüzleşme biçimi olduğu iddia edilebilir. Mobil sinema ise kolektif bir diyalogu - ister geniş çaplı ister daha dar bir sohbet - başlatacak bir araç olabilir çünkü kolektif bir sunum ve aktarım biçimi tercih ederek insanların da gördükleri ve deneyimledikleri şeye dair fikirlerini ve görüşlerini ifade etmelerine ya da itirazlarını dile getirmelerine alan açar. Film seçimi oradaki halka o anda hangi meselelerin acil ve önemli geldiğine bağlı yapılabilir: Su ve toprak gaspları, ayrımcılık vesaire gibi. Biz (Arsız Otlar Araştırma Grubu olarak) gezici bir sinemanın, kalıcı bir sinematik muhayyile üretmek ve insanların ortak bir dünyada (bu dünyalar geçici olsa bile) yatay olarak bir araya gelmelerine imkân tanıyarak hem sinema seyircisini hem de alışkanlığını yeniden yaratmaya katkı sunacağına inanıyoruz.

Etkinlik

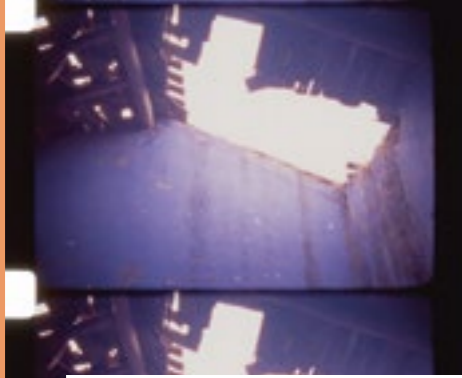
YABANI GÖSTERİM

Mobil sinema, yerlerle ve kişilerle doğrudan ittifaklar kurarak spontan şekillerde vuku bulabilir. Hazırlıklı olmak için gerekenler: Portatif film projektörü veya dijital projektör ve oynatıcı; projektör için ayak veya bunun muadili olacak bir şey (sandalye üzerine dizilmiş kitaplar gibi); sesi yükseltmek için hoparlör; portatif bir ekran, beyaz bir duvar veya çarşaf; koltuklar (sandalyeler, yastıklar veya minderler); filmler.

- Yabani gösterim mekânını seçin. Ekipman ve malzemeyi taşımak için bir araba, minibüs ya da bir bisiklete veya motosiklete bağlı daha sürdürülebilir, tekerlekli bir yapı kullanabilirsiniz.
- Yerel müttefikler bulun. Oradaki topluluğa ya da ilgili gruba anlam ifade eden bir film seçin. Film gösterimini kulaktan kulağa duyurun ve eğer zamanınız müsaade ederse kamusal alanlara asmak için bir poster hazırlayın. Bir ya da birçok film gösterin. Bir sohbet başlatın. Tartışın ve karşıt fikirlere açık olun. Mümkünse birlikte yiyip için.
- Bunu başka bir yerde bir daha yapın. Aynı yerlere düzenli olarak geri gidin. Üzerine düşünülecek bir konu: Burada kurumsal bir gezici sinema ile korsan, otonom bir sinema arasında yapılacak bir tercih var. İlki yerel yönetimden lisans almak, dağıtımcılarla kontrat yapmak ve bürokratik kurallara uymak gibi karmaşık işler gerektirirken ikincisi ise spontan şekillerde vuku buluyor ve yerlerle ve kişilerle başka türlü ittifaklar kurmayı dert ediniyor.

İşık, Alaz, Şimşek (2019) filminden film kareleri: Troviscais'teki Şimşek (Fulgor) Komünü'nün Kalıcı Olmayan Yeri; São Luís'te üzerinde yemek olan incir yaprağı; ve Café Santa Bárbara'da Troviscais'in sakinleri (Bay Heliodoro, Bayan Jozilia ve Bay Lebrinha).

Araç

ÖNGÖRME

Dünyevi ve hayat dolu bir yaşamı öngörmek - hem şimdide var olan hem var edilmekte olan - bu aracın amacı: Yani hâlihazırda olan ama her daim görünür olmayabilen, ancak aniden kendini dayatıp gerçeği algılama biçimimizi başkalaştırabileni (aynı şimşegin/fulgor'un yapmaya kadir olduğu gibi) fark etmemizi, tanımamızı sağlamak. Sosyal öğrenme çok fazla doğaçlama ve müte-reddit hamle içeriyor ve öngörme de ----- için bir hazırlık çalışması. Öngörme, Avery F. Gordon'un (Herbert Marcuse'a atıfla) "alternatifin organlarını yaratmak" tabir ettiği ve J.K. Gibson-Graham'ın da "hayal etmek ve eylemek" olarak tariflediği şey.(3) Ben bu süreçte "alametleri aramak" demeyi seviyorum.

Alametler, belli bir yerle ilişki kurarken o arazide tespit ettiğiniz ya da - belki ileride bir başkası da fark eder ve anlamlandırır diye - kendiniz çizdiğiniz, ürettiğiniz, kendinize

yordduğunuz veya uydurduğunuz işaretler ya da gizli izler. Alametler alternatif ekonomilerle ve otonomi/özerklik pratikleriyle ilişkilendirilebilir. Örneğin berduşlar ve göçebeler oradan geçecek diğerlerine mesaj vermek için "bu su içilebilir", "polis memuru çok zalim" ya da "burada barınmak mümkün" gibi işaretler bırakırlarmış. Bunların bir kısmında belli bir gizlilik söz konusu, ama asla kişisel veya kapalı değiller. Bu bir dünya inşası pratiği, gizli bir metin, bir tabandan tarih yazımı ihtimali aslında.

- (3) Avery F. Gordon, *The Hawthorn Archive: Letters from the Utopian Margins* (New York: Fordham University Press, 2018), 375; J.K. Gibson-Graham, "Imagining and Enacting a Postcapitalist Feminist Economic Politics," *Women's Studies Quarterly* 34, no. 1/2 (2006): 72-8.

Geleceği görme. İnsanların insanlık dışı korkuları Bu mesafe, başkente saçılmış şarkıların dizilimi, yaşayanları öldürmek için yapılmış yasalar. Uyaklar, bu mesafe. Yıkıntılar barikat. Şarkılar kemik.

— Sean Bonney, *Our Death* (Ölümümüz)

Etkinlik

HER MEKTUP
BİR OK

Her mektup bir oktur, bir hediyedir, bir zaman kapsülüdür. Faillik taşır: Bir şeye ya da birine erişmeye dair güçlü bir arzu. Bu mektup yazma etkinliği, içinde bulunmak veya parçası olmak istediğiniz dünyayı ve nasıl yaşamak istediğinizi öngörmenizi, bu dünyaları olabildiğince canlı biçimde öngörüsül bir bilinçle tarif etmenizi istiyor. Mektuplar hayalperestlere, gerçekçilere ve ulaşabilecekleri diğer herkese yazılabilir. Hazırlanırken unutmayın ki mektup dediğimiz şey farklı araçlarla üretilebilir: Yazarak, çizerek, ses kaydederek ya da görüntülü. Seçtiğiniz ortama göre kalem kâğıt, ses kayıt cihazı, kamera, cep telefonu, bilgisayar veya başka materyallere ihtiyaç duyabilirsiniz. Bunu belirleyip işe girişin:

- Mektubunuzun nasıl bir 'ok' olacağına karar verin ve tercih ettiğiniz iletişim aracını/araçlarını hazırlayın.
- Bir alıcı belirleyin.
- Mektubu yazın. Öngörün. Hayal edin.
- Mektubu alıcıya iletin.
- Alıcıdan, mektubunuzu okuduktan sonra, arzu ettiğiniz dünyayı size yüksek sesle tarif etmesini rica edin.
- Kulağa nasıl geliyor? Yakınlaştırıp uzaklaştırın. Anlattığınız dünyanın yaşadığınız dünyadan ne kadar farklı olduğunu düşünün. Bu mesafeyi kapatmak için neler yapılabilir?

Üzerine düşünülecek bir konu: Bu etkinlik bir odada birkaç saat geçirilerek yapılabilir. Ya da daha uzun sürebilir ve şu anlara ayrılabilir: Mektubun yazımı, mektubun yollanması/paylaşımı, mektubun okunması/alınması, mektuba başka yolla dönüş yapılması.

EK KAYNAKLAR

- Bonney, Sean. *Our Death*. Oakland: Commune Editions, 2019.
- Boudry, Pauline ve Renate Lorenz. *Moving Backwards*. Cenevre: Skira, 2019.
- Brenez, Nicole ve Isabelle Marinone. *Cinemas libertaires: Au service des forces de transgression et de révolte*. Villeneuve d'Ascq: Presses Universitaires du Septentrion, 2015.
- Debuysere, Stoffel. *Figures of Dissent: Cinema of Politics/Politics of Cinema*. Ghent: Mer. Paper Kunsthalle, 2016.
- Llansol, Maria Gabriela. *The Geography of Rebels Trilogy*. Dallas: Deep Vellum, 2018.
- Minh-Ha, Trinh T. ve Jean-Paul Bourdier. "L'autre marche/The Other Walk." Trinh T. Minh-Ha, *D-Passage: The Digital Way* içinde. Durham: Duke University Press, 2013. Doi: 10.1215/9780822377320-007.
- Smithson, Robert ve Nancy Holt. *The Writings of Robert Smithson: Essays with Illustrations*. New York: New York University Press, 1979.
- Tsing, Anna. *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton: Princeton University Press, 2015.

SANAT ESERLERİ VE FİMLER

- Akerman, Chantal, yönetmen. 1977. *News from Home* (Evden Haberler). Carlotta Films.
- Aurand, Ute, yönetmen. 2004. *Half Moon for Margaret* (Margaret'e Yarım Ay). Ute Aurand Filmproduktion.
- Baudelaire, Eric, sanatçı. 2014. *Letters to Max* (Max'a Mektuplar). Poulet-Malassis, La Région Île-de-France; LUX Artist's Moving Image.
- Carasco, Raymonde, yönetmen. 1979. *Tarahumaras 78*. Raymonde Carasco.
- Costa, Pedro, yönetmen. 2006. *Colossal Youth* (Devasa Gençlik). Memento Films.
- Diop Mambéty, Djibril, yönetmen. 1999. *La Petite Vendeuse de Soleil*. California Newsreel Productions.
- Fishinger, Oskar, yönetmen. 1927. *Walking from Munich to Berlin* (Münih'ten Berlin'e Yürümek).
- Mackenzi Kent, yönetmen. 1961. *The Exiles* (Sürgünler).
- Mateus, Marta, yönetmen. 2018. *Farpões Baldios/Barbs, Wastelands* (Tel Örgüler, Çorak Ülkeler). C.R.I.M. Produções, Sociedade Óptica Técnica.

- Muñoz, Jeannette, yönetmen. Since 2005 (2005'ten beri). *Envíos*.
- Ogawa Productions, director. 1986. *The Sundial Carved with a Thousand Years of Notches—A Magino Village Tale* (Bin Yıllık Çentikleriyle Kaplı Güneş Saati – Bir Magino Köyü Hikâyesi). Ogawa Productions.
- Rey, Nicolas, yönetmen. 2012. *Molussy, Differently*.
- Rivette, Jacques, yönetmen. 1974. *Céline et Julie Vont en Bateau*. Films du Losange.
- Rousseau, Jean-Claude, yönetmen. 1983. *Jeune femme à sa fenêtre en lisant une lettre*. Rousseau Film Production.
- Vaz, Ana, sanatçı. 2016. *Há Terra!*.
- Zero, Grupo, yönetmen. 1977. *A Lei da Terra*. Alberto Seixas Santos, Grupo Zero.

KÜNYE

Luz, Clarão, Fulgor: Augúrios para um Enquadramento Não Hierárquico e Venturoso [Işık, Alaz, Şimşek: Hiyerarşik olmayan bir Çerçeve ve Canlılık için Alametler], Sílvia das Fadas. 16mm çift projeksiyon filmi, ca. 85', renkli ve siyah-beyaz, ses ve canlı okuma, 2017'den beri devam etmektedir. Alentejo, Portekiz'de çekilmiştir. Ses kompozisyonları: Pã (I. Bölüm), João Farelo (II. Bölüm). Ses ortamları: Nora Sweeney, Robert Blatt ve Sílvia das Fadas. Maskeler: Joaquim Cerdeira.

Işık, Alaz, Şimşek: Hiyerarşik olmayan bir Çerçeve ve Canlılık için Alametler (Light, Blaze, Fulgor: Auguries for a Non-hierarchical Framing and Flourishing) filmi, Fundação para a Ciência e a Tecnologia (FCT) Portekiz'in doktora bursu desteğiyle ve FWF/PEEK "MülkSÜZleştirme: Post-Katılımcı Sanat Pratikleri ve Toprağın Pedagojisi" ("DisPossession: Post-Participatory Art Practices and the Pedagogy of Land") projesi ve Akademie Schloss Solitude'un fonlamasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bölümdeki tüm film kareleri ve çekim fotoğrafları sanatçı Sílvia das Fadas'ın izniyle basılmıştır.

NEHRİN ETRAFINDA

Kalbin yavaş atımını hissetmek
 Mekân için zaman, zaman için mekân
 Suyun derinlerine düşmek
 Bir şey bilmeksizin, sonsuzluktan başka

Rojda Tuğrul

Dicle ve Fırat Nehirleri,
 Yukarı Mezopotamya

Bilginin kendisi silindiğinde bile tüm ölçümlerin izi kalır. Bu hayalet olmuş ilişkiler yumağını görünür kılmak da çaba ister. Geçmiş kapanmış değil (asla da olmadı), ama burada mesele (tüm izlerin) silinmesi değil. Geçmiş şimdi değil. “Geçmiş” ve “gelecek” dünyanın süregelen intra-aksiyonu* (iç-etki) tekrarlanarak yeniden kuruluyor ve iç içe kıvrılıyor. Geçmişle gelecek arasında doğrudan, içkin bir belirlenim ilişkisi yok. Olgular/olaylar zaman ve mekânda konumlanmış şeylerden ziyâde, evrenin mekân zaman maddeleşmesinde (spacetime mattering) birbiri üstüne kıvrılan, örülen maddi bir iç içe geçişler yığını, bir yumak. Bir kırınım (difraksiyon) örüntüsünün “geri-dönmesi” (yansıması) bile bir geriye gidişe, hafızanın silinişine, şimdide bir geçmişin yeniden kurulmasına işaret etmez. Hafıza – tekrarlanan intra-aksiyonun tortulaşan kıvrımlarının örüntüsü – dünyanın dokusuna işlenmiş durumda. Dünya tüm izlerin hafızasını “taşıyor” – ya da, daha doğrusu, dünya bunun hafızası (üst üste kıvrılan bir maddeleşme/tecessüm) zaten.

— Karen Barad, “Nature’s Queer Performativity” (“Doğanın Kuir Performatifliği”)

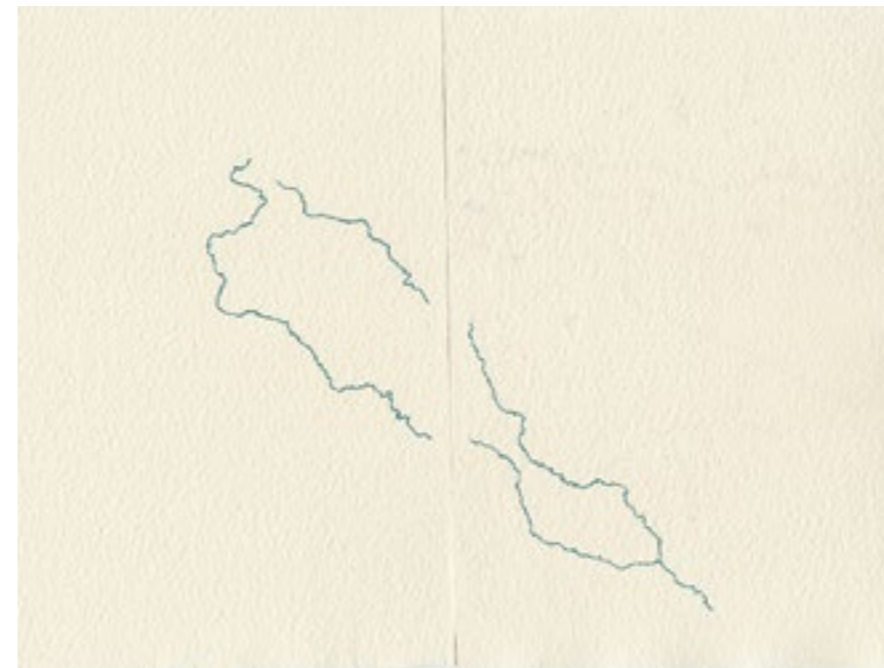
* ç.n. Burada “intra-aksiyon” (“intra-action”) ifadesi “inter-aksiyon” (“inter-action”) yani “etkileşim” kelimesi yerine kullanılıyor. Çünkü “inter-aksiyon” yani “etkileşim” ifadesinin özneleri birbirleriyle etkileşim içerisine girmeden önce, kendi içlerinde ve kendilerinden menkul varlıklar olarak varsaydığı, “intra-aksiyon”un ise bu öznelerin nasıl birbirlerine etki ederek, o etkileşim içinde kurulduğunu görünür kıldığı düşünülüyor.

Dicle nehrinden Basra Körfezi’ne bir yol bulmaya çalışıyordum. Yüzüyordum ve sürekli kayboluyordum. Gizli bir geçiş olduğuna emindim. O yüzden de sürekli küçük koylara, girintilere akıyor, Mezopotamya’dan Körfez’e yol arıyordum.

Savaş hallerinde coğrafya yok edilecek veya yaşanılmaz hale getirilecek bir hedef olarak görülürken aynı anda kendi de silaha, yani belli bir coğrafyada yaşayan yurttaşları tehdit edip kontrol altında tutacak bir güç aygıtına çevrilebiliyor. 1990’ların başından bu yana Türkiye’nin güneydoğusundaki savaş, bölgenin şiddetle idaresinde kırdan kente (adeta kendi artıklarının peşinden gidercesine) bir kayma yaşadı. Çevre de savaştan fiziksel olarak etkilendiğinden, tarih habitat üzerindeki etkiyi ve değişimi incelemek için bir rehber görevi görebilir. .

2008’de Türkiye hükümeti onlarca “Güvenlik Barajı” projesini başlattığını açıkladı. Barajlar Türkiye-Irak sınırına ve Kuzey Kürdistan’ın ortasındaki kimi vadilere inşa edilecekti.¹ Bu 1990’larda hükümetin Partiye Karkerên Kurdistanê’yi [Kürdistan İşçi Partisi, bundan böyle PKK] lojistik desteğinden mahrum bırakmak için bir kontrgerilla hamlesi olarak yaptığı zorla köy boşaltmalardan beri Güneydoğu Anadolu’nun kırsalına yapılmış ikinci büyük müdahaleydi.

İlki üç bin köyün boşaltılmasına ve yaklaşık üç milyon kişinin yerinden yurdundan edilmesine sebep olmuştu. Şimdi de bu barajların inşasının PKK militanlarının giriş rotalarını kesmesi, hareketlerini kısıtlaması ve yerli halktan aldıkları lojistik desteği sekteye uğratması bekleniyor.

1 Zeynep S. Akıncı ve Pelin Tan, “Watersheds as Dispossession: Ecology, Security, Colonisation,” *Climates: Architecture and the Planetary Imaginary* içinde, haz. J. Graham (New York: Columbia Books on Architecture and the City; Zürih: Lars Muller Publishers, 2016), 142–49.

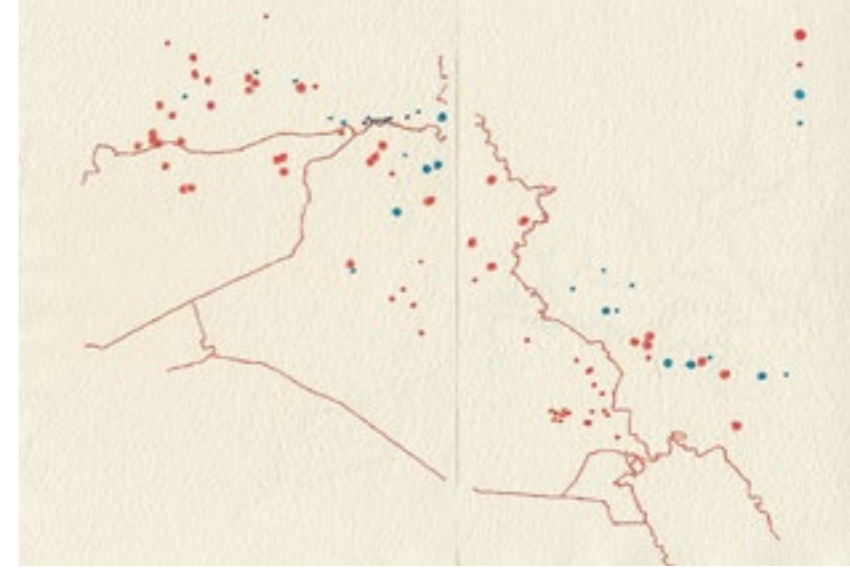
“Güvenlik Barajları Projesi” mefhumu “Güneydoğu Anadolu Projesi”ne [bundan böyle GAP] dayanıyor. GAP fikri 1930'lara uzanıyor ama bugünkü yapısı 1970'lerde Dicle ve Fırat nehirlerinden hidrolik enerji ve sulama açısından çok daha dev ölçeklerde faydalanmaya dair artan bir arzunun ürünü olan yeni girişimlerden kaynaklanıyor.

Coğrafyacı Zeynep S. Akıncı'nın öne sürdüğü üzere, 1920'lerden bu yana yürütülen sistematik iskân politikaları Kürt nüfusunun tarihsel varlığını yok etmeyi ve kültürel hafızalarını bastırmayı hedef edindi. Bu iskân politikaları aynı zamanda Fırat nehrinin doğusundaki Kürt nüfusunu azaltmayı amaçlıyordu. Kimi Kürtler Fırat'ın batısına sürgün edilirken, Fırat'ın doğusundaki Türk nüfusu arttırmak adına oraya da Türkler yerleştirildi. Proje on yıllık bir zaman zarfında batıdan doğuya beş yüz bin kişilik bir nüfus yerleştirmeyi öneriyordu.² GAP bölgesi, Yukarı Mezopotamya'da Fırat ve Dicle havzalarındaki kentleri kapsıyor. Bu projeye yirmi iki yeni baraj ve on dokuz santral daha kurulması öngörülüyor.

Dicle ve Fırat güneye doğru, yani Suriye ve Irak'a aktığından GAP'ın etki alanı Türkiye'nin sınırlarını aşıyor çünkü bu nehirlere baraj kurmak esasen bu ülkelerin suya erişimine de engel olmak demek. Dolayısıyla suyun akışının kontrolüne dair gerilimler ve ihtilaflar GAP'ı aksattı ve zamanla proje durma noktasına geldi. Ancak PKK ile yürütülen mücadele Türkiye devletinin çıkarları açısından elzem hale gelince, komşu ülkelerle GAP gerilimini çözme ihtiyacını aştı. Böylece hükümet Kürtlerin yaşadığı bölgelerde bir savaş stratejisi olarak “Güvenlik Barajları Projesi”ni devreye soktu. Buna cevaben PKK sürekli barajlara saldırma tehdidinde bulundu, sonucu da her projeye bir askeri üs ve gözlem kulesi eklenmesi oldu. Şimdi bunlar askeri baraj olarak biliniyor ve savaş alanının bir parçası

² Akıncı ve Tan'ın makalesinde asimilasyon politikalarından bahsediliyor (s. 143): “1924 yılında Şark Islahat Planı'nın hayata geçirilmesiyle birlikte Kürtlerin asimilasyonu veya Türkleştirilmesi yasal çerçeveye kavuşmuş oldu. Asimilasyon politikaları üç ana araçla uygulanıyordu: İskân, eğitim ve bölgeyi kültürel olarak 'Türkleştirmek'. Tam referans için 1 no'lu nota bakınız.”

haline gelmiş durumdadır. 2012'de silahlı çatışma nedeniyle projenin inşaatı durdu.

Beni burada özel olarak ilgilendiren, siyasi müdahalelerin bir bölgenin ekolojisini ve toplumunu nasıl yeniden tanımladığı ve hatta bazen yok ettiği. Türkiye, Irak ve Suriye'nin neredeyse hiçbir kısmı bundan payına düşeni almadan edemiyor. Hayvanlar, kuşlar ve çok çeşitli bitkiler bunun sonucunda kayboluyor. Tarihsel sit alanları zarar görüyor ve yok oluyor; bu da tarihe dair bilgiyi siliyor. Gaziantep'te Zeugma antik kentinin sular altında kalması ve Hasankeyf'in (Dicle havzasında 12.000 yıllık bir sit alanı) yok oluşun eşiğinde olması bunun özellikle acı örnekleri. Pek çok antik kent barajlar tarafından yutuldukları için hâlihazırda sular altında kaldı bile.

2008'de Diyarbakır il sınırları içinde önemli bir arkeolojik kazıda, Dicle'nin güney kıyısında bir kasaba açığa çıkarıldı. Bu gizemli gömü alanı iki insana ait kalıntıları içeriyordu: İkisi de lahitin içine gömülmüş 45-55 yaşları arasında bir kadın ve 6-7 yaşlarında bir çocuk. Kemiklerin 2500 yıldan öncesine ait olduğu düşünülüyor. İnsan kalıntılarının yanı sıra mezarda ayrıca on yedisi yumuşak kabuklu Mezopotamya kaplumbağası olmak üzere yirmi bir kaplumbağa kalıntısı da bulundu. Yumuşak kabuklu Fırat kaplumbağası olarak da bilinen bu tür Dicle ve Fırat'ın kıyıları ve Basra Körfezi boyunca yaşayan endemik bir tür. Yapılan araştırmalar, insan kalıntılarını çevreleyen bu kaplumbağaların, kötü ruhları uzak tutmak ve bu iki cansız beden ruhlarını öte dünyaya taşımak için katledilip kurban edildiğini düşündürüyor.³ Sit alanının çok-dönemli bir höyük olduğuna inanılsa da, kazılar başlayacak olan baraj projesi nedeniyle pek yakında sular altında kalacak olan arkeolojik materyali incelemek üzere gerçekleştirildi.

Bölgedeki baraj projeleri nedeniyle yumuşak kabuklu Mezopotamya kaplumbağasının nesli tükenme tehlikesi altında.

³ Rojda Tuğrul, Fırat üzerindeki Atatürk Barajı (solda); Dicle ve Fırat üzerindeki Baraj ve Setler (sağda), 2019

³ Rémi, Berthon, Yılmaz Erdal, Mashkour S. Mashkour ve Gülriz Kozbe, “Buried with Turtles: The Symbolic Role of the Euphrates soft-shelled Turtle (Rafetus euphraticus) in Mesopotamia,” *Antiquity* 90, no. 349 (2016): 111–25; doi: 10.15184/aqy.2015.196.

Bugün kaplumbağalara Dicle nehrinde hala rastlanabiliyor olsa da, barajların doğal habitatları üzerindeki yıkıcı etkileri nedeniyle bir tür olarak sonsuza dek ortadan kaybolma riskleri oldukça fazla. Bu kayba paralel bir de yadsınamayacak bir bilgi kaybı var. Çeşitli hayvan ve bitkilerin yanı sıra mitolojik ve antropolojik tarihlerin de sular altında kalması kaçınılmaz.

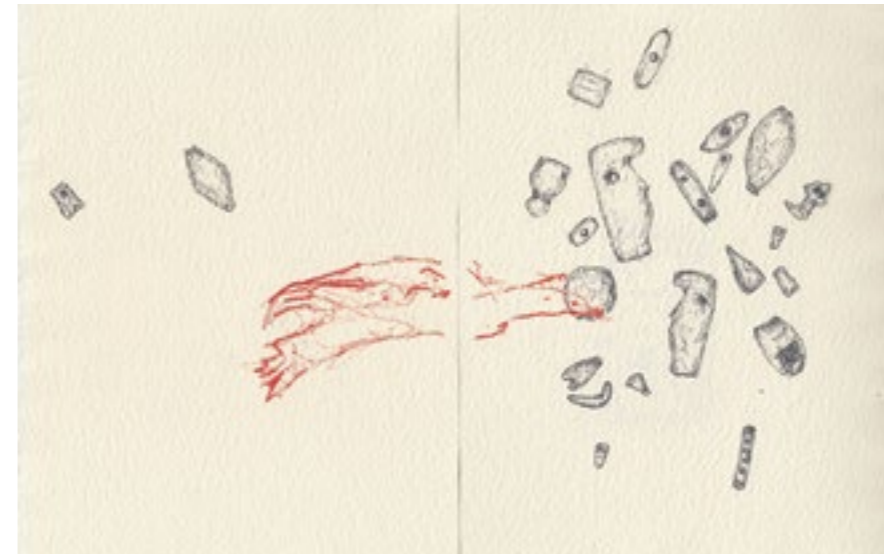

Biyolojik bir varlık ile mitolojik bir figür arasındaki bağlantıya tanıklık etmek, bizi bu coğrafyadaki farklı olguların ilişkiselliğini yeniden düşünmeye, yani görünürde alakasız gibi duran olguların simbiyotik bağlarına bakmaya çağırıyor: Örneğin bir nehirle arının birbirine bağımlılığı ya da bir dağ ile insanın ses teli arasındaki bağlantı gibi. Bu çalışmam uzun-erimli silahlı çatışma nedeniyle bozulma sürecinde olan bir habitatta çeşitli varlıkların iç içe geçişlerine yoğunlaşıyor.

Coğrafi tahribat, kültürel ve tarihsel yıkımın bir yansıması. Doğadaki fiziksel yara izleri aynı zamanda toplumun kolektif ruhuna (psişe) kazılı. Köksüzleştirilmiş, yerinden edilmiş toprak, Kürtlerin siyasi mücadelesinin, göçün ve yurtsuzlaştırılmanın da bir simgesi. Bu parçalanmış coğrafyada kimlerin kaldığı meselesi de var – hatta geriye kalanlar bir çoğunluk: Kalıcı değişikliğe uğramış bir coğrafyada yaşayarak ve sürekli tanıklık ederek var oluyorlar.

Çalışmamda farklı ortamları dâhil etme denemeleri yapıyorum. Çizim defterim mekânın farklı ilişkisellik ve zamanlılıklarını yakalamayı hedefliyor. Okur bu farklı ilişkisellikleri gözlemlerken kopuk kopuk sayfaların ortasına yerleştirilmiş yavru yumuşak kabuklu Mezopotamya kaplumbağası, suyun türbülansıya, on saniye boyunca sırt üstü hareket ediyor. Bu animasyonun hareketsiz resimleri yüzlerce sayfayı kaplıyor, nesli tükenmekte olan bir türün ömrünü kavramsallaştırırken zaman dilimlerini genişletme arzusunu yansıtıyorlar. Defter, yukarı Me-

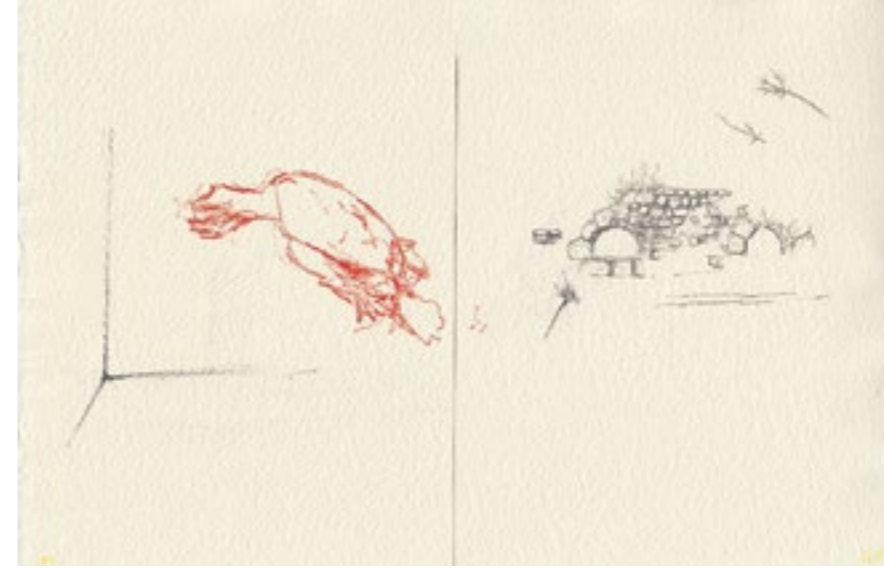

zopotamya'nın baraj projeleriyle bağlantılı olarak, hem batmış hem çıkmış unsurları tahayyül ediyor. Yumuşak kabuklu kaplumbağanın detaylı görsel disseksiyon (ayrıştırma) süreci, süren savaşın etkileriyle acı çeken bu toprakların siyasi ve toplumsal iç içe geçişlerini yakalıyor.

Buna ek olarak, anlık (polaroid) fotoğrafçılık bu çalışmada başka bir kavramsal görselleştirme imkânı sunuyor. 2019'un Mayıs ayında Hasankeyf ilçesi İlisu baraj projesi nedeniyle zorla boşaltıldı. Boşaltılmasından yalnızca birkaç hafta önce (çapı yaklaşık 200 metre olan) alanı, etrafında yürüyüp polaroid makinesiyle fotoğrafladım. Bu yürüme sürecinde, eski zamanlardan kalma kanyonlar, sayısız mağara, tarihsel köprünün kalıntıları, bir sokak köpeği ve endemik bitkiler çektim. Fotoğraflar, yerin çeşitlenmelerine ve canavarlaştırılmadan hemen önce Dicle

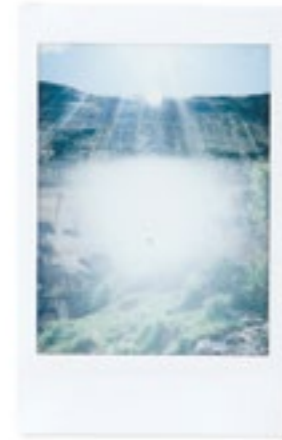

↑ Rojda Tuğrul, Kaplumbağa ile Tekne; Kaplumbağa ile Hiyeroglif; Kaplumbağa ile Boncuklu Tarla; ve Kaplumbağa ile Turna Kuşu, hepsi 2019 tarihli

nehirinin akışına ışık tutuyor. Bu görselleştirmedeki niyet sadece felakete uğramadan hemen önce bir yeri belgelemek değil, aynı zamanda (sular altında kalarak batmalarının aksine) şeylerin ortaya çıkma sürecini deneyimlemektir. Yani varlık ve yokluk, ortaya çıkma ve yok olma arasındaki gerilime bakma çabası.

↑ Rojda Tuğrul, Kaplumbağa ile Yıkıntı; Kaplumbağa ile Kadın Savaşçı, ikisi de 2019 tarihli

Sıradan kimlikler ortaya çıkıyor ve önemseniyorlar – ki olması gereken de bu, ama her daim Öklit dışı geçmişlere, şimdilere ve geleceklere açılan ilişkisel bir ağ olmayı da sürdürüyorlar. ‘Sıradan’ olan, iç içe geçen türlerden ve türlerin içinde zuhur eden çok-eşli bir çamur dansı. Sonu olmayan bir kaplumbağa kulesi gibi; eşler, her bir mekân ve zaman kıvrımında kendilerini kuran o intra-aksiyonun (iç-etki) öncesinde var olan kendilerinden menkul varlıklar değiller.

– Donna J. Haraway, *When Species Meet* (Türlerin Karşılaşması)

Araç

YENİDEN CANLANDIRMA

Savaş alanında bedenlere sistematik müdahale dramatik dönüşümlere ve yıkıma neden oluyor. Bu müdahalelerin yoğunluğu olanı biteni anında ve tam olarak anlamaya engel de olabiliyor çünkü bu durumlarda pek çok önemli olay eşzamanlı gerçekleşiyor. Kürt coğrafyasında toprağa ve toprak yoluyla uygulanan şiddet, savaşın sonsuz karmaşıklığını gösteriyor. Bu da çatışmanın belirli bir bölge içerisindeki görünürde birbiriyle alakasız bedenler üzerindeki etkisinin sanıldığından çok daha büyük ve geniş kapsamlı olduğunu kanıtı. Coğrafyaya barajların inşası gibi bir müdahalenin sonrasında türlerin nesli tükenebilir, bu da çeşitli sözlü tarihlerin sürmesine engel olabilir ve kimi durumlarda mitolojik kültürün kaybına sebep olabilir. Bu ilişkiselikleri anlamak, büyük resmi kavramayı sağlayan çoklu-evrensel bir perspektif gerektiriyor.

Yeniden canlandırma (re-animating), coğrafyanın bozulması bağlamındaki süreçleri ortaya çıkarmayı amaçlayan, zamana ve mekâna bir müdahale. Katmanlandırma veya çevreleme eylemi yoluyla "şeylerin" savaş bağlamındaki durumunu analiz eden bir yaklaşım. Bu yaklaşım mekânı stabilize etmeye ve zamanda seyahat etmeye, ya da tam tersine zamanı stabilize etmeye ve mekânda seyahat etmeye yarıyor. Yeniden canlandırma yöntemi, olgular ve kuvvetler arasında mekânsal ve zamansal iç içe geçişleri izlemeyi öneriyor. Böyle yaparak, yani bedenlerde ve çevrelerdeki değişimleri canlandırarak aynı zamanda felaket anında "şeylerin" müşküliyetine ve genel durumuna dikkati çekiyor.

Yeniden canlandırma, mekânı veya zamanı kayda alma ya da belgeleme süreci değil;

zamanı esneten ve mekânın kendisini değişkenliğe uğratan dramatik bir yaklaşım. Zamanı genişletiyor, bir duraksama yaratıyor ve farklılaşmış bir algı deneyimi için bir aralık ve imkân sağlıyor. Bu farklılaşma insanlar için kritik önemde, çünkü nadiren gözlerimizin gördüğünü algılayabilecek ölçüde sabırlı oluyoruz. Olduğumuzda bile bazen bazı şeyler duyu kapasitemizi aşıyor.

Yeniden canlandırma aynı zamanda bir disseksiyon (ayrıştırma) pratiği. İnsanın yer ve zaman anlayışını keskinleştirmek için şeylerin görüntülerini oluşturuyor. Bu türden bir kavramsallaştırma, bir bedeni/varlığı atandığı yerden kaydırabilen ya da yerin varış noktasını değiştirebilen bir eylem. Bu açıdan kaplumbağa yalnızca nehirde yaşayan biyolojik bir varlığın ikonu değil, aynı zamanda sonsuzluğu ve hafızayı sembolize eden mitolojik bir figür. Yeniden canlandırma, görsel temsiller arayıcılığıyla, yeni sahneler ve sekanslar yaratır, zamanı ve mekânı başka türlü düşünmenin yollarını önerir.

Yeniden canlandırma, geçmişle şimdi arasında, ileri geri giderek ilişkiselikleri ve zamansallıkları izlemeye yarayan bir yolculuk. Somut bir örnek verecek olursam, zamanın maruziyetinin vücut bulmuş hali olan yıkıntılar, dönüşüm açısından katmanlı olabilir. Dönüşümlerin izini sürme süreci de zaman ve mekânın karmaşıklığını ve doğrusal olmayışını açık eder.

Çizim, fotoğraf ve metinlerin yanı sıra sözlü tarihler, videolar ve ses kayıtları - yani her tür arşivsel malzeme - yeniden canlandırma sürecine katkı sunabilir.

Araç

Savaş bağlamında, yeniden canlandırma, inşa edilmiş veya manipüle edilmiş durum ya da görüntülere karşı işleyen bir açılma sürecidir. Savaş alanında dayatılan türlü kısıtlamalar nedeniyle, rastgele bir çizim, pikseli bir fotoğraf ya da düşük kaliteli bir video da olsa her görsel temsil kendi güç dinamiğini beraberinde getirir.(1) Yeniden canlandırma eylemi - ki bu durumda temsil etme görevi sanatçıya verilmiştir - bu manipüle edilmiş resimler ve işlevselleştirilmiş görüntülere karşı savaşılabilecek bir alan yaratır. Böylece de verili bir mekânda, belli bir zamanda savaşın toplumsal ve siyasi sonuçlarına dikkati çeker.

Yeniden canlandırma araçları “Mekânı Yeniden Canlandırmak” ve “Zamanı Yeniden Canlandırmak” etkinliklerinden oluşur.

Mekânı yeniden canlandırma ve zamanı yeniden canlandırma yoluyla kişilerin topraklarıyla yeniden bağ kurması amaçlanıyor. Dolayısıyla etkinliklerin hem bireysel hem de grup halinde gerçekleştirilmesi düşünülüyor. Katılımcıların bu yerin kendisiyle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili kişiler olmaları bekleniyor. Bu araç mülksüzleştirilmiş kişilere, mülksüzleşme deneyimi olan kişilere ve mülksüzleştirilmiş atalarının hafızasını taşıyan kişilere sesleniyor.

- (1) Hito Steyerl, “In Defense of the Poor Image,” *e-flux journal* 10 (2009); erişim adresi: e-flux.com/journal/10/61362/in-defense-of-the-poor-image.

“Tarih” hem insana ait bir hikâye anlatıcılığı pratiği hem de hikâyeye çevirdiğimiz o geçmişten geriye kalanlar toplamı. Geleneksel olarak tarihçiler yalnızca insanlardan geriye kalanlara (arşivler ve günlükler gibi) bakarlar, ama ilgimizi insan-dışı varlıkların izlerine de yöneltmemek için hiçbir sebep yok. Sonuçta ortak alanımıza onlar da katkı sunuyorlar. Bu türden izler, türler-arası iç içe geçişlere olumsal (muhtemel) ve konjonktürel olan çerçevesinde - ki “tarihsel” zamanın unsurlarıdır bunlar - değinir. Böylesi bir iç içe geçişe dâhil olmak için tarihi illa ki tek biçimde yapmamız gerekmez. Diğer organizmalar bildiğimiz anlamıyla “hikâyeye anlatıcılığı” yapsa da yapmasa da, bizim tarih olarak algıladığımız üst üste binen izlere katkı sağlıyorlar. O halde tarih de insan ve insan-dışı pek çok dünya inşası izleğinin bir kaydı.

— Anna Tsing, *The Mushroom at the End of the World* (Dünyanın Sonundaki Mantar)

Etkinlik

MEKÂNI YENİDEN
CANLANDIRMAK

Bu etkinlik, katılımcıların bir felaket örneğini temsil edecek mekânı tespit etmelerini gerektiriyor: Bu bir nehir, vadi, sokak, köy, dağ, vs. olabilir. Ayrıca şeyleri görselleştirme süreçleri için farklı malzemelere ihtiyaçları olacak (kurşun kalem, tükenmez kalem, defter, kumaş, kamera, tablet, kayıt cihazı, vs.). Mevsimlerin ve dışarısının koşullarının dikkate alınması önemli olacak. Bu açıdan katılımcıların, işe ne zaman başladıklarına bağlı olarak, uygun kıyafetlere ihtiyacı olabilir. Katılımcılar faaliyete girişmeden önce aşağıda listelenen (bkz. s.95) ek kaynaklara bakabilir.

VARMAK

- Alana doğru hareket edin (mümkünse yürüyerek veya bisikletle).
- Çevreyi gözlemlemek için kendinize biraz vakit verin.
- Hislerinize odaklanın ve sonra yürüyüşünüz için bir başlangıç noktası bulun.

YÜRÜMEK

- Toprakla bir tür bağ kurma amacıyla yürümeye başlayın.
- Bu yerde fark edebileceğiniz muhtemel sinyallere kendinizi açın. Toprağın size neler söyleyebileceğini ve bunları nasıl algılayacağınızı düşünün.
- Alandaki yıkıntılara ve kalıntılara dikkat edin. Bir tüy, terk edilmiş bir ev, kemik parçası, mezarlık, harabe, yılan derisi ya da koyun kafatası olabilir. Bu tür kalıntılara bakarak olun.
- Görüş alanınızın dışındaki şeyleri hayal etmekten kaçınmayın (bu varlıktan yokluğa bir yolculuk).

Etkinlik

ÇİZMEK VE FOTOĞRAFLAMAK

Bu faaliyet herhangi bir yetenek veya estetik yaklaşım gerektirmiyor. Amaç bir olgunun habitatu içindeki farklı ilişkilerini yeniden düşünmek için zaman yaratmak. Söz konusu nesneyi çizerken herhangi bir zorlukla karşılaşarsanız fotoğraflamayı deneyin.

- Yürürken alanda karşılaştığınız şeyleri incelemek için vakit ayırın.
- Bunları çizmeye başlayın (bu çizme egzersizi sırasında gözlemlediklerinizi yazabilirsiniz de).
- Burada mevcut bir nesneyle ilişkili olduğunu düşündüğünüz en az bir var olmayan nesne çizin (var olmayan şeyleri çizme fikri sizi zorluyorsa başka görseller veya sözel ifadeler kullanabilirsiniz).
- Yürüyüş patikanızı ve karşılaştığınız şeylerle ilişkisini düşünün.
- Yürüyüşünüzü ve varlıkların mekânla bağlantılı değişimlerini tanıyın.

DİNLEMEK VE TAKLİT ETMEK

- Çevrenizi dinleyip duyduğunuz sesleri analiz edin.
- Bu arazide size ilham veren sesleri taklit edin. Eğer bunu yapacak cesareti bulursanız, varlıkların biriyle konuşmaya çalışın.
- Mümkünse sesleri kaydedin.

GERİ DÖNMEK

- Yürüme, çizme ve fotoğraflama, dinleme ve taklit etme etkinliklerinizden sonra başlangıç noktanıza geri dönün.
- Yakaladığınız görüntüleri, ses kayıtlarını ve kelimeleri bir araya getirin.
- Bu şeyler arasındaki iç içe geçişleri ve hikâyeleri okuyun.
- İlhamlarınızı, hayal kırıklıklarınızı ve heyecanlarınızı grupla paylaşın.

ZAMANI YENİDEN CANLANDIRMAK

Bu etkinlik bir öncekiyle ("Mekânı Yeniden Canlandırmak") ontolojik bir ilişki kurmaya çalışıyor. Buradaki temel hedef, başkalarının (ötekilerin) zamanını anlamak, bununla empati kurmak veya deneyimlemek. Katılımcılardan "Mekânı Yeniden Canlandırmak" egzersizinden insan dışı bir varlık seçip buna odaklanmaları isteniyor. Bize geçmiş ve zamanın geçişini hatırlatan bir şey. Bunun için katılımcıların varlığın zaman içindeki yolculuğunu temsil etmelerini sağlayacak bir mecra bulmaları bekleniyor. Bu çizerek, hareketli görüntüyle, basılı bir görselle, vs. olabilir. Araçlarınızı hazırlayın!

GEÇMİŞ

- Seçtiğiniz şeyin yaşam döngüsünü değerlendirin. Dünyaya nasıl geliyor mesela? Geçirdiği değişimlerin, ömrü boyunca nasıl dönüştüğünün izini sürün. Ölümünü düşünün. Yaşamı üzerinde nasıl bir ölüm süreci (doğal veya dışsal nedenlerle) vuku buluyor?
- Ömrünün çerçevesini çizebilmek adına ekolojik evrimleşme süreçlerini gözden geçirin. Bu şeyin özellikle son on yıllardaki dönüşüm sürecini hayal edin ve tartışın.
- Mitolojik temsillerini ve olabileceği kültürel metaforları araştırın.

ŞİMDİ

- O şeyin bugünkü çevresinde nasıl bir yer teşkil ettiğini öğrenin.
- Kendi bağlamında, ortamında nasıl bir rol oynuyor ve ona bir yolla bağlı olan veya onun tarafından tehlikeye atılan türler neler?
- Bugünkü dilinizde bu şeyi ifade eden bir mitolojik sembol veya metafor var mı?

GELECEK

- Bu şeyin gelecekteki yaşamını nasıl hayal ettiğinize dair bir paragraf yazın. Gelecekte ona neler olabilir?
- Kullanacağınız mecraya yatkınlığınızı/yakınlığınızı göz önüne alarak bu zamansal süreci nasıl görselleştirmek/temsil etmek istediğinizi açıklayın (sözlü, yazılı, çizerek, fotoğrafla, animasyon veya videoyla, vs.).
- Bu şeyin özellikle son on yıllardaki dönüşüm sürecini hayal edin ve tartışın.

EK KAYNAKLAR

- Barad, Karen. "Nature's Queer Performativity." *Kvinder, Køn & Forskning*, no. 1-2 (2012): 25-53. Doi: 10.7146/kkf.v0i1-2.28067.
- Haraway, Donna J. *When Species Meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2008.
- Tsing, Anna. *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton: Princeton University Press, 2015.

SANAT ESERLERİ

- Forensic Architecture (Adli Mimarlık). 2019. *The Killing of Tahir Elçi* (Tahir Elçi'nin Öldürülmesi). HD video, 26'18". Erişim adresi: forensic-architecture.org/investigation/the-killing-of-tahir-elci.
- Idris Khan, sanatçı. 2012. *Houses of Parliament* (Parlamentonun Kamaraları), Londra. Jelatin gümüş baskı.
- Rabih Mroué, sanatçı. 2012. Double Shooting (Çift Çekim/Vuruş). Enstalasyon, 72 video karesi.

KÜNYE

Mezopotamya Kaplumbağası, Rojda Tuğrul.
Animasyon/kâğıt üzerine mürekkep çizimler (234 sayfa), 148 x 210 mm, 2019.
Knowing Tomorrow (Yarını Bilmek), Rojda Tuğrul.
Polaroid fotoğraflar (40 parça), 85,6 x 53,98 mm, 2019. Hasankeyf, Türkiye.

İki çalışma döngüsü de FWF/PEEK "MülkSÜZleştirme: Post-Katılımcı Sanat Pratikleri ve Toprağın Pedagojisi" ("DisPossession: Post-Participatory Art Practices and the Pedagogy of Land") projesinin desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Bu bölümdeki tüm görseller sanatçı Rojda Tuğrul'nun izniyle basılmıştır.

DESPİNA

Rüyalarımnda gençti
Aynı destanı yazılmamış siyah gözlerle
Koşmak için elimi tuttu
Tepeye, güneşi beklediğimiz yere

İpek Hamzaoğlu

Sinop, Türkiye

Onu son görüşümün üzerinden çok zaman geçmişti. Kaosun ilk günlerinden beri rüyalarım sık girmez olmuştu, geldiğinde de sadece beni ve çevremde olup biteni izleyen bir figür olarak vardı. Ama dün yeniden rüyama girdi. Bana hapishaneye gitmemi söyledi. Yıllar önce orada mahpus olan bir adamın ona dair bir hikâye yazdığını, onu kurguya döktüğünü ve ölümsüzleştirdiğini söyledi. İşte bu ölümsüzlük aracılığıyla benimle iletişim kurabiliyordu. Uzun, kızıl-kahverengi saçlı, uzun boylu, güzel bir kadındı. Bize aynı ismi taşıdığımızı söyledi, Despina. Elimi tuttu, beni hapishaneye getirdi, bir zamanlar işkencehane olarak kullanılan odaları gösterdi. Burada saklanacaktık ... en azından bir süreliğine.

Sinop Karadeniz kıyısının orta noktasında ve Türkiye'nin en kuzeyindeki şehri. Şehir merkezi altmış bin nüfuslu. Bu sayı, yazın başka şehirlerde yaşayan insanlar ailelerini ziyarete geldiklerinde beş katına çıkıyor. Türkiye'nin en mutlu kenti olduğu söyleniyor, en azından Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2014, 2016, 2017, 2018 ve 2020 verilerine göre bu böyle. Şehrin reklamı da elbette bu mutluluk üzerinden yapılıyor – Sinop'taki insanların bana anketi hiç duymadıklarını söylemesine rağmen. Bölgenin muhteşem bir doğası var, masmavi ve yemyeşil, ama ciddi bir çöp sorunuyla karşı karşıya. Ana geçim kaynaklarından biri balıkçılık olmayı sürdürüyor.

↑ Film karesi, *Despina*, İpek Hamzaoğlu, 2021

→ Sinop Kalesi Cezaevi Müzesi; fotoğraf İpek Hamzaoğlu'na aittir, 2019

Hükümet en azından 1950'lerden beri buraya nükleer santral yapmak istiyor. 2013'te Türk ve Japon hükümetleri arasında yapımı için bir anlaşma imzalandı. Ama ekoloji ve çevre bilinci yüksek bir kent olarak Sinop'ta her yaşta kadın ve erkek hem özel sektör hem devlet-destekli hidroelektrik, termal ve nükleer santral projelerine karşı direnmeyi hep sürdürdüler. Burası, tarihiyle kesişen pek çok mitoloji ve efsaneye sahip kadim bir şehir. İnsanlar bu geleneklerle gurur duyuyor, bunları neşeyle paylaşıyor. Ama burası, aynı zamanda da, Rumlara ve Ermenilere yönelik şiddet tarihi olan, hikâyelerinin sıklıkla sessizliğe ve unutulmaya mahkûm edildiği bir şehir.

Şehre adını veren figürle ilgili mitolojik anlatılar pek çok hikâyede karşımıza çıkıyor. En yaygın efsanelerden biri şehrin Amazonlar tarafından kurulduğu ve ismini Sinope adlı savaşçı bir kraliçeden aldığı yönünde. Yunan mitolojisine göre, İrmak Tanrısı Asopos'un Sinope adlı su perisi bir kızı vardır. Rumlardan milattan önce yedinci yüzyılda şehri korumak için bir kale inşa etmişler. Sonrasında sırasıyla Persler, Pontus Krallığı, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Candaroğulları Beyliği Sinop'u ele geçirmiş ve körfezini askeri üs olarak kullanırken kaleyi restore etmişler. Kalenin kimi kısımlarının sürgün edilmiş yazarlar, düşünürler ve siyasetçiler için bir cezaevine dönüştürülmesi ise 1887'de Osmanlı idaresi altında olmuş. Bu kişilerin sözüm ona işlediği "düşünce suçları", idarenin gözünde onların İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerden uzaklaştırılmasını ve izole edilmesini gerektirmiş.

Son on yıl içerisinde Sinop'la ilişkim çokça değişti: Önceleri sadece babaannemi ve akrabalarımı görmeye giderken sonra bir sanat emekçisi olarak mekâna özgü bir sanat bienali olan Sinopale'ye düzenli olarak gelmeye başladım, şimdi de bu projede sanatçı/araştırmacı olarak gelir oldum. Bienalin ilk senelerinde sergi mekânlarından biri de Sinop cezaevinin 1939'da eklenen çocuk ıslahevi kısmıydı, 1999'dan itibaren cezaevi müzesi olmuştu. Türkiye'de insanların Sinop denince akıllarına ilk gelecek şey bu kötü şöhretli cezaevi – söylenene göre koşulları öyle kötüymüş ki rutubet nedeniyle içinde kibrit çakmak bile neredeyse imkânsızmış. Cezaevinin zorlu koşullarının namı, yalnızca hakkında anlatılan hikâyelerle değil, aynı zamanda 1933'te siyasi görüşleri nedeniyle İstanbul'dan sürgün edilen ve Sinop'ta hapsedilen ünlü şair ve yazar Sabahattin Ali'nin bu sırada yazdığı ünlü şiiri "Mapushane Türküsü"ndeki dizeleriyle de hızla çok geniş çevrelere yayıldı. 1970'lerde şiir Kerem Güney tarafından bestelenerek "Aldırma Gönül" adlı şarkıya çevrildi ve bu şarkı, siyasi kanatlar arasında artan çatışmaların 1980 askeri darbesiyle sonuçlandığı on yılın şarkısı oldu. İlk çıktığından beri şarkı birçok sanatçı tarafından seslendirildi, pek çoğu da bu uyarlamaları nedeniyle çeşitli siyasi suçlamalarla karşı karşıya kaldı.

2017 yazında Sinop'a sanatçı olarak bienal için bir iş yapmaya davet edildim. Bunun için pembe dizi tarzında kısa melodram sahneleri çekmeye çalışırken son zamanda çıkan ağaçların nükleer santral inşaatı için kesiliyor olduğu haberlerine kafayı taktım. Çıkan her haberi okuyordum ama birkaç yıl önce projenin yürütücüleri Japon Mitsubishi Heavy Industries şirketi ve Fransız Areva ortaklığındaki özel konsorsiyum tarafından imzalanan anlaşma ve inşaatın gerçekleşeceği köyün adından başka pek bir bilgi bulamıyordum. Tarihsel olarak Türkiye hükümeti 1950'lerden beri nükleer santral kurma isteğini dillendiriyordu. Hem enerji hem de askeri savunma kaynağı olarak nükleer teknoloji mefhumu, Türkiye'de, ABD ve SSCB arasında yükse-

len siyasi gerilim bağlamında daha yaygın ve garip bir şekilde bilindik hale geldi. Türkiye'nin NATO üyeliği statüsü nedeniyle Sinop, Soğuk Savaş sırasında, Amerikan üssü olarak işlev görerek Amerikan ordusuna ev sahipliği etti. Sinop yarımadasının tepe noktasında, şehrin sembolü haline gelen tepenin üzerindeki iki büyük radar sisteminin (ki bunlar yakın zamanda kaldırıldı) yanında Amerikan ordusu konuşlanır, Karadeniz'in üzerinden SSCB'yi gözetlerdi. O yaz orada kalırken daha fazla bilgi edinmek için etrafa sordum. Herkes santralin Abalı köyüne inşa edileceğini duymuştu, ama devlet tarafından verilen net bir bilgi yoktu. Tam noktayı tespit edebilmek için çok sevgili bir teyzemden beni arabayla civarda dolaştırmasını istedim. Kopuk kopuk bilgi kıvrımlarını takip ederek, santralin kurulacağı yeri tahmin edebilmek için 650.000'den fazla ağacın kesildiği alanı uydu görüntülerinde aradık. Santralin açılacak boşluğa inşa edileceği söyleniyordu. Sonra arabayla şehir merkezinden çıktık ve yarımadadan uzaklaştık. Büyük makineler tarafından alt üst edilmiş ormanı kesen yeni açılmış yollarda kaybolduk. Çorak ve terk edilmiş bir noktaya varana kadar ağaçların arasında ve etrafında sürmeye devam ettik. Sanki bir çeşit doğal afet gerçekleşmiş gibiydi: Ağaç yok, habitat kalmamış, sadece toprağın ortasında, içinde uğursuz bir his dışında hiçbir şey barındırmayan kocaman bir yarık.

Karadeniz kıyısında 400'den fazla çeşit çeşit (hidroelektrik, termal ve bir adet nükleer) santralin yapımı planlanıyor ve hâlihazırda sürüyor. Sadece son on yılda 203 hidroelektrik santral yapıldı ve henüz 143 tane daha da yapılacak. Ama tüm bunlara karşı direniş de oldu. Sinop'un bir ilçesi olan Gerze'de termal santralin planlaması ve inşaatını yürüten taraflara karşı direniş 2009'da başladı ve 2016'da inşaatın durdurulmasıyla

Musallat oluş ruhları ayağa kaldırır ve lineer zamanda olma deneyimini başkalaştırır, alıştığımız geçmiş, şimdiyi ve geleceği ayırma ve sıralama biçimini değiştirir. Bu ruhlar veya hayaletler temsil ettikleri ve semptomu oldukları bela ya da sıkıntı artık zapt edilemediğinde, bastırılmadığında ya da gözden kaçırılmadığında ortaya çıkarlar.

— Avery F. Gordon, “Some Thoughts on Haunting and Futurity” (“Musallat Olma ve Gelecek Üzerine Düşünceler”)

başarıya ulaşan bir mücadele oldu. İnsanlar yalnızca topraklarını ve sularını devlet ve sermaye yapılarının mülksüzleştirici saldırılarına karşı korumayı başarmakla kalmadı, bu aynı zamanda 2013'teki Gezi eylemleri için ve hem bölgenin hem ülkenin geri kalanındaki farklı mücadeleler için etkili bir model oldu. Despina adlı projem, yerel halkın cezaevi ile karmaşık ilişkisin-

den, buranın tarihsel bir simge olarak (temsil ettiği gaddarlığa rağmen) toplumsal etkisinden ve büyük oranda muğlak kalan santral girişimine karşı çevre bilinci yüksek tepkiden yola çıkıyor. Doğanın insan faaliyeti sonucunda yok edilmesinin – çevrecilerin Sinop'ta nükleer santral inşaatının sonucunda olacağını öngördüğü üzere – ardından geriye ne kalacağını düşünmeye çalışan bir film bu. Post-apokaliptik (kıyamet sonrası) unsurlar kullanan filmin ana kahramanı, ihlal edilmiş bir coğrafyanın bedensel yaraları – biyolojik çeşitliliğin kaybı, hava, su ve toprak kirliliği, genetik kirlenme, atık fazlalığı, ormansızlaştırma, bitki örtüsü kaybı, geleneksel bilgi biçimleri ve kültürlerin kaybı ve toprağa el koyarak mülksüzleştirme gibi – toplumun kolektif bilinçaltına sirayet ettiğinde zuhur eden zombi kıyametine karşı savaşan Despina isimli bir genç kız. Bu kız, Gerze'den Gezi'ye farklı mücadelelerin bilgisini taşıyan çeşitli figür ve karakterler tarafından kendisine iletilen hafıza-rüyaları rehber ediniyor. Böylece hem kendisi hem ait olduğu topluluğun pusulasını sadece tahrip edilmiş topraklarda, yıkıntılarında ve hayaletlerinde değil,

Başka türlü olsaydı olabilecek olan tarihsel alternatifler ve şimdiden kayıp, daha iyi geleceklerin gölgesinin o tuhaf zamansallığı bize musallat oluyor. Bu kendini ‘yapılması gereken bir şey’ halinde, kimi zaman nostalji, kimi zaman pişmanlık, kimi zaman da bir çeşit aciliyet hissi olarak sezdirir. Bu ‘yapılması gereken şey’ aciliyet kazandığında, sanki önceden beri – belki ezelden beri ya da en azından çok zamandır – buna ihtiyaç varmış, çok zamandır isteniyormuş gibi gelir. Bu ‘yapılması gereken şey’ aciliyet kazandığında artık bir şeylerin değişmesini bekleyemeyecekmişiz gibi hissederiz, şiddetli bir şimdi duygusuyla. Ama el mecbur bekleriz – bazen sabırla, bazen sabırsız.

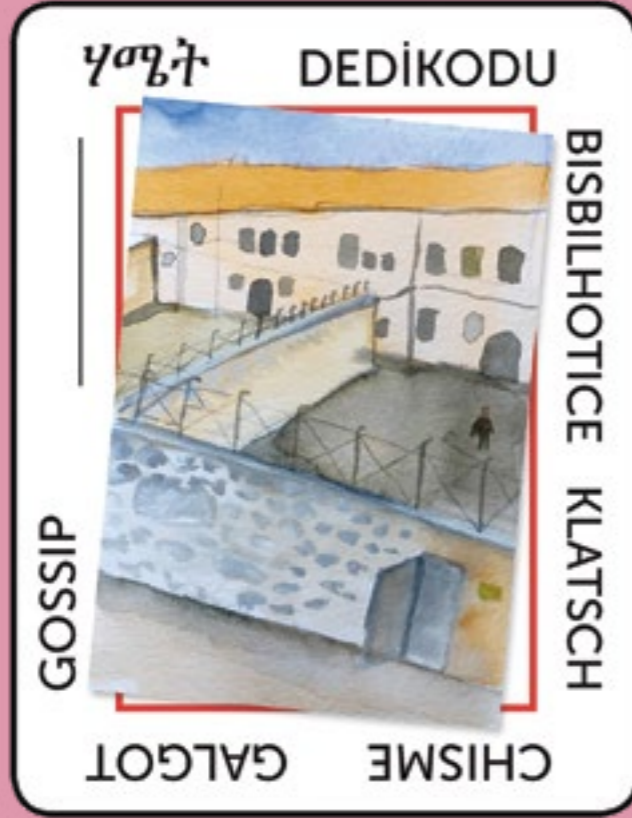
– Avery F. Gordon, *The Hawthorn Archive* (Hawthorn Arşivi)

Bir hayalet musallat olduğunda bunun gerçek olduğu şüphesizdir. Hayaletin bir faillik arzusu, motivasyonu ya da bakış açısı vardır. Dolayısıyla da arzuları gündeme getirilmeli ve onunla konuşmalıyız.

– Avery F. Gordon, *Ghostly Matters* (Hayaletsel Meseleler/Maddeler)

aynı zamanda topluma içkin olmuş hafıza ve melankolide, dolaşısıyla şimdide buluyor. Ana kahramanın bölgeye ve insanlarına ne olduğuna dair parçaları bulup, birleştirip anlamaya çalışma ve geçmişin bilgisinin kırıntılarını takip ederek şimdiyi anlamlandırma yolculuğunu izliyoruz.

İmge tetiklenen duyguyla bilinç düzeyindeki bilgi arasındaki bir köprüdür, kelimeler bu köprüyü tutan halatlardır. İmgeler kelimelerden daha doğrudan, daha dolaysız ve bilinçaltına daha yakındır. Görsel dil kelimelerle düşünmekten önce gelir, metaforik zihin de analitik bilinçten önce.

— Gloria Anzaldúa, *Borderlands / La Frontera* (Sınırlar)

Araç

YIKINTILARDA YAŞAMAK İÇİN ÇAĞRIŞIM KARTLARI

“Yıkıntılarda Yaşamak için Çağrışım Kartları” hikâye anlattırmak için kullanılabilecek bir araç. Üstünde resim olan bir deste kart ve üstünde kelime olan bir deste karttan oluşan bu setler, kartları ellerinde tutanları farklı anlatılar, betimlemeler ve hikâyeler yaratmaya davet ediyor. Araştırma grubu, bu mekân-temelli araştırmayla ilişkili coğrafyalarla, hayaletlerle, talancı projelerle, kadim dünyalarla, hayvanlarla, insanlarla, kurumlarla ve nesnelere ilgili kelime ve resimler seçti. Kelimeler toplamı bu grubun üyelerinin dillerine yani Amharca, Almanca, Kürtçe, Portekizce, İspanyolca, Türkçe ve İngilizce’ye çevrildi. Kartların üzerindeki boşluklar kullanıcının kendi diliyle doldurulmak üzere bırakıldı.

Kelimeler ve imgeler çok-anlamalı, yani sabit bir anlamları yok. İmgeler sayısız çağrışımı tetikleme kapasitesine sahip.

İmgeyle kelime bir araya gelince kendi başına ne imgenin ne de kelimenin taşıyabileceği üçüncü bir anlamı veya duyguyu yüklenabiliyorlar. “Yıkıntılarda Yaşamak için Çağrışım Kartları” beklenmedik hikâye hatları ya da olay örgüleri açmaya bir davet. Bu kartlar elde tutulacak, elden ele geçirilecek, yanıtları iç içe dolamak için bir kişiden diğerine verilecek. Kanadalı sanatçı Ely Raman tarafından yaratılan, seksen-sekiz resim kartı ve seksen-sekiz kelime kartından oluşan OH Kartları’ndan esinleniyorlar. Ama nasıl oynandığına dair sabit kurallar yok. Kartların kullanımı, kullanıcıların hayal gücünün ve ifadesinin bir tezahürü. Kartlar hiyerarşik ve rekabete dayalı oyunlarda kullanmaya uygun değil. Burada kazanan ve kaybeden yok, bunun yerine hikâye anlatma ve dinleme faaliyeti içerisinde ilişkilenen bir grup insan var.

Etkinlik

HİKÂYELERİ TETİKLEMEK

Bu etkinlikler, kolektif bir halde ya da bir atölyenin parçası olarak yapılması önerilen bir egzersiz dizisi. Bunun için önce mülksüzleştirmeden etkilenmiş ve bir araya gelmek isteyen kişilerden oluşan bir grubun kurulması gerekiyor. Bu etkinlikleri gerçekleştirebilmek için aynı zamanda bir adet “Yıkıntılarda Yaşamak için Çağrışım Kartları” seti, “Karakter Kartları” ve “Durum Kartları”na ihtiyacınız olacak. (Kartları bu kitabın arkasında bulabilirsiniz, etkinliğe hazırlamak için lütfen kesiniz.) Bu etkinliklerin amacı oyuncuların kendi yorumlarıyla anlam üretmeye, yan yana gelen kelime ve resimlerle yapılabilecek farklı keşifleri düşünmeye, tetiklemeye ve öngörmeye teşvik etmek. Çeşitli şekillerde arzulan dünyaları kurgusallaştırarak kullanıcıların mülksüzleştirme mekânlarında dinleme ve karşılık verme kapasitelerini genişletmek üzere tasarlandılar.

İMGELERİ ÇAĞRIŞTIRMAK

Bu etkinliğin amacı serbest çağrışım yoluyla beden ile resim ve kelime kartlarının ilişkiselliğini mülksüzleştirme mekânlarına taşımak. Yirmi dakika sürmesi bekleniyor ve iki ila on kişilik bir grupla oynanması düşünülüyor.

- Gruptaki biriyle eşleşin. Herkes eline bir resim kartı bir de kelime kartı alsın.
- Mülksüzleştirme mekânınızın etrafında yürüyün ve birkaç dakika boyunca bu yerle ilişkili şiddet üzerine düşünün. İlgili mekân olduğunuzdan başka bir yerdeyse zihninizde canlandırmaya çalışın. Sadece gördükleriniz değil, duyduklarınıza ve aldığınız kokulara da dikkat edin.
- Yerin getirdiği kısıtlamaları göz önüne alarak mekânda yürüyün ve birkaç dakika boyunca kendi kartlarınızla ilgili diğer kişiyle konuşun.
- Bunu sürdürmek için kartlarınızı, hikâyelerinizi ve çağrışımınızı grubun geri kalanıyla paylaşın; yeni anlatılar tetiklemek için onları birleştirin ve birbirleriyle ilişkilendirin.

Dün yine aynı rüyayı gördüm. Tahmin etmeliydim sanırım. Zorlandığımda geliyor bu rüya bana – kendi kancamı dolayıp sonra ters bir şey yokmuş gibi davranmaya çalıştığımda. Babamın kızı olmaya çalıştığımda geliyor. Bugün doğumgünümüz – benim on beş yaş doğumgünüm, babamınsa elli beş yaş. Yarın onu memnun etmeye çalışacağım – onu ve insanları ve Tanrı'yı. Bu yüzden de dün gece bunların hepsinin yalan olduğunun hatırlatması geldi bana rüyamda. Sanırım rüya hakkında yazmam gerekiyor, çünkü özellikle bu yalan canımı çok sıkıyor.

— Octavia E. Butler, *Parable of the Sower* (Ekicinin Kıssası)

Etkinlik

MÜNFERİT RÜYALARI BİR ARAYA GETİRMEK

Bu etkinlik distopik ve ütopyik geçmiş ve geleceklere dair kolektif rüya görmenin dönüştürücü potansiyelini buluşturmayı amaçlıyor. İki ila on kişilik bir grupla oynanacak şekilde tasarlanmıştır.

- Mülksüzleştirme mekânına nazaran kendinizi konumlandırın.
- Bu yerle ilgili bir korkunuzu düşünün.
- Aklınızda bu korkuyu tutarak bir resim kartı bir de kelime kartı oluşturun.
- Octavia Butler'ın Ekicinin Kıssası'nın (Parable of the Sower) giriş paragrafını okuyun.(1)
- Butler'ın hikâyesindeki kahramanın rüyasını kendi korkunuz ve kartınız üzerinden canlandırın.
- Bir daire oluşturup düşüncelerinizi ve çağrışımlarınızı rüya formatında grubun geri kalanıyla paylaşın.

(1) Octavia Butler, *Parable of the Sower* (New York: Grand Central Publishing, 2000.)

Etkinlik

SERBEST YAZIM

Bu etkinlik herhangi bir yazım becerisi gerektirmiyor. Bunun yerine katılımcıları bilinç düzeyi, bilinçdışı ve sezgisel zihin arasındaki iletişimi açan serbest bir yazma egzersizine dâhil olmaya çağırıyor. Bunun için kalem kâğıtla yazmak önemli, ama eğer bilgisayar veya klavye tercih ediyorsanız bunları da kullanabilirsiniz. Dilbilgisi kurallarını dert etmeyin ama cümlelerinizi tamamlamaya çalışın. Önemli olan hiç durmamak, sürekli yazmaya devam etmek, kalemi hareket halinde tutmak. Bu etkinliğin amacı, serbest yazım egzersizini “Çağrışım Kartları”yla birleştirerek farklı dünyaların geleceğinin bir araya gelişini hayal etmek ve toplumsal ütopyalar oluşturmak.

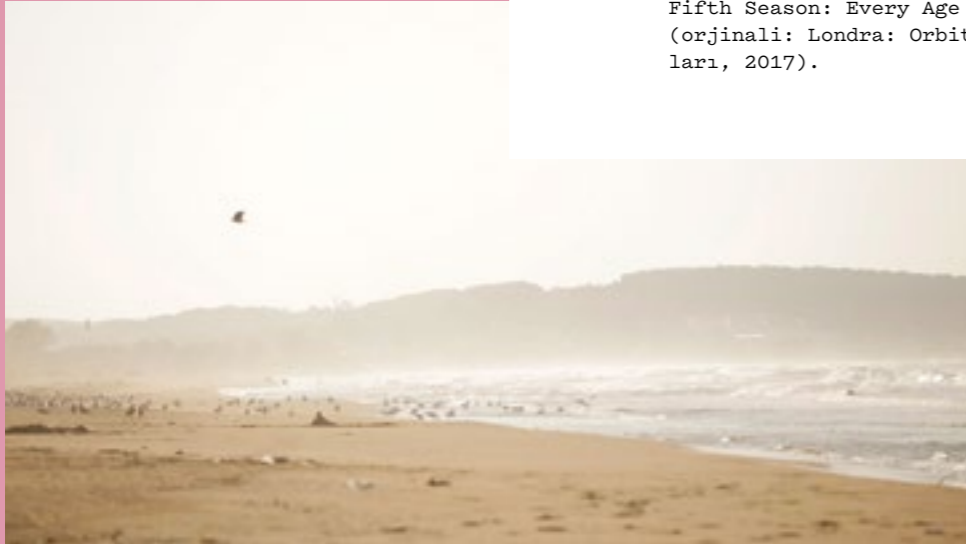
- Mülksüzleştirme mekânına nazaran kendinizi konumlandırın.
- Bu yere dair bir umudunuzu düşünün.
- Aklınızda bu umudu tutarak bir resim kartı bir de kelime kartı oluşturun.
- N.K. Jemisin’in Beşinci Mevsim’inin (The Fifth Season) giriş paragrafını okuyun.(2)
- On beş dakika sonrasına alarm kurun ve Beşinci Mevsim’in eski dünyasından bir anıyı zihninizde canlandırırken serbest yazmaya başlayın.
- Metinleri yüksek sesle okuyarak her bir katılımcının yazdığını grupla paylaşın.

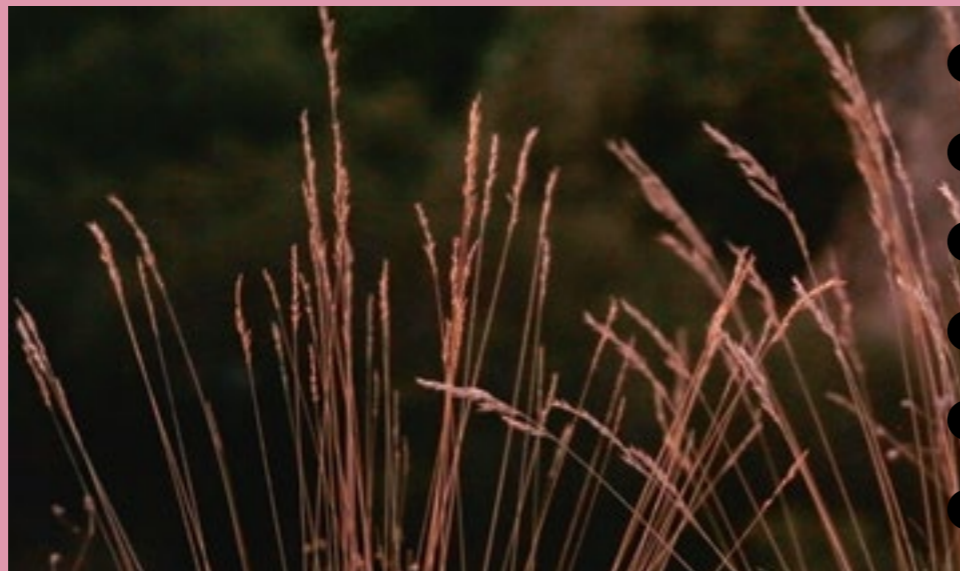
(2) N.K. Jemisin, Beşinci Mevsim-Kırık Diyar (The Fifth Season: Every Age Must Come to an End) (orjinali: Londra: Orbit, 2015) (çev. Dex Yayınları, 2017).

Hatırlamanız gereken şu: Her hikâyenin bitişi başka bir hikâyenin başlangıcıdır. Bunların hepsi daha önce de oldu sonuçta. İnsanlar ölür. Eski düzenler yıkılır. Yeni toplumlar doğar. “Dünyanın sonu geldi” dediğimizde bu genellikle yalandır, çünkü gezegen olduğu yerde durmaktadır.

Ama dünyanın sonu böyle gelir işte.
Dünyanın sonu böyle gelir işte.
Dünyanın sonu böyle gelir işte.
Son bir kez, nihai olarak.

— N.K. Jemisin, *The Fifth Season* (Beşinci Mevsim)*

Etkinlik

BAŞKA DÜNYALARI HAYAL ETMEK

“Durum Kartları” ve “Karakter Kartları”, katılımcıların farklı canlı ve cansız karakterlerle başka ütopyik ve distopik senaryolara sahip dünyaları hayal edebilmesini kolaylaştırmak için tasarlandı.(3) Bu etkinliğin amacı, bilimkurgu senaryolarını distopya-ütopya diyalektiği içinde düşündürerek kolektif yaşam ve hayatta kalmak için karşı-anlatılar oluşturma potansiyelimizi keşfetmemizi ve pratik etmemizi sağlamak. Yalnızca insan bedeni ve ruhuna yönelik tahribata veya sadece belli ekolojiler ve topraklara müdahaleye odaklanan egemen kültürün hikâyelerinden farklı hikâyeler yaratmayı hedefliyor.

- Mülksüzleştirme mekânıyla ilişkili bir hayatta kalma veya direniş hikâyesi düşünün. Bu sizin başınıza gelmiş bir olay da olabilir, duyduğunuz bir şey de, kuşaktan kuşağa aktarılan bir hikâye de.
- Bir Durum Kartı, bir de Karakter Kartı seçin.
- On beş dakika sonrasına alarm kurun ve hikâyenizi akılda tutarak ve seçtiğiniz Durum Kartı'na uygun şekilde karakterinizin bir gününü tarif ederek serbest yazmaya başlayın.
- Metninizi yeniden gözden geçirin ve sezgisel bir biçimde içinden üç kelime seçin.
- Şimdi de beş dakika sonrasına alarm kurun ve bu üç kelimeyi kullanarak bir şiir yazmaya başlayın.
- Yüksek sesle okuyarak hikâyenizi ve şiirinizi grubun geri kalanıyla paylaşın.

(3) “Durum” (“Condition”) ve “Karakter Kartları” (“Character Cards”) İpek Hamzaoğlu ve Malu Blume tarafından, FWF PEEK: “Mülksüzleştirme: Post-Katılımcı Sanat Pratikleri ve Toprağın Pedagojisi” (“DisPossession: Post-Participatory Aesthetics and the Pedagogies of Land”) projesinin bir parçası olarak Uluslararası Sinop Bienali’ndeki (Sinopale 7) “Sonumuzun Hikâyeleri” (“Storytelling for the Apocalypse”) atölyesi için geliştirilmiştir.

DEDİKODU

Dedikodu yaptığımızda genellikle hayati bilgiler paylaşıyoruz. Dedikodu, bireyleri ve toplumları birbirine bağlayan bir iletişim (muhabbet) ve dil biçimidir: Toplumun hikâyede elzem gördüğü özü muhafaza ederken bir yandan hikâyeleri yayanları gizli tutabilir. Dedikodu, aynı zamanda, tatbik edilmesiyle kolektif ve sürekli olarak komünal etiği yeniden kurar (örn. dinleyiciler toplumun bir hikâyeyi nasıl gördüğünü anlatım ve katılım yoluyla anlatırlar). Dedikodu dolayısıyla boşlukları doldurmak için ve önemli bilgilerin sürekli saklı tutulduğu, yetkililerin insanların hayatları ve yaşam alanlarıyla ilgili aldıkları önemli kararlarla ilgili bilgi sakladığı yerlerde eksik halkaları tamamlamak için bir araç olabiliyor. Aynı zamanda toplumsal bağları güçlendiren bir itaatsizlik performansı olarak iktidara meydana okumaya, bunu yaparken de faillerinin dikkatini üzerlerine çekmemesine yarıyor. Dedikodu anonimdir, asla tek bir kişiyle başlamaz, çok kişi tarafından tekrarlanır. Tek bir yerden gelmez, nedenselliği, etiyojisi her yerdedir. İktidar odaklarının etrafında yıkıcı-bozucu bir şekilde dolanır; mülksüzleştirilenlerin elinde bir silah ya da kalkan gibi. Çok önemli bir bilgi paylaşma biçimi, ama aynı zamanda anaakım anlatıları altüst eden farklı bilgi biçimlerine de yer açma biçimi.

Silvia Federici'nin de aktardığı üzere "dedikodu" ("gossip") kelimesi, Ortaçağ İngiltere'sinde, bugünkü yine cinsiyetli anlamını almadan önce, kadınlar arası arkadaşlığı anlatmak için kullanılmış. (4) Federici'ye göre kapitalist toplumun kurulması, "kadınların ve toplumsal bağların gücünün ne denli altının oyulduğunun bir başka göstergesi olarak, [kelimeye] aşağılayıcı bir anlam yüklenmesini" gerektirmiş. (5) Dedikodu kelimesinin anlamının tersine çevrilmesi, yani kadınlar arası arkadaşlığa içkin dayanışma ilişkisi anlamından çıkartılıp gıybet dolu boş konuşmaya dönüşmesi 16. yüzyılda olmuş. Günümüz kültürlerinde, dedikodu

yapan kadınların yapacak daha iyi ya da daha üretken bir işi olmadığı imasıyla kadınlar ve emekleri sürekli değersizleştiriliyor ve alaya alınıyor. Ama dedikodu dediğimiz aynı zamanda eleştirel bir halk dili ve cinsiyetlendirilmiş bir bilgi ağı. Hannah Black'in söylediği gibi: "Dedikodu ağları kime güvenilemeyeceğinin, nerede dikkatli olmanız gerektiğinin, kimin şansının yaver gittiği, kiminse gitmediğinin bilgisini birbirlerine aktarmak için ellerinden geleni yaparlar." (6) Dedikodu baskıcı iktidar dinamiklerinin ürünü olan tarihlerin karşısında bir karşı-anlatı olarak işlev görme potansiyeline sahip bir araç. Anaakım tarihleri yarıp açma, açıklarından faydalanma ve temellerini sarsma potansiyeli var. Dedikodu virüs gibi yayılan bir şey, merak uyandırıcı, akılda kalıcı ve bulaşıcı. Asla kuru ve sıkıcı bir bilgi paylaşım yolu değil ve neredeyse her daim performatif. Ayartıcı dil kullanımıyla yerleşik düzenin boşluğunu mülksüzlerin anlatılan ve anlatılmayan hikâyeleriyle doldururken alternatif imkânların tahayyüllerini yayıyor.

(4) Silvia Federici, *Caliban ve Cadı: Kadınlar, Beden ve İlksel Birikim* (Caliban and the Witch: Women, the Body and Primitive Accumulation) (orjinali: Brooklyn: Autonomedia, 2004), (çev. Otonom'un Cadıları. Otonom Yayıncılık), 100.

(5) A.g.e., 186.*

(6) Hannah Black, "Witch-hunt," *TANK Magazine* 8, no. 11 (2017); erişim adresi: tankmagazine.com/issue-70/features/hannah-black.

* ç.n. Burada referans verilen sayfa, kitabın İngilizce orjinalinedir. Kitabın Türkçe çevirisi bulunuyor ve notta referansı var, ama metin içindeki çeviri bana ait.

BİR DEDİKODU DUYDUM

Farklı dillerin ve toplumların kendilerine özgü dedikodu biçimleri var. Örneğin Türkçe'de 'geçmiş zamanın rivâyeti' olarak bilinen ve dedikodu, masal, bilmece, söylenti ve hikâyelerin aktarımında kullanılan bir fiil çekimi var. Esasen kişinin kendisinin tanıklık etmeyip başkasından duyduğu olayları tarif etmek için kullanılıyor. Bu etkinliğin amacı dedikodunun performatif boyutunu göstermek ve egemen devlet medyasının tahakkümü altında hikâyeye yaymak için nasıl güçlü bir araç olabileceğini görmek. Uygulamak için bu kitaba ekli "Durum Kartlarına" bakın ve onları keserek hazırlık yapın. Etkinlik iki ila on kişilik bir grupla kolektif biçimde yapılmak üzere tasarlanmış olup aşağı yukarı on dakika sürmesi beklenmektedir. Aşağıda egzersize nasıl dâhil edilebileceklerini göstermek adına farklı dil ve bağlamardan örnekler bulunmaktadır. Lütfen talimatları uygulamadan önce bu örnekleri okuyunuz.

- Sana bir şey söyleyeceğim ama kimseye söylemeyeceğine yemin et... (Türkçe)
- Oh senti questa... (İtalyanca'dan: Ay şunu bir dinle...)
- Valla ben söyleyenlerin yalancısıyım. (Türkçe)
- Ça reste entre nous. (Fransızca'dan: Bu ikimizin arasında kalsın.)
- Tu me promet tu garde ça pour toi. (Fransızca'dan: Kimseye söylemeyeceğine yemin et.)
- J'ai un dossier de ouf sur X. (Fransızca'dan: X kişisi hakkında acayip dedikodu var.)
- Ej, słuchaj... własnie słyszałam, że... (Lehçe'den: Dinlesene... Duydum ki...)
- Laf aramızda. (Türkçe)
- Benden duymuş olma. (Türkçe)
- *Ходят слухи, что...* (Rusça'dan: ...diye laf aldı başını gidiyor.)
- Te tengo un chisme... (İspanyolca'dan: Bir gıybetim var...)
- Doszły mnie słuchy, że... (Lehçe'den: ...diye bir laf işittim.)
- Ay bu kulaklar neler duydu, neler işitti. (Türkçe)

Etkinlik

- Tüm katılımcılarla daire şeklinde oturun.
- Grup olarak hikâyenin dünyasını şekillendirecek bir “Durum Kartı” çekin.
- Grup olarak bu dünyanın hâkimi olacak bir “Karakter Kartı” çekin.
- Bu kartların önünüze açtığı dünyanın nasıl bir dünya olacağını düşünün: Burayı kim yönetiyor? Hangi hayatlar daha mühim? Hangi emek biçimlerinin değeri en fazla?
- “Bir laf duydum...” ifadesinden yola çıkarak, sadece birkaç cümleyle bir hikâye başlatın. Önemsenmesini istediğiniz sesleri katmaya çalışın.
- Dedikodu mantığına uyarak hikâyeye cümle ekleyin.
- Hikâyeye ek yaparken farklı bağlam ve cümlelerden yukarıda verilen örnekleri kullanmaya çalışın ve kendi dilinizden de benzer ifadeler ekleyerek listeyi genişletmekten çekinmeyin.

↑ Film karesi, *Despina*, İpek Hamzaoğlu, 2021

SANAT ESERLERİ VE FİLMLER

- Adanalı, Yaşar, Ayça Aldatmaz, Burak Arıkan, Elif İnce, Esra Gürakar, Zeyno Üstün, Özlem Zıngıl ve anonim katılımcılar, sanatçılar. 2013'ten beri. Mülksüzleştirme Ağları (Graph Commons).
- Al-Maria, Sophia, sanatçı. 2018. *Wayuu Creation Myth* (Wayuu Yaradılış Miti). Tek kanallı video. Erişim adresi: vimeo.com/282312230.
- Al-Maria, Sophia ve Victoria Sin, sanatçılar. 2019. BCE (Milattan Önce). Tek kanallı video. Bakınız: dazeddigital.com/art-photography/gallery/26163/7/sophia-al-maria-and-victoria-sin-bce.
- Blume, Malu, sanatçı. 2020. *The Book of S of I* (S of I'nin Kitabı). Video, 28', renkli, İngilizce.
- Henriksson, Minna, sanatçı. 2017. *Solidarity* (Dayanışma). Linolyum baskı.
- Karakaş, Gizem, sanatçı. 2016. *Yerin Kulağı Var*. Performans.
- Karakaş, Gizem, sanatçı. 2020. *Zamane Kartları*. 8x11cm, 80 kart.
- Lahire, Sandra, yönetmen. 1987. *Uranium Hex* (Uranium Heksi). 16mm film, 11', renkli, Manyetik, 4:3. LUX. Bakınız: lux.org.uk/work/uranium-hex.
- Marker, Chris. 1962. *La Jetée*. 35mm film, 28', Fransız/Alman. Argos Film.
- Treister, Suzanne, sanatçı. 2009–11. *HEXEN 2.0: HISTORICAL DIAGRAMS: From Diogenes of Sinope to Anarcho-Primitivism and the Unabomber via Science-Fiction* (HEXEN 2.0: TARİHSEL DİYAGRAMLAR: Bilim Kurguyla Sinope'un Diyojen'inden Anarcho-İlkellik ve Unabomber'a). Diyagram.
- Tsai, Charwei ve Tsering Tashi Gyalthang, sanatçılar. 2012. *Lanyu: Three Stories* (Lanyu: Üç Hikâye). Üç-kanallı video enstalasyon.
- Utikal, Sofi, sanatçı. 2016. *Reversal Tarot* (Ters Tarot). Performans.
- Weerasethakul, Apichatpong, yönetmen. 2009. *A Letter to Uncle Boonmee* (Boonmee Amca'ya Bir Mektup). Kısa film, 18', Tay. Animate Projects.

EK KAYNAKLAR

- Anzaldúa, Gloria. *Borderlands / La Frontera: The New Mestiza*. San Francisco: Aunt Lute Books, 1987.
- Gordon, Avery F. *Ghostly Matters: Haunting and the Sociological Imagination*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997.
 - *The Hawthorn Archive: Letters from the Utopian Margins*. New York: Fordham University Press, 2018.
 - “Some Thoughts on Haunting and Futurity.” *borderlands* 10, no. 2 (2011): 1–21. Erişim adresi: averygordon.net/files/GordonHauntingFuturity.pdf.
- Scott, James C. *Domination and the Arts of Resistance: Hidden Transcripts*. New Haven: Yale University Press, 1990.

KÜNYE

Despina, İpek Hamzaoğlu. HD video, 2021. Sinop, Türkiye'de çekilmiştir. Oynayanlar: Ezgi Eczacıbaşı ve Sinem Hekim. Set asistanı ve ek kamera: Malu Blume. Müzik: Alican Çamcı. Ses: Veza Fernández. Ses Miksajı: Cemil Hamzaoğlu. Erkan Aklıman, Malu Blume, T. Melih Görgün, İbrahim Hekim, Sinem Hekim, Mert Karaçıkay, Gülbahar Karaduman, Laura Nitsch, Selin Saraçoğlu, Büke Onur ve Osman Onur'a özel teşekkürler. Sinopale (Uluslararası Sinop Bienali) ve FWF/PEEK “MülkSÜZleştirme: Post-Katılımcı Sanat Pratikleri ve Toprağın Pedagojisi” (“DisPossession: Post-Participatory Art Practices and the Pedagogy of Land”) projesinin desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Bu bölümdeki tüm görseller sanatçı İpek Hamzaoğlu'nun izniyle basılmıştır.

KÂĞITTAN ÜLKELER

tel örgüler
kâğıtta çizgiler
vurgulanmış
inatçı hayaletlerce

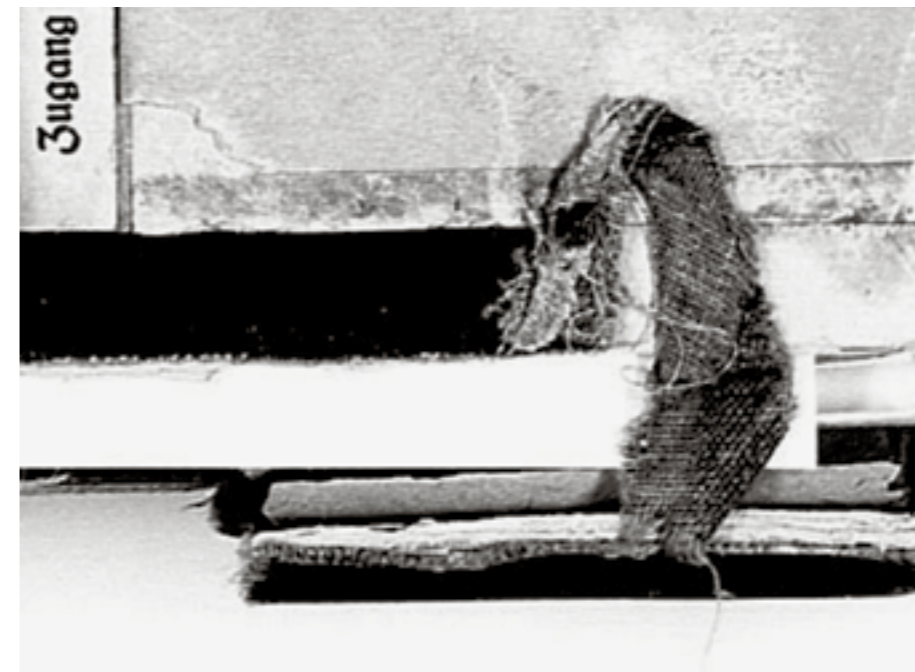
Janine Jembere

Berlin, Almanya

... varlığım, öğretilerinizin annemin boğazına yerin yedi kat altında bile çöreklenip kederini burs programlarınızla ve iyileştirilmiş politikalarınızla telafi etmenizin bahanesi değil. öyle ki taslak haline bile getirilmeden tozlanmış politikalar bunlar. bu ülke bizi daha doğmadan gömüyor. isimlerimizle çağırmadan ölüm ilanlarımızla çağırıyor.

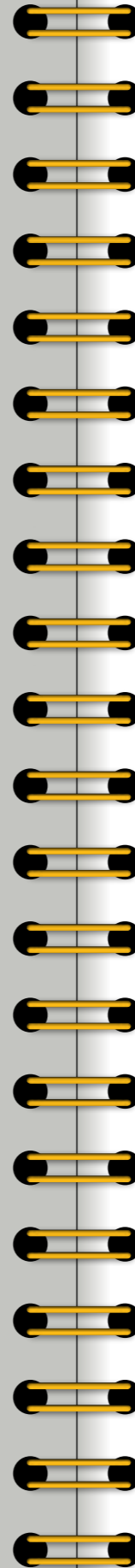
— Koleka Putuma, "EVERY / THREE HOURS" ("HER/ÜÇ SAAT")

Çalışma mekânım Alman sömürge arşivi. 1880–1914 arasında Afrikalılar tarafından Alman sömürgeciliğine karşı yazılmış itirazların izini sürüyorum. Aradığım şeyler mektuplar, dilekçeler ve gazete yazıları. Pek çokları gibi ben de Avrupalıların bu yalnızca sabırla tahammül eden, sessiz, isimsiz, herhangi bir failliği ya da dili olmayan kolonyal özne kurgusuna karşı koymak istiyorum. Birçok nedenle hem araştırmam hem de onun bir sonucu olarak buradaki sunuşu bölük pörçük, parçalı kalmak durumunda. Metin bir taslak olma halinden çıkamıyor, çıkmak da istemiyor. Bu bir son değil, başlangıç.

Kolonyal dünyayı, tanzim edilmesini, coğrafi düzenini, inşasına eşlik eden şiddeti düşünürken Fanon ilk olarak kışlalardan ve karakollardan söz eder. Böyle yapmasının sebebi hiç şüphesiz sömürgeleştirmenin, her şeyden önce, etki halindeki bir güçler kompleksi olmasındandır. Bu güçler ilk olarak haritalandırmaya, kurmaya ve düzenlemeye çabaladıkları mekâna işlenirler. Fanon'un başladığı bu noktadan başlamasının bir sebebi de sömürgeleştirilenin çilehanesi olan koloninin öncelikle şiddet ve altüst olma deneyiminin yaşandığı, şiddetin her türlü yapı ve kurumun içine işlendiği bir mekân olması.

— Achille Mbembe, *On the Postcolony* (Sömürge Sonrasına Dair)

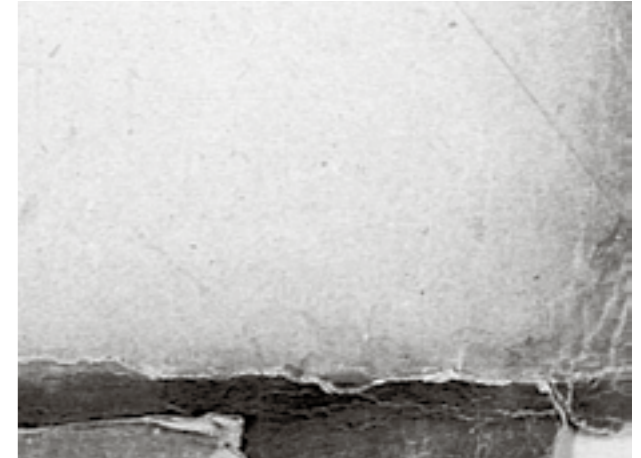
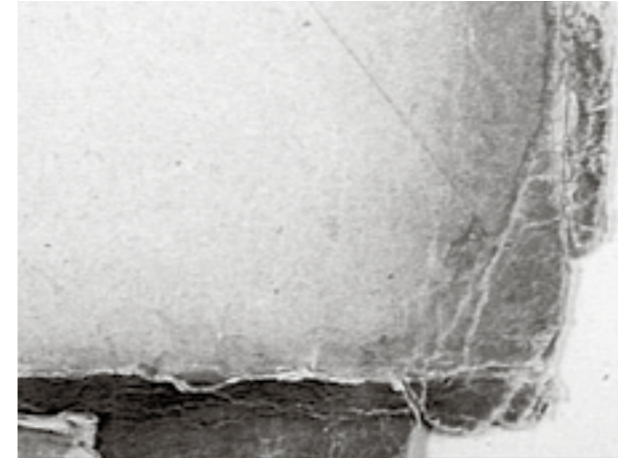
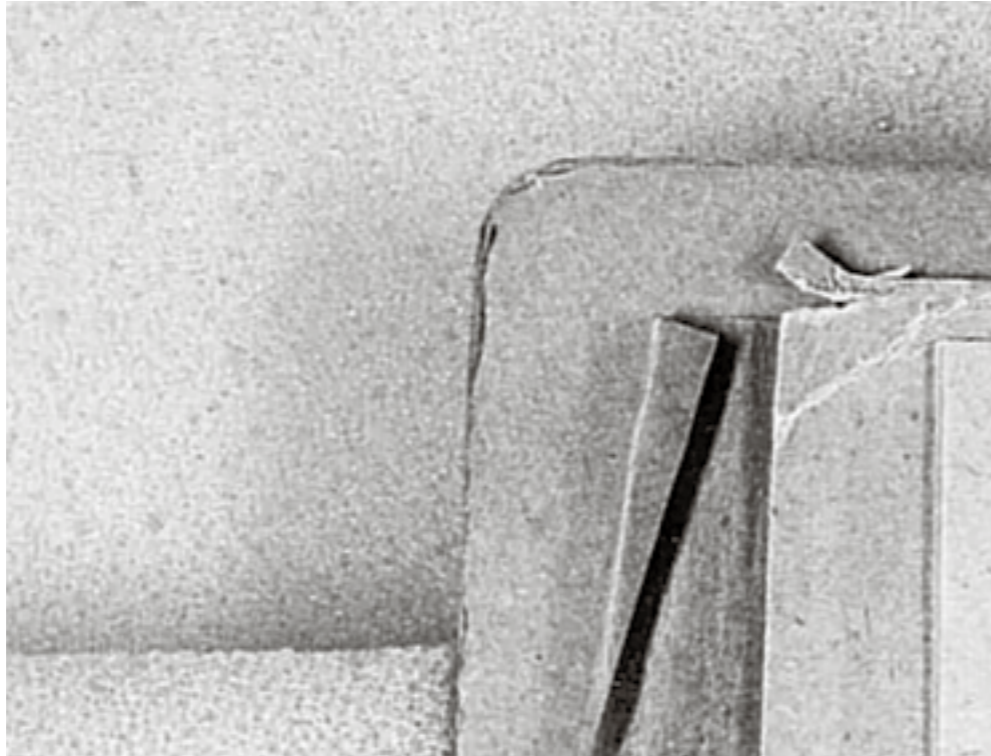
Berlin-Lichterfelde'deki Bundesarchiv, Almanya federal arşivinin bir şubesi ve aradığım belgelerin olduğu yer. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra devlet okuluna çevrilen, 1933'ten sonra ise SS subaylarının (Nazilerin elit paramiliter kuvveti) infaz gerçekleştirmek için kullandığı eski bir Prusya subay okulu binasında yer alıyor.

Achille Mbembe'nin Frantz Fanon'u yeniden okumasıyla bize hatırlattığı üzere, sömürgeci şiddet her türlü yapı ve kurumun içine işleniyor.¹ Berlin metropolü açısından ek olarak şu söylenebilir: Bu şiddet genellikle sıradanlaştırılıyor. Bundesarchiv binaları kocaman bir havuzla ve yemyeşil bir bahçeyle çevrili. Mimari ve çevre hem zalim hem jenerik. Bahçe epey geniş ve kocaman ağaçlarla dolu. Manzara neredeyse dinginlik verici. Binalar olmasa burası gelip rahatlamak için oldukça sakin bir yer olabilirdi. Arşiv için neden burasının seçildiğini ve bu binaların neden hala burada durduğunu düşünmeden edemiyorum. Buraya çok defa geldim ama bedenim burada rahat etmeyi hala reddediyor.

Belgeleri inceleyebilmek adına oturarak çok vakit geçiriyorum. Ya stüdyomda ya Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki ofiste bir masada oturup deşifre ediyorum ve okuyorum. Bedenimin en sık bulunduğu yerler Berlin ve Viyana'daki masalar, sandalyeler. Bunun sarsıcı bir tarafı var – o kadar etkilenmişken (moved) sanki hiç etkilenmemişim/yerimden edilmemişim gibi.

Çalıştığım belgeler farklı yerlerden geliyor ve farklı yerlerden konuşuyor: Afrika kıtasındaki eski Alman sömürgelelerinde yazılmış metinler bunlar. Bugün o yerlere denk düşen ulus devletler Kamerun, Togo, Namibya, Tanzanya, Burundi ve Ruanda. Hiç gitmediğim yerler. Elimden geldiğince buraları hayal etmemeye çalışıyorum, çünkü bu dosyalarda gördüğüm şiddetin önemli bir kısmı o başka yere/oraya dair hayaller ve varsayımlarla, kolonyal fantezileri kendine hak görmeye, gerçekte yaşanan hayatların hiçe sayılmasıyla doğrudan ilişkili. Bu şiddet bilim, akademik araştırma ve ekonomik gelişme kisvesi altında uygulanıyor. Aimé Césaire'ın da (başka pek çokları gibi) söylediği üzere, bu kisveler sonuç olarak her türlü yağma ve talan için birer bahaneden başkası değil. İşte bu yüzden, bunun yerine, zihnimi olduğum ve en iyi bildiğim yere odaklamaya çalışıyorum: 1884-85 [zamanında Kongokonferenz veya Westafrika-Konferenz – yani Batı Afrika Konferansı – olarak da bilinen] Berlin Konferansı'nın ve başka pek çok suçun mekânı olan ve ayrıca uzun süre boyunca evim dediğim, Almanya'nın başkenti, Berlin'e.

¹ Achille Mbembe, *Necropolitics* (Durham: Duke University Press, 2019).

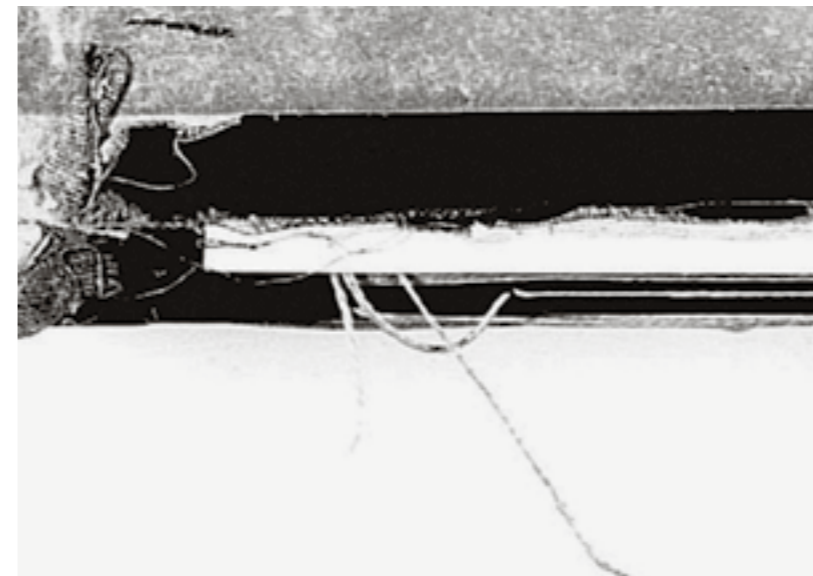
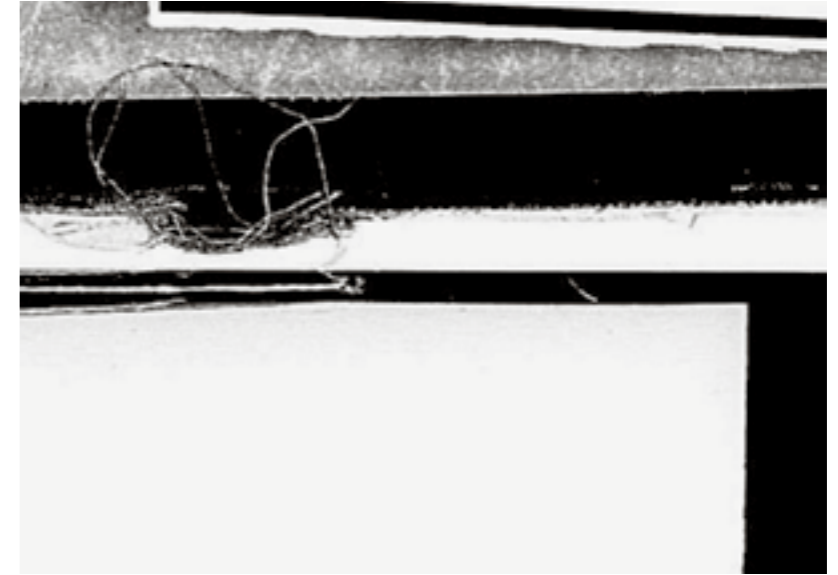

Aradığım belgeler toprak ve egemenlik mücadelesinin bir ifadesi. Césaire'ın 'işlerin tıklarında gitmesi' olarak ifade ettiği şeye itirazları dile getiriyorlar. Dosya, mektup veya makale denen soyutlamanın içerisinde toprak ve yer son derece mevcut, elle tutulur. Yazım sırasında hep en az iki yer birden mevcutmuş gibi: İlk olarak yazarın -den (içinden, oradan) yazdığı yer, ikinci olarak da yazarın -ile (onu düşünerek, onun muhataplığıyla) yazdığı yer. Yani Afrika kıtasında Alman sömürgeci tehdidi altında olan bir yer ve mektubun ulaşması umulan yer – belki binlerce kilometre ötede başka bir yer, kurum, ya da kişi.

Sömürgeciliğin neyi yok ettiğini açıkça görüyorum... ve ne Deterding ne Royal Dutch ne de Standard Oil beni teselli edebilir... Etrafıma bakıyorum ve her nerede sömürgeciler ve sömürülenler karşı karşıya geliyorsa orada güç kullanımı, gaddarlık, zulüm, sadizm, çatışma ve işlerin tıkırında gitmesi için 'eğitim' denen bir parodiyle sömürgecilere tabi birkaç bin memurun – “oğlanlar”, esnaflar, büro memurları ve çevirmenlerin – bir anda üretilip ortalığa salındığını görüyorum [...]. Formül verme sırası bende: sömürgeleştirme = “şeyleştirme”. Fırtınayı duyuyorum. Bana ilerlemeden bahsediyorlar, “kazanımlardan”, tedavisi bulunan hastalıklardan, yaşam standartlarının iyileşmesinden. Ben ise özünden edilmiş toplumlardan, ayaklar altına alınmış kültürlerden, içi boşaltılmış kurumlardan, el konulmuş topraklardan, paramparça edilmiş dinlerden, yok edilmiş sanatsal eserlerden, silinmiş muhteşem ihtimallerden bahsediyorum. Kafama veri, istatistik boca ediyorlar: Yolların, kanalların, demiryollarının kilometreleri gibi. Ben ise Kongo Okyanusu'na feda edilmiş binlerden bahsediyorum. Bu satırları yazdığım sırada Abidjan limanını elleriyle kazmakta olanlardan bahsediyorum. Tanrılarından, topraklarından, alışkanlıklarından, hayatlarından – yaşamın ta kendisinden, danstan, bilgelikten koparılan milyonlarca adamdan bahsediyorum. [...] Beni kaç ton pamuk ya da kakao ihraç edildiğiyle, kaç dönüm arazinin zeytin ağacı ya da üzüm bağıyla donatıldığıyla büyülüyorlar. Ben ise alt üst edilmiş doğal, uyumlu ve sürdürülebilir ekonomilerden, Yerli halkla uyumlu ekonomilerin tahribatından – besin mahsullerinin yok edilmesinden, malnütrisyonun kalıcı hale getirilmesinden, tarımsal gelişimin yalnızca metropollerin çıkarına yönelik olmasından bahsediyorum, ürünlerin yağmalanmasından, kaynakların talanından.

– Aimé Césaire, *Discourse on Colonialism* (Sömürgecilik Üzerine Söylev)*

* ç.n. Bu kitabın Türkçe çevirisi bulunuyor ve notta referansı var, ama metin içinde kitaptan yapılan çeviriler bana ait.

Almanya'nın Kolonilerden Sorumlu Devlet Bakanı 1903 ile 1913 arasında 105.000 yerlinin onlara karşı seferlerde öldürüldüğünü itiraf etti. Bu rakam Almanların muzdarip olduğu Tropenkoller'in etkisiyle görevli ve tüccarların öldürdüğü yerlileri kapsamıyor.²

— Altın Sahili Yöneticisi, BArch R 1001 (Reichskolonialamt)/4308'de arşivlenmiştir:

Yeni ülkeler bireyin önüne sınırsız bir alan sunuyor. Metropol ülkelerde birtakım, ağırbaşlı ve düzenli hayat tarzıyla dizginlenecek şiddet eylemleri, kolonilerde gelişmek için ve dolayısıyla değerlerini ıspatlamak için daha çok alan ve özgürlük buluyor. Bu açıdan da koloniler modern toplum için bir çeşit güvenlik subabı görevi görebiliyor. Tek faydaları bu olsa bile yeterli olacaktı.

— Carl Siger, Césaire'in Sömürgecilik Üzerine Söylev'inde alıntılanmıştır.

Şiddetin bir yerde dizginlenebileceği fikri bir yanılısama. Alman kolonileri, metropol ülkelerde hayatı ağırbaşlı ve düzenli tutmak adına güvenlik subabı vazifesi görmek şöyle dursun, daha sonra Avrupa'ya da dönecek olan büyük ölçekli dehşet ve şiddet performanslarının deneme sahası haline geldi. Ama metropolde de herkes aynı ölçüde öldürülebilir kılınıyor. Uçurum hattı (abyssal line) yalnızca coğrafi bir ayırım değil, her şeyden önce kavramsal bir ayırım ve bana kalırsa, en nihayetinde, ırkçı bilim ve kapitalist hırstan da müteşekkil.³ Bu iş boyunca sürekli yeniden ortaya çıktığından bu hattın/sınırın kudretiyle neredeyse her yerde karşılaşıyorum – şiddetin, hakların, mülkün, zenginliğin, ölümün, koltukların veya bu kütüphanenin kendisinde oturacak yerlerin dağılımında.

Çalıştığım belgeler en az yüz yıllık olduğu için zaman üzerine de düşünüyorum. Bugün, 2019 yılında, bir arşivdeyim, bir masada oturuyorum ve belgeleri karıştırıyorum. Bu mektupların yazıldığı sırada bu yer Prusya ordusu tarafından kullanılıyormuş, askerlerin bir kısmı muhtemelen sonradan kolonilere gönderilmiş. Daha sonra Adolf Hitler ve Nazi Partisi'nin paramiliter birimi burada, şimdi bana ve arşive ev sahipliği yapan bu duvarların içinde ve etrafında şiddet performanslarını prova etmişler. Aklımda bu düşüncelerle zaman çözülmeye, mekânlar kaymaya başlıyor; gün gibi açık bağlantının farkına yeniden varıyorum: Bu bir tesadüf değil. Şiddet yapılara ve kurumlara içkin, içine işlenmiş. Dolayısıyla Maji Maji savaşı ve Varşova gettosu ayaklanması aynı şeye karşı: Almanya'da üretilen o ölümcül kibir ve mide bulandırıcı şiddete. Bina hala yerli yerinde, arşivi bünyesinde barındırabiliyor – ve nasıl ki yapılar ve kurumlar hala ayaktaysa, şiddet de süregelen, yani bitmiş değil.

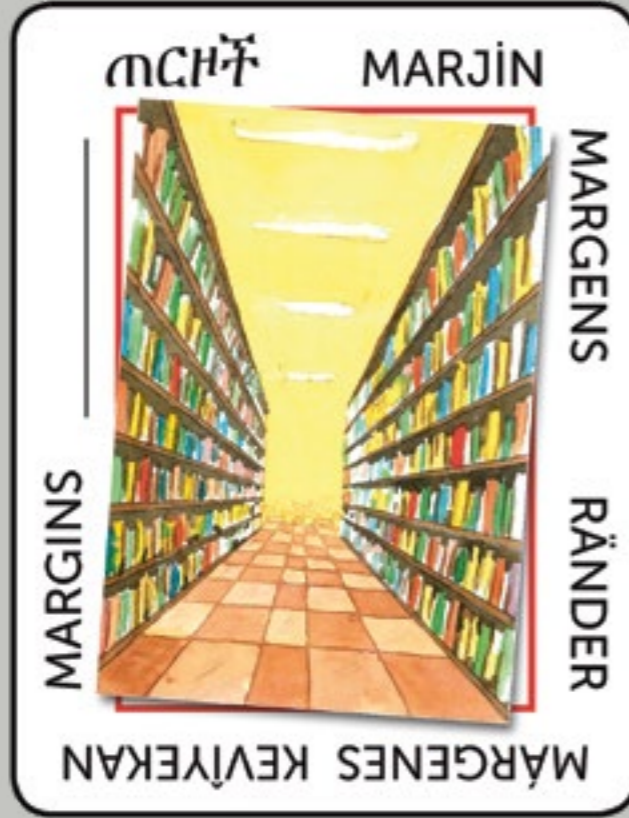
Bu arşiv bugüne dair. Arşiv bir çeşit mezarlık çünkü burada, duvarların içinde, yerin altında, tavanda gömülü hayatlar var. Ama aynı zamanda hayatlar, fikirler, ruhlar ve ihtimaller bu arşivin ölümün izini sürüp ceset hesabı tutan dosyalarına, çekmece ve dolaplarına da gömülü. Bunu ciddiye alacak olursam arşivdeki belgelerle çalışmam bir çeşit cenaze nöbeti (ölünün başını bekleme işi/musalla faaliyeti)* haline geliyor. Bu da bir son değil, başlangıç.⁴

² *Tropenkoller* sözde tıbbi bir rahatsızlık; adı ilk olarak 1890'larda Alman kolonilerinde ekstrem şiddet olayları hakkında mahkeme skandalları çerçevesinde geçiyor. Sıcak tropikal iklimlerde özellikle Alman erkeklerini etkisi altına aldığı söylenen Tropenkoller, kendini kaybetmenin (cinnet) ve her türlü aşırı dozda cinsel ve başka türlü şiddet uygulamanın gereği olarak kullanılıyor.

³ Boaventura de Sousa Santos, *Epistemologies of the South: Justice against Epistemicide* (Londra ve New York: Routledge, 2017).

⁴ Christina Sharpe, *In the Wake: On Blackness and Being* (Durham: Duke University Press, 2016).

* ç.n. Burada İngilizce'de kullanılan terim Sharpe'dan alıntıyla "wake work". Bu kavramda hem ölünün başını bekleme (cenazeden önce ölünün başında yapılan anma, "wake"), hem bir şeyin ardından olma ("in the wake" – burada özellikle geminin suda bıraktığı iz de ("ship's wake") referansla Atlantik köle ticareti de çağrıştırılıyor), hem de uyanık/ayık olma, bilinçlenme ("woke", "awake") anlamları var. Bunu Türkçe'de ne yazık ki tek bir kavramla karşılamak pek mümkün değil, bu nedenle ölülerin başını beklediği/yolculandığı "musalla taşı" ile "musallat olma" ("haunting") anlamlarını birleştiren bir ifade kullanmak durumunda kaldım.

Hayaletlerin paradigmasında zaman ne geriye çevrilebilir ne de çevrilemezdir. Yalnızca deneyimlerin kıvrım kıvrım açılması vardır. Şeyler ve olaylar birbirlerinin üzerine serilirler. Hikâye ve olayların bir başlangıcı olabilse de illa ki tam bir sonları yoktur. Kesinlikle yarıda kesilebilirler. Ama bir hikâye ya da bir olay başka bir hikâye veya olayın içinde devam da edebilir. Bunun için ikisinin arasında bir bağ olması gerekmez. Çatışmalar ve mücadeleler durdukları noktadan yeniden sürebileceği gibi kaynağına doğru da gidilebilir, baştan da başlayabilir. Eski hikâye ve olayların gölgesi hep şimdinin üzerinde olsa da burada hissedilen bir devamlılık olmasına gerek yoktur. Hatta aynı olayın iki birbirinden ayrı başlangıcı da olabilir. Süreç sırasında öznenin yaşamı kayıp safhalarından zenginleşme safhalarına geçiş yapabilir. Her şey bir tamamlanmama ilkesine göre hareket eder. Sonuç olarak da şimdi, geçmiş ve gelecek arasında düzenli bir devamlılık yoktur. Bir soy bağı (jeneoloji) da yoktur – yalnızca kopuk kopuk, ama pek çok narin bağ ile birbirine bağlı zamansal silsilelerin açılması söz konusudur.

– Achille Mbembe, *Critique of Black Reason* (Zenci Aklın Eleştirisi)*

* ç.n. Bu kitabın Türkçe çevirisi bulunuyor ve notta referansı var, ama metin içinde kitaptan yapılan çeviriler bana ait.

Araç

ARŞİVDEKİ HAYALETLERE SESLENMEK

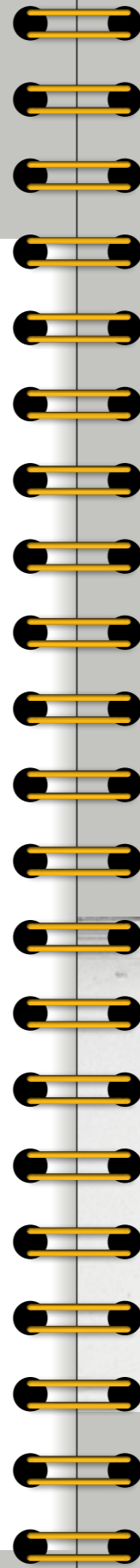
Alman sömürge arşivindeki belgelerle ilişkilendirilen bir yolu da orada takılı kalmış hayaletlerle aşına olmak.(1) Hayalet dediğimiz şey, olan ve olmuş olan insanlar ve diğer duygulu varlıklar, ya da daha somut bir ifadeyle “öldürülebilir kılınmış olanlarımız, bir zamanın ve geleceğin hayaletleri - yok edilmişler, ama aynı zamanda her nesilde yeniden hâsıl olanlar.”(2) Hayaletler aynı anda bize hem musallat olurlar hem rehberlik ederler; bize hatırlatırlar ve hayal kurdururlar. Avery F. Gordon, Achille Mbembe, Judith Butler, Athena Athanasiou, Eve Tuck, C. Ree, vs. gibi düşünürler bize hayaletleri mülksüzleştirme ile bağlantılı olarak düşünmeyi öğretti - mülksüzleştirme bu bağlamda insanların daha az insan kılınması, tarihten silinmesi, haklarının tanınmaması ve öldürülmeleri anlamına geliyor.(3)

Arşivde hayaletler hem dehşetin hem umudun taşıyıcısı. Hayaletin yok olmayı - yani ölümü - reddedişi ve öldürülemez bir faillikle özne olma iddiasında bulunması zaman çizelgelerini, takvimleri sarsıyor. Ölmeyi reddetmek itaatsizliktir, sizi sonsuza kadar gömmek isteyenlerden intikam almaktır. Kendimizi hayaletin huzursuz edici salınışına bırakmak arşivin dip akıntılarını (örtük anlamlarını), tuhaf bağlantılarını ve kopuk zamansallığını görmemizi sağlayabilir.

Sohbet denen şey sadece konuşmaktan ve dinlemekten veya fikir alışverişinden çok ötesi. Aktivist Grace Lee Boggs’un sözleriyle, sohbet, “yeni fikirler ve yeni diller yaratmaya başlamaya” imkân verir.(4) Sohbet bir eylemdir. Spesifik bir yapma ve bozma haline işaret eder. Hayaletlerle sohbet söz konusu olunca insan birisinin ya da bir şeyin huzur içinde uyumasına engel olmanın yarattığı etik sorunlarla da yüzleşmek zorundadır. Yani bir hayaletin rızasını nasıl alırım? Arşivdeki hayaletlerle nasıl sohbete girerim?

Hayaletlerle sohbet etmek kişinin kendisine de musallat olduğunu kabul etmesi demek. Aynı zamanda da, Sharon Patricia Holland’ın bize öğrettiği üzere, yaşam ve ölüm ikiliklerini yerinden etmek ve adına ‘ölü’ denenlerin hayatlarımıza dair önka-bullerimizle ilgili bize fark ettirdiklerini ciddiye almak demek - yani bir nevi ölüleri hortlatmak.(5)

- (1) Ayrıca bkz., Naomi Rincón Gallardo’nun “Ağır Kan” bölümü, bu kitapta, 33-51.
- (2) Eve Tuck ve C. Ree, “A Glossary Of Haunting,” Handbook of Autoethnography içinde, haz. Stacey Holman Jones, Tony E. Adams ve Carolyn Ellis (Walnut Creek: Left Coast Press, 2013), 639-58.
- (3) Judith Butler ve Athena Athanasiou, Mülksüzleşme: Siyasaldaki Performatif (Dispossession: The Performative in the Political) (orjinali: Cambridge: Polity, 2013) (çev. Başak Ertür. Metis Yayınları, 2017), 1-10; Avery F. Gordon, Ghostly Matters: Haunting and the Sociological Imagination (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2011); Achille Mbembe, Critique of Black Reason, İng. çev. Laurent Dubois (Durham: Duke University Press, 2017) (tr. çev. Özge Arasan Simon ve Volkan Çandar. İletişim Yayınları, 2019); ve Tuck ve Ree, “A Glossary of Haunting.”
- (4) “On Revolution: A Conversation Between Grace Lee Boggs and Angela Davis,” (2 Mart 2012); erişim adresi: radioproject.org/2012/02/grace-lee-boggs-berkeley.
- (5) Sharon Patricia Holland, Raising the Dead: Readings of Death and (Black) Subjectivity (Durham: Duke University Press, 2000).

Etkinlik

HAYALETLERLE MUHABBET

Bunu kendi başınıza da grup halinde de yapabilirsiniz:

- Sizi ilgilendiren ve size özel olarak seslenen bir konu seçin. Konuya dâhil mümkün olduğunca fazla hayalet tespit edin.
- Konuşmanız gereken hayaletlerin - nedenlerini de açıklayarak - listesini yapın ya da haritasını çıkarın. Başka hayaletlerin araya girmesine de hazırlıklı olun. Onları dinliyor musunuz yoksa susturmaya mı çalışıyorsunuz? Neden?
- Kendinize zaman verin ve sohbetlerin rahatça yaşana-bileceği bir mekân seçin (sohbetler defalarca gerçekleşebilir, ama aralarda herkesin dinlenmesi ve gerekiyorsa geri gelmesi için zaman verin).
- Sohbetin öncesinde ama aynı zamanda sonrası için hazırlık yapın (içecek, yemek, ruhsal temizlik, vs.).
- Sohbeti gerçekleştirin ve Boggs'un sohbet tanımına uygun olarak gerçekten hem kendinizin hem fikirlerinizin değişmesine açık olun.
- Sonunu imlemek için - yani hayaletlerin gitmeleri gereken yere gitmelerine, sizin de onlar olmadan devam etmenize izin verecek - bir ritüel yaratın.

AN - ARŞİVLER YARATMAK

Arşiv de müze koleksiyonu da bir çeşit mülksüzleştirmeye, beyaz Avrupalı bilim adına bağlamaların, ruhların ve nesnelere çalışmasına ve sömürgeci sınıflandırmalarla bağlamsızlaştırmaların (bağlamından koparmaların) sembolik şiddetine işaret ederler. Arşiv denen şey, düzen, sınıflandırma, içerme ve dışlama icra eden bir aygıttır; dolayısıyla buna meydan okunmalıdır. Arşivde dosyalarla çalışmanın ve zulmün sonsuz yazılı izleri arasında ne kadar dağınık olduklarını görmemin ardından bunları oradan çıkarmak, kopyalamak, yapıştırmak, çoğaltmak, afişlere basmak ve yaygınlaştırmak istiyorum. Ama bu kimin işine yarar?

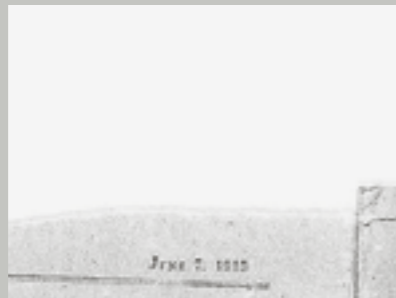
Araştırma grubumuzla bir toplantısı sırasında Dr. Eve Tuck bana “paylaşım” denen şeyin tuzaklarını ve bu yazıları bağlamından çıkarmanın beraberinde getireceği etik sorunsalları hatırlattı. Bu da beni yazarların niyetleri - ki bunu onlara soramam - ve akıllarındaki muhataplar üzerine yeniden düşünmeye itti. Ben belgeleri inceleyip gelecekte nasıl kullanılmalı umduklarına dair izler arıyorum. Peki şimdi kendileriyle ne yapılmasını istiyorlar? Bu kararı belge-bazlı veriyorum. Onları mektupların yazıldığı yerlerdeki düşünür ve sanatçılarla farklı ilişkilene biçimleri için bir başlangıç noktası olarak alıyorum. Mektupların orada herhangi bir geçerliliği ya da karşılığı var mı? Onlardan derlemeler yapıp Almanca konuşan çevrelerde Siyah sanatçılara, aktivistlere ve düşünürlerle dağıtıyorum. Mülkiyet/sahiplik mantığının içinden ve etrafından dolanarak “evrensel tarih” dışındaki anlatıları aramak istiyorum. “Ötekini” toplama ve çıkarma,

sınıflandırma ve sıfırlama üzerine kurulu sömürgeci düşünelere dayalı arşivlerin karşısında, nasıl olur da “öteki”, arşivde cirit atan diğer hayaletlerle güç ve ruh birliği içine girer? Kültürel nesne ve belgelerle, sömürgeci kurumlar tarafından (çağdaş Avrupa müzeleri ve arşivleri gibi) barındırıldıklarında ve mülk edildiklerinde (possessed) nasıl bir ilişki mümkündür? Benim ve metro-polde yaşayan ayrıcalıklı başkaları için, ötekilerin izlerini taşıyan arşivler üzerine bu türden bir çalışma, ‘başka bir yer’e ya da - eğer kişi beyaz kuratörüne kompleksine tutulmuşsa - bir yanlışı düzeltmeye dair değil. Hayır. Tam tersine esasen şimdimizi ve burayı anlamlandırmanın bir yolu. En iyi ihtimalle buluşmak ve konuşmak için, her şeye sirayet eden Avrupa-merkezciliklerimizden bir adım daha uzaklaşmak için bir gerekçe. An-arşivler, arşivin hükmü şeklinde tezahür eden iktidarı merkezden kaydırmanın, yaymanın bir yolu. Peki, Sarr ve Savoy’un söylediği üzere, “yok etmek ve toplamanın aynı madalyonun iki yüzü” olduğunu bile bile onları nasıl yaratacağız?(6) Buna belki tek verilebilecek cevap şu: Dikkatle (özenle), tamamlamayı değil spekülasyonu, tarihi kaydetmeyi değil anlatılara meydan okumayı, genel bakışı değil karşılaşmaları kolaylaştırmayı amaçlayarak.

(6) Felwine Sarr ve Bénédicte Savoy, *The Restitution of African Cultural Heritage: Toward a New Relational Ethics* (Kasım 2018); erişim adresi: restitutionreport2018.com.

Bu hasat mantığını özümsemek toplumun – hem Avrupa’da hem başka yerlerde – kalbindeki bilgi, biçim ve nesnelere aktarımı, yeniden üretimi, uyarlanması, incelenmesi ve dönüştürülmesi yoluyla yüzyıllar boyunca yaratılan ve yeniden yaratılan kültür prensibinin ta kendisini inkâr etmek anlamına gelir. [...] Yok etmek ve toplamak aynı madalyonun iki yüzü.

– Felwine Sarr & Bénédicte Savoy, *The Restitution of African Cultural Heritage* (Afrika Kültürel Mirasının Onarılması)

Etkinlik

AN-ARŞİV ATÖLYESİ

GİRİŞ

- Harita/plan ve takvim çıkarma.
- Biriktirme/toplama/arşivlemeye dair ilgilerini neyin çektiği konusunda kısa bir paragrafla atölye kolaylaştırıcısı ve katılımcılarını tanıma.

AKTARIM

- Toplama/arşivlemeye dair önceki deneyimler ve/veya mevcut koleksiyonlara/arşivlere dair deneyimler.

HARİTALANDIRMA

- Görsel ve sanal (an)arşivler, sanatsal pratikler, temalar, vs. dâhil olmak üzere olağan ve olağan dışı ilgi alanları.
- Gün boyunca haritaya/plana geri dönerek yeni bağlantılar ekleyin.
- Olağan (dışı) konu/tema/fikir/kaynakların izini sürün ve kayda geçirin.

Etkinlik

GİRDİLER

- Arşivlemeyle karşılaştırıldığında an-arşivleme nedir?
- Bu farklar kendilerini an-arşivlerin etik ve estetiğinde nasıl gösteriyorlar?
- An-arşiv örneklerine bir bakış (önden kolaylaştırıcı tarafından hazırlanacaktır).

BİR NESNEYİ TARİF ETMEK

Bu egzersiz Eve Tuck'tan alınmıştır. Bir nesne katılımcılar arasında elden ele dolaştırılır. Ona bakarken her bir kişi nesnenin ne fazla belirleyici ne de indirgeyici olan bir özelliğini söyler (çağrışım yapmadan veya yargılamadan).

SERBEST YAZIM

Hiçbir kısıtınız olmasa ideal an-arşiviniz neye benzerdi? Ne yapardı? Hangi malzemeleri barındırır ya da salıverirdi? Nasıl, niye ve kimin için? Maddi mi yoksa dijital mi olurdu? Paylaşım ve yeni girdilerin alınması nasıl organize edilirdi? Hedefi ne olurdu?

Etkinlik

TARTIŞMA

Örnekleri ve kendi (ideal) an-arşivini tekrar ele alarak:

- Arşiv yaratmak, içerik/odak ve neyin alakalı (koleksiyonun içinde) neyin alakasız (koleksiyonun dışında) olduğu ile ilgili kararların yanı sıra yapı ve estetikle ilgili kararlar da gerektirir. Tartışılacak noktalar: An-arşivinizi nasıl sunabilir, paylaşabilir ve organize edebilirsiniz? Ne tür deneyimleri ve şiddet dolu nitelendirmeleri (yeniden) üretiyor olabilirsiniz? Kategorileştirme, temellük etme ve kronopolitika dinamikleriyle nasıl başa çıkılır? İçeriği gömmek yerine onun için nasıl uçucu alanlar açılır?

GİRDİLER

- Düzenleme ve referans konusu - özellikle de sınıflandırmanın etiğini göz önüne alarak.
- An-arşivlemeyi pratik etmek: Rutinler, amaçsız toplama/biriktirme, malzemeye geri dönme, açık koleksiyonlarla beraber ve onlar aracılığıyla düşünme.

TOPARLAMA VE GERİ BİLDİRİM

- Kişilerde karşılık bulan soru, düşünce ve fikirlerin paylaşımı.
- Gelecek sefere hazırlanmak: Olası sonraki buluşma için yollar, hatlar ve arzuları konuşmak.

SANAT ESERLERİ VE PROJELER

“Hayaletlerle Sohbet” etkinliği için öneriler:

- Kazeem-Kamiński, Belinda, sanatçı. 2017. *Unearthing: In Conversation* (Yeraltından Çıkarma: Sohbet Halinde). HD video, 13”.
- Heinowsky, Walter ve Gerhard Scheumann, yönetmenler. 1966. *Der Lachende Mann: Bekennnisse eines Mörders* [The Laughing Man: Confessions of a Murderer] (Gülen Adam: Bir Katilin İtirafı). Film, 66’, Doğu Almanya.
- Mabouna, Moise Merlin ve Brigitta Kuster, sanatçılar. 2006. *2006–1892 = 114 Years* (2006–1892 = 114 Yıl) (DV video, 7’ loop).
- Savvy Contemporary, Berlin. Colonial Neighbours (Sömürgeci Komşular) (katılımcı arşiv ve araştırma projesi). Erişim adresi: savvy-contemporary.com/en/pillars/colonial-neighbours.
- We Are Born Free (Özgür Doğarız). Empowerment Radio (Güçlenme Radyosu). Devam eden radyo programı. Erişim adresi: wer.oplatz.net.

“An-Arşiv Atölyesi” etkinliği için öneriler:

- Kazeem-Kamiński, Belinda, sanatçı. 2019. *The Letter* (Mektup). Video.
- Each One Teach One (eoto) e.V. (Herkes Bir Diğere Öğretsin Derneği); Berlin’de bir inisiyatif. Erişim adresi: eoto-archiv.de.
- Hoffmann, Anette, Matei Bellu ve Regina Sarreiter, sanatçılar. 2012. *Unerhörter Bericht über die deutschen Verbrechen in den kolonisierten Gebieten und über das fortwährende Wirken der Gewalt bis in die Gegenwart*. Enstalasyon.
- Jafa, Arthur, sanatçı. 2018. *Matrix 272*. Video enstalasyon.
- The Black Archives (Siyah Arşivleri); Amsterdam’da bir inisiyatif. Erişim adresi: theblackarchives.nl.
- Gates, Theaster. *Black Archive* (Siyah Arşiv). Sergi. Kunsthaus Bregenz, 23 Nisan – 26 Haziran 2017.
- Vitjitua Ndjiharine, sanatçı. 2018. *Ikowall/ Mirrored Reality* (Ikowall/Aynalanmış Gerçeklik). Dijital baskı ve aynalı cam filmi.

EK KAYNAKLAR

- Camp, Tina M. *Listening to Images*. Durham: Duke University Press, 2017.
- Césaire, Aimé. *Sömürgecilik Üzerine Söylev* (Discourse on Colonialism [1955]). (ing. baskı: New York: Monthly Review Press, 2000) (tr. çev. Güneş Ayaş. Doğu Kütüphanesi, 2005).
- Mbembe, Achille. *On the Postcolony*. Berkeley: University of California Press, 2001. — *Critique of Black Reason*. Durham: Duke University Press, 2017.

KÜNYE

Kâğıttan Ülkeler (Paperlands), Janine Jembere, 2020. Bu bölümdeki tüm görseller Janine Jembere ve Bundesarchiv Berlin’in izniyle basılmıştır. FWF PEEK “MülkSÜZleştirme: Post-Katılımcı Sanat Pratikleri ve Toprağın Pedagojisi” (“Dispossession: Post-Participatory Art Practices and the Pedagogy of Land”) projesinin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

OPOSSUM DİRENGENLİĞİ

Seni çağırıyorum, ey Koruyucu
Yılan bedeninde gel bana
Gürlemen gökyüzünü yırtsın
İntikamcı kudretiyle!

Naomi Rincón Gallardo

Oaxaca, Meksika

Dünyanın pek çok kırsal kesiminde (ve giderek artan şekilde kentsel bölgelerde de) büyükler ve genç aktivistler neden kimi zaman canları pahasına olsa da dünyalarını savunmak için mücadele ettiklerini çok güçlü biçimde ifade ediyorlar. [...] Bu türden direnişlerin nasıl uzun bir tahakküm ve Direniş tarihi içinde gerçekleştiğini görmek, toprağın ve müştereklerin savunusunu ontolojik (varoluşsal) bir politik pratik olarak anlamak açısından çok önemli. [...] Geçmişle inatçı bir bağ olmak şöyle dursun, atalarla (önceki kuşaklarla) kurulan ilişki farklı bir gelecek tahayyül etmeye dönük yaşayan bir hafızadan kaynaklanıyor – kendilerinin de ayrı bir dünya olarak devamlılığını mümkün kılacak koşulları hayal eden ve bunun için mücadele eden bir tür geleceksellik.

— Arturo Escobar, *Thinking-Feeling with the Earth* (Dünyayla Birlikte Düşünmek-Hissetmek)

Her Oaxaca'ya döndüğümde ona dönüyorum. Beni arındırıyor. Ağzına mezcâl dolduruyor, ama yutmadan. Yarı-çıplak bedenime sıçratarak püskürtüyor. Mezcâl enerjileri harekete geçirir, diyor bana. Taze soğukluğu tenimde hissediyorum, buharı başımı döndürüyor. Sonra bedenimin tamamını bir demet taze biberiye, papatya ve fesle-ğenle ovuyor. Demeti şakaklarıma ve göğsüme bastırıyor. Bana tekrar mezcâl banyosu yapıyor. Gözlerim kapalı. Bedenimin üzerinde bir yumurta gezdiriyor. Kırıyor yumurtayı, bir bardak suyun içine koyuyor ve okuyor. Arınma sonrasında beni yatırıyor. Daha sonra terasında sohbet ediyoruz, günbatımını izleyerek.

Oaxaca Meksika'nın güneyindeki bir eyalet. Egemen iç sömürgecilik mantığına rağmen, çeşitli Yerli halklar burada yüzyıllardır yarı-otonom Yerli hukuk sistemleri içerisinde var olabildi. Belediyeler (yerel yönetimler) 'usos y costumbres' denen örfi hukuk pratikleriyle yönetilegildi; bu da Yerlilerin norm ve pratiklerinin bir düzeyde devletten bağımsız kalabilmesini sağladı.¹ 1990'ların neoliberal politikaları, ejidoları [tarım amaçlı kullanılan komünal topraklar] özelleştirmeye açarken aynı anda tarım alanında faaliyet gösteren kamu kurumlarını ortadan kaldıran yasal değişiklikler getirdi. Bir yandan Yerli halkların kendi kaderini tayin etme hakkını kabul ederken bir yandan da giderek artan bir talancılıkla (extractivist) topraklarına el koymanın yarattığı çelişik hal, Meksika'da – ve özellikle de Oaxaca'da – pek çok sosyo-çevresel çatışmaya sebep oluyor.

On yılı aşkın süredir Oaxaca'yı ziyaret ediyorum – ya kurumsal olmayan, bağlam-temelli sanat eğitimi projelerinde çalışmaya ya da çok sevdiğim dostlarımı görmeye geliyorum. Bu sefer beni oraya geri götüren mülksüzleştirme bağlamında hikâye anlatıcılığıyla ilgili sanatsal araştırmamız oldu. 2018 yazında toprağı savunan Zapotek bir aktivistle tanıştım. Kimliğini gizli tutmak adına burada ona Leydi Reed* diyeceğim. Sosyo-çev-

¹ Opossum Direngeliği setinde, Naomi Rincón Gallardo; fotoğraflar Claudia López Terroso'ya aittir, 2019

¹ Isabel Altamirano-Jiménez, "Indigenous Movements," Wiley Online Library (2017); doi: 10.1002/9781118430873.est0675.

* ç.n. Doğrudan çevrildiğinde "Kamış Hanım" anlamına geliyor.

resel çatışmaya dâhil olan aktörlerle ilgili de detay vermeyeceğim. Talancılığa karşı olan örgütlerle ve dekolonyal feminist gruplarla ittifaklarından ötürü Leydi Reed sıklıkla kasabasından Oaxaca Şehri'ne iner. İlk karşılaşmamızda bir müzenin girişinde buluştuk. O ellerinde – Oaxaca'daki eleştirel bir kartografi ekibi tarafından basılmış – bölgedeki maden projelerinin haritalarını taşıyordu. Bana Oaxaca bölgesinin tamamına yayılmış maden projelerini gösteren haritaları gösterdi.

İkimiz “toprak” dediğimizde bambaşka dünyalar açılıyordu önümüzde. Leydi Reed toprağı, karşılıklılığın en üstün norm olduğu bir topluluk yaşantısıyla bağlantılı tarifliyor: Hayat toprağın ve yağmurların döngüleri çerçevesinde organize edilir ve bu döngüleri imleyen ve kutlayan bayramlar vardır. Buna keskin bir tezatla, Meksiko (Mexico City), yani benim üzerinde büyüdüğüm topraklar, Meksika medeniyetinin İspanyol sömürgecileri tarafından yok edilmesi üzerine kurulu. Bu süreç, yerli halkın yaşamları üzerinde tam bir tahakküm kurabilmek adına yüzen adalardan oluşan oldukça sofistike, planlı bir tarımsal sistemi de işleyemez hale getirdi. Gömülmüş göl, en akıl almayacak sosyo-ekonomik uçurumları doğayla herhangi bir ilişkiselliğın vahşi bir reddiyle harmanlayan, asfaltla kaplanmış, merkezileştirilmiş ve aşırı nüfuslu bir canavar haline geldi. Sömürgeciliğın şiddeti her yerde. Ama Mexico City gibi bir megalopoliste bile duygulanımsal ilişkileri ve bedenselliğın kâr ve bireyselliğın üzerinde tutan bir kolektifliğın ve toplumsal bağların izleri hala varlığını sürdürüyor.

500 yıldan uzun süredir türlü mezalime maruz kalmış Yerli halklar, topluluk bağlarının doğanın döngüleriyle iç içe geçtiğı türden bir karşılıklılığın dayanan uzun-soluklu bir bakışla, yavaş bir varoluş sürdürmeye dair engin bir kapasiteyi muhafaza ediyor. Latin Amerika'da yaşam ve ilişkiel dünyalara dair çoklu-evrensel bir anlayış artık, şiddet dolu paramiliterleşme süreçleri, bitmek bilmeyen darbeler, korku coğrafyaları ve neo-liberal misyonerliğın yayılmasıyla el ele giden yeni bir neo-muhafazakâr ve heteropatriyarkal ırksal kapitalizm dalgasıyla belirlenen bu çağda hayat memmat meselesi olmuş durumda. Mezoamerika kültürlerinden gelen bilgiler, derin yara almış bir toplumu, çok sancılı bir anda – özel olarak Meksika'nın son on yıl boyunca yaşadığı gayri resmi savaş bağlamında – iyileştirme potansiyeli taşırlar. Bu nedenle Yerli direniş, haysiyet ve neşe dolu bir yaşamın savunusunda etik bir pusula ve kolektif bir çaba haline geldi.

Bir şey benle Leydi Reed'i yakınlık içerisinde tuttu. Birden kafasına estiğı gibi ortaya çıkan ve çıktığı gibi de kaybolan, bardaktan boşanırcasına yağın yaz yağmurlarından birlikte kaçmak gibi birkaç karşılaşma daha yaşadık. Kimi zaman kırk küsur derece havalarda, kan ter içinde buluşup çılgınca buz gibi bira içebilecek bar aradık. Sadece son konuşmamızı kayda

aldım. Ona bir dünya inşası projesi adamak için rızasını istediğimde Leydi Reed tamam dedi.

Leydi Reed'in toprağı savunma mücadelesine dâhil olması, Kanadalı bir maden şirketinin onun kasabasından orada yaşayanlara sormadan bir maden açmasıyla oldu. Devlet yetkilileriyle iş birliğı içerisinde maden, çevreyi kirleterek, yöre sakinlerinin suyunu ve toprağını gasp etti. Kasabalılar, bölgeyi mülksüzleştirmeden – yani önce seslerinden sonra da topraklarından edilmesinden korumak için bir kolektif oluşturdu. Yolsuz yerel yöneticilerle danışıklı dövüş içerisinde maden şirketi böl ve yönet stratejilerini de devreye soktu: Direniş kırılmak için silahlı korku çeteleri, rüşvet, gözetleme, vs. gibi. Bir gece arabayla kasabalarına dönerlerken Leydi Reed ve arkadaşları saldırıya uğradılar. Saldırıda bir arkadaşı öldü. Leydi Reed bacağında ve omzundan vuruldu. İyileşme süreci altı yılı aştı. Sohbetlerimizin birinde bana bölgedeki insanların zarar gördükten sonra toparlayıp yeniden ayağın kalkanlara ve devam edenlere ‘tlacuachito’ [küçük opossum/keseli sıçan] dediğini söyledi. Mezoamerikan yaratılış hikâyeleri opossumlara, ölü taklidi yapıp sonra canlanma becerilerinden ötürü ölümsüzlük atfeder.

“Opossum Direngeliğın” saptırılmış Mezoamerika mitlelerinden yaratılmış uydurma bir hikâyeye. Dört karakter – bir Tepe, bir Opossum, Leydi Reed ve Çok Göğüslü Agav (Asırlık Bitki) – dünyanın yaratılışını Oaxaca'da mülksüzleştirmeye karşı güncel mücadelelerle iç içe geçiren zamansallıklarda buluşuyor. Süren şiddet dolu talan ve yağın (extractivism) süreçlerine rağmen Tepe, Opossum, Leydi Reed ve Agav bir bayram havasında bir araya geliyorlar ve madenciliğın yasak olduğu bir bölgede kazanılan kısmi zaferleri kutluyorlar.

Mezoamerika mitolojisinin büyük çoğunluğunda dünya/ toprak kutsal bir yer olarak ifade bulur. Cömert bir tanrıçadır. Aynı zamanda içinde yaşayan insanların başına belaların ve kötülüklerin gelebileceği bir yerdir. Yani dünya tekinsiz, tehlikeli bir yerdir. Bu klasik iyi-kötü ikiliği içerisinde ele alınır. Doğaüstü bir varlık olarak, davranışlarınıza bağlı olarak size zarar da verebilir yarar da sağlayabilir. EZLN'nin şairane lideri Subcomandante Marcos bunu şöyle ifade eder: Y estos indígenas vienen a decir que la tierra es la madre, es la depositaria de la cultura, que ahí vive la historia y que ahí viven los muertos (Yerli halklar bu toprağın ana olduğunu söylerler, kültürel matris odur, tarih onun içinde yaşar, ölümler onun içinde yaşar.) [...] Comandanta Esther'in sözleriyle, toprak yaşamdır, doğadır ve hepimiz bir parçasıyız. Bu yalın ifade, Mezoamerika Kozmos'unda tüm varlıkların birbirine bağlılığını anlatır. Varlıklar birbirlerinden ayrılamazlar. Bu temel prensip yerlilerin tıbbi sistemlerinin ve ilk tarihsel birincil kaynakların hepsinde görülmüştür. Neredeyse hiçbir bireyselleşme olmaksızın insanları kolektif kılar. Dünya orada bir yerlerde, insanların dışında ve ayrı olarak kurulan bir şey değildir. Onların içindedir, hatta onlar "yoluyladır" – yani içlerinden geçer. "Ben" denen şey çevresinden soyutlanamaz. "Maddi" dünyanın tamamının geçirgenliği, maddi ile manevi olan, içerisiyle dışarısı arasında daimi geçişe dayalı bir varlık düzeni tarifler.

— Sylvia Marcos, *The Borders Within* (İçerdeki Sınırlar)

Mezoamerika kozmolojilerinde tepeler kutsal yerlerdir çünkü su kaynaklarına gebedirler ve ölümlerin diyarına geçiş sağlayan yeraltı ırmakları ve mağaralarına bağlanırlar. Opossum ateş, tütün ve alkol çalıp bunları insanlara sunan tanrı olarak bilinir. Agav, çoğunlukla bu bitkiden çıkan bir kadın olarak resmedilen Nahua tanrıçası Mayahuel ile ilişkilendirilir. Mayahuel 400 memeli bereket ve doğurganlık tanrıçasıdır. Mikstek geleneğinde Leydi Nine Reed* saçlarına yılanlar örülü bir kadın olarak bilinir. Yanında agav yapraklarını kesmek için bıçak taşır. "Opossum Direngeliği"nde Tepe bu üst üste binen zamansallıklara tanıklık eden ve hikâyelerini anlatan anlatıcıdır. Mitolojik hikâyeye, karabasan gibi, yanıp sönen bir gece sahnesiyle açılır. Stroboskopik şimşekler altında bir tepe imgesiyle bu kare, bozulmuş bir coğrafyanın görüntülerinin arasına girip çıkar.

Yo soñé con los nagueales
Porque ando eriza de ancestros
Ante los planes siniestros
De las zonas especiales:
Conflictos territoriales,
Extracción rapiñadora
¡Yo te invoco protectora,
Ven en forma de culebra,
Que tu trueno el cielo quiebra
Con su fuerza vengadora!

Naguale'leri gördüm rüyamda
Çünkü atalarımı mumla arıyorum
Özel ekonomik bölgelerin
Şeytani projelerinin karşısında:
Toprak çatışmaları
Doymak bilmez talan
Seni çağırıyorum, ey Koruyucu
Yılan bedeninde gel bana
Gürlemen gökyüzünü yırtсын
İntikamcı kudretiyle!

← Opossum Direngeliği setinde, Naomi Rincón Gallardo; fotoğraflar Claudia López Terroso'ya aittir, 2019

* ç.n. İsminin "Leydi Nine Reed" olması da – "Dokuz Kamış Hanım" anlamına geliyor – saçlarındaki yılanların kamışa benzetilmesinden ve dokuz adet yılan olmasından kaynaklanıyor.

Opossum, Leydi Reed'in yardımıyla pulque (agav bitkisinin alkollü özü) elde etmek için Agav'ı arıyor. Bir yandan yavrusunu sırtında taşıırken yolda bulunduğu her şeyi çalıyor. Leydi Reed, palayla agav yapraklarını kesmeye yardım ediyor.

¿Cuál será aquel animal
Que en figurilla de barro
En el pecho lleva flores
Y en la trompa un torzal?

¿Qué criatura trepadora
Roba el fuego con su cola
Traza el curso de los ríos
Y aparece con la aurora?

Ponle un jarro de aguamiel
Pa que venga y se emborrache
En los tiempos de despojo
Que no haga falta el tepache
Aticen todos los fuegos
¡Y que regrese el tlacuache!

Kim bu hayvan,
Kilden heykelcik gibi
Göğsünde çiçek taşıyan
Burnunda da ip?

Hangi tırmanan mahlûk
Kuyruğuyla ateş çalar
Nehirlerin yolunu izler
Ve gündeğümüyle çıkar ortaya?

Bir kavanoz bal suyu (aguamiel) çıkarın
Onun gelip sarhoş olması için
Mülksüzleşme zamanlarında
Tepache'miz* bol olsun
Tüm ateşleri körükleyin
Opossumun geri dönmesi için!

¿Cuál es la especie nativa
Dos úteros y vaginas
Cuya cola curativa
Cavidades desopila?

¿Cuál será el mítico ser
Que con sus crías al lomo
Se hace el muerto, aguanta golpes
Para después renacer?

¡Ponle un jarro de aguamiel!
Pa que venga y se emborrache
En los tiempos de despojo
Que no haga falta el tepache
Aticen todos los fuegos
¡Y que regrese el tlacuache!

¿Quién es ladrona mañosa
Con manitas de persona
Que deguella las gallinas
Por su sangre deliciosa?

¿Cuál es aquel marsupial
Dueño frío de la noche
Que en su panza de costal
Guarda tabaco y mezcal?

Kim buranın yerlisi
İki rahim ve iki vajinasıyla
Şifalı kuyruğuyla
Çukurlar açan?

O mitik varlık
Yavrularını sırtında taşıyan
Ölü taklidi yapan, tekmele göğüs geren
Sonra yeniden doğmak için?

Bir kavanoz bal suyu çıkarın
Onun gelip sarhoş olması için
Mülksüzleşme zamanlarında
Tepache'miz bol olsun
Tüm ateşleri körükleyin
Opossumun geri dönmesi için!

Kim bu sinsî hırsız
İnsan gibi elleriyle
Tavukların boğazını kesen
Kana kana kanlarını içmek için?

Kim bu keseli hayvan
Gecenin soğuk sahibi
Çanta gibi göbeğinde
Tütün ve *mezcal* taşıyan?

Çok Göğüslü Agav başkalarına neşe, dans ve sarhoşluk sağlayan, baştan çıkarıcı bir figür olarak çıkıyor karşımıza. Agav aşırı gübreli, katkılı, monokültür olmaya zorlanmış.

Déjame ablandar tu cuerpo
 Yo te ayudaré a llorar
 Niño otra vez te volverás
 Ya no serás individuo
 Sacando eructos y pedos
 Irradiarás puro cariño
 Te acordarás de tus muertos
 Te despojarás de tí mismo
 Fermentos sacramentales
 Hígado luminiscente
 Te diluirás dulcemente
 Abriéndote a un caos profundo
 De intoxicantes rituales
 Cachondo mareo rotundo
 Fuerzas sobrenaturales
 Te harán viajar a otro mundo
 Mi tierra esta amenazada
 Forzada al monocultivo
 Por el empresario altivo
 Cuyo credo es el capital
 Mi sangre sobre-explotada
 Antes era medicinal
 Hoy hiper-fertilizada...
 ¡Han gentrificado el mezcal!

Bırak bedenini yumuşatayım
 Ağlamana yardım edeyim
 Yeniden çocuk olursun
 Birey olmazsın artık
 Osuran, geğiren
 Saf sevgi saçarsın
 Ölülerini hatırlarsın
 Kendini kendinden mülksüzleştirirsin
 Kutsal mayalanır
 Parıldayan ciğer
 Tatlı tatlı hafiflersin
 Kendini derin kaosuna açarak
 Sarhoş eden ritüellerin
 Azgın çınlayan baş dönmesi
 Doğaüstü güçler
 Seni başka bir dünyaya taşır
 Toprağım tehdit altında
 Monokültüre zorlanmış
 Kendini herşeyin efendisi sanan
 Tek dini sermaye olan iş adamı tarafından
 Fazlasıyla istismar edilmiş kanım
 Eskiden ilaç gibiydi
 Bugün aşırı gübreli
 Mezcal bile soylulaşmış!

Tepe, Leydi Reed'i toprağını savunurken sürdürdüğü örgütlü mücadele nedeniyle öldürmeye kalktıkları o saldırıyı anlatır:

Onu takip ettiler ve yakaladılar, dört yol ağzında tuzak kurdular. Ateşini söndürmeye çalıştılar. Onu parçalara ayırmaya kalkıştılar. Bunu başardıklarını sandılar. Ölü taklidi yaptı, aynı opossum gibi. Gittiklerinde derisinin, saçının, ayakkabılarının, pantolonunun, bacağının, her şeyin parçalarını topladı. Yerli yerine koydu. Yeniden canlandığında kendini daha güçlü hissetti.

Opossum Leydi Reed'e nasıl hayata döneleceğini öğretir. Leydi Reed koltuk değneği kullanır ve Mağara'da dans etmeye devam eder.

Naciste bajo ciclos de lluvias constantes
Temporadas de siembras y cosechas regulares
Creciste bajo un manto de saberes ancestrales
Un mundo ordenado por las fiestas patronales
Aprendiste a usar la yunta y pastear al ganado
Sembrando calabaza, maiz, frijol, garbanzo
Te formaste rodeada de estructuras agrarias
De ejidos y de tierras comunitarias
Enmedio de asambleas, decisiones colectivas
Organización apartidaria para gestionar la vida
Tus padres te inculcaron el amor por la tierra
¡Por eso la defiendes en tiempos de guerra!

Tiempos de guerra llamada despojo
Catástrofe ecológica en disfraz de desarrollo
Empresas extractivas contratando sicarios
Destrucción a sangre y fuego de mundos milenarios

Daimi yağmur döngülerinde doğdun
Düzenli ekim ve hasat mevsimlerinde
Atalardan kalma bilgilerin ışığında büyütüldün
Azizlere adanmış bayramlarla düzenlenmiş bir dünyada
Çift sürmeyi öğrendin ve büyükbaş beslemeyi
Balkabağı, mısır, bakliyat ve nohut ekmeyi
Tarımsal bir yapılanma vardı etrafında
Ejido'lar ve müşterekler
Meclisler ve kolektif kararlar
Siyasi partilerden bağımsız-hayatı örgütleyen örgütlenmeler arasında
Ailen sana toprağı sevmeyi öğretti
İşte bu yüzden savaş zamanında koruyorsun onu!

Adına mülksüzleştirme denen bir savaş zamanı bu
Kalkınma kılıfında ekolojik felaket
Talanıcı sanayilerin kiraladığı katiller
Bin yıllık dünyaların kanla ve ateşle yok edilmesi

Los chismes se esparcieron creando confusión
Visitas aisladas, fases de exploración
Contubernios corruptos con las autoridades
Concesiones sin consulta a las comunidades

Te uniste a la brigada para tomar la mina
Llevaron tinaco, cobijas, cocina
Como los compañeros se iban a trabajar
Cerca de cien mujeres fueron a ocupar

İnsanları yanlış yönlendirerek yayılan dedikodu
İzole ziyaretler, keşif aşamaları
Yetkililerle usulsüz anlaşmalar
Halka sormadan verilen tavizler

Tugaya madeni işgal etmek için katıldın
Su deposu, battaniye, mobil mutfak getirdin yanında
Erkek yoldaşlarının işleri nedeniyle
Neredeyse yüz kadın işgal etti madeni

La policía estatal llegó a desalojarlos
Helicópteros y perros, elementos armados
Carros antimotines, detenciones arbitrarias
Despliegue coercitivo para intimidar la banda
Tiempos de guerra llamada despojo
Fuerzas paramilitares forzando el desalojo
Cinturones estratégicos, zonas especiales
Depredación masiva de bienes naturales

Frente a las amenazas y represión abrumadora
Se juntaron para formar la coordinadora
Gestiones para el pueblo
Brigadeos de información
Animar con festejos el espíritu de organización
Pusiste ahí tu tiempo, energía y pensamiento
Tu presencia y voz encendieron el firmamento
Joven mujer indígena defensora de la vida
Constelación de fuerzas tejiendo alternativas
Una noche de regreso en un cruce de caminos
Rafaguearon su nave un grupo de asesinos
Uno de tus compas cayó en el atentado
El coche en el que iban terminó destrozado

En estos tiempos de guerra llamada despojo
Tu sigues de pie resistiendo con arrojo
La herida de tu pierna memoria del agravio
Sigue irradiando rabia y deseo libertario

Devletin polisi geldi sizi oradan çıkarmaya
Helikopterlerle, köpeklerle ve silahlı konvoylarla
Akreplerle, keyfi gözaltılarla
İnsanları korkutmak için zor kullanarak
Adına mülksüzleştirme denen bir savaş zamanı
Yaşam alanlarını boşaltan paramiliter güçler
Stratejik hatlar, özel bölgeler
Doğal zenginliğin ağır tahribatı

Tehditlerin ve ezici baskının karşısında
Kolektif kurmak için bir araya geldiniz
Kaynakları halklar için kullanarak
Bilgi tugayları oldunuz
Kolektif ruhu kutlamalarla neşelendirerek
Zamanını, enerjini ve düşünceni koydun sen
Varlığın ve sesin gök kubbeyi aydınlattı
Toprağı savunan genç Yerli kadın
Alternatifleri ören güçlerin birlikteliği
Bir gece sen eve dönerken
Bir avuç kiralık katil arabana tuzak kurdu
Bir arkadaşın öldü saldırıda
Araban tamamen pert oldu

Adına mülksüzleştirme denen bu savaş zamanında
Ayakta kalıyorsun, cesaretle direnerek
Bacağındaki yara - bu hakaretin anısı
Öfkeyi ve özgürleştirici arzuyu yaymaya devam ediyor

Araç

KÜRESEL GÜNEY'DEN SAPTIRILMIŞ MİTLER

Mezoamerikan dünya görüşleri zamanı üst üste binen spiraller şeklinde algılar - yani her daim değişken ve döngüsel olarak. Mezoamerikan şiir ve hitabetinde her dize ufak değişikliklerle tekrar ederek bir duygunun ya da fikrin farklı biçimlerde yinelenmesi hissini uyandırır. Metaforların fazlalık ve tekrarı düşünce- nin karşıtlık içinde olmak yerine dinamik ve tamamlayıcı olmasını sağlar - düşünce eşzamanlı, akışkan ve daima mutasyon halinde olabilir.(1) Mezoamerikalıların dünyaya bakışında her bir varlık canlıdır; varlıklar birbirine dönüştürülebilir. Hayat farklı "deriler" kuşanabilir ve varlıklar kâinatta birbirleriyle akışkan bir bağ içerisinde bulunurlar.

Küresel Güney'de mitler ve yaratılış hikâyeleri, düşünce ve sembollerin kadim düzenini aktaran zengin ve karmaşık tanıklıklardır. İnsan-dışı karakterler tam bir faillikle çoklu-evrensel kadim dünyaları doldururlar. Bu dünyalarda fıskırarak taşan bir arada varoluş tahayyülleri, farklı varlık ve olayların makro ve mikro evrende karşılıklı bağımlılığını yansıtır. Sömürgeci epistemik-kırma rağmen bu dünya görüşleri Yerli toplumlarda sözlü gelenekler, ritüel, şifacılık, müzik, dans, görsel semboller, kutlamalar ve başka türlü hikâyelendirme biçimleri yoluyla hayatta tutuluyor.

Ancak mitler dışlama ve tahakküm süreçlerini pekiştirmeye de katkı sunabileceğinden onları saptırmaya tabi tutmak, kimi normatif olmayan bedenler, cinsiyetler ve cinsellikler için dünya inşası ihtimallerinin önünü kesebilecek baskıcı içerik ve geleneksel değerleri silkeleyip atmaya yardımcı olabilir. Saptırılmış mitler, ait olmama hakkını savunan dekolonyal ve kuir derlere hizmet eden

araçlar olarak önerilmektedir.

Güneydoğu Meksika'nın dağlarında Zapatistalar toplumsal cinsiyet dengesi, doğayla iletişim halinde bedensel algılar ve alternatif bir adalet sistemini içeren çoklu-evrensel direniş politikasını hâlihazırda kuruyorlar. Politik-poetik strateji olarak, karanlık zamanları aşma inancına ihtiyaçtan ötürü, Maya yaratılış mitlerine referans vererek döngülerin yenilenmesini tahayyül ediyorlar. Subcomandante Marcos [ya da daha yakın zamandaki adıyla "Subcomandante Galeano"], yazdığı hikâyelerde, politik direnişe ışık tutmak adına kadim varlıklarla konuşuyor: Mesela Durito adlı sigara tütüren bir böcek, neoliberalizmi ve Latin Amerika'yı tahakküm altına alma stratejisini tartışıyor.

Daha henüz iç sömürgecilik tarafından bastırılmamış Yerli geçmişler, Küresel Güney'deki sömürgeleştirilmiş halkların kalbinde hazır bekliyor. Onu aramak ve geleceğe dönük ateşini körüklemek, melez (mestizx) halkların dekolonyal dünya inşasını getiren alternatif bir moder-nite talep etmek ve kurmak için sahip oldukları bir kararlılık. Yerli mitlerin kullanımı, burada, dünyanın her yanında faşizmin yeniden yükseldiği bu çağda duygulanımsal bir başkaldırı biçimi olarak dünya inşaları için bir araç niyetiyle öneriliyor.

(1) Sylvia Marcos, "The Borders Within: The Indigenous Women's Movement and Feminism in Mexico," haz. Marguerite Waller ve Sylvia Marcos, Dialogue and Difference: Feminisms Challenge Globalization içinde (Londra: Palgrave Mcmillan, 2005), 81-112.

Etkinlik

İLİŞKİSELLİK VE
SAPTIRILMIŞ MİTLER

Bu etkinlik, zararlı söylemleri yeniden üretmeden günümüzün mülksüzleştirme ve direniş biçimlerini ele almak adına, mitlerle birer hikâye anlatma aracı olarak ilişkilenen ve oynayan yer-temelli anlatılar yaratmayı hedefliyor.

Opossumların Meksika ve Orta Amerika'da (Mezoamerika) şöhreti şaibeli. Geceleri kol gezen hırsızlar ve sarhoşlar olarak biliniyorlar. Ama aynı zamanda insanlara neşeyi ve yemek pişirmek, bedenleri ısıtmak, kutlamaları coşturmak için gereken ateşi getiren de onlar. Ateşi kuyruklarıyla çalışıyorlar. Tütün ve alkolü ise keselelerinde taşıyorlar. Ölü taklidi yapma ve yeniden canlama becerileri nedeniyle Mezoamerikan mitlerinde opossumlara ölümsüz muamelesi yapılıyor. Oaxaca'nın bazı köylerinde dayanıklı ve direngen insanlara, zorluklara dayanma ve zarar gördükten sonra toparlayıp yeniden ayağa kalkma yetilerinden ötürü 'tlacuachito' [küçük opossum] deniyor. Opossumlar dayak yedikten ve dağıldıktan sonra parçalarını yeniden birleştirebilirler. Dirilirler ve sıyrılırlar. Peki, opossumlar hayatta kalmak, azim ve direngenlikle ilgili ne öğretiyorlar bizlere? Bu yetiler mülksüzleştirmeye karşı mücadelede nasıl fayda sağlayabilir?

Muhataplar. Çeşitli alanlardan (performans, müzik, görsel sanat, video, film, şiir, vs.) sanat öğrencileri ve sanatçılar, Küresel Güney'den kültür emekçileri, aktivistler ve toprağın korunması için ve/veya farklı mülksüzleştirme biçimlerine karşı mücadele eden girişimlerde yer alan insanlar.

Hazırlıklar. Egzersizler bir atölye bağlamında gerçekleştirilebilir (kişilerin ve yerin uygunluğuna göre ya yoğun ya zamana yayılarak yapılabilir). Bazıları yalnız başınayken de anlatıların açığa çıkmasını sağlayacak araçlar olarak işlev görebilir. Yerel dile çevrilmiş bir okuma seçkisi kolaylaştırıcı tarafından önden hazırlanmalıdır; talancı projelere dair tartışma yürüten metin önerileri aşağıdaki ek kaynaklarda bulunabilir.

Konum. İyi aydınlatılmış bir oda. Masalar, büyük bir kâğıt, keçeli kalem, bant. Projektör (opsiyonel, koşullara bağlı). Hoparlör (opsiyonel, koşullara bağlı). Laptop, internet erişimi (opsiyonel, koşullara bağlı) ve adaptör. Su, atıştırmalıklar, meyve, kahve, çay veya başka yerel sıcak içecekler.

Kimiz biz? Küresel Güney'iz – yani kapitalizmin, sömürgeciliğin, patriyarkanın ve tüm taşeron/uydu tahakkümlerinin bitmek bilmeyen açgözlülüğüne feda edilmiş o geniş varlıklar ve varoluşlar kümesi. Her kardinal noktada varız çünkü bizim coğrafyamız adaletsizliğin ve ezilmişliğin coğrafyası. Bizler öylece 'herkes' değiliz; bizler feda edilmeye teslim olmamışlarız ve dolayısıyla direniriz. Dolayısıyla haysiyetimiz var.

– Boaventura de Sousa Santos, *Epistemologies of the South* (Güney'in Epistemolojileri)

Etkinlik

MİTİK OLAY ÖRGÜSÜ

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde Mit vardı.

- İlişkide olduğunuz yerde duyduğunuz mitolojik hikâyelerden karakterler seçin. Bunları sözlü geleneklerde (şarkılar, sohbetler, şifalı dualar), yazılı kaynaklarda (Yerlilerin mitlerinden, çocuklar için masallardan derlemeler), görsel ve maddi kaynaklarda (Yerli kültür/halk kültürü, kilden figürler, kodeksler, vs.) ve sosyal pratiklerde (ritüel ve festivaller) bulabilirsiniz. Bölgeden mitler bilen insanlarla konuşun. Mitik olay örgünüz için farklı malzemeler toplayın ve bunları bir arada tutun (bir defterde, seyir defterinde, bilgisayar klasöründe ya da bir kutuda, masanın üstünde, vs.).
- Her biriniz bireysel olarak aşağıdaki sorulara cevaplarınızı yazın veya kavramsal bir harita çıkarın: Hikâyeleri neler? Kim bu mitolojik varlıklar? Nasıl becerileri ve faillikleri var? Çevre içindeki rolleri ne? Kiminle ve nasıl ilişki kuruyor(lar)? Mülksüzleştirme mekânında onlara ne oluyor? Çatışmaları ve arzuları neler? Nasıl başa çıkıyorlar? Uzak bir gelecekte onlara nasıl bir hayat tahayyül ediyorsunuz?
- Mitin baskıcı olan unsurlarını tespit edebiliyor musunuz? Peki, bu miti özgürleştirici potansiyellerini kapamak yerine açacak şekilde nasıl 'saptırabilirsiniz'?
- Mitin zamansallıklarını, şimdi ve geleceği üst üste bindirin.
- Grubun mitik olay örgülerini haritalandırıp bağlantıları arayın.
- Birbirlerini çağrıştıranları bulun ve takım olun.
- Bir sinopsis yazın; anlatı, gruba bir şekilde dokunan bir yerde/mekânda temellenmeli.

Etkinlik

GÖRSELLEŞTİRME

- Farklı kaynaklardan (Yerli kültür/halk kültürü, kilden figürler, kodeksler, vs.) çeşitli görselleri bir araya getirin ve karakterlerinizi anahatlarıyla tasarlayın.
- Grup halinde: Karakterin eylem halinde üç farklı pozunu oluşturmak için bedenlerinizi kullanın. Her birini fotoğraflayın. Bu üç görüntüyü bir hikâye çıkarmak için kullanın. Karakterlere diyalog, hikâyeyi anlatan bir "dış ses", bir ses ortamı, vs. ekleyebilirsiniz.

GERÇEKLEŞTİRME

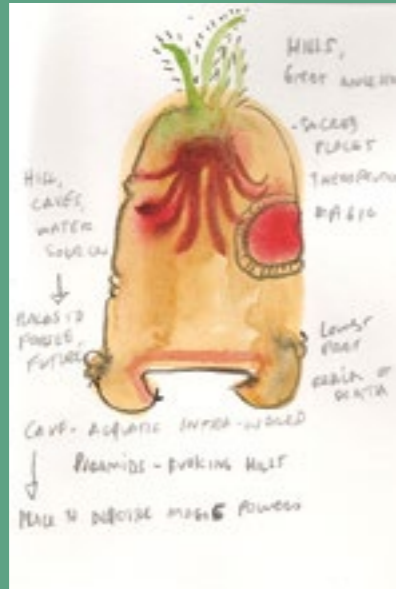
- Bu hikâyeyi hangi yollarla anlatabileceğinizi düşünün (Örn. karikatür, fotoroman, performans, kukla tiyatrosu, ses parçası, şarkı veya bu formatların bir kombinasyonu).
- İlk gün yapmış olduğunuz bilgi ve beceri haritasına bakın. Hikâyeyi gerçekleştirmek için kiminle iş birliği yapabileceğinizi tespit edin.
- Yapımı planlayın.
- Yapımınızı plana uygun şekilde hayata geçirin.

SAPTIRILMIŞ MİTLERİ AŞILAMAK

İşinizin kimler nezdinde ve hangi şekillerde artçı bir mikro-politik müdahale olarak işleyebileceğini düşünün. Çalışmanız nasıl olur da onu ithaf ettiğiniz ve içeriğini besleyen kişilere ulaştırılır?

- Hikâye anlatıcılığınızın karşılık bulabileceği yaşayan toplumsal yapı, etkinlik ve organizasyonları tespit edin. Onlarla iletişime geçin. Hikâyeciliğinizin nasıl filizlenebileceğinin yollarını birlikte hayal edin.

KÜNYE

Opossum Direngeliği, Naomi Rincón Gallardo. HD video, 16'00", 2019. Oaxaca, Meksika'da çekilmiştir. Oynayanlar: Tepe – Luis Enrique García; Agav – Chichis Glam; Opossum – Naomi Rincón Gallardo; Leydi Reed – Diana Gómez Córdoba. Görüntü Yönetmeni: Masha Godovannaya. Foto-belgeleme: Claudia López Terroso. Elektronik ses efektleri: Enrique Arriaga. Ses kayıt: Konk Balam Díaz. Tepe'nin dış sesi: Claudia López Terroso. "Naguale"leri gördüm rüyamda" kısmındaki dış ses: Naomi Rincón Gallardo. "Opossum" sözleri: Naomi Rincón Gallardo. Müzik: Fernando Guadarrama. Ses: Paulina Jiménez. Jarana'lara (küçük gitarlar): Oliver Martínez Kandt ve Fernando Guadarrama. "Mayalı, katkılı, aşırı-gübreli" ("Fermented, adulterated, hyper-fertilized") sözleri: Naomi Rincón Gallardo. Müzik ve vokal: Chichis Glam. "Gül rengi" ("Rosy") sözleri: Naomi Rincón Gallardo. Rapçiler: Yadhi Boz ft. Doma. Akse-suarlar: Naomi Rincón Gallardo. Opossum'un Maskesi: Ezequiel Marín "Máscaras". Terzi: Mayra Angélica Cernas. Işık: Jakob Aguilar. Teşekkürler: Tepelmeme Topluluk Örgütü, Pollos Bar, Pablo Arellanes, Lorena Ancona ve Moisés García. FWF PEEK "MülkSÜZleştirme: Post-Katılımcı Sanat Pratikleri ve Toprağın Pedagojisi" ("DisPossession: Post-Participatory Art Practices and the Pedagogy of Land") projesi ve Paralel Oaxaca'nın desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

EK KAYNAKLAR

- Gil, Yásnaya Elena A. *¿Nunca más un México sin nosotrxs? Oaxaca: Fusilemos la Noche*, 2018.
- Rivera Cusicanqui, Silvia. *Ch'ixinakax utxiwa: Una reflexión sobre prácticas y discursos descolonizadores*. Buenos Aires: Tinta Limón, 2010.

SANAT ESERLERİ

- A Tribe Called Red (Kızıl Adlı Bir Kabile), sanatçı. 2016. *We are the Halluci Nation* (Biz Halüsi Nasyonuz). Stüdyo Albümü. Radicalized Records.
- Caycedo, Carolina, sanatçı. 2014. *Land of Friends: Descolonizando la Jagua* (Dostların Toprakları: Descolonizando la Jagua). Video, 38'10".
- Huichaqueo, Francisco, yönetmen. 2011. *MENCER Ní Pewma*. Video, 32'34". Erişim adresi: vimeo.com/284993347.
- The Karrabing Film Collective (Karrabing Film Kolektifi), yönetmen. 2018. *The Mermaids, or, Aiden in Wonderland* (Deniz Kızları ya da Aiden Hârikalar Diyarında). Video, 26'29". Karrabing Indigenous Corporation.

ÖZEN VE OLUŞ

Berhanu Ashagrie Deribew

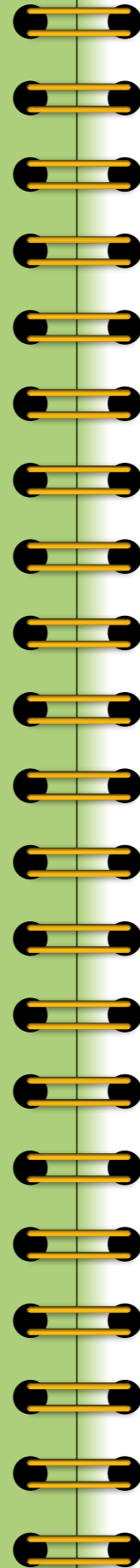
Addis Ababa, Etiyopya

Yas tutarsın, ... çünkü umursarsın*
 Umursarsın, ... çünkü cüret edersin
 Kendini açık edersin
 Etkilenmeye – burada ve başka yerde

* ç.n. Burada İngilizce'de kullanılan ifade "care". İşin başlığında da ("Care & Become") geçen ve bakım, özen, önemsemek, umursamak anlamlarına gelen bu ifadeyi genellikle "özen" olarak çevirmeyi tercih ettim. Ama bu örnekte "umursamak" anlamı ağır basıyor.

Bizim (Küresel Güney'deki toplumlar olarak) ortak noktamız, hepimizin haysiyetli bir yaşam sürebilmek için – yani iyi yaşayabilmek için – pek çok engelle baş etmemiz gerekmesi. [...] Bu engellerle, ortadan kaldırılabilecekleri inancıyla mücadele ediyoruz. Ama mücadelemiz, hedeflerimizden ziyade, onları elde etme çabamız sırasındaki eylem ve duygularımızın niteliğine dayanıyor.

– Boaventura de Sousa Santos, *Epistemologies of the South* (Güney'in Epistemolojileri)

Addis Ababa, Afrika'nın en hızlı büyüyen şehirlerinden biri. Etiyopya'nın siyasi merkezi olmanın yanı sıra 1963'te (daha sonra Afrika Birliği adını alan) Afrika Birliği Örgütü'nün kuruluşundan beri kıtanın da merkez üssü haline gelmiş durumda. Benim Addis Ababa'yla güçlü ilişkim yirmi yılı aşkın süre önce başladı. Ondan önce de orada birkaç yaz geçirmiştim, ama o sıralar bana bir şeylerin aynı anda hem mümkün hem imkânsız olduğu büyük bir şehir gibi gelmişti. Sonra, yani Addis Ababa'ya oranın kalıcı bir sakini olma niyetiyle taşındıktan sonra, en iyi ilişki kurabildiğim şehir haline geldi. 'Ev' kavramı dinamik ve her an yer değiştirme potansiyeline sahip olduğundan, doğduğum büyüdüğüm yer yerine Addis evim haline geldi. Burada hem kentsel koşulların sunduğu ayrıcalıklardan faydalanıyorum hem de, eşzamanlı olarak, bu kentselleşmenin sonuçlarının yarattığı çileye ortak oluyorum. Durumlara uyum sağlamaya ve bir aidiyet hissiyle hareket etmeye çalışıyorum; Addis benim ne dolu ne boş, ama her daim canlı olan evim.

1886'da, İmparator II. Menelik, bölgenin zengin kaynak potansiyelini keşfettikten sonra, Entoto Dağı'ndan adı şimdi Arat Killo olan ve sonradan şehrin kalbi haline gelen yere taşındı.¹ Bunun üzerine ordu mensupları, soylular, devlet görevlileri ve hizmetkârları da İmparator'un yeni sarayının etrafına taşınmaya başladı. Böylece bölge yavaş yavaş önce bir köye, sonra kasabaya, son olarak da şehre dönüştü. Erken genişleme döneminden beri şehir, her kesimin gelip buraya yerleşmesiyle ülkenin her köşesinden insanın içinde eridiği bir pota olageldi. Şehre göç hala buranın güncel gerçekliği olmayı sürdürüyor. Bunun sonucunda da hâlihazırda yoğun nüfuslu bölge, giderek daha da büyüyor. Addis hala genç bir şehir. 130 yıllık tarihiyle henüz yalnızca dört kuşağa ev sahipliği yapmış durumda.

Amharca "Yeni Çiçek" anlamına gelen "Addis Ababa" ismi, İmparator II. Menelik'in eşi İmparatoriçe Taytu tarafından yerleşim daha yeniye verilmiş.² Şehir devasa bir kentsel alan haline gelme niyetiyle kurulmamış. Bu nedenle sokakların düzenli bloklar şeklinde tasarlanmamış olması, Addis'e özgün bir hava katıyor. Şehrin yapısının bu enformel hali, toplumsal dokuyu da şekillendirmiş durumda – çeşitli samimi ilişkilerin sürdürülmesine imkân sağlıyor. Bu kentsel gerçeklik yaklaşık on yıl önce, devletin ilk büyük-ölçekli modernleşme projelerini uygulamaya koymasıyla kolektif tarih haline gelmeye başladı. O zamandan bu yana, şehir devasa kentsel yerinden edilme dalgaları yaşadı; sayısız aile ve mahalle zorla, radikal biçimde farklı bir ortamla karşı karşıya kalacakları şehrin çeperlerine sürüldü. Yıkım ve inşaat alanlarının yanından geçmek gündelik kentsel pratiğin bir parçası haline gelmiş durumda. Önemli eski mahallelerde bile tarihsel mimari yapılar, kamusal alanlar ve anıtlar devlet tarafından örgütlenen sözde kalkınmacı

¹ İmparator II. Menelik, Addis Ababa'nın kuruluşu sırasında Şeva Kralı olup 1889'da Etiyopya (Habeshistan) İmparatoru olmuştur.

² İmparatoriçe Taytu siyasi, diplomatik ve idari konulara müdahilliğiyle Afrika'da döneminin en güçlü kadınlarından. Bkz. Chris Prouty, *Empress Taytu and Menilek II: Ethiopia 1883–1910* (Trenton: The Red Sea Press, 1986).

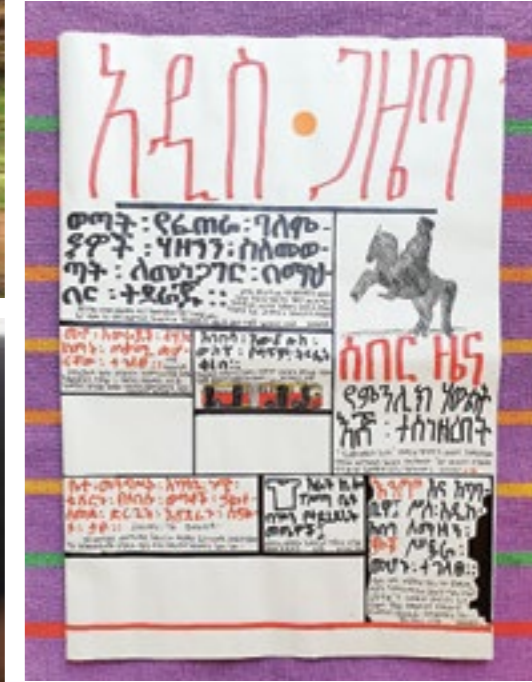
projelere alan açmak için yerinden edildi. Bunun sonucunda bu özgün, biricik kentsel unsurlar giderek toplumsal hafızadan siliniyor.

Şehrin tamamının son hız inşaat sahası haline gelmesi pek çok soruyu beraberinde getirdi, ancak henüz bu sorulara tatmin edici bir yanıt yok. Sakinlerinin ihtiyaçlarıyla devletin yaptıkları arasındaki açığı, süregiden ve birlikte yaşaması zor bir gerilim haline geldi. Farklı kentsel gerçekliklerle eleştirel bir ilişki kurmaya çalışan bir sanatçı olarak, hızla değişen kentsel ortam ve sürdürdüğü (ya da süründürdüğü) insanlık durumlarına ilişkin pek çok sanatsal projeye giriştim. Odağım genel olarak kentsel yerinden etmeler, toprak gaspı, yerlerin ve mekânların dönüşüm ve geçişleri oldu. Bu açıdan, çoğunlukla, kolektif oluş/olageliş imkânlarını çarpıtan bugünümüzün şimdi-ve-burada anlarına odaklandım denebilir.

Addis Ababa kenti, Oromia denen bölgede yer alıyor. Bu bölge, Etiyopya'nın en büyük etnik grubunun da yaşadığı yer. Şehrin dur durak bilmeyen yatay yayılmasının bir sonucu olarak şehrin çeperlerinde/etrafında yaşayanlar da zorla yerlerinden ve topraklarından edilmiş durumdadır. Bu süratli kentleşme projeleri şehirde daha fazla yayılacak yer kalmayınca kadar sürdü. Tamamen doyum noktasına ulaştıktan sonra, 2014 yılında, yerel yönetim, şehir sınırlarının epey ötesinde yer alan bölgedeki civar toprakları da kendine katacak yeni bir bütünlü-şik imar planı açıkladı.

Bu adım, otoriter devletin kalkınmacı mantığının kibrinin ve toprağa devletin kendi amaçları doğrultusunda bütünüyle el koyabileceği bir mülk gözüyle bakan çarpık anlayışının bir ifadesi. Etiyopya, büyük ölçüde, toprağın çoklu anlamlara sahip olduğu bir tarım toplumu. Toprak sadece mülk olarak görül-müyor, aynı zamanda doğuştan kazanılan bir hak, bir anlayış ve zamanla örülen bir bilgi biçimi. Devletin bu saldırgan eylemi bölgedeki gençlerde infial (haklı öfke) yarattı ve ülke çapında büyük protestolara sebep oldu. Bölgenin gençliğinin bu ayaklanması üç yıldan uzun sürdü ve eninde sonunda ülkeyi 27 yıldır ezici tahakkümü altında tutan siyasi yapının köklü bir reforma uğramasına sebep olacak itici güç oldu.

Oromia bölgesindeki gençlerin mücadelesi boyunca ifade bulan infiale yakından tanıklık ettim. Önerilen imar planının bu süregelen protestoları körükleyen sebeplerden biri olduğunu ama tek gerekçe olmadığını öğrendim. Infial esasen ertelenmiş öfke ve kederin ürünüydü. Temeli şiddet, toprak gaspı, yerinden etme, kaynak manipülasyonu ve kültürel tahakküm üzerine bina edilmiş şehrin kuruluşundan ve erken yayılmasından beri kuluçkadaydı. Yakın zamana kadar bu şiddet geçmişi ne devlet tarafından ne buradaki çok çeşitli etnik gruplar tarafından açıkça tartışılabilir bir konuydu. Pek çok kesim açısından kent-öncesi mekân, anlatı yoluyla bile erişilebilir değildi. Şehrin

↑ Berhanu Ashagrie, *Özen ve Oluş*: Entoto Dağı'na beraber yürümek; Özen ve Oluş için el yazımı gazete; "Sürdürmek" (iş arkadaşlarıyla birlikte yemek yerken); seyir halindeki halk otobüsünde şiir okuma performansı; hepsi Addis Ababa'da çekilmiştir, 2019

kuruluşundan önce bölgenin nasıl bir yer olduğu konusu sadece belli bir etnik grup tarafından tanınmış ve sözlü gelenek yoluyla aktarılmıştı. Bu akut sözlü tarih, şehrin kuruluşundaki şiddet ve mağduriyetin bir anlatısını da içeriyor – bu hiçbir zaman tam anlamıyla tanınmamış veya muhatap alınmamış bir zulüm ve kayıp tarihi. Farklı toplumsal gruplar arasındaki bu bakış açısı farkları, bir ölçüde, mülksüzleştirmeye dair iddiaların İmparator'un ulusun oluşumu ve gelişimindeki rolünü (ve önemini) vurgulayan o büyük, egemen siyasi anlatıya ters düşmesinden kaynaklanıyor.

Yakın dönemdeki siyasi reformun ardından tarihçiler, aktivistler ve siyasetçiler ile beraber bölgedeki gençler kentleşmenin şiddet dolu tarihini ve buna bağlı çatışmaları açıkça tartışmaya başladılar – hatta bunun da ötesine geçerek şehre yeniden sahip çıktılar. Bu temel talepleri, farklı etnik gruplardan sayısız karşı-anlatı gelmesini tetikledi. Bunların birçoğu da hâlihazırda hırçın giden tartışmaya daha fazla kızgınlık, öfke ve bölücü argüman kattı. Özenle/dikkatle (careful) dinleme eksikliği yavaş yavaş toplumların farklılıklarıyla bir arada var olabilme becerisini yıprattı. Bölgesel sınırlar bugün eskiden olduklarından daha katı ve kalın; farklı bölgelerde etnik “Ötekiler” sanki hiç ortak bir geçmişi paylaşmamışçasına birbirlerine tamamen yabancı kesildi. Uzun zaman boyunca başka etnik grupların arasında yaşamış olan kişi ve aileler yaşadıkları bölgelerden zorla ve şiddetle çıkarıldı. Zygmunt Bauman bize “yabancıların karşılaşması geçmişi olmayan bir haldir. Ve genellikle geleceği de yoktur,” der.³ Etnik “Ötekilerin” birden farklı bölgelerde tanınmaz ve istenmez hale gelmesi, bir çeşit yabancı yaratma eylemi ve bu yalnızca toplumların ortak geçmişlerini yok saymakla kalmıyor, kolektif gelecek ihtimallerini de örseliyor. Bu rahatsız edici gerçeklik, kimi toprakların el konulabilir kimi yaşamların ise harcanabilir görülmesiyle 2018’de ülkenin zorunlu iç göçte (ülke içinde yerinden edilme) dünya birincisi olmasına neden oldu.⁴ Bu acı gerçek elbette kolektif buen vivir [iyi yaşam] ümidine de ket vuruyor.⁵ Şimdi farklı etnik gruplar savaş halinde gibi görünüyorlar – ki bunun tek olası sonucu topluca kaybetmek.

Özellikle şehir merkezinde ve ötesinde bir korku ve zulüm kültürünün aktif olarak körüklenmesinin bir sonucu olarak toplumlarımıza şiddetin hayaletleri musallat olmuş durumda. Bu süregiden çatışmanın karşısında bireyler ve kolektifler yas ve öfke ifadeleriyle tepki veriyorlar. Öfke, yıkım ve dönüşü olmayan tahribat tehdidi içerirken, yas farklılıklara rağmen ve tam da farklılıklardan ötürü bir bir araya gelişin imkânlarını arıyor. Böylesi bir bir araya geliş, tarihi unutma veya ardında bırakma niyetiyle yola çıkamaz. Bunun yerine katılımcıların özenle/dikkatle dinlediği ve birbirlerinden etkilenmeye/duygulanmaya (affected) açık oldukları duygulanımsal karşılaşmalar yaratmayı

← Berhanu Ashagrie, *Özen ve Oluş: Entoto Dağı'nda ritüel inşası performansı; "Sürdürmek"* (Nifro, yas süreçlerini yaygın bir atıştırma; yas ritüellerini tartışmak; kamusal alanda yas performansı (Menelik Meydanı'nda); kamusal alanda yas performansı (Arat Killo'da); hepsi Addis Ababa'da çekilmiştir, 2019

3 Zygmunt Bauman, *Akışkan Modernite* (orijinali: *Liquid Modernity*) (Cambridge: Polity, 2000) (çev. Sinan Okan Çavuş. Can Yayınları, 2019), 147.

4 Bu sıralama, Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi'nin (Internal Displacement Monitoring Center) küresel 2018 ara raporundan alınmıştır; erişim adresi: internal-displacement.org.

5 Buen vivir [iyi yaşam] kavramı, Keçuva dilindeki “sumak kawsay” ifadesinden gelmektedir. Burada bunu Boaventura de Sousa Santos'un uyarladığı haliyle kullanıyorum.

hedeflemeli. Toplu iyileşme sürecini kolaylaştırabilecek bir bir araya geliş, açık ve iltihaplı bir yaradan başlar – asla kapanmış yaraların izlerinden değil.

“Özen ve Oluş” adlı projem kırılğan anlarda bir araya geliş imkânlarını keşfetmeye dair ürkek bir deneme. Proje, böylesi bir sürecin ana akım siyaset diliyle başlatılamayacağını ve sürdürülemeyeceğini, bunun ancak toplumlar içinde paylaşılan bedenli bilgi ve deneyimler aracılığıyla gerçekleşebileceğini teslim ediyor. Siyasi hayatlarımız daimi bir şiddetle örülü. Ezilen halklar yasının tutulmasını gerektiren sayısız farklı kayıp yaşıyor. Farklılığın toplumsal ilişkileri belirler hale getirdiği yerlerde, yas ve keder de belli toplulukların içinde sınırlı kalan bir deneyim olabiliyor. Böylesi kırılğan anlarda, insanlar açıkça ve toplu olarak yas tutmanın ve bu mağduriyete ağıt yakmanın sorumluluğunu almalı.

Proje, yas kavramı ve pratiğinin nasıl kolektif iyileşmeye katkı sağlayabilecek estetik, pedagojik ve politik araçlara dönüştürülebileceğini sorguluyor. Yas tutmak, kendini özene/umursamaya, dönüşüme, ötekinin koşullarını etkilemeye ve ondan etkilenmeye/duygulanmaya açmak için kırılğan zamanları vücudunda taşımak anlamına gelir. Dolayısıyla yas çalışması, aynı zamanda, başka bir düzlemde kendi sosyo-politik gücünü anlama ve bunun aktif öznesi ve tanığı haline gelme çabası. Pek çok farklı kültürde kimsenin yalnız başına yas tutmaması gerektiği anlayışı hâkimdir. Hatta Etiyopya’da hem kırsal hem kentsel alanlarda cenaze ve yas törenleri için geleneksel yardımlaşma cemaatleri bulunur. Genellikle yaralanabilirlik ve kayıp üzerine kurulu böylesine topluluklar pek çok toplumsal ve siyasi mücadeleye de yön vermiştir. Buna örnek olarak Arjantin’deki “Plaza de Mayo Anneleri”, Türkiye’deki “Cumartesi Anneleri”, İsrail, Sırbistan ve dünyanın farklı yerlerindeki “Siyahlı Kadınlar” ile ABD’de ve küresel olarak karşılık bulan “Siyah Hayatlar Önemlidir” hareketleri sayılabilir.

Bu projemde, bedenlilik kavramı, değişim teorisi için başlangıç noktasını oluşturuyor. Bedenlilik/vücuda getirme/vücutta taşıma (embodiment) kavramı, yaşam, yaralanabilirlik ve iş birliği arayışının sürekli müzakere edildiği bir etik, estetik ve siyaseti var etme potansiyeline sahip.⁶ Bedenlilik/vücuda getirme pratikleri geliştirerek pek çok yaratıcı, pedagojik ve politik ilişkilendirme, kolektif bir biçimde gerçekleştirilebiliyor. Örneğin ben, çeşitli yaratıcı alanlardan ve farklı toplumsal ve kültürel kesimlerden katılımcılarla Addis’te altı günlük bir atölye organize ettim. Atölyenin genel çerçevesi özen ve yas kavramları etrafında örülmüştü ve duygulanımsal karşılaşmalar yaratmak için farklı yöntemler kullanıyordu: Hikâye anlatımı için kart egzersizleri, şiddet ve mülksüzleştirmeyle ilgili anlam-yaratma egzersizleri, yası özen gerektiren eleştirel/yaşamsal bir faaliyet olarak ifade etmek için ağıt yazımı, mülksüzleştirme

mekânlarına beraber yürüyüşler, kamusal alanlarda protesto amaçlı ses ve jest (gesture) egzersizleri ve yanlış anlaşılma ve yanlış yorumla(n)mayı deneyimlemek için dil egzersizleri de dâhil olmak üzere çok çeşitli etkinlikler sayılabilir. Projenin önemli bir sanatsal ve politik çıktısı olarak Addis Ababa’da üç kentsel mülksüzleştirme mekânında kolektif yas eylemleri gerçekleştirildi. Bunlar şöyle sıralanabilir: Bir halk otobüsünde ağıt yakılması, şehrin en önemli kamusal alanlarından biri olan Meskel meydanında deşifre edilmiş veya sistemik bir protesto ve Entoto Dağı’nda bir yas ritüeli.⁷

⁶ Berhanu Ashagrie, *Özen ve Oluş: Kamusal alanda yas performansı (Ulusal Saray’da); eşli jest egzersizi (jestleri sorunsallaştırmak)*, her ikisi de Addis Ababa’da çekilmiştir, 2019

⁷ Meskel Meydanı, Addis Ababa’nın ana kamusal meydanı. Gündelik kentsel yaşantı ve şehrin sosyo-politik tarihi açısından çok önemli bir alan olmakla beraber ülke çapında da nam salmış bir yer.

⁶ Ben Spatz, “Notes for Decolonizing Embodiment,” *Journal of Dramatic Theory and Criticism* 33, no. 2 (2019): 9–22; doi: 10.1353/dtc.2019.0001.

↑ Berhanu Ashagrie, *Özen ve Oluş*: Yas jestleri için beste / nota konuşurken; yas performanslarını prova ederken; Meskel meydanında ses egzersizleri (sistemik protesto); hepsi Addis Ababa'da çekilmiştir, 2019

Kendini değiştirmeden hiçbir değişim olmaz – haysiyetli yaşam ya da iyi bir yaşamın önündeki engeller açısından ...

– Boaventura de Sousa Santos, *Epistemologies of the South* (Güney'in Epistemolojileri)

Bedenlilik ve bedenli sanat, dekolonizasyon çabalarına, performans kavramı altına sığmayacak kadar özgün bir katkı sunuyor. Etkililik ve görünür kuvvet çağrışımı yapan performans tabirinin aksine, bedenlilik ifadesi yaşam, hayatta kalma, yaralanabilirlik ve ekolojinin anahtar terimler olacağı bir etiği ve siyaseti var etme veya yeniden yaratma potansiyeline sahip.

– Ben Spatz, “Notes for Decolonizing Embodiment” (“Dekolonize Edici Bedenlilik için Notlar”)

Araç

YAS JESTLERİ

Kımıldarız-jest yaparız, konuşuruz-jest yaparız, arzularız-jest yaparız, umursarız/özen gösteririz- jest yaparız, paylaşırız- jest yaparız, kaybederiz-jest yaparız, yas tutarız-jest yaparız, protesto ederiz-jest yaparız, kavga ederiz-jest yaparız, mücadele ederiz-jest yaparız, jest yaparız-her daim.

Jest dediğimiz şeyin bir mesaja ya da anlama dönüşme potansiyeli vardır. Okunmaya ya da yorumlanmaya bir davet, diyalog başlatmaya ilham ve bedensel deneyimlerle bir ilişkilendirir. Jest, işlevleri açısından oldukça karmaşık bir şeydir - anlamsal ve pratik, bedensel ve politik olarak pek çok bakış açısını aynı anda ifade edebilir. Bu da onu yaratıcı ve pedagojik olabilen bir ifade biçimi kılar. Sanatsal jestler, aynı zamanda, bir yanıyla muhakkak politik olan yaratıcı ilişkilendirmelere olanak sağlama gücüne sahiptir. Polis şiddetine karşı “Eller Yukarı! Ateş Etme!” (“Hands Up! Don't Shoot!”) eylemlerinde olduğu gibi jestler protestonun da vazgeçilmez bir unsuru olabilirler. Anusha Kedhar'ın da yazdığı üzere, “koreografi, hareket ve jest protestonun siyasetine dışsal değil, içkindir.”(1) Her kültürde, çeşitli toplumsal mücadeleler aracılığıyla politik dile çevrilebilecek potansiyele sahip

güçlü jestler bulunur.

Yas jestleri, bedensel ilişkilendirme yoluyla öğrenmek ve yeniden öğrenmek, çevirmek ve dönüştürmek, kodlamak ve yeniden kodlamak, eylemek ve tepki vermek için duygulanımsal karşılaşmalar sağlayacak yaratıcı, pedagojik ve politik araçlar olarak düşünülüyor. Ayrıca, Küresel Güney'in çoğu baskıcı rejimi altında yaratıcı ve politik amaçlarla kamusal alanlarda bir şeyler yapmak hiçbir zaman kolay bir mesele değil. Böylesi siyasi alanlarda faaliyet göstermek, genellikle beraberinde fiziksel ve psikolojik zarar ve kötü muameleye maruz kalma riski taşır. Dolayısıyla “Yas Jestleri” (“Gestures for Mourning”), aynı zamanda mülksüzleştirme mekânlarıyla bedensel ilişkilendirmeleri mümkün kılacak duygulanımsal ve minimal diller sağlamayı da amaçlıyor.

- (1) Anusha Kedhar, “Choreography and Gesture Play an Important Role in Protests,” *New York Times* (15 Aralık 2014); erişim adresi: [nytimes.com/roomfordebate/2014/12/15/what-does-the-style-of-a-protest-say-about-a-movement/choreography-and-gesture-play-an-important-role-in-protests](https://www.nytimes.com/roomfordebate/2014/12/15/what-does-the-style-of-a-protest-say-about-a-movement/choreography-and-gesture-play-an-important-role-in-protests).

ቁጭትና ገጹት በተቀላቀለበት ስሜት በሁለቱም አጾቻ መረጣጣን ደጋግሞ መምታት

በሁለቱም አጾቻ ጉልበትን በቁጭትና በገጹት ደጋግሞ መምታት

Etkinlik

JESTLERİ SORUNSALLAŞTIRMAK

Aşağıdaki etkinlikler, grubun hem farklılıklara rağmen hem farklılıklardan ötürü kuracağı özen-temelli kolektif ilişkilenenin koreografisini çıkarmayı hedefliyor. Etkinliğin amacı jestleri performe etmek/gerçekleştirmek değil, sürecin kendisini sorunsallaştırmak.

- Her bir katılımcı, gruba bir özen, keder veya yas geleneğiyle bağlantılı bir jest getirir.
- Bu jestlerin bir görseli veya kabataslak bir çizimine kısa bir açıklama da ekleyerek kartlar oluşturun.
- Her biriniz bir kart alarak jestin özü olduğunu düşündüğünüz şeyi kavrayın.
- Eşleşin ve jestlerinizi birbirinize öğretmeye koyulun.
- Aksiyonu kendi ifadelerinizle açıklayarak jesti performe edin.

በሁለቱም አጾቻ ደረትን ደጋግሞ በቁጭት መምታት

Etkinlik

JESTLERİ ÇEVİRMEK

Bu etkinlik, jestleri başka görsel dillere veya notalara çevirecek alanı yaratmakla ilgili. Egzersizi başlatabilmek adına erişilebilir kırtasiye ve sanat malzemeleri toparlayın.

- Her bir katılımcı önceki etkinlikteki jest üzerine çalışır.
- Bedensel deneyimi, farklı görsel biçimlere dönüştürmenin muhtemel yollarını hayal edin ve görselleştirme sürecine girişin.

Etkinlik

MEKÂNLARI HARİTALANDIRMAK

Bu etkinlik, mülksüzleştirme mekânlarını konuşup buralarda yol alacak alanı yaratmakla ilgili.

- İki grup oluşturun. İlk grup bölgedeki mülksüzleştirme alanları ve bunlarla ilişkili şiddet tarihi üzerine düşünsün. İkinci grup ise o anda bulunulan yerden söz konusu mekânlara nasıl erişileceğini tespit etsin.
- İlk grubun her bir üyesi politik bir mekân belirleyip bu mekânla bağlantılı bir mülksüzleştirme hikâyesi hatırlamalı.
- İkinci grubun her bir üyesi ise grubun o anda bulunduğu yerden bahsedilen mekâna nasıl ulaşacağına işaret etmeli.

JESTLERİ PERFORME ETMEK

Bu etkinlik, kamusal alanda veya mülksüzleştirme mekânlarındaki jestlerle, deşifre edilmiş birer protesto biçimi olarak ilişkilendir. Mekânların koşullarını tespit etmek güvenlik açısından çok önemlidir.

- Farklı politik alanların veya mülksüzleştirme mekânlarının tarihini ve güncel koşullarını gündeme getirin ve tartışın.
- Yas jestinin performansının gerçekleşeceği mekânı seçin. Kendinizi grup olarak bu mekânda konumlandırın.
- Her bir katılımcı etkinliğin ilk iki bölümünde ele aldıkları jest üzerine gruba eğitim versin.

↑ Berhanu Ashagrie, *Özen ve Oluş*: Entoto Dağı'nda haritalandırma egzersizi, Addis Ababa, 2019

→ Berhanu Ashagrie, *Özen ve Oluş*: Meskel meydanında jest egzersizi (sistemik protesto), Addis Ababa, 2019

Sembolik alanın ötesinde ötekiyle olma biçimlerini içeren tanıklık hallerini düşünmeye ihtiyacımız var. Bu türden bir tanıklık, bilindik öznelararası tanıma biçimleriyle elbette örtüşmez. Daha çok anksiyete deneyimleriyle benzerlik gösterir. Anksiyete, bu anlamıyla – aynı travma gibi – yalnızca yabancılaştırılmış “bilgi” biçimlerine (veya fantezilere) değil, “gerçeğin hakikatine” belli bir çeşit yakınlık anlamına gelir.

– Margarita Palacios, *Radical Sociality* (Radikal Toplumsallık)

Araç

YAS İÇİN SENARYO

Senaryo, genelde belli bir konuşma, aksiyon, oyun veya performans rehberlik etme gayesiyle farklı metinsel formatlarda hazırlanır. Senaryo pek çok başka şey olabilir, ama geleneksel tiyatro söz konusu olduğunda, konuşulan sözlere veya hikâye akışlarına ve aksiyon yönlendirmelerine dair metinleri içermesi beklenir. Bir araç olarak senaryo, oyuncular tarafından belli bir ortamda gerçekleştirilecek bir performans için yazılı direktifler içeren bir belgedir.

Spesifik bir performans türü aracılığıyla, farklı konu ve anlatım stratejilerini ele alarak hikâye anlatmak için senaryo formüle edilebilir. Peki, şiddet ve mağduriyete dair veya bunlar hakkında hikâyeler anlatmak için nasıl bir senaryo yazarız? Frank Wilderson'un "ıztırabın dile gelmez dil bilgisi" olarak tariflediği şeye örnek teşkil eden olayları hikâyelendirme faaliyetini gerektiği gibi gerçekleştirmek nasıl mümkün?(2) Çoklu toplumsal anlatılar içerisinde şiddet dolu tarihleri nasıl yorumlarız? Güncel toplumsal ilişkilere musallat olmuş şiddetin hayaletlerini nasıl anlar, onlarla nasıl ilişkilendiririz? Böyle bir bağlamda bir "biz" varsayabilir miyiz?

Bu araç, tanığın konumunun sorunlu olduğu kabulüne dayanır. Kendini senaryoların geleneksel rol ve işlevlerinden uzaklaştırır; bunun yerine bir tersine senaryo yazımı süreciyle - yani hâlihazırda özen temelinde belli bir performatif ilişkilene gerçekleştirildikten sonra - geliştirilmeye adaydır.(3) Senaryonun hazırlanması, oyuncular ve performansın gerçekleşeceği mekânlar açısından açıklıkların müzakere edilmesiyle olur. Dolayısıyla "Yas için Senaryo", senaryonun kendisinden çok, oynayanların

bedenlerinin kullanımıyla mülksüzleştirme hikâyelerinin anlatılabileceği bedensel deneyimler yaratmakla ilgili.

"Yas için Senaryo", bedenli bilgi ve bedensel deneyimleri kayıp, keder ve yas bağlamında çevirmeyi sağlayacak yaratıcı ve eleştirel karşılaşmalar yaratıyor. Aynı zamanda bedensel deneyimlerin, topluluklar içinde, estetik, pedagojik ve politik bir eylem olarak yükseltilmesine aracı olacak paylaşım, özen ve öğrenmeye dayalı duygulanımsal karşılaşmalar yaratmanın bir yöntemi olarak işlev görmesi umuluyor. Yas için bir senaryo oluşturma sürecinin, mevcut baskıcı gerçekliklerin ötesinde belli bir özgürlük biçiminin deneyimlenmesine vesile olacak kolektif tahayyülleri genişletecek çoklu karşılaşmalara zemin sağlaması da bekleniyor. "Yas için Senaryo", farklı gruplar ve bağlamlarla paylaşılabilir ve uyarlanabilir kapasitesi olan performatif bir ilişkilenemeyi mümkün kılacak yenilikçi bir senaryo üzerine çalışma potansiyelini de barındırarak, bir grubu performatif bir eyleme davet etme stratejileri sunmaya çaballıyor.

- (2) Frank B. Wilderson, *Red, White & Black: Cinema and the Structure of US Antagonisms* (Durham: Duke University Press, 2010), 1-32.
- (3) Belli bir çeşit performatif angajman üzerine kurulu tersine senaryo yazımı, performansın basit bir özeti veya sinopsisinden ibaret değil. Bkz. Adam Andrzejewski ve Marta Zareba, "Theatrical Scripts," *Rivista di estetica* 65 (2017): 177-94; doi: 10.4000/estetica.2169.

Etkinlik

AĞIT ŞİİRİ YAZIMI

Bu etkinlik bünyesinde pek çok egzersizi barındırıyor ve her egzersizden sonra tüm katılımcıların deneyimleri üzerine tartışma ve düşünmenin değerini hatırlamak çok önemli. Bu egzersiz, belli mülksüzleştirme bağlamlarına dair tartışmalar açısından önemli birtakım kelimelere anlam katmanları eklemeyi ve kelimelerin gücünü genişleterek kayıp, infial, keder ve yasin ifade edilmesini sağlayacak ağıt şiirleri oluşturulmasını hedefliyor.(4)

- Şiddet, kayıp, keder, özen, yas ve mücadeleye dair kelimeler türetin.
- Her bir kelimeyi tartışın ve bağlama uygun anlam katmanlarıyla derinleştirin.
- Grubun her bir üyesi bir veya birden fazla kelime seçerek bunları ağıt şiiri oluşturmak için rehber olarak kullansın.
- Şiirleri bir araya getirin ve tek bir şiir haline getirmek için kolaj oluşturun.
- Bir mekân seçin ve ağıt şiirini grup halinde okuyarak performe edin.

- (4) Ağıt şiirleri, kişisel kayba dair derin keder veya hüznün ifade eden anlatısal olmayan bir şiir türüdür. Amharca dilinde bunlara "Ye hazen engurguro" denir ve Etiyopya yas geleneğinde kayıp ve kederin popüler ifade biçimleri arasında sayılırlar.

Etkinlik

SES EGZERSİZİ

Bu egzersiz, kamusal alanlarda veya mülksüzleştirme mekânlarında protesto eylemi olarak gerçekleştirilebilir. Takdirde epey işe yarayan potansiyel ifade biçimleriyle bir karşılaşmaya olanak sağlıyor.

- Her bir katılımcı infial, kayıp, keder, yas ve isyanın bir ifadesi olarak belli bir ses çıkarır.
- Herkes bulduğu bu sesi grubun kalanına öğretir.

RİTÜEL İNŞASI

“Ritüel İnşası” egzersizi, şiddetin ve kaybın hayaletleriyle ilişkilendirilerek bir başka bedensel deneyim katmanına alan açıyor.(5)

- Farklı yas geleneklerini tartışın ve aşağıdaki kategorilerin her birinden bir yas unsuru seçin: Sesler, sözler, deyişler, jestler, nesnelere ve doğal unsurlar.
- Yukarıda bahsi geçen farklı yas unsurlarını katarak bir yas ritüeli oluşturun.
- Bir mekân seçin ve yas ritüelini gerçekleştirin.

(5) Afrika kıtasındaki kültürlerin pek çoğunun ritüel içerikli yas gelenekleri vardır. Etiyopya bağlamında yas ritüelleri, genel itibarıyla, ölümlerle iletişim için ve merhumların anısını onurlandırmak, kutlamak ve yaşatmak için yollar olarak görülürler.

Etkinlik

YAS PERFORMANSI

Etkinliğin bu kısmı, yasin bedensel deneyimini yaşayabilmek adına, mülksüzleştirme mekânlarında yas performanslarına imkân sağlar.(6) Lütfen devlet yetkilileriyle gereksiz karşılaşmalardan kaçınmak için başlamadan önce yerin koşullarını göz önünde bulundurun.

- Mülksüzleştirme mekânlarını (tarihsel ve güncel koşullarını) tartışın ve kolektif bir yas performansı için bir veya birden fazla mekân seçin.
- Önceki egzersizleri kolektif yas performansını formüle etmek için birer imkân olarak kullanın.
- Prova yapın ve toplu yas performansınız yoluyla seçili mülksüzleştirme mekân(lar)ıyla kolektif bir ilişki kurun.

(6) Farklı performatif özellikleri olan jest ve hareketler dâhil edin. Özen ve Oluş projesi, bu performatif unsurları estetik ve politik eylemler olarak bir adım ileriye taşımaya çalışıyor.

Etkinlik

TERSİNE SENARYO YAZIMI

Bu egzersiz, önceki egzersizdeki mülksüzleştirme mekânlarında gerçekleşen yas performanslarına dayanarak tersine senaryo yazımı yöntemini kullanır. “Tersine Senaryo Yazımı” belli bir mekânda hâlihazırda gerçekleşmiş bir aksiyon veya performansın hikâyesini yazmaya dayalı bir ilişkilendirme biçimidir. Tersine senaryo olmuş olanı anlatmaz; bunun yerine aksiyon veya performansın vücuda getirdiği tüm muhtemel etken ve etkilerle birlikte deneyimlenmiş ve tahayyül edilmiş olanları ele alır.

Aşağıdaki basit egzersiz, esas tersine senaryo yazımı faaliyetine girişmeden önce, bir hazırlık olarak eşler halinde yapılabilir. Egzersizin amacı kişinin eşyle yüz ifadeleri, jestler ve hareketler yoluyla iletişimi ve bunların kişilerin hikâye geliştirmesine önayak olması.

- Eşleşin ve egzersize başlamadan önce eşinizi alanda yerleştirin.
- Herkes eşyle yüz ifadeleri aracılığıyla iletişim kursun.
- Herkes eşyle jestler aracılığıyla iletişim kursun.
- Herkes eşyle hareketler aracılığıyla iletişim kursun.
- Herkes kendine belli bir süre verip egzersiz boyunca eşlerinin ifadelerinden anladıklarını kullanarak bir hikâye yazsın.
- Hikâyeyi grupta paylaşın.

Bir sonraki adımda üç grup oluşturun; her bir grup bir önceki egzersizde geliştirilen yas performansını baz alarak tersine senaryo yazımına girişsin. Bu egzersize giriş yapmak adına üç öneri:

- Performans yapılan mülksüzleştirme mekânının tarihsel ve güncel koşulları neler?
- Yas performansını oluşturmak için ne tür temel protokol ve stratejiler kullanıldı ve neden?
- Mekânın performansının ortaya çıkardığı hikâyeler, bedensel deneyimler, arzular ve fikirler neler?

EK KAYNAKLAR

- Cobbina, Jennifer E. *Hands Up, Don't Shoot: Why the Protests in Ferguson and Baltimore Matter, and How They Changed America*. New York: New York University Press, 2019.
- Kedhar, Anusha. “Hands Up! Don't Shoot!": Gesture, Choreography, and Protest in Ferguson.” *The Feminist Wire* (6 Ekim 2014). Erişim adresi: thefeministwire.com/2014/10/protest-in-ferguson.
- Palacios, Margarita. *Radical Sociality: On Disobedience, Violence and Belonging*. Londra: Palgrave Macmillan, 2013.
- de Sousa Santos, Boaventura. *Epistemologies of the South: Justice against Epistemicide*. Boulder: Paradigm Press, 2016.
- Spatz, Ben. “Notes for Decolonizing Embodiment.” *Journal of Dramatic Theory and Criticism* 33, no. 2 (2019): 9–22. Doi: 10.1353/dtc.2019.0001.

SANAT ESERLERİ

- Brown, Trisha, sanatçı. 1971. *Accumulation* (Birlikim). Koreografi.
- Mawimbi, Alex (Ato Malinda), sanatçı. 2013. *Mourning a Living Man* (Yaşayan Adamın Yasını Tutmak). Performans.
- Nkanga, Otobong, sanatçı. 2012. *Contained Measures of Kolanut* (Kola Fıstığının Kompakt Ölçüleri). Karşık teknik performans.
- Norment, Camille, sanatçı. 2016. *Prime* (İlk). Banklar ve dört ses için bestelenmiş dokunsal (haptik) ses enstalasyonu.
- Wei Wei, Ai, sanatçı. 1995–2017. *Study of Perspective* (Perspektif Çalışması). Fotoğraf serileri.
- Wilcox, Noelle Awadallah Hui Niu ve Mihret Kebede, sanatçılar. 2018. *An Intimate Exile* (Mahrem Sürgün). Video, şiir ve dans.

TOPLUMSAL MÜCADELE VE EYLEMLER

- Las Tesis, Las Tesis, *Un violador en tu camino* [Tecavüzcü Sensin], Şili (2019).
- *Hands Up, Don't Shoot!* (Eller Yukarı, Ateş Etme!) Ferguson, ABD (2014).
- *Women in Black* (Siyahlı Kadınlar), İsrail (1988) ve uluslararası.
- *Madres de Plaza de Mayo* (Plaza de Mayo Anneleri), Buenos Aires, Arjantin (1977–2006).
- *Cumartesi Anneleri*, Türkiye (1995'ten beri)

KÜNYE

Özen ve Oluş (Care & Become), Berhanu Ashagrie Deribew. Kamusal alanda yas performansları, Addis Ababa, Etiyopya, 2019. Ortak çalışanlar: Berhanu Ashagrie; Brook Teklehaimanot, Helen Zeru, Kassahun Hailu, Mihret Kebede, Martha Haile, Meron Hailu, Robel Temesgen, Tesfaye Bekele ve Zerihun Berhanu ile. Katkı sunanlar: Amenshewa Admassu, Dr. Elizabeth W. Giorgis, Julien Schmid, Lucie Strecker, Dr. Netsanet G. Michael, Dr. Surafel Wondimu ve Tassew Wondim. Destekçiler: Agegnehu Adane, Eyob Kitaba, Ashenafi Mestika, Bekele Mekonnen, Desalegn Worku, Henok Melkamzer, Liya Girma, Meseret Hailu ve Emuye Majet. Belgeleme: Habtamu Gebremeskel. FWF PEEK “Mülksüzleştirme: Post-Katılımcı Sanat Pratikleri ve Toprağın Pedagojisi” (“DisPossession: Post-Participatory Art Practices and the Pedagogy of Land”) projesinin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

SONSÖZ

Küresel Güney'in İçinde Bulunduğu Ana Dair ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Elizabeth W. Giorgis

Mülksüzleştirmeye İnat: Bir Etkinlik Kitabı, Küresel Güney'in siyasi ve toplumsal gerçekliklerinde, tabiyet/özneleştirme ve otorite arasındaki çoklu bağlantılar üzerine düşünerek yeni bir hümanist özneliğin şekillendirilmesine katkı sunacak yeni estetik tahayyül modelleri için imkânlar oluşturuyor. Bu projedeki sanatçılar bir yandan elzem bir biçimde Güney'deki geleceklere içkin belirsizlikleri tanıırken, buna rağmen kararlı açıklamalarıyla bu geleceklerin nasıl yaşanabileceğine dair fikir veriyor. Sanatçıların giriş kısmında bahsettiği üzere, işlerinin ilham kaynağı "Güney'in epistemolojileri üzerine yakın dönemde yapılan çalışmalar" olmuş.¹ "Egemen, Avrupa-merkezli bilgi üretimi biçimlerinin içinde yer [aldıklarının] kabulüyle bunlardan uzaklaşmak için çabalarırken, farklı dünyalar tarafından ve buraların içinde üretilen Yerli ve yerel bilgilerle ilişki kurmayı" hedefleyip, "Küresel Güney'in özgün gerçekliklerine denk düşecek kavramlar" arıyorlar.² Yurttaşlığın ve politik yaşamın kolektif ve müşterek tahayyüllerini keşfe çıkıyorlar. Yeni ve her daim hareketli, çoklu ve kalıbına sığmayan siyasi kimlik ve özne pozisyonlarıyla ilişkilenebilirler. Her biri birbirinden farklı merkezleşmiş kimlik edinme biçimlerini incelemiş olsa da, pek çok önemli faktör tekerrür ediyor ve devamlılık gösteriyor. Sanatçıların önerdiği en önemli ve kapsamlı anlatı Küresel Güney'de öznenin tarihine dair. Bunu da karmaşık ve çok katmanlı olarak ifade ediyorlar: Yani ancak ulus devletin hem içinde hem ötesinde ırk, cinsiyet ve sınıf eşitsizliklerine tarihsel bir bakışla anlaşıl-

labilecek bir pozisyon olarak. Kimin içerildiği kimin içerilmediğine dair ayrımları ve sınırları çizmiş olan küresel sermayenin gücünü sorguluyorlar. Bu 'sınırlı üyelik hakları' Küresel Güney'de özellikle göze batıyor ve Arsız Otlar Araştırma Grubu'nun sanatçıları da farklı mekânlarda belli başlı krizleri maharetle ve hayal gücüyle mercek altına alıyor. Giderek her yere nüfuz eden ulusaşırı bir ekonomik ağ ve altyapıdan kaynaklanan "mülksüzleştirme"yi eleştirel bir bakışla ele almaları bunu özellikle anlamlı kılıyor. Hazırladıkları etkinlik kitabının da ifade ettiği üzere: "Ağır şiddet ve yıkıcı talanın ardından kendimize şunu sorduk: Yokoluş tehdidi altındaki yaşamların ve dünyaların içinden anlatmak ve yeniden anlatmak istediğimiz hikâyeler neler?"³

Sanatçıların açığa çıkardığı farklı mülksüzleştirme halleri her bir katkıda çok güçlü biçimde betimleniyor. Topraktan mülksüzleştirilmenin (veya farklı mülksüzleştirilme biçimlerinin) tetiklediği değişken ve muğlak ekonomi-politik koşulları, özgürlüğün ve adaletin anlamı ve pratiğiyle birlikte siyasi hakların kullanımını da içinde bulduğumuz şu anda giderek daha belirsiz hale getiriyor. Bu sebeple de her türlü mülksüzleştirmeye dair alternatif sohbet ve tartışma alanları yaratmak oldukça acil bir ihtiyaç.

¹ The Willful Weeds Research Group (Arsız Otlar Araştırma Grubu), "Dispossession Matters: An Invitation" ("Mülksüzleştirme Önemlidir: Bir Davet"), bu kitapta, s. 9.

² A.g.e.

³ A.g.e., 10.

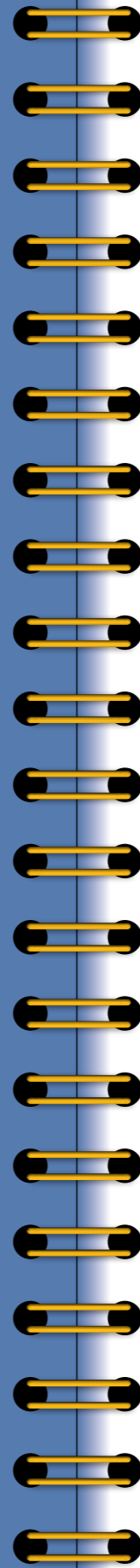
Mülksüzleştirmenin buradaki eleştirel kullanımının da izinden giderek, Etiyopya'nın bugünkü bağlamını gündeme getirmek istiyorum. Bugün Etiyopya'da süregiden, çok çeşitlilik içeren bir protesto hareketi, egemen siyasi düzenin temellerini sarsıyor. Peki, sonuç ne? Direnişin özneleri mücadelelerini dönüştürücü bir politik yaşantı boyutuna çıkaracak kapasiteden yoksun haldeler. Etiyopya'da vatandaşlık ve aidiyete dair yeni fikirlerin kök saldığı aşikâr ve bunlar etnik-temelli coğrafya ve kimliklere dayalı şekilde oluşturuluyor. Toprak üzerinde egemenlik açık bir soru haline gelmiş durumda ve vatandaşlık da, egemen ulus devlet üzerinden değil de, çeşitli aidiyet ve kimlik biçimlerine bağlı olarak yeniden düşünülüyor. Toprağın dağılımı, toprağa dair talepler ve haklar üzerine günümüz ihtilafları da genellikle bu bağlamda ortaya çıkıyor. Elbette egemenlik ve karmaşık vatandaşlık biçimleri arasındaki çatışma, küresel ekonomi-politiğin hegemonyasıyla ilintili. Bu açıdan, ulusaşırı sermayenin ekonomilerimiz ve sosyal hayatlarımız üzerinde giderek artan kontrolü, sistematik dışlama pratiklerini pekiştirdiği gibi istikrarsızlaştırılmış politik kimliklerin oluşmasına da katkı ediyor. Belki de Etiyopya deneyimi başka güncel mülksüzleştirme bağlamlarına ve Küresel Güney'de vatandaşlık haklarının tanım ve sıkıntılarına ortak imtihanlar sunabilir. Mesela, 2019'un sonuna dek, Etiyopya 1,4 milyon ülke içinde yerinden edilmiş kişiyle zorunlu göçte dünya birincisiydi (bunu 1,2 milyonla Suriye izliyordu). Çatışma durumları epey karmaşık olmasına rağmen, başka birçoklarının yanı sıra, sınırlar üzerine anlaşmazlıklar, etnik gruplar arasında toprak dağılımı, etnik üyelik ve sahicilik meseleleri yakın dönemde yerinden edilmelerin, şiddet ve mülksüzleştirmenin yükselişinin sebepleri arasında sayılabilir. Toprağa sistematik olarak zalim ve insanlık dışı biçimlerde el konulması eşi benzeri görülmemiş bir miktarda insanın yerinden edilmesine sebep oldu. Mülksüzleştirme ve yerinden etme yoluyla dışlama pratikleri, eşit vatandaşlık haklarının erozyona uğramasını

da beraberinde getirdi. 2015'in kitlesel ve şiddet dolu protestoları, 1991'de askeri cuntanın düşüşünden beri iktidarda olan Etiyopya Devrimci Demokratik Halk Cephesi'nin (EPRDF) dağılmasına giden süreci başlattı. Toprak hakları konusu, isyan dalgalarına yol açan en önemli katalizörlerden biriydi. Aynı partinin muhalif üyeleri köklü değişiklik vaadiyle 2017'de devletin kontrolünü ele aldı. Üç yıl geçmesine rağmen, iktidarın yeni sahipleri 2017'de başa gelmelerini sağlayan kışkırtıcı siyasi dağarcığı kullanmaya devam ediyor. Ama bu söz dağarcığı, topraktan mülksüzleştirilme ve bunun vatandaşlık haklarına yasal etkileri meseleleri hala çözüm bulmadıkça ve ekonomik kriz büyümeyi sürdürdükçe giderek gücünü yitiriyor. Devlet bu soruna neoliberal ekonomik hamlelerle yanıt arıyor. Bunlar da insanların gündelik hayatlarında iyice ters sonuçlara yol açıyor. Üstüne üstlük, politik topluluklar giderek daha parçalı hale geliyor ve bu da, dolaylı olarak, mülksüzleştirme üzerine siyaset ve pratikler yerine kimlik siyasetinin tehlikeli yükselişini hızlandırıyor. Ne yazık ki son üç yılda ortaya çıkmış olan politik aktörler ve aktivistler, topraktan mülksüzleştirilmenin yarattığı adaletsizliklerle, neoliberal projelerin baskıcı mantığını ve bunun beraberinde getirdiği zulmü pek anlamadan baş etmeye çalışıyor. Bu süren toprağa baskı altında el koyma hali (ki genellikle kalkınma için kamu yararı bahane edilerek yapılıyor) sonuç olarak insan haklarını ve sivil hakları aşındırıyor. Aidiyet, kişinin kendi toprağı addettiği yere erişimi ve bu erişimin engellenmesi üzerinden inşa ve müzakere edildiği için, toprağın kullanım haklarının belirsizliği/güvencesizliği toplumsal ve siyasi yaşamda gerilime sebep oluyor. Entelektüel elit ise, mülksüzleştirmeden kaynaklanan etnik-temelli ayrımların yükselişinin altında yatan ekonomik eşitsizliklere bakmak yerine, çeşitli etnik-temelli sınırların meşruiyetine (veya gayrimeşruiyetine) saplanan ideolojik bir kaosa kapılmış durumda. Neoliberal ideolojinin mahiyeti ve bunun toplumsal, ekonomik ve kültürel etmenlerle ilişkisi arka plana itildiğinden top-

rak talepleri ve haklarına dair bugünkü krizin esas belirleyicileri gizli kalıyor. Bunun yerine artık yerleşik hale gelmiş bir kimlik siyaseti, neoliberal ekonomi politikalarının yaratmaya devam ettiği eşitsizlikler çıkmazına yanıt bulmaya çalışıyor.

Çoklu milliyetçilik anlayışları ortaya çıkmış ve yayılmış durumda. Dolayısıyla toprak talepleri ve haklarını güvence altına alacak temel çerçeve olarak Etiyopya ulus devleti fikri sallantıda. Küresel sermayenin siyaseti ve coğrafyası ile sermayenin güçlenerek yayılımına eşlik eden devlet baskısı biçimleri, bu kitaptaki sanatçıların kalkıştığı gibi küresel ve hareketli bir eklemleme/ ifade biçimi gerektiriyor. Onlar bizi içinde bulunduğumuz bu zamanın aciliyeti üzerine düşünmeye çağırıyorlar. Hakikaten de kent- sel coğrafyanın siyaseti, mülksüzleştirme ve yerinden etme, vatandaşlık hiyerarşileri, aidiyet ve kimlik ve yeni içerme-dışlama eğilimleri Küresel Güney'de hareketleri ve mücadeleleri tetikleyen sayısız etkenden bazıları. Sanatçılar sömürge sonrası devletin bu tür açmazlarına seslenerek bizleri de Küresel Güney'in kolektif deneyimlerini odak haline getirebileceğimiz daha kapsamlı bir diyalog yaratmaya teşvik ediyor.

EK
ARSIZ OT
PROTOKOLÜ

BİRLİKTE ÇALIŞMA PROTOKOLÜ

Bu çalışma protokolü, Arsız Otlar Araştırma Grubu üyeleri tarafından her bir üyenin katkı sunması ve zenginleştirmesi niyetiyle önerilmektedir. Önerilen prosedürler grubun aşına olduğu çalışma biçimidir. Burada açıklıkla ve yapılandırılmış halde sunulmaktadır.

I. ARAŞTIRMA TOPLANTILARI

1. ARAŞTIRMA TOPLANTILARINI KOLAYLAŞTIRMAK

Her araştırma toplantısı için iki kişi örgütleme sorumluluğunu alır.

- Detaylı bir program taslağı çıkarırlar ve çalışma mekânlarımızı belirlerler;
- Önceki toplantıyla devamlılığı sağlarlar ve havada kalan konuların gündeme alındığından emin olurlar;
- Hem grup içinde hem davet edilen konuklarla iletişimi kolaylaştırırlar;
- Toplantı sırasında ve öncesinde belli işler için görev dağılımı yaparlar;
- Birbirini teşvik etme, kolaylaştırma ve geribildirim için yapıcı yollar önerirler.

2. HER TOPLANTININ BAŞINDA

- Haftalık etkinlik planı tartışılır (toplantı örgütleyicileri tarafından önden iletilmiştir);
- Etkinliklerin hedefleri tartışılır;
- Genel toplantının hedef(ler)i belirler;
- Yapılacaklar bölüşülür.

3. HER TOPLANTININ SONUNDA

- Haftanın üzerine düşünülür, değerlendirme ve geribildirimler yapılır;
- Bir sonraki toplantı konuşulur ve kaba bir plan çıkarılır;
- Yapılacaklar bölüşülür;
- Ana olayların/keşiflerin üzerinden geçen sesli bir özet yapıp kayda alınır (böylece toplantıyı kaçıranların da takip etmesi sağlanır).

4. ARALAR

Toplantı örgütleyicileri planlama yaparken hafta ortasında, sürecin gidişatını gözden geçirecek vaktimiz olması adına yarım günlük bir ara vermeyi düşünebilirler.

5. TOPLANTI MEKÂNLARI

Toplantılarımızı genellikle Akademi'de yapıyoruz. Bunun kolaylık sağlamasına rağmen ofis ortamı sıklıkla grubun enerjisini düşürüyor. Kendimizi yeniden canlandırmak için Akademi'nin kampüsü dışında veya içinde başka lokasyonlarda çalışma seansları düzenliyoruz. Mantar toplama, yürürken sohbet, ormanda birbirimize hikâyeler anlatmak, vs. gibi şeyler yapıyoruz.

Nihayetinde, iç içe geçişlerin etiği, biz politik ekolojistlerin, emperyal epistemolojileri unutmayı öğrenerek ve bilgi üretimini kolektif dönüşümün bir aracı haline getirerek kendi siyasi konumumuza dair hesap verebilir olmamızı gerektirir.

— Juanita Sundberg, “Ethics, Entanglement, and Political Ecology” (“Etik, İç içe Geçişler ve Politik Ekoloji”)

II. İLETİŞİM

1. E-POSTALARA CEVAP

Şimdiye dek grup e-postaları cevaplandırma ve bu yolla iletişimi sürdürme konusunda yavaş kaldı. Bu da gönderenin enerjisini etkiliyor ve iletişim sürecini yavaşlatıyor. Basit bilgi-amaçlı e-posta sorularına iki gün içerisinde yanıt verme konusunda ortaklaşıyoruz.

2. TESLİM TARİHLERİ

Süreç boyunca araştırma malzemelerimizin teslimini geciktirmemiz için pek çok neden oluyor. İşlerimizi daha vaktinde teslim etmeye ve aynı zamanda teslim tarihi belirlerken daha gerçekçi olmaya gayret etmek istiyoruz.

III. KATKI

Bu ortak proje sırasında kimi üyeler daha aktif olarak fikir, kitap ve sanat projeleriyle katkı sunarken diğerleri de bakım, lojistik ve duygusal destek sağlıyor ya da kahkaha ve şen şakraklıkla ortamı zenginleştiriyor.

Bu farklı kişiliklere, farklı deneyim ve arka planlara sahip kişilerin grubun parçası olmasının bir sonucu olarak düşünülebilir. Farklılıklar üzerine düşünmek ve bunları müzakere etmek kolektif çalışma sırasında bunların grup dinamiğinin temelini çürütecek asimetrik ilişkiler halinde sabitlenmesinin önünü almak açısından elzem. Her bir üyenin katkısını görmek, tanımak çok önemli. Aynı şekilde gerilimleri, çatışmaları ve anlaşmazlıkları konuşabilecek açıklığı muhafaza etmek de önemli. Ayrıca, sosyal olarak duyarlı ve birbirini kelimelerin ötesinde de başarıyla okuyabilen ve anlayabilen bir grup olmayı hedefliyoruz. Bu grubun özen ve bakım sürecinin önemli bir parçası.

1. KOLEKTİF ARAŞTIRMA VE YAZIM

GÖK KUBBE: Araştırmanın “gök kubbesi”, farklı bakış açıları ve jeopolitik bağlamlardan yaklaştığımız projenin paylaştığı ortak ufuk. Uçurum hattı (abyssal line), buen vivir (iyi yaşam), çoklu-evren (pluriverse), düşünme/hissetme (thinking/feeling) gibi kavramların yanı sıra beyaz masumiyeti, hayaletler, canavarlar, fulgor (şimşek) ve yıkıntılar gibi ifadelerden oluşan bu gök kubbe, projenin unsurlarını bir arada tutan “düğümleri” sağlıyor. Bu nedenle her bir projenin gök kubbeyle kendi ilişkisini tespit etmesi ve bu bağlantıları hem grup üyelerine hem de ilerideki izleyicilere anlaşılır kılması önemli.

ARAÇLAR: Bireysel farklılıklara ve yazım tarzlarına rağmen kolektif yazımımızda tutarlılık sağlayabilmek adına her birimizin kendi yazdığı kısımlarda uyacağı standartlar belirliyoruz. Her bir grup üyesi mümkün olduğunca bu standartlara uymakla yükümlü.

ÜÇLEME: Her ortak projemize dair bir şey yazılması gerektiğinde “üçleme” dediğimiz yöntemi kullanmak istiyoruz:

- Bir kişi metnin taslağını yazar;
- İkinci bir kişi taslak üzerine çalışır;
- Üçüncü kişi metni son haline getirir.

2. BİREYSEL ARAŞTIRMA VE YAZIM

Her bir üye mekâna özgü bir çalışma gerçekleştirir ve bu çalışması üzerine bireysel olarak yazar. Yazar, birbirimize geribildirim yapar, sonra yeniden yazarız. Grubun her üyesi, yazdığı fikirleri ortak araştırma projemiz dışında amaçlar için de kullanabilir. Ancak ortak projemizden alıntı yaparken araştırma grubu olarak bize, fon sağlayıcı olarak FWF'ye ve ev sahibi olarak da Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'ne referans verilmesi önemli.

3. SUNUM

Grup üyeleri sunum yapacağı anda aşağıdaki noktaları dikkate almak konusunda ortaklaşıyoruz:

SUNUMLARIN HAZIRLANMASI: Eve Tuck'tan öğrendiğimiz üzere, her birimiz kendi araştırma bağlamlarımıza ne kadar derinlemesine dalar, sahayı tüm özgünlükleri ve karmaşasıyla ne kadar irdeleyebilirsek, bu unsurların genel projeye katkısı o kadar fazla olur. Sunumlar bir yandan ana soruları, hedefleri, kavramları ve yöntemleri açıkça ifade ederken bir yandan da yaralanabilirliğe açık oldukları, ikilemleri, zorlukları ve imkânsızlıkları tartıştıkları ölçüde zenginleşiyorlar. Böyle olduğunda grubun kolektif araştırma içindeki bağlantı “düğümlerini” tespit etmesi ve bu “düğümleri” güçlendirmek adına kolektif olarak çalışması kolaylaşıyor.

ODAKLI GERİBİLDİRİM: Eleştirel geribildirim için her bir sunumun geribildirim kısmını kolaylaştırarak ayrı bir grup üyesi tespit ettik. Bu odaklı geribildirim tamamı, daha fazla bilgi veya doğru ifade etmek için daha çok zaman gerekebileceği için illa ki o anda verilemeyebilir.

ELEŞTİRİ: Grup olarak etkili çalışmak, birbirini dert edinmeyi gerektirir. Bunu her an sürdürmek kolay olmasa da buna gayret etmek önemlidir. Birbirimizin çalışmalarını üzerine samimiyetle ve

eleştirel olarak düşünmeyi hedefliyoruz. Eleştiri kör noktalara, gelişkilere, etik ikilemlere ve birbirine tezat düşen pozisyonlara ışık tutabilir; yani projenin güçlenmesi ve gelişmesi için gereklidir. Bu açıdan eleştiri bir cömertlik ve entelektüel bağlılık pratiğidir. Ama eleştiri yapıcı tutmak elzemdir. Bunu yapabilmek adına, eleştiri sunan kişinin kendi beklenti veya endişelerini başkasına yansıtmaktan kaçınması için konuşmadan önce kendi duygusal tepkilerine bir bakması, belki not yazması ve bunlardan yola çıkması yardımcı olabilir.

ZAMAN AYIRMAK: Her sunum için ayrılan süre sunumun içeriğine göre değişebilir. Sunum süresinin kişiden kişiye, o anda elde olan materyal ve fikirlere bağlı olarak değişkenlik göstereceğini düşünmek işlevseldir. Bunu da göz önüne alarak, her sunum için bir minimum ve maksimum süre belirleyip kişinin bu süre zarfı içinde ne kadar zaman kullanacağını kendi belirlemesine olanak sağlamak faydalı olur.

NOT ALMAK: Her bir araştırma tarih ve dil açısından kendi özgün koşullarını getirdiğinden not alan kişi yapılacak referanslara - özellikle isim, kavram ve belli başlı kelimelere - aşına olmayabilir. Bu türden yanlış anlaşılmalara engel olmak için toplantı notlarını kontrol etmek önemlidir.

4. ODAĞI KORUMAK

Grup tartışmalarımızda genellikle kendimizi kaptırıyoruz. Bazen yeni yollar buluyoruz, bazense kayboluyoruz. Böyle zamanlarda projeyi sonuçlandırmaya dair soruya geri dönmenin yolunu bulmamız gerek. Her bir grup üyesi kendi projesi üzerine çalışıyor olduğu ve elinde bolca malzeme olduğu için tüm araştırma faaliyetlerini ve malzemelerini nihai sonuca doğru yönlendirecek ve yeniden yönlendirecek iradeli bir kişiye ihtiyacımız var. Bu görev genellikle her bir alan çalışmasının anahatlarına ve projenin genel yapısına hâkim olan proje lideri tarafından gerçekleştirilir.

Araç

IV. DESTEK

1. BİRBİRİNE DESTEK OLMAK

Grup üyelerinin birbirleriyle ilişki-
lenme biçimleri ve birbirlerine destek
olmaya ne ölçüde açık oldukları, kolek-
tif ruha ve angajmana büyük etki edi-
yor. Bu nedenle eğer grup üyelerinin
araştırmalarına dair desteğe ihtiyaçları
olursa bunu ya grup içinde ya da birey-
sel olarak isteyebilecekleri koşullar
sağlanmalı.

2. GRUP RUHU

Bir Afrika atasözü der ki, "Sen varsın
diye ben varım - bir ek yapayım ki bera-
ber olalım." Herkes böylesi bir anlayışa
gerçekten kendini teslim eder ve grup
üyelerinden gelen katkıların değerini
bilirse kolektif ruh pek çok açıdan şah-
lanır.

3. GRUP EGZERSİZLERİ

Çalışmalarımız için genellikle #A4239A
numaralı odada buluşuyor, büyük masa
etrafında oturup konuşuyoruz. Ama hafta
boyu süren toplantılarda birbirimizle
ilişkilenenin başka pek çok yolu var.
Her bir grup üyesinin üzerine çalışıyor
olduğu farklı araçlardan grup egzersiz-
leri geliştirilebilir. Her üye, gerekli
malzemeyi grup için temin ederek ufak
egzersizler önerebilir.

4. İLİŞKİYİ SÜRDÜRMEK

Grup sıklıkla birlikte öğle yemeği
yiyor, ama Akademi'nin kantininde bir-
likte yemek yemek bir sosyalleşme biçimi
sayılmaz. Araştırma projesi çerçevesi
dışında bir araya gelmek enerjimizi ve
iş arkadaşlığının ötesinde ilişkiler
kurulmasını besleyebilir. Bunu göz önüne
alarak, birlikte yemek pişirmek veya bir
şeyler yiyip içmeye çıkmak toplantıları-
mızın haftalık planlamasına dâhil edil-
meli.

Araç

FARZ EDELİM Kİ ...

Gerilimler, kuşku ve imkânsızlıklar nedeniyle geçici
olarak atıl kalmış çalışma grupları için birtakım etkin-
lik önerileri:

- Grubun güçlü tarafını tespit edin.
- Yürüyüşe çıkın.
- İçine düştüğünüz çıkmazın olası kaynaklarına dair ser-
best yazım egzersizi gerçekleştirin.
- Herkesin bir malzeme katacağı şekilde beraber yemek
hazırlayın.
- İngilizce hariç, farklı dillerde en sevdiğiniz şarkı-
ların kolektif bir listesini hazırlayın.
- Birbirinize bir dans figürü öğretin.

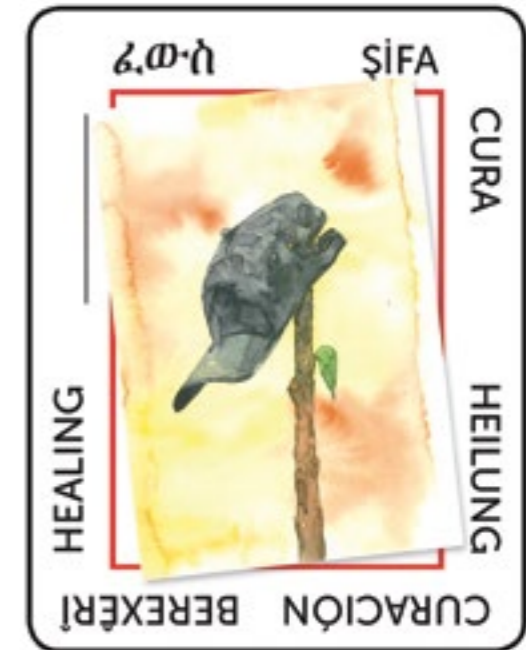
KARTLAR

MÜLKÜSÜZLEŞTİRMEYE İNAT

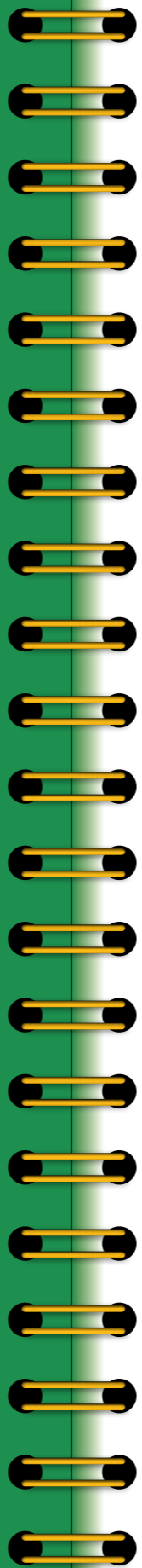
Etkinlik Kartları

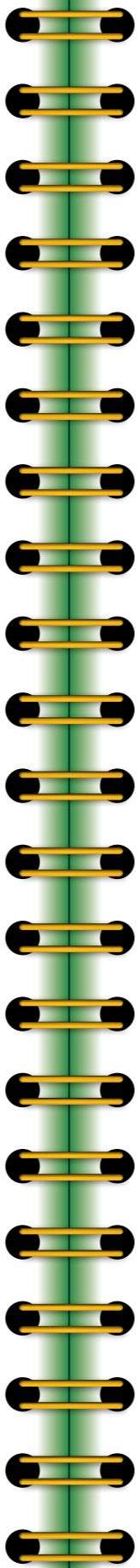
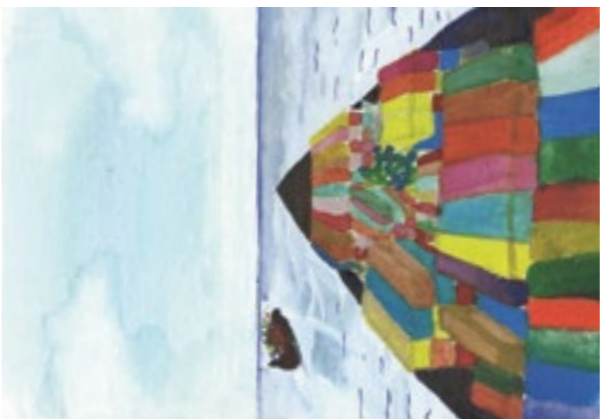
Arsız Otlar Araştırma Grubu, kurgusallaştırma yoluyla hikâye anlatımını teşvik etmek adına üç kart seti hazırladı: “Yıkıntılarda Yaşamak için Çağrışım Kartları,” “Karakter Kartları” ve “Durum Kartları.” Kartların üzerindeki kelime ve görseller, araştırma sahalarımızdaki farklı karşılaşmalarımızdan esinlenen coğrafyalara, hayaletlere, kadim dünyalara, hayvanlara, insanlara ve kurumlara referans veriyor. Umudumuz bu kartların

mülksüzleştirme mekânlarını dinleme ve tepki verme kapasitelerimizi genişletmesi ve farklı, daha arzulanabilir dünyaların hayallerini tetiklemesi. Bu kartların kullanımı için bir dizi etkinlik öneriyoruz.¹ Siz sevgili okurumuzu da oyuncu olmaya davet ediyoruz – alın kartlarımızı ve kendinizin kılın, onları düşünmek için, sohbet başlatmak için, farklı anlatıları, betimlemeleri ve hikâyeleri teşvik etmek ve öngörmek için tepe tepe kullanın.

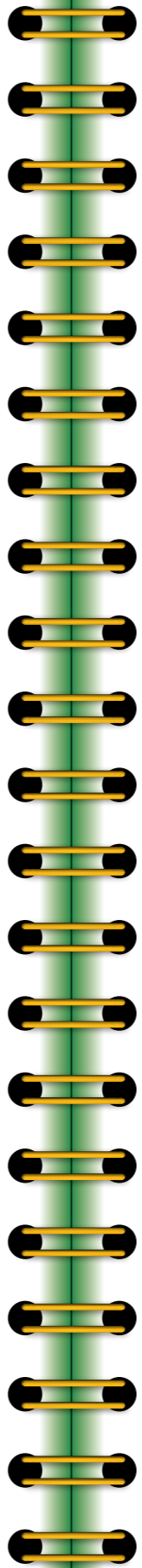

¹ Bkz. Bu kitapta İpek Hamzaoglu'nun Etkinlikleri s. 108, 109, 111, 115, 118; ayrıca bkz. bu kitapta Berhanu Ashagrie'nin Etkinlikleri s. 182–84.

σσοήηδ YAKINLIK

AFINIDADE ANZIEHUNG

AFFINITY

AFINIDAD TESİB

አበወ ATA

ANTEPASSADO VORFAHREN

ANCESTOR

ANCESTRO BINEMAL

ራሰን ማስተዳደር ÖZERKLİK

AUTONOMIA UNABHÄNGIGKEIT

AUTONOMY

AUTONOMÍA XUDMÜXTARİ

ራጋታ SAKİN

CALMA RUHE

CALM

CALMA ARAM

ከምቕቕ SERMAYE

CAPITAL

CAPITAL

CAPITAL SERMAYE

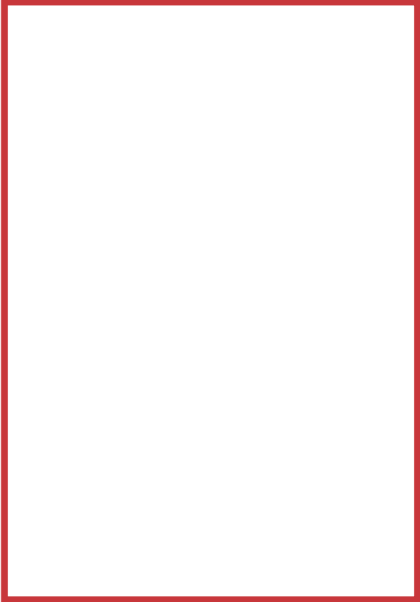
ክብካቤ ÖZEN

CUIDADO

FÜRSORGE

CARE

CUIDADO SEREGUHI

ክብረ ባዓል KUTLAMA

CELEBRAÇÃO

FEST

CELEBRATION

CELEBRACIÓN FİROZBAVI

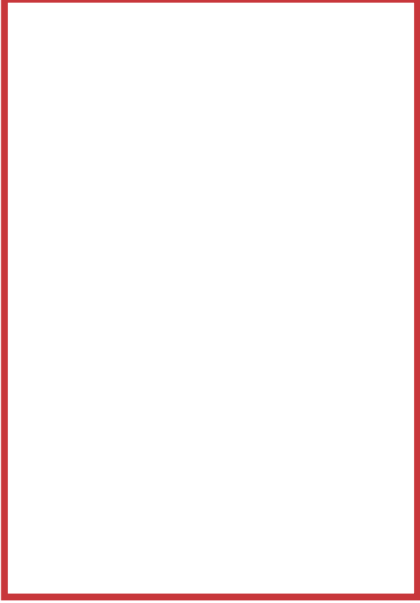
ለወጥ DEĞİŞİM

MUDANÇA

VERÄNDERUNG

CHANGE

CAMBIO GUHARAN

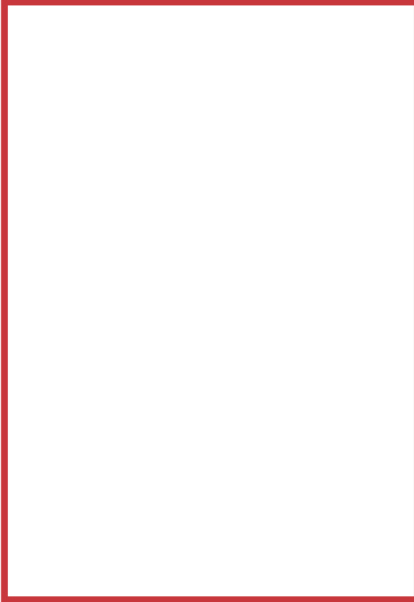
ԽՈՒՓԱՓՃԱ KARMAKARIŞIK

 CHAOTIC _____
 CAÓTICO CHAOTISCH
 CAÓTICO XIRINGÊLE

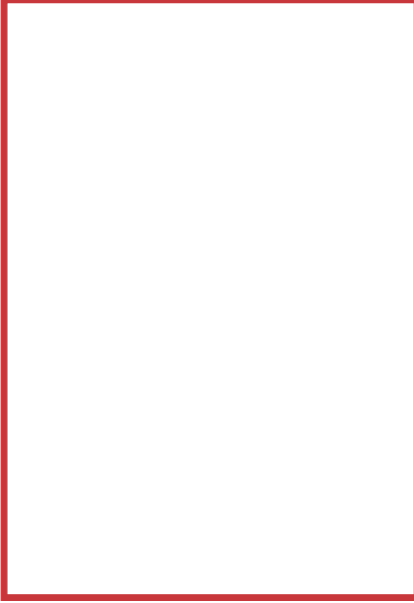
հո-ո ՇԵՄԵՐ

 CIRCLE _____
 CÍRCULO KREIS
 CÍRCULO BAZNE

ԽՈՒՄՆՈՒՆԻ ԿՈՄՅՈՒՆԻՏԵՒ

 COMMUNITY _____
 COMUNIDADE GEMEINSCHAFT
 COMUNIDAD KOMELE

ԽՈՒՄՆԱԿԱՆ ՍՈՒԽԵՐ

 CONVERSATION _____
 CONVERSA GESPRÄCH
 CONVERSACIÓN GOTBÊJ

ጉብዝና CESARET

COURAGE _____

CORAGEM _____

MUT _____

VALENTÍA DILÈRI

ስንጥቅ ÇATLAK

CRACK _____

FENDA _____

RISS _____

DERZ GRIETA

ድላጎን ARZU

DESIRE _____

DESEJO _____

VERLANGEN _____

DESEO DAXWAS

ጸያፌ NEFRET

DISGUST _____

REPUGNÂNCIA _____

EKEL _____

BİZ DISGUSTO

ቁፋሮ KAZMAK
EXCAVATE ESCAVAR AUSGRABEN
VEDAN EXCAVAR

ግርምት HEYECAN
EXCITEMENT ENTUSIASMO AUFREGUNG
EMOCIÒN PEROS

መኅረ DENEY
EXPERIMENT EXPERIÈNCIA EXPERIMENT
EXPERIMENTO TAQI

ከህት KORKU
FEAR MEDO ANGST
MIEDO TIRS

ትኩሳት ATEŞ

FEVER FEBRE

TA FIEBRE

FIEBER

የወደፊት GELECEK

FUTURANTE ZUKÜNFTIGKEIT

FUTURITY

FUTURO DAHATU

ኅመቅ DEDİKODU

GOSSIP BISBILHOTICE

GALGOT CHISME

KLATSCH

ረዕዮ ŞİFA

HEALING CURA

BEREXËRI CURACIÓN

HEILUNG

መስተንግዶ MİSAFİRPERVERLİK

HOSPITALITY

HOSPITALIDADE GASTFREUNDSCHAFT

HOSPITALIDAD MĒVANHEZĪ

የዋህ MASUM

INNOCENT

INOCENTE UNSCHULDIG

INOCENTE BĒĠUNEH

ደስታ NEŞE

JOY

ALEGRIA

FREUDE

XWĪ ALEGRIA

የሃዘን እንጉርጉር AĠIT

LAMENT

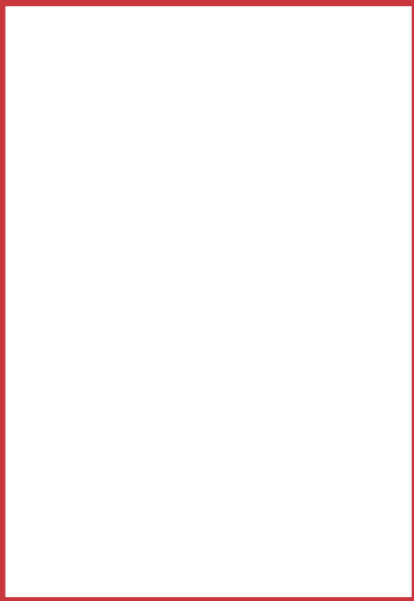
LAMENTO

KLAGE

ZĒMAR LAMENTO

ናፍቆት **ÖZLEM**

LONGING **SAUDADE SEHNSUCHT**
BÊRİ **AÑORANZA**

መጣት **KAYIP**

SSOT **PERDA**
ZİYAN **PÉRDIDA**

ፍቅር **AŞK**

LOVE **AMOR**
EVİN **LIEBE**

ኣህያት **SİHİR**

CIGAW **MAGIA**
SÊHR **MAGIE**

ጠርዞቻ

MARJİN

MARGINS

MARGENS

RÄNDER

MARGENES KEVÏYEKAN

ትወስታ

HAFIZA

MEMORY

MEMÓRIA ERINNERUNG

BÎR

MEMORIA

ህዘን

YAS TUTMAK

MOURNING

LUTO

TRAUER

DUELO ŞİNGERANDIN

ቢሮ

OFİS

OFFICE

ESCRITÓRIO

BÜRO

OFICINA

OFFICE

ክፍት AÇIK

ABERTO OFFEN

OPEN

ABERTO VEKIRI

ፅቅድ PLAN

PLANO PLAN

PLAN

PLAN

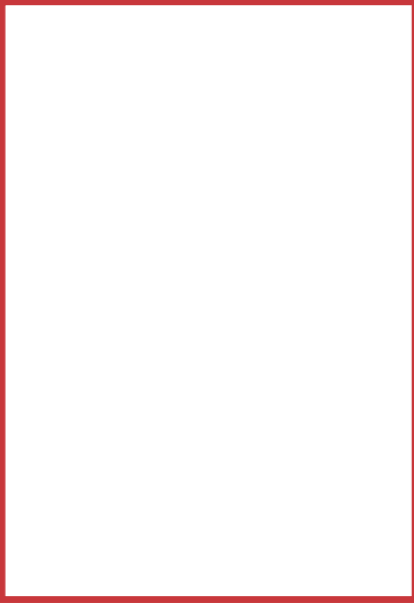

ቁጥ ዮፑKE

RAIVA WUT

RAGE

QEHIR RABIA

ማወቅ/መቀበል TANIMAK

RECONHECER ERKENNEN

RECOGNIZE

NASIN RECONOCER

አክብሮት SAYGI

RESPECT RESPEIT

RESPEITO RESPEKT

REZGİRTİN RÊZGİRTİN

አብዮት DEVRİM

REVOLUTION REVOLUTION

REVOLUCIÃO REVOLUTION

ŞÖRÊŞ RÊVOLUCIÔN

ፍርሃት HARABE

RUIN RUINE

RUÍNA RUINA

KAVIL RUVINA

ተንኳሳ SABOTAJ

SABOTAGE SABOTAGE

SABOTAGEM SABOTAGE

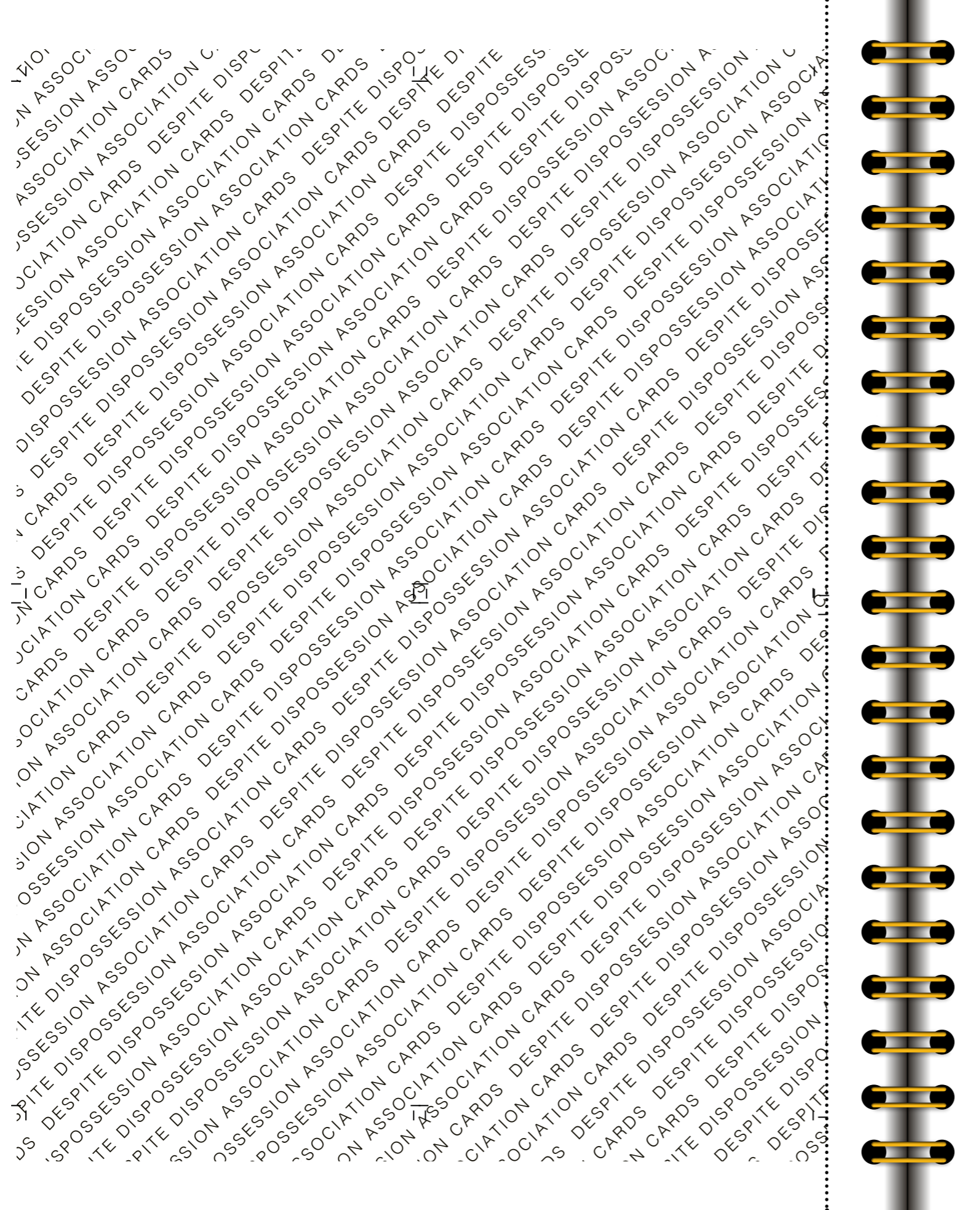
PEŞKLEŞİSTİN PEŞKLEŞİSTİN

HC	TOHUM	
SEED	SAMEN	SEMENTE
TOV	SEMILLA	

σπνζλñ	RUH	
SPIRITUS	GEIST	ESPIRITO
RIH	ESPIRITU	

ታሪክ	ÖYKÜ	
STORY	HISTÓRIA	GESCHICHTE
ÇİROK	HISTORIA	

እንግዳ	GARİP	
STRANGE	ESTRANHO	MERKWÜRDIG
SEYR	EXTRAÑO	

ትህትና

ŞEVKAT

TENDERNESS

ፕላላሪ

TERNURA

TERNURA ZÄRTLICHKEIT

ቸሎት

DAVA

TRIAL

DARAZ

JUICIO

JULGAMENTO PROZESS

ቆቆ?

TEKİNSİZ

UNCANNY

ፕላላሪ

SINIESTRO

INQUIETANTE UNHEIMLICH

መኖራ

KIRILGANLIK

VULNERABILITY

VULNERABILIDAD BÈBEREVANİTİ

VULNERABILIDADE VERLETZLICHKEIT

ARTIFICIAL
INTELLEGENCE

DESERT

POLITICIAN

THE ONLY
SURVIVOR

HEALER

WEED

MOON

VIRUS

TYRANT

TIME
TRAVELER

GHOST

ALIEN

AVENGER

MONSTER

ARCHIVIST

NURSE

ZOMBIE
APOCALYPSE

PEOPLE CANNOT
GET PREGNANT
ANYMORE

ARTIFICIAL
INTELLIGENCE
TAKES INITIATIVE
FOR PLANET'S
SUSTAINABILITY

ALL WATER
IS TOXIC

THE WHOLE CITY
IS A PRISON

THERE ARE
NO BORDERS

NUCLEAR
CATASTROPHE

AIR TRANSMITTED
VIRUS OUTBREAK

INVASION OF THE
KILLER WEED

THE SUN DOES NOT
SET ANYMORE

MEN ARE NOT
ALLOWED TO
SPEAK

LIFE EXIST ONLY
VIRTUALLY

WRITING IS NOT
ALLOWED

EMOTIONS ARE
FORBIDDEN

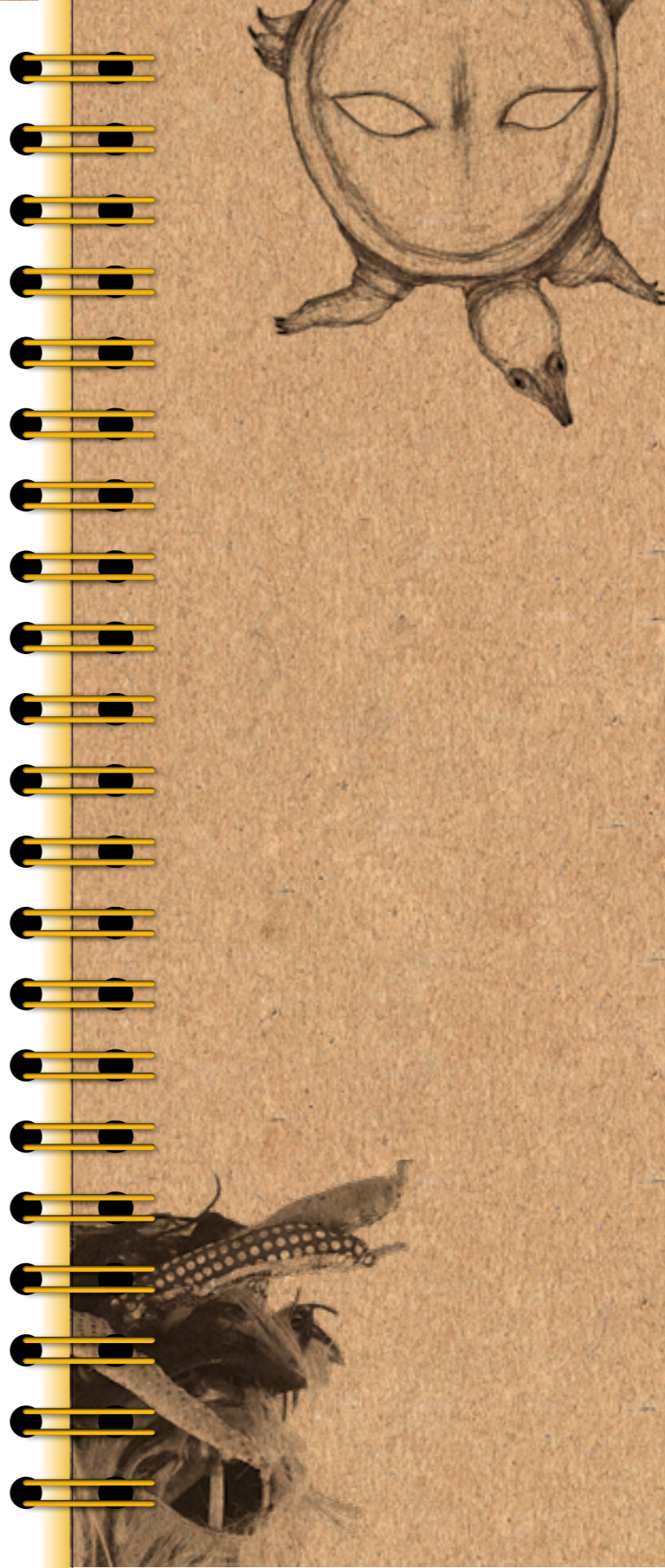
THE WHALES ARE
THE CARRIERS OF
ALL KNOWLEGDE

PEOPLE ARE NOT
ALLOWED TO TOUCH
EACH OTHER

PROJECT BIBLIOGRAPHY

- Adnan, Etel. *Arab Apocalypse*. Sausalito: The Post-Apollo Press, 1989.
— *There: In the Light and the Darkness of the Self and of the Other*. Sausalito: The Post-Apollo Press, 1997.
- Ahmed, Sara. *Strange Encounters: Embodied Others in Post-Coloniality*. London and New York: Routledge, 2000.
- Akinci, Zeynep S. & Pelin Tan. "Waterdams as Dispossession: Ecology, Security, Colonization." In *Climates: Architecture and the Planetary Imaginary*. Edited by J. Graham. New York: Columbia Books on Architecture and the City, 2016. 142–49.
- Alfred, Taiaiake G. *Wasáse: Indigenous Pathways of Action and Freedom*. Toronto: University of Toronto Press, 2005.
- Al-Maria, Sophia. *Virgin with a Memory: The Exhibition Tie-in*. Manchester: Cornerhouse, 2014.
- Altamirano-Jiménez, Isabel. "The State Is Not a Savior: Indigenous Law, Gender and the Neoliberal State in Oaxaca." In *Making Space for Indigenous Feminism*. Edited by J. Green. Nova Scotia: Fernwood Publishing, 2017. 215–33.
- Andrzejewski, Adam & Marta Zaręba. "Theatrical Scripts." *Rivista di estetica*, no. 65 (2017): 177–94. Doi: 10.4000/estetica.2169.
- Anzaldúa, Gloria E. *Borderlands / La Frontera: The New Mestiza*. San Francisco: Aunt Lute Books, 2012.
- Atwood, Margaret. *The Handmaid's Tale*. Toronto: McClelland & Stewart, 1985.
- Báez-Jorge, Felix. "La vagina dentada en la mitología de Mesoamérica." *Revista de Antropología Experimental*, no. 10 (2010): 25–33.
- Barad, Karen. *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham: Duke University Press, 2007.
— "Nature's Queer Performativity." *Kvinder, Køn & Forskning*, no. 1–2 (2012): 25–53. Doi: 10.7146/kkf.v0i1-2.28067.
— "Diffracting Diffraction: Cutting Together-Apart." *Parallax* 20, no. 3 (2014): 168–87. Doi: 10.1080/13534645.2014.927623.
- Baldauf, Anette, Stefan Gruber, Moira Hille, Anette Krauss, Vladimir Miller, Mara Verlić, Hong-Kai Wang, and Julia Wiegler (eds.). *Spaces of Commoning: Artistic Research and the Utopia of the Everyday*. Berlin: Sternberg Press, 2016.
- Bauer, Petra & Dan Kidner. *Working Together: Notes on British Film Collectives in the 1970s*. Southend-on-Sea: Focal Point Gallery, 2013.
- Bauman, Zygmunt. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press, 2000.
- Belcourt, Billy-Ray. "A Poltergeist Manifesto." *Feral Feminisms, Feral Theory*, no. 6 (2016): 22–32.
- Benjamin, Walter. "Excavation and Memory." In *Selected Writings, vol. 2 (1931–1934)*. Edited by M.W. Jennings, H. Eiland, and G. Smith. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1932.
- Berthon, Rémi, Yilmaz Erdal, Mashkour S. Mashkour, and Gülriz Kozbe. "Buried with Turtles: The Symbolic Role of the Euphrates Soft-Shell Turtle (*Rafetus Euphraticus*) in Mesopotamia." *Antiquity* 90, no. 349 (2016): 111–25. Doi: 10.15184/aqy.2015.196.
- Bhandar, Brenna & Davina Bhandar. "Cultures of Dispossession: Rights, Status and Identities." *darkmatter in the ruins of imperial culture*, no. 14 "Reflections on Dispossession: Critical Feminism" (2016): 1–16. Online at: darkmatter101.org/site/2016/05/16/cultures-of-dispossession.
- Black, Hannah. "Witch-hunt." *TANK Magazine* 8, no. 11 (2017). Online at: tankmagazine.com/issue-70/features/hannah-black.
- Boal, Augusto. *Games for Actors and Non-Actors*. London and New York: Routledge, 1992.
- Bonney, Sean. *Letters Against the Firmament*. London: Enitharmon Press, 2015.
— *Our Death*. Oakland: Commune Editions, 2019.
- Börjel, Ida. *Miximum Ca' Canny the Sabotage Manuals*. Oakland: AK Press, 2016.
- Bresson, Robert. *Notes on Cinematography*. New York: Urizen Books, 1977.
- Buffavand, Lucie. "The Land Does Not Like Them: Contesting Dispossession in Cosmological Terms in Mela, South-West Ethiopia." *Journal of Eastern African Studies* 10, no. 3 (2016): 476–93. Doi: 10.1080/17531055.2016.1266194.
- Butler, Judith. *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*. London and New York: Verso Books, 2006.
— *Frames of War: When Is Life Grievable?*. London and New York: Verso Books, 2009.
- Butler, Judith & Athena Athanasiou. *Dispossession: The Performative in the Political*. Cambridge: Polity Press, 2013.
- Butler, Octavia E. *Parable of the Sower*. New York: Grand Central Publishing, 2000.
- Cajete, Gregory. *Look to the Mountain: An Ecology of Indigenous Education*. Skyland: Kivaki Press, 1994.
- Careri, Francesco. *Walkscapes: Walking as an Aesthetic Practice / El andar como práctica estética*. Barcelona: Editorial Gustavo Gili, 2002.
- Chung, Jiwon & Mariana Leal Ferreira. *Give Wings to Your Imagination and Change the World: Acting for Indigenous Rights*. Minneapolis: University of Minnesota Human Rights Center, 2013. Online at: 1.umn.edu
- Cohen, Jeffrey J. *Monster Theory*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996.
- das Fadas, Sílvia. *Auguries for a Non-Hierarchical Framing and Flourishing*; a volume in the series "Die Frau mit 50 Füßen." Edited by Cristina Gómez Barrio & Wolfgang Mayer. Stuttgart: Akademie der Bildenden Künste, 2019.
- de Sousa Santos, Boaventura. *Epistemologies of the South: Justice Against Epistemicide*. Boulder: Paradigm Publishers, 2014.
- Debuysere, Stoffel. *Figures of Dissent: Cinema of Politics / Politics of Cinema*. Ghent: Mer. Paper Kunsthal, 2016.
- Debuysere, Stoffel & Elias Grootaers. *Of Sea and Soil: The Cinema of Tsuchimoto Noriaki and Ogawa Shinsuke*. Ghent: Sabzina, Courtisane and Cinemathek, 2019.
- Easterling, Keller. *Extrastatecraft: The Power of Infrastructure Space*. London and New York: Verso Books, 2014.
- Escobar, Arturo. "Thinking-Feeling with the Earth: Territorial Struggles and the Ontological Dimension of the Epistemologies." *Revista de Antropología Iberoamericana* 11, no. 1 (2016): 11–32. Doi: 10.11156/ai.110102e.
- Fabian, Johannes. *Time and the Other: How Anthropology Makes Its Object*. New York: Columbia University Press, 2014.
- Fanon, Frantz. *The Wretched of the Earth*. New York: Grove Press, 1961/63.
- Federici, Silvia. *Caliban and the Witch: Women, the Body and Primitive Accumulation*. New York: Autonomedia, 2004.
— *Witches, Witch-Hunting and Women*. Oakland: PM Press, 2018.
- Foreman, Dave (ed.). *Ecodefense: A Field Guide to Monkeywrenching*. Chico: Abzug Press, 1985.
- Freire, Paulo. *Pedagogy of the Oppressed*. London and New York: Continuum, 1970.
— "The Importance of the Act of Reading." *Journal of Education* 165, no. 1 (1983): 5–11.
- Galindo, María & Mujeres Creando. "Political, Feminist Constitution of the State: The Impossible Country We Build as Women." *Hemispheric Institute E-misférica Decolonial Gesture* 11, no. 1 (2014). Online at: archive.hemisphericinstitute.org/hemi/en/emisferica-111-decolonial-gesture/galindo.
- Gaztambide-Fernández, Ruben. "Decolonization and the Pedagogy of Solidarity: Decolonization." *Indigeneity, Education & Society* 1, no. 1 (2012): 41–67.
- Gibson-Graham, J.K. *A Postcapitalist Politics*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2006.
- Gómez-Barris, Macarena. *The Extractive Zone: Social Ecologies and Decolonial Perspectives*. Durham: Duke University Press, 2017.
- Gordon, Avery F. *Keeping Good Time: Reflections on Knowledge, Power and People*. Boulder: Paradigm Publishers, 2004.
— *Ghostly Matters: Haunting and the Sociological Imagination*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2006.
— *The Hawthorn Archive: Letters from the Utopian Margins*. New York: Fordham University Press, 2018.
- Grande, Sandy. *Red Pedagogy: Native American Social and Political Thought*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2004.
- Guzmán López, Federico. "Impactos ambientales causados por megaproyectos de minería a cielo abierto en el estado de Zacatecas, México." *Revista de Geografía Agrícola, Universidad Autónoma de Chapingo*, no. 57 (2016): 7–26.
- Haraway, Donna. *When Species Meet*. Minneapolis: Minnesota University Press, 2008.
— *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press, 2016.
- Harney, Stefano & Fred Moten. *The Undercommons: Fugitive Planning and Black Study*. Wivenhoe: Minor Compositions, 2013.
- Hartman, Saidiya. "Venus in Two Acts." *Small Axe* 12, no. 2 (2008): 1–14. Online at: muse.jhu.edu/article/241115.
— *Wayward Lives, Beautiful Experiments: Intimate Histories of Social Upheaval*. New York: W.W. Norton, 2019.
- Herzog, Werner. *Of Walking on Ice*. London: Jonathan Cape, 2019.
- hooks, bell. *Teaching to Transgress: Education as the Practice of Freedom*. London and New York: Routledge, 1994.
- Holland, Sharon P. *Raising the Dead: Readings of Death and (Black) Subjectivity*. Durham: Duke University Press, 2000.
- Jemesin, Nora. K. *The Fifth Season: Every Age Must Come to an End*. London: Orbit, 2016.
- Jones, Stacey, Tony E. Adams, and Carolyn Ellis (eds.). *Handbook of Autoethnography*. Walnut Creek: Left Coast Press, 2013.
- Karabekir, Jale. *Türkiye'de Kadınlarla Ezilenlerin Tiyatrosu: Feminist Bir Metodolojiye Doğru*. Istanbul: Agora Kitaplığı, 2015.
- Kedhar, Anusha. "Choreography and Gesture Play an Important Role in Protests." *The New York Times*, 15 December 2014. Online at: nytimes.com/roomfordebate/2014/12/15/what-does-the-style-of-a-protest-say-about-a-movement/choreography-and-gesture-play-an-important-role-in-protests.

- Kuokkanen, Rauna. *Reshaping the University: Responsibility, Indigenous Epistemes, and the Logic of the Gift*. Vancouver: UBC Press, 2007.
 - “The Responsibility of the Academy. A Call for Doing Homework.” *Journal of Curriculum Theorizing* 26, no. 3 (2010): 61–74. Online at: journal.jctonline.org/index.php/jct/article/view/262/92.
- Kuster, Brigitta, Dierk Schmidt, and Regina Sarreiter (eds.). *darkmatter: in the ruins of imperial culture*, no. 11 “Afterlives” (2013). Online at: darkmatter101.org/site/category/journal/issues/11-afterlives.
- Laban, Rudolf & Roderik Lange. *Laban's Principles of Dance and Movement Notation*. London: Macdonald & Evans, 1975.
- Larsen, Ernest. “Flying Under the Radar: Notes on a Decade of Media Agitation.” *Jump Cut: A Review of Contemporary Media*, no. 56 (2014/15). Online at: ejumpcut.org/archive/jc56.2014-2015/LarsenAnarchistActivists/index.html.
- Lepecki, André. “From Partaking to Initiating: Leading Following as Dance’s (A-personal) Political Singularity.” In *Dance, Politics and Co-immunity*. Edited by Stefan Hölscher & Gerald Siegmund. Berlin and Zurich: Diaphanes, 2013. 21–38.
- Llansol, Maria Gabriela. *Um Falcão no Punho*. Lisboa: Relógio de Água, 1998.
 - *The Geography of Rebels*. Dallas: Deep Vellum, 2018.
- López, Austin A. *Los mitos del tlacuache*. Mexico City: UNAM. Instituto de Investigaciones Antropológicas, 2006.
- López, Bárcenas F. ¡*La tierra no se vende! Las tierras y los territorios de los Pueblos Indígenas en México*. Mexico City: CLACSO, 2017.
- Lorde, Audre. “Poetry Is Not a Luxury.” In *Women's Voices, Feminist Visions: Classic and Contemporary Readings*. Edited by Susan M. Shaw & Janet Lee. Boston and London: McGraw-Hill, 1977. 371–73.
- Louçã, João Carlos. “A utopia concreta de Gonçalves Correia: Percurso e contexto de um anarquista alentejano singular.” *Debate*, no. 9 (2014): 90–111.
- McDonald, Scott. *The Garden in the Machine: A Field Guide to Independent Films about Place*. Berkeley: University of California Press, 2010.
- Marcos, Sylvia & Marguerite Waller (eds.). *Dialogue and Difference: Feminisms Challenge Globalization*. London: Palgrave Macmillan, 2005.
- Marx, Karl. *Capital*, vol. 1. London: Penguin Books, 1976.
- Matfess, Hilary. “Rwanda and Ethiopia: Developmental Authoritarianism and the New Politics of African Strong Men.” *African Studies Review* 58, no. 2 (2015): 181–204. Doi: 10.1017/asr.2015.43.
- Mbembe, Achille. *On the Postcolony*. Oakland: University of California Press, 2001.
 - *Critique of Black Reason*. Durham: Duke University Press, 2017.
- Minh-ha, Trinh T. *Lovicidal: Walking with the Disappeared*. New York: Fordham University Press, 2016.
 - *The Walk of Multiplicity. Notes on Feminism 4*. Berkeley: Feminist Art Coalition, 2020. Online at: feministartcoalition.org/essays-list/trinh-t-minh-ha.
- Morrill, Angie, Eve Tuck, and Super Futures Haunt Collective. “Before Dispossession, Or Surviving It.” *Liminalities: A Journal of Performance Studies* 12, no. 1 (2016). Online at: liminalities.net/12-1/dispossession.html.
- Moten, Fred. “Come on, Get it!” *The New Inquiry*, 19 February 2018. Online at: thenewinquiry.com/come_on_get_it.
- Oliveros, Pauline. *Deep Listening: A Composer's Sound Practice*. New York: Universe, 2005.
- Ortega, Garbiñe & Francisco Algarín (eds.). *Correspondences: Letters as Films*. Navarra: Festival Internacional de Cine Documental de Navarra Punto de Vista, 2018.
- Palacios, Margarita. *Radical Soci-ality: On Disobedience, Violence and Belonging*. London: Palgrave Macmillan, 2013.
- Patterson, Orlando. “Freedom, Slavery, and the Modern Construction of Rights.” In *The Cultural Values of Europe*. Edited by Hans Joas & Klaus Wiegandt. Liverpool: Liverpool University Press, 2008. 115–51.
- Putuma, Koleka. “EVERY/THREE HOURS.” *Johannesburg Review of Books*, 7 October 2019. Online at: johannesburgreviewofbooks.com/2019/10/07/new-poetry-by-koleka-putuma-every-three-hours.
- Rincón Gallardo Shimada, Naomi. *Decolonial Queer (Under)World-making in Contexts of Dispossession: A Trilogy of Caves*. (Unpublished doctoral dissertation). Vienna: Academy of Fine Arts Vienna, 2019.
- Risler, Julia & Pablo Ares. *Manual del mapeo colectivo: Recursos cartográficos críticos para procesos territoriales de creación colaborativa*. Buenos Aires: Tinta Limón, 2013.
- Rivera Cusicanqui, Silvia. “Ch’ixinakax utxiwa: A Reflection on the Practices and Discourses of Decolonization.” *The South Atlantic Quarterly* 111, no. 1 (2012): 95–109. Doi: 10.1215/00382876-1472612.
- Segato, Rita Laura. *Contra-pedagogías de la crueldad*. Buenos Aires: Prometeo Libros, 2018.
- Sharpe, Christina. *In the Wake: On Blackness and Being*. Durham: Duke University Press, 2016.
- Simpson, Leanne. “Land as Pedagogy: Nishnaabeg Intelligence and Rebellious Transformation.” *Decolonization. Indigeneity, Education & Society* 3, no. 3 (2014): 1–25. Online at: decolonization.org/index.php/des/article/view/22170/17985.
- Smith, Linda T. *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples*. Dunedin: University of Otago Press, 1999.
- Sin, Victoria. *A View from Else*. London: PSS, 2018.
- Snyder, Gary. *The Practice of the Wild: Essays*. Berkeley: Counterpoint Press, 2020.
- Spatz, Ben. “Notes for Decolonizing Embodiment.” *Journal of Dramatic Theory and Criticism* 33, no. 2 (2019): 9–22. Doi: 10.1353/dtc.2019.0001.
- Solnit, Rebecca. *Wanderlust: A History of Walking*. London and New York: Penguin Books, 2001.
 - *A Field Guide to Getting Lost*. London and New York: Penguin Books, 2006.
- Spivak, Gayatri. “Can the Subaltern Speak?” In *Marxism and the Interpretation of Culture*. Edited by Cary Nelson & Lawrence Grossberg. Chicago: University of Illinois Press, 1988. 271–313.
- Springer, Simon. *The Anarchist Roots of Geography: Towards Spatial Emancipation*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2016.
- Springgay, Stephanie & Sarah E. Truman. “On the Need for Methods Beyond Proceduralism: Speculative Middles. (In)Tensions, and Response-Ability in Research.” *Qualitative Inquiry* 24, no. 3 (2017), 1–12. Doi: 10.1177/1077800417704464.
 - *Walking Methodologies in a More-than-human World: WalkingLab*. London and New York: Routledge, 2018.
- Steyerl, Hito. “In Defense of the Poor Image.” *e-flux journal* 10 (2009). Online at: e-flux.com/journal/10/61362/in-defense-of-the-poor-image.
- Sundberg, Juanita. “Decolonizing Posthumanist Geographies.” *Cultural Geographies* 21, no. 1 (2014): 33–47. Doi: 10.1177/1474474013486067.
 - “Ethics, Entanglement, and Political Ecology.” In *Routledge Handbook of Political Ecology*. Edited by Tom Perreault, Gavin Bridge, and James McCarthy. London and New York: Routledge, 2015. 117–26.
- Tan, Pelin & Ayşe Çavdar. *İstanbul'un Neoliberal Kentsel Dönüşümü*. İstanbul: Hayy Publishing, 2011.
- Tan, Pelin, Florian Malzacher, and Ahmet Ögüt. *The Silent University: Toward a Transversal Pedagogy*. Berlin: Sternberg Press, 2016.
- Todd, Zoe. “An Indigenous Feminist’s Take on the Ontological Turn: ‘Ontology’ Is Just Another Word for Colonialism.” *Journal of Historical Sociology* 29, no. 1 (2016): 4–22. Doi: 10.1111/johs.12124.
- Tsing, Anna. *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton: Princeton University Press, 2015.
- Tsing, Anna, Heather Anne Swanson, Elaine Gan, and Nils Bubandt (eds.). *Arts of Living on a Damaged Planet: Ghosts and Monsters of the Anthropocene*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2017.
- Tuck, Eve. “Re-visioning Action: Participatory Action Research and Indigenous Theories of Change.” *The Urban Review* 41, no. 1 (2009): 47–65. Doi: 0.1007/s11256-008-0094-x.
- Tuck, Eve & Monique Guishard. “Uncollapsing Ethics: Racialized Sciencism, Settler Coloniality, and an Ethical Framework of Decolonial Participatory Action Research.” In *Challenging Status Quo Retrenchment: New Directions in Critical Research*. Edited by Tricia M. Kress, Curry Malott, and Bradley J. Porfilio. Charlotte: Information Age Publishing, 2013. 3–27.
- Tuck, Eve & C. Ree. “A Glossary of Haunting.” In *Handbook of Autoethnography*. Edited by Stacy H. Jones, Tony E. Adams, and Carolyn Ellis. Walnut Creek: Left Coast Press, 2013. 639–56.
- Tuck, Eve & Wang Yang. “Decolonization is Not a Metaphor.” *Decolonization: Indigeneity, Education & Society* 1, no. 1 (2012): 1–40. Online at: jps.library.utoronto.ca/index.php/des/article/view/18630/15554.
 - “R-Words: Refusing Research.” In *Humanizing Research: Decolonizing Qualitative Inquiry with Youth and Communities*. Edited by Django Paris & Maisha T. Winn. Thousand Oaks: Sage Publication, 2014. 223–46.
- Vergès, Françoise. “Like a Riot: The Politics of Forgetfulness, Relearning the South, and the Island of Dr. Moreau.” *South Magazine* 9 (documenta 14 #4). Online at: documenta14.de/en/south/25_like_a_riot_the_politics_of_forgetfulness_relearning_the_south_and_the_island_of_dr_moreau.
- Watts, Vanessa. “Indigenous Place-Thought and Agency amongst Humans and Non-Humans (First Woman and Sky Woman Go on a European Tour).” *Decolonization: Indigeneity, Education & Society* 2, no. 1 (2013): 20–34. Online at: jps.library.utoronto.ca/index.php/des/article/view/19145/16234.
- Wekker, Gloria. *White Innocence: Paradoxes of Colonialism and Race*. Durham: Duke University Press, 2016.
- Zimmerman, Jürgen. *From Windhoek to Auschwitz: On the Relationship Between Colonialism and the Holocaust*. London and New York: Routledge, 2011.

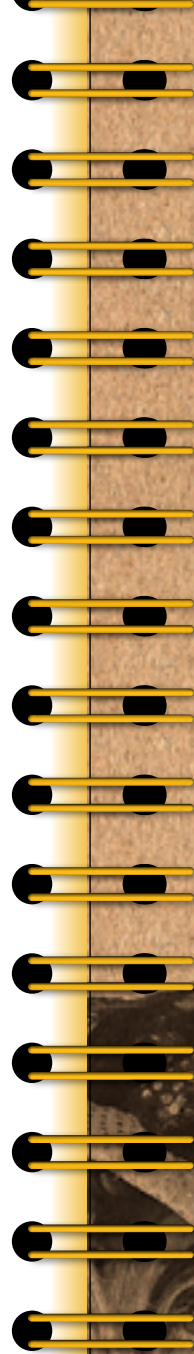
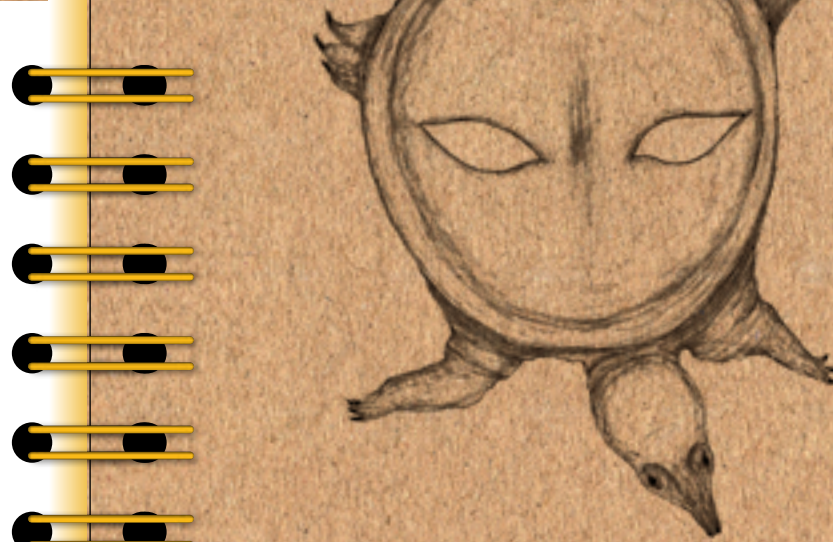
Ulusaşırı kaynak talancılığı, neo-faşist politikalar ve terk edilmişlik ve harcanabilirlik üzerine kurulu ekonomiler dünyanın her yerine yayıldıkça, itici gücü infial (haklı öfke), arzu ve ilişkisellik olan geleceklere can verecek konumlu hikâye anlatıcılığı ve dünya inşası pratiklerini kolaylaştırabilir miyiz? *Mülksüzleştirilmeye İnat: Bir Etkinlik Kitabı*, dönüştürücü ve ortak ufuklar tahayyül ederken topraklarla, insanlarla ve insan olmayanlarla karşılıklılık bağlarımızı onarmaya ve yeniden yaratmaya davet ediyor. Bu kolektif uğraş, mülksüzlerin ihtilafı gerçekliklerini ve kamusal mücadelelerini başlangıç noktası olarak alıyor. Katkı sunanlar, yedi mekâna-duyarlı çalışmayı bir araya getirerek sanatsal işlerinin yanı sıra, mülksüzleştirilenin yıkıntıları arasında gelecek dünyaları çağırarak düşünsel araç ve etkinlikler geliştiriyor. Ortaya çıkan sonuç da derinlikli teorik tartışma, çoklu-evrensel sorgulama biçimleri ve isyankâr epistemik müdahalenin bir birleşimi. İlhamını dekolonize edici metodolojilerden, Siyah estetiklerinden ve Güney’in epistemolojilerinden alan proje, tüm bu kaynakları bir araya getirerek, sanat-temelli araştırmacıların gezgin direniş pratikleri yoluyla nasıl mülksüzleştirmeyle yüzleştiğini gösteren yenilikçi bir deney gerçekleştiriyor.

- Kuokkanen, Rauna. *Reshaping the University: Responsibility, Indigenous Epistemes, and the Logic of the Gift*. Vancouver: UBC Press, 2007.
 - “The Responsibility of the Academy. A Call for Doing Homework.” *Journal of Curriculum Theorizing* 26, no. 3 (2010): 61–74. Online at: journal.ictonline.org/index.php/jct/article/view/262/92.
- Kuster, Brigitta, Dierk Schmidt, and Regina Sarreiter (eds.). *darkmatter: in the ruins of imperial culture*, no. 11 “Afterlives” (2013). Online at: darkmatter101.org/site/category/journal/issues/11-afterlives.
- Laban, Rudolf & Roderik Lange. *Laban's Principles of Dance and Movement Notation*. London: Macdonald & Evans, 1975.
- Larsen, Ernest. “Flying Under the Radar: Notes on a Decade of Media Agitation.” *Jump Cut: A Review of Contemporary Media*, no. 56 (2014/15). Online at: ejumpcut.org/archive/jc56.2014-2015/LarsenAnarchistActivists/index.html.
- Lepecki, André. “From Partaking to Initiating: Leading Following as Dance’s (A-personal) Political Singularity.” In *Dance, Politics and Co-immunity*. Edited by Stefan Hölscher & Gerald Siegmund. Berlin and Zurich: Diaphanes, 2013. 21–38.
- Llansol, Maria Gabriela. *Um Falcão no Punho*. Lisboa: Relógio de Água, 1998.
 - *The Geography of Rebels*. Dallas: Deep Vellum, 2018.
- López, Austin A. *Los mitos del tlacuache*. Mexico City: UNAM. Instituto de Investigaciones Antropológicas, 2006.
- López, Bárcenas F. *La tierra no se vende! Las tierras y los territorios de los Pueblos Indígenas en México*. Mexico City: CLACSO, 2017.
- Lorde, Audre. “Poetry Is Not a Luxury.” In *Women's Voices, Feminist Visions: Classic and Contemporary Readings*. Edited by Susan M. Shaw & Janet Lee. Boston and London: McGraw-Hill, 1977. 371–73.
- Louçã, João Carlos. “A utopia concreta de Gonçalves Correia: Percurso e contexto de um anarquista alentejano singular.” *Debate*, no. 9 (2014): 90–111.
- McDonald, Scott. *The Garden in the Machine: A Field Guide to Independent Films about Place*. Berkeley: University of California Press, 2010.
- Marcos, Sylvia & Marguerite Waller (eds.). *Dialogue and Difference: Feminisms Challenge Globalization*. London: Palgrave MacMillan, 2005.
- Marx, Karl. *Capital*, vol. 1. London: Penguin Books, 1976.
- Matfess, Hilary. “Rwanda and Ethiopia: Developmental Authoritarianism and the New Politics of African Strong Men.” *African Studies Review* 58, no. 2 (2015): 181–204. Doi: 10.1017/asr.2015.43.
- Mbembe, Achille. *On the Postcolony*. Oakland: University of California Press, 2001.

- *Critique of Black Reason*. Durham: Duke University Press, 2017.
- Minh-ha, Trinh T. *Lovicidal: Walking with the Disappeared*. New York: Fordham University Press, 2016.
 - *The Walk of Multiplicity. Notes on Feminism 4*. Berkeley: Feminist Art Coalition, 2020. Online at: feministartcoalition.org/essays-list/trinh-t-minh-ha.
- Morrill, Angie, Eve Tuck, and Super Futures Haunt Collective. “Before Dispossession, Or Surviving It.” *Liminalities: A Journal of Performance Studies* 12, no. 1 (2016). Online at: liminalities.net/12-1/dispossession.html.
- Moten, Fred. “Come on, Get it!” *The New Inquiry*, 19 February 2018. Online at: thenewinquiry.com/come_on_get_it.
- Oliveros, Pauline. *Deep Listening: A Composer's Sound Practice*. New York: Universe, 2005.
- Ortega, Garbiñe & Francisco Algarín (eds.). *Correspondences: Letters as Films*. Navarra: Festival Internacional de Cine Documental de Navarra Punto de Vista, 2018.
- Palacios, Margarita. *Radical Soci-ality: On Disobedience, Violence and Belonging*. London: Palgrave Macmillan, 2013.
- Patterson, Orlando. “Freedom, Slavery, and the Modern Construction of Rights.” In *The Cultural Values of Europe*. Edited by Hans Joas & Klaus Wiegandt. Liverpool: Liverpool University Press, 2008. 115–51.
- Putuma, Koleka. “EVERY / THREE HOURS.” *Johannesburg Review of Books*, 7 October 2019. Online at: johannesburgreviewofbooks.com/2019/10/07/new-poetry-by-koleka-putuma-every-three-hours.
- Rincón Gallardo Shimada, Naomi. *Decolonial Queer (Under)World-making in Contexts of Dispossession: A Trilogy of Caves*. (Unpublished doctoral dissertation). Vienna: Academy of Fine Arts Vienna, 2019.
- Risler, Julia & Pablo Ares. *Manual del mapeo colectivo: Recursos cartográficos críticos para procesos territoriales de creación colaborativa*. Buenos Aires: Tinta Limón, 2013.
- Rivera Cusicanqui, Silvia. “Ch'ixinakax utxiwa: A Reflection on the Practices and Discourses of Decolonization.” *The South Atlantic Quarterly* 111, no. 1 (2012): 95–109. Doi: 10.1215/00382876-1472612.
- Segato, Rita Laura. *Contra-pedagogías de la crueldad*. Buenos Aires: Prometeo Libros, 2018.
- Sharpe, Christina. *In the Wake: On Blackness and Being*. Durham: Duke University Press, 2016.
- Simpson, Leanne. “Land as Pedagogy: Nishnaabeg Intelligence and Rebellious Transformation.” *Decolonization. Indigeneity, Education & Society* 3, no. 3 (2014): 1–25. Online at: decolonization.org/index.php/des/article/view/22170/17985.
- Smith, Linda T. *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples*. Dunedin: University of Otago Press, 1999.

- Sin, Victoria. *A View from Else*. London: PSS, 2018.
- Snyder, Gary. *The Practice of the Wild: Essays*. Berkeley: Counterpoint Press, 2020.
- Spatz, Ben. “Notes for Decolonizing Embodiment.” *Journal of Dramatic Theory and Criticism* 33, no. 2 (2019): 9–22. Doi: 10.1353/dtc.2019.0001.
- Solnit, Rebecca. *Wanderlust: A History of Walking*. London and New York: Penguin Books, 2001.
 - *A Field Guide to Getting Lost*. London and New York: Penguin Books, 2006.
- Spivak, Gayatri. “Can the Subaltern Speak?” In *Marxism and the Interpretation of Culture*. Edited by Cary Nelson & Lawrence Grossberg. Chicago: University of Illinois Press, 1988. 271–313.
- Springer, Simon. *The Anarchist Roots of Geography: Towards Spatial Emancipation*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2016.
- Springgay, Stephanie & Sarah E. Truman. “On the Need for Methods Beyond Proceduralism: Speculative Middles, (In)Tensions, and Response-Ability in Research.” *Qualitative Inquiry* 24, no. 3 (2017), 1–12. Doi: 10.1177/1077800417704464.
 - *Walking Methodologies in a More-than-human World: WalkingLab*. London and New York: Routledge, 2018.
- Steyerl, Hito. “In Defense of the Poor Image.” *e-flux journal* 10 (2009). Online at: e-flux.com/journal/10/61362/in-defense-of-the-poor-image.
- Sundberg, Juanita. “Decolonizing Posthumanist Geographies.” *Cultural Geographies* 21, no. 1 (2014): 33–47. Doi: 10.1177/1474474013486067.
 - “Ethics, Entanglement, and Political Ecology.” In *Routledge Handbook of Political Ecology*. Edited by Tom Perreault, Gavin Bridge, and James McCarthy. London and New York: Routledge, 2015. 117–26.
- Tan, Pelin & Ayşe Çavdar. *Istanbul'un Neoliberal Kentsel Dönüşümü*. İstanbul: Hayy Publishing, 2011.
- Tan, Pelin, Florian Malzacher, and Ahmet Ögüt. *The Silent University: Toward a Transversal Pedagogy*. Berlin: Sternberg Press, 2016.
- Todd, Zoe. “An Indigenous Feminist's Take on the Ontological Turn: 'Ontology' Is Just Another Word for Colonialism.” *Journal of Historical Sociology* 29, no. 1 (2016): 4–22. Doi: 10.1111/johs.12124.
- Tsing, Anna. *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton: Princeton University Press, 2015.
- Tsing, Anna, Heather Anne Swanson, Elaine Gan, and Nils Bubandt (eds.). *Arts of Living on a Damaged Planet: Ghosts and Monsters of the Anthropocene*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2017.
- Tuck, Eve. “Re-visioning Action: Participatory Action Research and Indigenous Theories of Change.”

- The Urban Review* 41, no. 1 (2009): 47–65. Doi: 0.1007/s11256-008-0094-x.
- Tuck, Eve & Monique Guishard. “Uncollapsing Ethics: Racialized Sciencism, Settler Coloniality, and an Ethical Framework of Decolonial Participatory Action Research.” In *Challenging Status Quo Retrenchment: New Directions in Critical Research*. Edited by Tricia M. Kress, Curry Malott, and Bradley J. Porfilio. Charlotte: Information Age Publishing, 2013. 3–27.
- Tuck, Eve & C. Ree. “A Glossary of Haunting.” In *Handbook of Autoethnography*. Edited by Stacy H. Jones, Tony E. Adams, and Carolyn Ellis. Walnut Creek: Left Coast Press, 2013. 639–56.
- Tuck, Eve & Wang Yang. “Decolonization is Not a Metaphor.” *Decolonization: Indigeneity, Education & Society* 1, no. 1 (2012): 1–40. Online at: jps.library.utoronto.ca/index.php/des/article/view/18630/15554.
 - “R-Words: Refusing Research.” In *Humanizing Research: Decolonizing Qualitative Inquiry with Youth and Communities*. Edited by Django Paris & Maisha T. Winn. Thousand Oaks: Sage Publication, 2014. 223–46.
- Vergès, Francoise. “Like a Riot: The Politics of Forgetfulness, Relearning the South, and the Island of Dr. Moreau.” *South Magazine* 9 (documenta 14 #4). Online at: documenta14.de/en/south/25_like_a_riot_the_politics_of_forgetfulness_relearning_the_south_and_the_island_of_dr_moreau.
- Watts, Vanessa. “Indigenous Place-Thought and Agency amongst Humans and Non-Humans (First Woman and Sky Woman Go on a European Tour).” *Decolonization: Indigeneity, Education & Society* 2, no. 1 (2013): 20–34. Online at: jps.library.utoronto.ca/index.php/des/article/view/19145/16234.
- Wekker, Gloria. *White Innocence: Paradoxes of Colonialism and Race*. Durham: Duke University Press, 2016.
- Zimmerer, Jürgen. *From Windhoek to Auschwitz: On the Relationship Between Colonialism and the Holocaust*. London and New York: Routledge, 2011.

Mülksüzleştirmeye İnat Bir Etkinlik Kitabı

HAZIRLAYANLAR

Anette Baldauf, Berhanu Ashagrie Deribew, Sílvia das Fadas, Naomi Rincón Gallardo, İpek Hamzaoğlu, Janine Jembere ve Rojda Tuğrul

(Arsız Otlar Araştırma Grubu / Willful Weeds Research Group)

YAYIN YÖNETMENİ VE DANIŞMANLARI
Anna-Sophie Springer ve Etienne Turpin

TASARIM

Wolfgang Hüchel
ve Katharina Tauer – K. Verlag ile

YAYIN ASİSTANLARI

Ginny Rose Davies, Megan Ricca

ÇEVİRİ

Feride Eralp

BASKI VE CİLT

Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinn, Estonya

© 2021, hazırlayanlar, tüm yazarlar, sanatçılar, tasarımcı ve yayınevi

KAPAK RESMİ:

© Naomi Rincón Gallardo, Opossum Direngengliği. Fotoğraf: Claudia Lopez Terroso, 2019

YAYINEVİ

K. Verlag
(Anna-Sophie Springer)
Herzbergstr. 40-43
10365 Berlin, Almanya
info@k-verlag.org
k-verlag.org

K.

Kitaba, Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nin kurumsal havuzundan ve çevrimiçi olarak OAPEN Library açık kütüphanesinden doi.org/10.21937/9783947858279 doi numarasıyla ücretsiz erişilebilmektedir.

Bu yayın, Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nde “MülkSÜZleştirme: Post-Katılımcı Sanat Pratikleri ve Toprağın Pedagojisi” (“DisPossession: Post-Participatory Art Practices and the Pedagogy of Land”) araştırma projesinin bir ürünüdür. Avusturya Bilim Fonu (FWF) Proje no. AR471 tarafından sağlanan fon ve Portekiz'den Fundação para a Ciência e a Tecnologia'nın (FCT) ortak fonlamasıyla gerçekleştirilmiştir.

FWF

Der Wissenschaftsfonds.

]a[academy of fine arts vienna

FCT

Fundação para a Ciência e a Tecnologia

REPÚBLICA PORTUGUESA

K. Verlag ve editörler, tüm telif hakkı sahiplerine eserlerinin kullanıma izin verdikleri için teşekkürlerini sunar. Gerekli onayların alınması ve referansların verilmesi için her türlü çaba gösterilmiş olmasına rağmen, herhangi bir eksikliğinin tespit edildiği durumda lütfen info@k-verlag.org adresine bildiriniz.

ISBN 978-3-947858-27-9

Kapitalizm nasıl toprağı yağmalanmış araziye, şehirleri sefil yıkıntılara çevirdiyse bedenleri de iş makinelerine dönüştürdü. Ama bu birikim ve buna bağılı mülksüzleştirme hikâyesi henüz bitmekten çok uzak; bu alanlarda var olmaya ve aralarında dayanışma kurmaya devam edebilmek için yenilenmiş bir radikal, feminist ve sömürge karşıtı tahayyüle ihtiyacımız var. *Mülksüzleştirmeye İnat* tam da böylesi bir tahayyülü cesaretlendiriyor: Kendin Yap (DIY) estetiğıyle, gündelik poetiğıyle ve toplumların ve ekolojilerin yerleşmiş mücadelelerine adanmışlığıyla kitap bizi mülksüzleştirmenin, talanın ve birikimin ötesinde bir dünyayı bir anlığına da olsa görmeye ve dünyanın nasıl başka türlü olabileceğini - ve nitekim her zaman olduğunu - gösteren pratikler geliştirmeye çağırıyor.

— Silvia Federici, *Caliban ve Cadı* ve *Tenin Sınırlarının Ötesine* kitaplarının yazarı

Anarşist arşivin yıkıntılarının içinden ve sanatsal praksisin artçısı olarak konumlandığı yerden *Mülksüzleştirmeye İnat*, sömürgeci ayırımın öte yanına nasıl geçileceğine dair yaşayan, nefes alıp veren bir el kitabı. Süreğen kolektif varoluşsal sorularımız ise: Nasıl olur da yaşamaya değer dünyalarda var oluruz? Sömürgecilik ve getirdiğı talancı ilişkilerin toksik ölüm tuzağından, hetero-ve-yayılmacı nükleerliğin yükünden, sömürgeci musallat oluşun bedensel ve topraksal mülksüzleştirmelerinden kurtuluşu nasıl tahayyül ederiz? Bu işbirliğı potansiyeliyle dolu canlı kitap, bizi 'başka türüsüne', yani inşa etmemelerin / edilenleri sökmenin dünyasına, yeniden yaparak ve tasarlayarak içinde yaşamaya doğru daha bütünlüklü bir adım atmak için harekete geçiriyor.

— Macarena Gómez-Barris, *The Extractive Zone* (Hafriyat Bölgesi) ve *At the Sea's Edge* (Denizin Kenarında) kitaplarının yazarı

Fikir, araç ve gözlemlerle dolup taşan bu inanılmaz kitap bizi Küresel Güney boyunca farklı mülksüzleştirme coğrafyalarında bir yolculuğa çıkarıyor. Talancı şiddetin yıkıntıları arasından birbirine eş hikâyeleri dikkatle ve özenle birbirine ören *Mülksüzleştirmeye İnat*, Avrupa-merkezli bilgi üretim biçimlerini yerinden ederek toprağın nabzına kulak veriyor. İnsanı tam anlamıyla etkisi altına alarak, çoklu-evrenin estetiğini uyandırmak için gerçekten gerekli olan duyarlılık biçimlerini keşfe çıkıyor.

— Godofredo Pereira, Çevresel Mimarlık Bölüm Başkanı, Londra Kraliyet Sanat Koleji (Royal College of Art London)